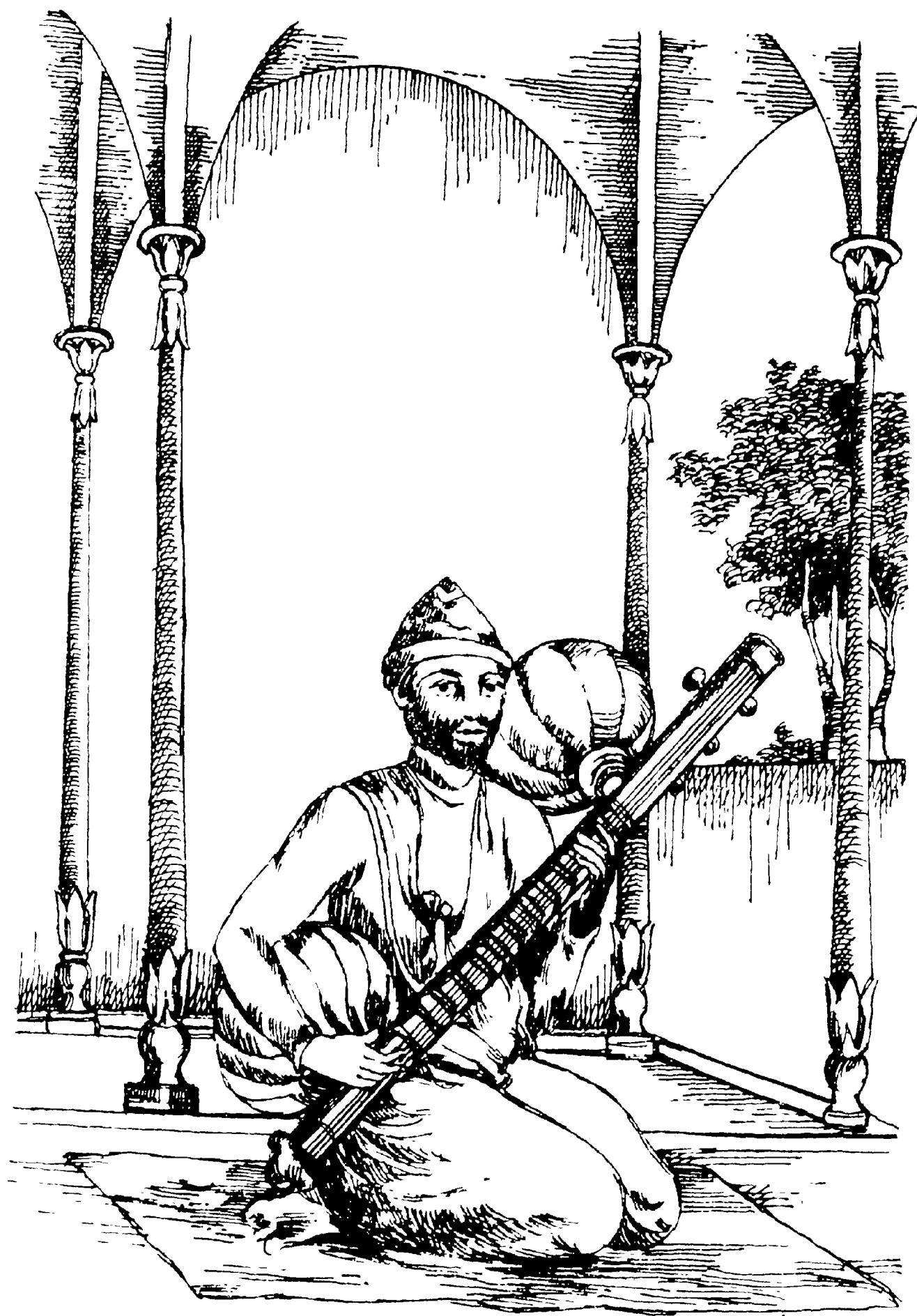

సంగీత వాయిద్యలు

విషయసూచిక

ముందు మాట	ix
1. ఉపాధ్యాతము	1
2. సాంస్కృతిక దృష్టి	11
3. ఘన వాయిద్యములు	20
4. దేశులు	32
5. సుషిర వాయిద్యాలు	64
6. తంత్ర వాయిద్యాలు	86

యద్ర ఏట - జీవన భాన బినకర

ముందు మాట

వాయిద్యాలని గురించి, వండితులకు పయోగించే ప్రత్యేక గ్రంథాలున్నాయి, కాని అ విషయాల్ని గూర్చి అట్టే తెలియని సామాన్యాలకు తెలియజెప్పే గ్రంథాలేని లేవు. శిల్పాలలో చూసే వాయిద్యాలు, జానవద వాయిద్య ఏశేషాలు, వస్తు ప్రవదర్శనాలలో దరికే వాయిద్య గ్రంథాల పట్టికలు, ఇంకా తదితరమైనవన్నీ కూడ, వాయిద్య జాలాన్ని గూర్చి లోతైన పరిశాధన చేసే వండితులకు, వాటి ప్రత్యేకతలు, సాంకేతిక సమాచారం, అందజేస్తాయి. ప్రస్తుతం ఈ పుస్తకం వాయిద్య జాలాన్ని గురించి అనేక రకాలైన సమాచారాన్ని సమకూర్చి, దాన్ని సంక్షేపంగా, తేటతెల్లంగా చదువరుల కిమ్మెడానికి ఉద్దేశించినది.

మనలో చాలామందికి ఒక అనాలోచితమైన అలవాటుంది. సంగీత సభలకి పోతాం, అక్కడ తథాతథ మెరుస్తూ, క్లిప్పంగా తీర్చిదిర్చిన విష, సితార్, మృదంగం, తబలా మొదలైన వాయిద్యాలను అనందంగా ఎంటాం, చూస్తాం; వాటిని గూర్చి కుతూహల మున్నవారు ఏ సంగీత గ్రంథంలోనే చదువుతారు. అంతే, వాటిని, వాటి చరిత్రను గురించి మన పరిశిలన అంతటితో అగిపోతుంది. ఆ చరిత్ర వెనుక కొన్ని వేల సంవత్సరాల నుంచి, మనకు తరతరాల సంస్కృతి ద్వారా సంక్రమిస్తాన్న జూనపదులు, ఆటవికులు మొదలైన వారు పయోగించే ఎన్న రకాలైన సంగీత వాయిద్యాలు; యుద్ధ ప్రకటలకు, నృత్యాలకు, ఉత్సవాలకు సంబంధించే వారి వాయిద్య ఏశేషాలు, ఈ నాటి సంగీత సభల్లో మనం చూసే వాయిద్యాలకు ముందుగుఎంచిన ప్రాథమిక స్వరూపాలనే విషయం మనం ఉపాంచనైనా ఉపాంచలేం. ఎభజన చేసే పాక్షికదృష్టి, అంటే, శాస్త్రీయ లేక అశాస్త్రీయ జానవద వాయిద్యాలని, లేక హిందూస్తాని కర్మాటక వాయిద్యాలని, ఇత్యాది ఎభజన రుష్టి, లేక పాక్షిక రుష్టి మనల్ని అవరించేస్తోంటుంది.

కాని సమాజమూ అలా ముదుచుకుపోయి, తన పరిసర ప్రభావాల నుంచి ఎడిపోయి ముందుకు సాగలేదు. ఇతరలను అర్థం చేసుకునే శక్తి, రాకపోకల సూకర్యాలు మొదలైన వాటి మీద ఆధారపడి, ప్రతి సంస్కృతి తాను కొంత ఇతరులకు ఇచ్చి, ఇతరుల నుంచి తాను కొంత గ్రహించి పుచ్చుకునే నిరంతర ప్రవాహంతో ముందుకు సాగుతుంటుంది. అందుచేత ఈ రకమైన సాంస్కృతి కంతర్యాహినికి లోపదే మన సంగీత వాయిద్యాలని గురించి తెలుసుకోవడం మనకు కొంత కుతూహల పోషకమూ,

జ్ఞానదాయకమూ అవుటుంది. వైగా మన సంగీత వాయిద్యాలు వురాణ గాథలతో బాగా వెనవేసుకున్న సంస్కృతి చిహ్నాలు. ఏటిలో ఆ గాథల్లోని ప్రజల శాలాకు అనవాయితులూ, నిషేధాలూ వ్యక్తమష్టుంటాయి. కనుక సంగీత వాయిద్యాల్ని గురించి తెలుసుకోవదం అంటే ఆ ప్రజలను గురించి తెలుసుకోవదమే.

ఇదంతా మనసులో ఉంచుకుని ఈ చిన్న ‘ముందు మాట’ సంగీత వాయిద్యాన్ని కేవలం సంగీతానికి వెనికివచ్చే వరికర జయితాలుగా కాకుండా, సాంఘిక జీవితంలో అనివాభావంగా వెనవేసుకుచోయిన సంస్కృతి చిహ్నాలుగా భావించి, వాటి స్వరూపాన్ని పారకుల ముందుంచడమైంది.

సంగీత రాష్ట్రావరంగా సాంకేతిక దృష్టితో వాయిద్యాల్ని వరిశిలించ కుతూహలమున్న వారు, ఈ గ్రంథకర్త ఇంత క్రితం రచించిన భారతదేశ సంగీత వాయిద్యాలు; వాటి చరిత్ర, స్వరూపావతరణం’ (*Musical Instruments of India : their History and Evolution*) అనే గ్రంథాన్ని చదివి తెలుసుకోగలరు. ఈ గ్రంథం చివరి పేజీలో వాటిని పేర్కొనడమైంది.

ఈ గ్రంథంలో బ్రాకెట్టులలో సూచించిన సంఖ్య బొమ్మలకు సంబంధించినది. వైన చెప్పిన విషయం గ్రంథకర్తకు ఎంత ముదావహంగానూ, జ్ఞానదాయకంగానూ అవగతమైందో, పారకులకు కూడా అంత జ్ఞానాన్ని, తృప్తిని ఇస్తుందని ఆశిస్తూ,

ఖ. చైతన్య దేవ

1

ఉపోద్ధాతము

సంగిత కచేరీలకు పొతాం, అక్కడ కూర్చుని ఏ ఏట కచేరియో, ఏ సితార మొరలైన వాయిద్యాలకు ఘూర్చు స్వరూపాలు, అంధ దేశంలో కనవడే 'రంజగంటా' అనే వాయిద్య ఏషిషాన్ముంచిగాని, అస్సాం ప్రాంతంలో కనవడే 'జిటాంగ' అనే వాయిద్యాన్ముంచి గాని, ఈ నవినమైన సితార, ఏట వాయిద్యాలు ఉద్ధవించాయని కలలోనైనా అనుకోగలమా? ఒ చిన్న వెదురు క్రరమిద వైపెచ్చు కొంచెం ఉదదిసి, దాన్ని 'తంత్ర'గా ఉపయోగించి, దాని చిగురున ఏ అనవకాయ బుర్రో లిగించి, చిన్న పుల్ల ముక్కుతో ఆ వెదురు మిద కట్టి వాయించేది, 'రంజగంటా', 'జిటాంగ' కూడ అలాటవే. లేకపోతే, మంచి తబలా వాయిద్యం వింటూంటాం అనుకోంది. ఈ తబలా నిర్మాణం మన జంత్స్ వంట చేసుకునే కుండ నుంచి పుట్టుకొచ్చిందంటే నమ్మిలేము కదూ! అలాగే ఫిడేలు వాయిద్యంలో కమాను, ఫిడేలు తంతుల మిద రాసి ర్యాని పుట్టించదం, అది మానవులు నిప్పు తయారు చేయడం కోసం, క్రర క్రర రాపాడించేటప్పుడు కలిగిన ర్యాని వల్ల ఈ అభిప్రాయం పుట్టిందని అనుకోగలమా?

సంగితం, సంగిత వాయిద్యాలు ఈ రోజుల్లో ఎంతో నైవుణ్యంతోను, ప్రత్యేక సేర్పురితనంతోను తయారపుతున్నాయి. ఆ వాయిద్యాలు చూస్తుంటే మనకు సంఘంలో వాటి నిర్మాణాన్ని గూర్చిన అభిప్రాయాలు ఎంతంత చిన్న చిన్న దైనందిన కార్యాల నుంచి బయలు దేరాయో మనం ఈహించలేం. ఇది ఖాగా యోచన చేయవలసిన విషయం. ఆరా యోచన చేస్తే మనకి తోచేదేమంటే, ఈ వాయిద్యాల ప్రాథమిక దశ, సంగితానికి ఏమి సంబంధం లేని నిత్యావసరమైన కార్యకలాపాల్లోంచి పుట్టుకొచ్చిందని తెలుస్తుంది.

మన దేశానికి తూర్పున వన్న రాష్ట్రాల్లోని 'నాగాలు', తమిళనాడు నిలగిరి వర్యత ప్రాంతాల్లోని 'తోడాలు', పాదే పాటలు మనలో కొంతమంది ఏని ఉండవచ్చు. వాళ్ళ నృత్యాల్లో ఒక విధమైన నృత్యం, పురుషులు, స్త్రీలు ఒకరినెకరు ఒరుసుకుంటూ కలిసిపోయి చేసేది. ఈ నృత్యంలో పాదేపాటలు, రాళ్ళవేట సమయాల్లో ఏనివించే అనేక రకాలైన కేకలు, కూతలు, అరుపులతో కలిసి పుంచ్చాయి. మళ్ళీ ఆందులో ఒక రకమైన లయ, అక్కడక్కడ రాగచ్చాయలు గూడ ఏనివీస్తూ ఉండవచ్చు అలాగని ఆ సంగితాన్ని మనం సంగిత కచేరిల్లో ఎనే సంగితంతో ఏ విధంగాను పోల్చులేము. ఏమో,

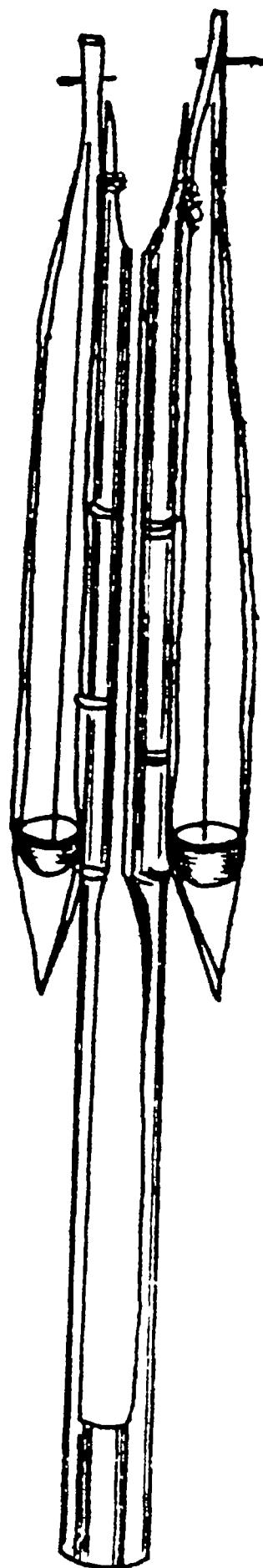
ఆ నథమైన అటవిక సంగితంలోంచే ఎన్న రకాలైన రాగచ్చాయలు, తాళు మెశుకువలు బయలుదేరి ఉండవచ్చ. లేకపోకే, 'చెంచు కాంబోజ', 'కండమలహారి' అని రాగాల పేర్లేనిటి?

సంగితానికి సంబంధించే ఈ రకమైన సంబంధం, వాయిద్యాల విషయంలో మరింత స్పృష్టిగా కనిపిస్తుంది. చాలా మంది వండితులు, కాదనే వాణున్నారనుకోండి, అనుకునే దేమంటే, వేటల్లోను, యుద్ధంలోను ఉపయోగించే ఏల్లు, అమ్ముల తాలూకు 'నారీ రుణంకార ధ్వని' నుంచి పుట్టిందే 'హర్ష' అని చెవుబడే ఒక రకమైన ఏటా ఏశేషం అని. అంతవరకు ఎందుకు, రామాయణంలో రావణుడు రామునితో యుద్ధానికి వెళ్ళశేషే ముందు అంటారు, 'రాముదికి నా యుద్ధానైషుభ్యం తెలియదు. నా ఏల్లు, అమ్ములతో 'రుణం' అని ఏటానాదం రాగ ప్రొగిస్తే, శ్రుతి సైనికులు భయవడి, వటికిపోతూ, కకావికలై పారిపోతారు' అని. 'తంతుని' అనే తుంతి వాయిద్యం జంతుపులను వేటలో వట్టులకు ఉపయోగించే బోను చూసి, ఆ ఆకారంలతో చిన్నదిగా తయారు చేసిందే అంటారు. 'పులయనులు' అనే అటవిక జూతి సాదరులను చూడండి. వాణు గుణువులున్న వెదురు క్రరు ఇంకాక వెదురు క్రరతో రాపాడి నివ్వు పుట్టిస్తారు. ఈ వెదురునే వైశాచిక స్వర్ణాలలో ఒక వాయిద్య ఏశేషంగా వాడతారు. దాన్నే 'కాక్కర' అని, 'గగ్గర' అని, 'గర్గర' అని, 'రుగ్గియ' అని, 'కిరికిట్టక' అని, 'సూక్తివాయిద్యం' (సారి వాడ్దం) అనే పేర్లతో వ్యవహరిస్తారు. వంట సామగ్రిలోని కుండలు మొదలైన పాత్రలను, కూజాలను తోలుతో ఒక వైష్ణవ కప్పి తాళవాయిద్యాలుగా ఉపయోగిస్తారు. 'తబలా', 'దగ్గ' మొదలైన తాళవాయిద్యాలు ఈ విధంగా పుట్టుకొచ్చినవే. అంటే ఆశ్చర్య మేముంది? తినఊనికి వనికి వచ్చే కంచం మీద క్రరపుల్లతో వాయించడం మొదలు పెదికి, 'తావ' అనే జూనవద వాయిద్యం ప్రవచారంలోకి వచ్చింది. రోద్దు వేసే వనివాణు ఉపయోగించే 'దిమ్మిస' రోద్దును చదును చేయడానికి వని చేస్తూ, చేస్తూ కంఠసేవదికి ఆ శబ్దంతో సరిహగి మాటలంతో ఒక పాట పాడ్డం మొదలుపెదతారు. ఈ దిమ్మిస వేస్తూ, దీనికి 'దీవుటి' అని కూడ పేరుంది, పాట పాదుతూ, దానికి అనుగుణంగా అదుగులు వెయ్యాడం మొదలుపెదికి 'దీవుటి నాచ' అనే ఒక రకమైన నాట్యంగా తయారైంది.

అలాగ నిత్యం జరిగే, సంగితంలో నంబంధం లేని కార్యకలాపాల్లోంచి సంగిత వాయిద్యాలు రూపొందాయి.

ఇంకాక విషయం, ఈ వాయిద్యాలు, ఒక్క సంగితానికి గాక ఇతర వనుల్లో కూడ ఉపయోగపడుతున్నాయి. శంఖం చూడండి! కేరళ, కర్ణాటక, ఒరిస్సా రాష్ట్రాలలో 'పంచవాద్య' అని చెప్పుకొనే వాద్యగోప్పిక ముఖ్యమైన అంగం. ఆ శంఖమే పూర్వం బాకా మొదలైన వాయిద్యాలతో గూడ యుద్ధ ప్రకటనకు, ఇతరమైన ప్రకటనలకు ఉపయోగించేవారు. పొందుపులు దాన్ని భగవత్పూన్నిధ్యంలో పవిత్రమైన వాయిద్యంగా

వారదం మనకు తెలుసు. ‘పంచ వార్య’ లేక ‘పంచ మహాశబ్ది’ వాయిద్యాలు అధికార ప్రకటనకు మహారాజుల కాలంలో ఉన్నాయి గించేవారు. ఒక ‘మహా మండలేశ్వరుడు’ యుద్ధంలో ఇరిపాశే, అయిన తన సర్వస్యంత పాటు బాకాలు, శంఖాలు, బూరాలు, భేరి మొదలైన వాయిద్యాలను గూర్చ ఎజేతకు అవుగించాలట. రఘును గురించి చెవునే అక్కరలేదు. ఈ నాటికి కూడ గ్రామాల్లో ప్రముత్యం తాలూకు ప్రకటనలకు, భూమి పన్ను, నిదిపారుదలప్రకటలకు, కోర్పులలో ఎలంవేసేసమయాల్లో కూడా వాయుషుంటారు గద! అఫ్రికా దేశంలో అలాగే ‘మాట్లాడే దోషు’ ప్రచారంలో ఉన్నాయట, అంటే అ రఘుల పెద్ద, చిన్న శబ్దాల్ని బట్టి, పొచ్చు స్థాయి, మధ్యర స్థాయి శబ్దాల్ని బట్టి, ఎక్కువ దూరంలో నివసించే వాణు కూడా వాలి అర్ధాలు గ్రహించే అలవాటుందట. తమి నాయులో ‘స్యంత తమ్ముట్టి’ (to beat the tammatai) అనే సూక్తి (తలుగులో స్యంత రఘు అన్నట్లుగా) ఒకటుంది. అంటే, తనని గురించి స్వాత్మక్కు చేసుకునేవారని అర్థం. ఇలాగ రఘులు, బాకాలు మొదలైన వాయిద్యాలు సంగిత గోప్తల్లోనే గాక ఇతరక్కా కూడా ఉన్నాయిగానాటున్నాయి. లైసుర రాష్ట్రంలో ‘లెబంగ గుమని’ (Lebang Gumanî) అనే వాయిద్య ఎశ్చాన్ని ఇతర వాయిద్యాలతో కలిపి వాయిస్తారుట. ‘లెబంగ గుమని’ అంటే ముఖ్యంగా వెదురు కుర ధ్వనితోను, ఏటి తంతులు, వాటి శబ్దంతోను ఎనివించే వాయిద్యం. ఈ లెబంగ గుమని ఇతర వాయిద్యాలతో కలిపి పాలాల్లో వాయిస్తే, వంటలను నాశనం చేసే కీటకాలు,

1. లెబంగ గుమని

పక్కాదులు కూడ ఈ చవ్వుళ్లు ఏనదానికి పస్తాయట. ఆలా వాటిని బంధించి, చంపదానికి ఈ వాయిద్యాన్ని ఉపయోగిస్తారుట. ఈ విధంగా ఇని సస్యరక్షణకు ఉపయోగపడుతున్నాయి. దెంగలు ఉపయోగించే ఇంకాక ఎంతైన తంత వాయిద్యం, 'కాకలి' అనేది ఉండేదిట. కటిక చీకట్లు తిరిగి దెంగలు ఆ కాకలి వాయిద్యాన్ని ఇంట్లు పద్ధతు వచ్చి మిటితే ఒక చిన్న శబ్దం ధ్వనించి ఇంట్లు నున్నవారు నిర్దిష్టాన్నది లేక మేలుకని ఉన్నది తెలిసేదట. మహాకవి దండి ప్రాసిన దశకర చరిత్ర కావ్యంలో ఒకానేక యువరాజు తాను ఏ రీతిగా దెంగవేషం వేసుకుని దెంగతనానికి బయలుదేరాడే వర్ణించి చెపుతాడు. 'పట్టణాన్ని గురించి ముందు బాగా తెలుసుకుని, నీలకంరుని కంఠంలా నల్లనైన చీకట్లు, నల్లని వస్త్రుంతో శరీరమంతా అచ్చాదన చేసుకుని, కావలసిన వనిముట్లు, పదునైన కత్తి, ఇంకా 'కాకలి' అనే తంత వాయిద్యంతోను, మర దివ్య మొదలైన పరికరాలతో బయలుదేరేను. వ్యాపార ధనికుడైన ఒక లుబ్బుని ఇంటికి వెళ్లి, గోదలో కన్నం పెట్టి, ముందుగా కన్నంలోంచి ఇల్లంతా కలియచూసి, మెల్లిగా, ఇంట్లుకి, స్వంత ఇంట్లు ప్రవేశించినట్లు ప్రవేశించి, ఆ లుబ్బుని పద్ధ నుంచి చాలా పెద్ద మొత్తాన్ని దెంగితించి, తప్పించుకు పచ్చేశాను.' అని చెప్పేదు.

మై ఎవయాలన్నీ ఎందుకు చెప్పానంటే, సంగీత వాయిద్యాలు ఒక్క సంగీతానికి కాక ఇతరత్రా కూడా ఉపయోగపడుతున్నాయి, కనుక సంగీత వాయిద్యాలను నిర్వచనం చేయుదం ఎలాగ అని ప్రశ్న. సంగీతం మానవుని ఆది కాలంలో కామక్రోధ ద్వారే క జనితమైన, రాగ లయబద్ధమైన అనంద స్వరూపమైతే, ఆ సంగీతానికి పరికరాలైన వాయిద్యాలు కూడా ఆ ఆదికాలపు నిలి నిరల్లోంచి రూపం దాల్చినవే. అసలు మానవుని ఆది వాయిద్యం, అతని శరీరమే. సృత్యంలో పాద తాదనం, హాస్తాలతో చవ్వుట్లు చరచరం, తాదల మిద వాయించరం మొదలైన లయబద్ధమైన వనులు గాక, గాత్రం అంటే శరీరంతో పాడేపాటలు రాగ రూపాలు, లయబద్ధాలు గద! అందుచేతనే శరీరానికి 'గాత్రవిష' అనే పేరుతో పురాతనులు వ్యవహరించే వారు. ఇక్కడ 'విష' అనే వదం సర్వసామాన్యంగా వాడిన వదం అని ఆర్థం చేసుకోవాలి. అలాగే 'గాత్రవిష', 'తైవిష' (భగవద్గుత్తమైనది) వదాలు అమలులోకి పచ్చాయి. మిగిలిన విషలను 'దారని విష' అంటే క్రరతో చేసిన విషలని చెప్పుకునేవారు. అందుచేత 'సంగీత వాయిద్యము' అనే మాటకి నిర్వచనం చేయాలంటే సంగీతాన్ని ఏనిపించగల ఏ రకమైన సాధనమైనా, అఖరుకి, రాశ్ను రచ్చలు, మట్టి మొదలుకుని ఏద్దుచ్చక్కి నుపయోగించే అధునిక సాధనాలనైనా సంగీత వాయిద్యాలనే అనాలి.

ఈ రోజుల్లో విష అంటే మనకి తంతులను సాగదిసి, మిది వాయించే వాయిద్య ఎసేషన్ అనే తెలుసు. కాని ఈ 'గాత్ర విష' అవడం ఏమిటి? రాగచ్చాయను లేక రాగ రూపాల్ని పతికించగల్లిన ఏ యంతమైనా లేక వాయిద్యమైనా, అఖరికి గంతుని కూడ విష అని అనేవా రన్నది తెలుస్తూంది. అలాగే తంత వాయిద్యాల్ని అన్నటని, గాలిని

పూరించి సంగీతాన్ని వలికించగల నాదస్వరం, శహనాయి మొదలైన వాయిద్యాల్ని గూడ 'ముఖవిట' అని అన్నారు. తంతి వాయిద్యాలలో చిక్క, విపంచి మొదలైన 'హరు' రకాలు; మిటి వేళ్ళతో వాయించుట కెర్గెలైన చెక్క (fingerboard) అంటే ఫింగర్ బోర్డ్ కల్గొన రుద్ర విట, సరస్వతి విట, కచ్చవి విట మొదలైన రకాలు; ఎల్లుతో వాయించే తంతి వాయిద్యాలైన రావణ హాస్తవిట, వినాకి విట మొదలైన రకాలు; అన్నిటినీ కూడ 'విట'లనే వ్యవహరించారు. ఈ నాటికి గూడ పొంది భావర్, 'బిన్' అంటే రుద్ర విట అని, పాముల వాణ్ణ వాయించే నాగస్వరం (Pungi) 'పుంగి' అనే వదంతో వాయుకర్త ఉంది. ఈ మాదిరి అనిశ్చయమైన కలగాపులగు అభిప్రాయమే మధ్యప్రదేశలోని ఆటవికులు వాయించే 'మర్గుల్' లేక 'మదల్' అనే దేలును గురించి కూడ కనిపిస్తుంది. రెండు ముఖాలు గల ఈ దేలే దక్కించిన 'మద్దథం', మద్దథో అనే వేరుతో ఉంది కాని, దాని అకారం, తయారీ వేరుగా కనుపిస్తుంది. అలాగే 'మురజు' అంటే రెండు ముఖాలు గల పెద్ద 'ధమరు'లా కనిపించే వాయిద్యమనుకోవాలా లేక ఈ రోజున మనకు తెలిసిన 'మృదంగ' మనుకోవాలా? వాయిద్య నామకరణంలో ఈ రకమైన గుదరగుథం సంగీత విద్యార్థులకు ఆర్యాటంగా కనిపించవచ్చు గాని వాయిద్య చరిత్రకారులకు మాత్రం ఈ విషయ నిర్ద్ధయం అతి ముఖ్యం. గతంలో 'విట' నామకరణంలో, ఈ గందరగుథం అభిప్రాయం బాగా తేటితెల్లగా తెలుస్తునే ఉంది.

ప్రస్తుత కాలంలో విటంటే మెట్లున్నవి గాని, లేనివి గాని తంతివాయిద్యాలైన 'జిథర్' అనే విటలు, 'లూట్' అనే విటలు, అనే మనకు తెలుస్తుంది. 'జిథర్' విటలంటే దండి కింద భాగులో అసపకాయ బుర్రలు గాని, క్రరోటోచేసిన బుర్రలు గాని (Resonators) అమరినవి. 'లూట్' విటలంటే బుర్రలకు వక్కనే, వాటితో కలిసి పున్న దండి అమరినవి. పూర్వగ్రంథాల్లో ఈ వ్యాక్యాసాన్ని గమనించకుండా అన్నింటికి ఒకటీ పేరు 'విట' అని వర్ణించే వారు. ఆధునిక వాయిద్య చరిత్రకారులకు ఇదంకా గందరగుథంగా కనిపించి, విటంటే ఏ రకమైన విట అనేది తెలియదం లేదు. విటల్లో ఈ నిర్మాణ వ్యాక్యాసాలు, వాట్లకు ప్రత్యేక నామకరణం తర్వాత కాలంలో కొంతవరకు జరిగింది. మధ్యయుగ సంగీత గ్రంథకర్తలు వాయిద్యాలను గురించి నిజితమైన అభిప్రాయాలు లేకపోవడం వల్ల, ఒకే వాయిద్యానికి వేర్యేరు పేర్లు, వేరువేరు వాయిద్యాలకు ఒకే పేరు ఉన్నయోగించి వాయిద్య చరిత్ర కథనంలో కొంత గుదరగుథానికి తావిచ్చారు. ఈ రకమైన గందరగుథం వల్లనే, నవిన వాయిద్య చరిత్రకారుల్లో కూడ, వేర్యేరు అభిప్రాయ లేర్పడి, అనేక రకాలైన తర్వాత విటర్మాలకు, వారేవాదాలకు దారి తిస్తుంది.

పై కారణం వల్ల పూర్వ సంగీతగ్రంథాల్లో వరిశిలనలో అప్రమత్తులమై జ్ఞాగత్తగా గమనించడం, అర్థం చేసుకోవడం అవసరం. సంగీత వాయిద్యాల్ని గురించి ఏ సమాచారమైనా, ఇతరమైన అధారములలో సరి జూసి, ఆ విషయాన్ని గ్రహించి అర్థం చేసుకోవడం, నమ్మడం జరగాలి. ఇతరమైన అధారాలంటే, సాహిత్యంలోని సామేతలు,

సూక్తులు మొదలైనవి; జానవదగేయలు, కథలు, ఇతర చరిత్రగ్రంథాలు మొదలైనవి; గ్రాఫాలయల్లో దంకే సంగిత గ్రంథాలు, ప్రాతప్రవృత్తులు మొదలైనవి; బొమ్మల్లోను, శిల్పాల్లోను కనవించే అధారాలు; జానవదులు, అటవికులు వాడే అనేక రకాలైన సంగిత, నృత్య వాయిద్యాలు, ఇవనీ ఇతర అధారాలే.

తటుగులో 'స్వంత రబ్బా' అంటే చాలామందికి తటుసు. ఇంగ్లీషులో 'to blow one's own trumpet' అంటే స్వంత రబ్బాకి సరియైన ఇంగ్లీషు సూక్తి. కన్నదంలో కూడ 'జాగంత బారిసు' అనే లోక్కు ఉంది. 'జాగంత' అంటే వశ్వం అన్న మాట. 'బారిసు' అంటే దాన్ని వాయించడం. ఇది కూడ స్వంత రబ్బాలాంటి సూక్తే. 'ఓరానెన్' (Oraon) జాతి గిరిజనులు పాడే పాటల్లో, ఓ కురాదు పాడే పాట అలా ఉంటుంది. 'కోటలో' గోద ఏదికి చిక్కురు తీగ పాకి బాగా కాయలు కాచింది. అది తినటానికి ఒక కోతి కాసుకుని చూస్తోంది. దాన్ని నా ఎల్లు ఎక్కువెళ్లే, బాణంతో చంపి, దాని చర్చంతో 'మందర్' తయారు చేసి వాయిస్తాను. అది ఏని గ్రామంలో ఆడపిల్లలంతా నా దగ్గరకి పరుగత్తుకొస్తారు! అని పాదతాదు. చూడండి, కోతి చర్చంతో 'మందర్' తయారుచేసి వాయిస్తాడట. 'సంతాలో' అనే అటవికులు, 'తుమ్ము' (Tumda) అనే రవ్వు తయారుచేయటానికి కోతి చర్చం వారతారట. కోతి చర్చం కోసం కోతులుండే అదవల్లోకి వెళ్లి, 'హనుమాన్' మంత్రం చదువుతారట. కోతులు స్వుహ తప్పి వడిపోగానే, వాటిని వట్టి చంపి, ఆ తోలుతో రఘులు తయారు చేస్తారట. ఇలాటి సూక్తులు, జానవదగేయలలోను, కథల్లోనే కాక, గ్రంథాల్లో కూడ వేదకాలం నుంచి, అనేక రకాలైన సమాచారం మనకు లభిస్తుంది. ఉదాహరణగా వేదంలోని వదాలు కొన్ని, 'అఘాతో' (తాథాలు); 'అదంబర్' (రఘులు); 'సాది' (మురళి); 'కర్కురి', 'వన' (తంత్ర వాయిద్యాలు) మొదలైనవి ఉన్నాయి. రామాయణంలోను, మహాభారతంలోను, 'సూపుర (కాథుకు కట్టుకునే గంటలు, గజ్జులు); 'భేరి', 'దుందుభి', 'మృదంగ', 'వటవా' (దొఱ్ఱు, రవ్వులు); 'శంఖ'; 'వేణు' (మురళి); 'వల్లకి' (ఎదు తంతుల వింప) మొదలైన వదాలే. ఇలాగే ఇతర భాషా గ్రంథాల్లో కూడ దొరుకుతాయి. ఇని గాక శిల్పాల్లోని దర్శనియ దృగ్యాలు, ఎగ్రహాలు, ఉబ్బెత్తు చెక్కుదాలు, తైల వర్ణచిత్రాలు, రేశాచిత్రాలు, గుహల్లోని కుద్దు చిత్రాలు, దేవాలయాల మీద చిన్న బొమ్మల చెక్కుదాలు, బొమ్మలతో కూడిన ప్రాతప్రవృత్తులు మొదలైన వాటి నుంచి ఎన్నో ఎఫాల ప్రయోజనకరమయిన సమాచాన్ని స్థాగపొంచవచ్చు. దీన్నంతా సమికరించి, క్రోడికరించి, పరిశీలన చేయవలసిన ఆవశ్యకత చాలా పుండి. దేశంలోని ఎవిధ భాషావల్లో దంకే ఈ అనుంతమైన సమాచార సంవద నంతరీని, సేకరించడం, దాని ఎవరాలన్నీ పరిశీలించడం, ఆ పరిశీలనాన్ని సరిగా సమన్వయించడం ఒక్క సంగిత ఆప్రువుల వల్ల కాదు. దీనికి పురావస్తు ఆప్రుజ్జులు, కథా ఆప్రువేత్తలు, ఎవిధ భాషావేత్తలు, మత సాంప్రదాయ పరిశీలకులు, సంగిత ఆప్రు పారంగతులు కూడ వారందరితో సహకరించి పరిశోధన

చేయాలి. ప్రస్తుతం ఒకరిద్దురు మూతం ఆ రక్కెన సంముగ వరిశిలన ప్రారంభించారు. కాలం గడిచిన కార్డీ ఈ ప్రయత్నం కంతవరకు ఫలముణ్ణమైతే, మన సంగీత వాయిద్య చరిత ఎంత అనారోగ్య వస్తున్నదే, ఎంత తైత్తిధ్యమైనదే మనకు తెలిసి రావచుని అశిద్దం.

ఇంతవరకు లభించిన వాయిద్యాలను గురించిన సమాచారం వల్ల, వాయిద్యాల్ని ఏ విధంగా ఎస్టేషన్చించి, ఎలాగ విభజన చేయాలి అనేది సమస్యగా తయారైంది. వాయిద్యాలు ఏ విధమైన వద్దాలతో తయారయ్యాయో ఆ విధంగా విభజించాలా? లేక అని వాయించే విధానాన్ని బట్టి విభజించాలా? లేకపోతే వాటి సంగీత శైలిని బట్టి విభజించాలా? సమస్య చాలా క్లిష్టమైంది. మన దేశంలోను, ఇంతర దేశాల్లోను తుర అనేక రకాలైన విభజనలు జంగాయి.

మన దేశంలో సంగీత ప్రయోజనాన్ని బట్టి వాయిద్యాల్ని మూరు రకాలుగా విభజించారు. పాటను అనుసరించే వాటిని 'గితానుగము' అని, మృత్యువికి వినికివచే వాటిని 'మృత్యునుగము' అని, ప్రత్యేకంగా వాయించటానికి వినికివచే వాయిద్యాన్ని 'శుష్ఠు' వాయిద్యాలని మూరు రకాలుగా విభజించారు.

చైనా దేశంలో వాయిద్యాలని తయారైన వద్దాల్ని బట్టి విభజించారు. 'కిన్' అంటే లోహాలతో తయారైనవి; 'ఛే' అంటే రాతిలో తయారైనవి; 'ము' అంటే మట్టోలతో తయారైనవి; 'థు' అంటే వెదురుతో తయారైనవి, మొదలైన రకాలేర్పడ్డాయి. వంధమ్మిదన శకాభ్యంలో పాచుక్కు వండిమలు ఇంక విధానం అనుసరించేరు. 'మహిళన్' అనే అయిన వాయిద్యాల్ని నాలుగు రకాలుగా విభజించారు. 'అదోఫాన్స్' లేక 'ఇదిమోఫాన్స్' (autophones or Idiophones) స్వయం వాడకాలు అంటే శ్చుతి మళ్ళీ మళ్ళీ చెయ్యునక్కర లేకుండా తయారయ్యేవి. ఉదాహరణకు ఘంటలు, తాతాలు, నిదివా ఉండే 'రాధు' (Rodes) అనే కట్టిలు, గుండ్రలీ రింగులు లేక వలయాలు మొదలైనవి ఒక రకం; చర్యంతో తయారయ్యే రవ్వులు (membranophones) మొదలైనవి ఇంక రకం; తంమలతో ఎర్పడ్డ వాయిద్యాలు (chordophones) మూడే రకం; గాలి ఉది వాయించే (aerophones) నాలుగో రకం. ప్రసిద్ధమైన సంగీతగ్రంథాల్లోనైనచెన్నిన 'అదోఫాన్స్' ము, చర్య వాయిద్యాలైన 'మెఱపెనోఫాన్స్' ము ఒకి తరగతిలో, 'అఫూత' అంటే కట్టి వాయించే వాయిద్యాలు (Percussion)గురు వర్ణించారు.

ప్రపంచ మొత్తంలో ప్రస్తుతం అమోదించి, అనుసరిస్తూన్న ఈ విభజన మన దేశంలో రండు వేల సంవత్సరాల క్రితమే జరిగినట్లు తెలుస్తూంది. క్రిస్తుకు రండు వందల సంవత్సరాల క్రితమో, తర్వాతనే అయిన మర్యాకాలంలో జీవించినట్లుగా వరిగటించబడుతున్న మన భరమని నాట్య కాష్టులో ఈ విషయం చెవుబడింది. అందులో నాలుగు రకాల విభజన, అంటే - (1) మనవాయిద్యములు (solids or

idiophones); (2) అవనధ్ వాయిద్యములు (covered vessels like drums etc.); (3) సుషిర వాయిద్యములు (wind instruments like flute & Nadaswaram etc.) (4) తత వాయిద్యములు అంటే తంత వాయిద్యములు (stringed instruments) అని చెవుబడింది. తర్వాత గ్రంథకర్తలు వేర్యేరు రకాలుగా విభజన చేశారు. ఒకానక గ్రంథకర్త 'తత' (strings), 'వతత' (drums), 'తతవతత' అని మూడు రకాలుగా చెప్పితే, ఇంకొయిన 'చర్చ' (leather), 'తంతిక' (strings), 'ఘన' (solids) అనా మూడు విధాలుగా చెప్పారు. ఆరవ శతాబ్దీనికి హర్యం నివసించిన కోహలుదు తన గ్రంథంలో 'ఘన', 'సుషిర', 'చర్చబధ్', 'తంతి' అని నాలుగు విధాలుగా వర్ణించారు. తమిళంలో సంగం గ్రంథాల్లో అయిదు రకాలుగా, అంటే 'తోలక్కురువి' ('తోల=చర్చం'); 'నరంబుక్కురువి' (నరంబు=తంతి); 'ములైక్కురువి' (ములై=కన్నం); 'కంచక్కురువి' (కంచం=లోహం); 'ఎత్తుక్కురువి' (ఎత్తు=గంతు) అని అయిదు విధాలుగా విభజించ బడ్డాయి. తమిళ భాషలో 'కరువి' అటే యుంత్రం, వనిముట్టు అని అర్థం. గంతుని కూడ ఇందులో వాయిద్యంగా చెవుదుం సంస్కృత గ్రంథాల్లోని 'గాత్రవిఱ' పదాన్ని జ్ఞాపకం చేస్తూంది.

ఈ రోజుల్లో భరతుని నాల్య శాప్తులో చెప్పిన నాలుగు రకాలైన విభజన దేశమంతటా అమోదిస్తున్నారు; కాని వాయిద్యాల సంఖ్య విస్తరణ వల్ల సాంకేతిక దృష్టితో చూస్తే ఇంకా వివరాలతో కూడిన నిజతమైన విభజన అవసరమనిపిస్తూంది. ఆధునికంగా జింగిన విభజన చూస్తే, ఘన వాయిద్యాలు 16 రకాలుగాను, అవనధ్వాయిద్యాలు 11 రకాలుగాను, సుషిర వాయిద్యాలు 12 రకాలుగాను, తత వాయిద్యాలు 15 రకాలుగాను కనిపిస్తున్నాయి. ఇంకా ఇందులో ఆధునికంగా వెలువదుతున్న 'ఎలెక్ట్రోనిక్' (electronic musical instruments) సంగిత వాయిద్యాల్ని చేర్చనే లేదు.

హర్యకాలంలో సంగిత గ్రాంథాల్లోను, ఇతర సాహిత్యంలోను కూడ వాదిన 'వాద్య' పదమే చాల సర్వసామాన్యంగా, స్ఫూర్తిలంగా చేసిన సూచన అని మనం గ్రహించాలి. సంస్కృత గ్రంథాల్లోను, ఇతర సాహిత్యంలోను వాదిన 'అతోద్య', 'ముర్య' పదాలు కూడ వాయిద్య పదానికి సమానార్థకాలే అనిపిస్తుంది.

సంగితాన్ని సువిాల దృష్టితో సమిక్షచేస్తే, వాయిద్యాలు, వాటి హర్య చరిత ఎందుకు తెలుసుకోవాలి, దాని ప్రాముఖ్య మేమిటి అనేది తెలుస్తుంది. మొట్ట మొదట గుర్తించ వలసిన విషయం, - వాయిద్యాల్ని వదిలేస్తే అసలు సంగితాప్రంగాని, వ్యాకరణం గాని ఏముంది అనిపిస్తుంది. ఎవరైనా గానం చేస్తుంటే ఆ గంతులో ఏమే స్వరాలు వలుకుతున్నాయి? అని ఏమే క్రమంలో ఉన్నాయి? ఆ స్వరాల్లోని గమకాలేమిటి మొదలైన వివరాలన్నిటినీ కలవడానికి, గుర్తించడానికి మనకి ఏమి సాధనాల్లేపు. ఏదైనా వాయిద్యాల్ని వై వివరాలన్ని సృష్టింగా మనం గ్రహించగలం.

అందుకోసమే ఒకనొక గ్రంథకర్త, గానం మాటవంటిదైతే, వాయిద్య వాదనం ప్రాతమంటిదన్నాదు. ఉదహారణకు ఏట తిసుకుంటే, ఏట నిర్వాణం ఎలా షంది? దాని మిద తిగె ఎంత పాదవుండాలి? ఎన్న తిగిలండాలి? వాటిని ఎలా సాగించి బిగించాలి? వాటిని ఏ ఎథంగా శృతి చేయాలి? మెట్లు ఎన్న ఉన్నాయి? ఏ ఎథంగా అమర్చి ఉన్నాయి? ఏటా వాదనలోని కష్టనిష్టూర్చేమటి? ఏటానాదంలోని సంగితసిద్ధి, రషాత్మక ఎలాంటిది? ఈ ఎథమైన వివరాలన్నీ శాప్రంకాదు? అలాగే వేఱువు నిర్వాణం; ఏ ఎథమైన వెదురు దాని తయారికి వనికి వస్తుంది; కన్నాలు ఎన్ని ఉండాలి; వాటి ఏర్పాటు ఎలా చేస్తారు; దాని వాదనలోని ఏశోపాలేమటి; వేఱు నాదంలోని సొందర్యం ఎలాంటిది; మొదలైన వివరాలన్నీ శాప్ర విషయాలు కావూ? ఏట మిద మెట్లను, వేఱువు యొక్క కన్నాలను వరిశిలిస్తే, స్వర మేళాలు, స్ఫోయాలు, స్వరాంతర వరిమాణాలు మొదలైన ఎన్న వివరాలు తెలుస్తాయి? అదంతా శాప్ర విషయమే గద! అలాగే వ్రతవాయిద్యం మనకి ఎంతో సంగిత విజ్ఞానాన్నిస్తుంది. భరతుని నాట్యశాప్రంలో గూడ ఈ విషయాలు వివరింప బడ్డాయి. త్రథమాతి, చలవిట అనే రెండు ఏటాలు విషయాలు వివరించి ఆయన సూచించిన వ్రయోగంలో స్వరాలు, స్వరాలతరాలు, గ్రామాలు, గ్రామభేదాలు మొదలైన ఎన్న వివరాలు మనకు తెలిశాయి? నారదులు వేదంలో ఎనిపించే స్వరాలకు, ఇతరక్రూ ఎనిపించే వాటికి గల సంబంధాన్ని వేఱువు సహయంతో నిరూపించారు. 17వ శశాభ్యంలోని అపోశబలుడు తన గ్రంథంలో అన్వయికి అమలులోనున్న ఏట మెట్లు, వాటి స్ఫోన భేదాలు, వర్ణించి నందువల్లనే మనకు ఆ కాలపు స్వరమేళాలు, వాటి అన్యోన్య సంబంధాలు అర్థమయ్యాయి.

రెండో విషయం - ఈ సంగిత శాప్రవివరాలే గాక, వాయిద్య నిర్వాణ స్వరూప, స్వభావాలే మన సంగీతాధివృద్ధికి ఎంతగానే దొహదం చేశాయి. ఈ వివరాలన్నీదీని ఇక్కడ చరించడం కష్టం, కాని ఒక్క విషయం చెప్పాలి. 10వ శశాభ్యం వరకు బహుభావ్యాప్తిగా కనుపించిన 'హార్పు' లేక 'యాఫ' అనే ఏట రకాలు (Harps), ఒక్కసారిగా సంగిత ప్రవంచంలో కనవించకుండా మాయమైపోయాయి. 'హార్పు' అంటే ఒక స్వరానికి ఒకే తంతి చెప్పున బిగించి, అన్య స్వరాలు ఆ తిగ మిద వలికంచడానికి ఏలు లేకుండా, అలాంటి 7 లేక 9 తంతులతో ఎర్పుత్తైన ఏటలు (polychords). అని వేలతో మిటిగాని, కుణవ లేక కోణం (plectrum) అనే ప్రికోణాకారపు వలచని చెక్కితో గాని వాయించడానికి అనువైనవి. భరతుని కాలపు ప్రాచీన ఏటలలో రుద్రవిట, కిన్నరి, కచ్చపి మొదలైన హార్పువంటి ఏటలు మాయమైపోయి, వాటి స్ఫోనంలో సితార, సరోద, సరస్వతి ఏట (monochords) మొదలైనవి వాడుకలోనికి వచ్చాయి. ఇందువల్ల మన సంగితం శాప్ర వరంగాను, వాయిద్య వాదన విధానాల్లోను ఎంతగానే మారిపోయింది.

శ్లేషము రెండు కాక మూడో విషయం - వాయిద్య నిర్వాణంలో ఏమే వస్తుషులు,

వదార్థాలు వారి శయను చేస్తారో, అ నమాచారమంకా అ ప్రజల అధిరుచులు, వైష్ణవీం, సాంకేతిక వరిజ్ఞానం, తద్వారా వారి సంస్కృతిని సూచిస్తూంటుది. క్ర్రతో చేసిన వాయిద్యాల వల్ల అ ప్రజలు ఏ క్ర్ర విరివిగా వాయారు, అ దేశంలో ఏ యే రకాల వృక్షాలు వెరుగుతాయి, వారీ ప్రశ్నేక లక్షణాలు, మొదలైన అంశాలు తెలుస్తాయి. చర్యాంతో చేసిన వాయిద్యాల వల్ల అక్కడ వెరిగే జంతు జాలం, అంటే వశవలు, లేఖులు, దుప్పులు, కోశులు, మొసశులు, కణుజాలు, ఉదుములు మొదలైన వారీ చర్యాన్ని ఎలా శయను చేసి వాయారో తెలుస్తుంది. ఇలాగే వాయిద్య నిర్వాణంలో ఉనయోగించిన రోహాలు, మద్దీ, వెదురు మొదలైన వదార్థాల వల్ల అ ప్రజ యొక్క వైష్ణవీం, సాంకేతిక వరిజ్ఞానం ఎంతగా వృద్ధి చెందిందో తెలుస్తుంది.

2

సాంస్కృతిక దృష్టి

ఈ వాయిద్యాల తరగతులు, వాటి చరిత తెలుసుకునే ముందు, మన దేశపు సామాన్య వాగికత, సంగితం, సంగిత వాయిద్యాలను గూర్చి కొంత చరించడం అవసరం. ఇంత వరకు మనం తెలుసుకున్న విషయాన్ని బట్టి అది మరింత ముఖ్యం. వాయిద్యాల చరిత ప్రాయాలంటే సంగిత గ్రంథాలు మతుకు చదివఁ మనకు తెలిసేది చాలా తక్కువ. దేశంలో నివసించే గిరిజనులు, అటవికులు, గ్రామిణుల జీవన విధ్యాలు, అ దేశ సామాన్య భాషలు, సాంఘికాచారాలు, నిషేధాలు, సంస్కృతి, మార్పులు, ఇంకా ఎన్న విషయాలు మన ముందుంచుకోవాలి. అవుడే సరియైన వరిశిలనకి, వర్యవేక్షణకి కావుంటుంది.

సంగిత వాయిద్యాలని గురించి ఇది ఒక పుస్తకం. కానీ సంగిత వాయిద్యాల నిర్వచనమే ఎంత క్లిప్పంగా, అస్సప్పంగా చెయ్యివలసి వచ్చిందే. - వెదురు క్రరమ్మెదలు అధునక ఎలక్ట్రానిక సంగిత వాయిద్యాల వరకు, సంగితం నినిపించజేసే వాటినన్నటిని, సంగిత వాయిద్యాలే అనేం; పైగా వాటిలో చాలా వాయిద్యాల ప్రాముఖ్యమం, సంగితానికి సంబంధంలేని వనుల్లంచి జరిగింది. చాలా వాయిద్యాల ఉవయోగంకూర అలాగే ఉంది. ఇంక ఈ గ్రంథం విస్తరించకుండా సంక్లిష్టంగా చెప్పుదం ఎలాగ? సంగిత వాయిద్యాలు, వాటి చరిత కోసం, మనదేశ సంస్కృతిని గురించి చరించడం అవసరం అన్నాం. అసలు 'మనదేశం' అని ఏమే సరిహద్దులలోని భూభాగాన్ని అనాలి? ఏమంటు మూడు, నాలుగు దశబ్దాల క్రితం 'భారతదేశం' ఈ వేళ రెండు, మూడు రష్టాలుగా మారింది గద! ఈ విషయం మనసులో గ్రహించకపోతే 'దేశం' అనగానే అ దేశప్రవజలకు అ దేశం ఏద స్వాధిమానం, భక్తి, జూతియ దృష్టి ఇంకా అనేక రకాలైన గుణాలన్ని ఉంటాయి. ఉదాహరణకు ఈ రోజుల్లో హర్షానేయం, వయులిన మన దేశపు వాయిద్యాలనే అనుకుంటున్నాం. కానీ ఇవి రెండు పాక్షాల్య దేశాలనుంచి దిగుమతి అయినవే అని మనలో చాలామందికి తెలుసు. కానీ హర్షానేయంలో వలికి ఇత్తది రేకు లేక బద్ద (reed), - మణిషారు ప్రాంతాల్లో ప్రచారంలోనున్న 'ఫంగ' లేక 'రూసెమ' (Khung or Rusem) వాయిద్యాలతో వాడే వెదురు లేక ఒక ఒక విధమైన చౌపుబద్దల మంగలముగ వరచే వద్దతి ఏద అధారవదిందని విచక్షణతో వరిశిలిస్తే తెలుస్తుంది. ఈ బద్దల్ని ఉవయోగించి ఉదే వాయిద్యాలుగా చెయ్యుదం కన్ని వేల సంవత్సరాలనుంచి

మనకు తెలుసు. ఇదే పథ్థతి నువ్వొగించి వెదురు బద్దలకు బదులు ఇత్తడి రేకులతో హర్షానియం వాయిద్యాన్ని పాశ్చాత్యులు తయారుచేసుకున్నారు. ఆ హర్షానియంను మనం దిగుమతిచేసుకుని, అదిపాశ్చాత్య దేశాల్లో తయారైన వాయిద్యం అనుకుంటున్నాం. వాయిద్యాల్నిగురించి ఈ విధమైన అభిప్రాయాలు, అఉసరణాలు ఒక దేశం నుంచి మరొక దేశానికి ప్రయాణం చేసి, కొత్తకత్త మార్పులతో వాయిద్యాలు తమారై, వేరువేరు పేర్లతో ప్రచారం అపుతున్నాయి. మన దేశంలోని వాయిద్యాలు గూడ ఇలాగే ఇతర తేశాల్లోని వాయిద్యాలను చూసి, వాటిప్రాతిపదికతో తయారైన వనవచ్చు. వాయిద్యాల్ని తయారుచేసిన వారు తమ అహంభావం తృప్తి కోసం ఆ వాయిద్యాల నిర్మాణం 'మా స్వంత బద్ధి, నైవుణ్యం ఉపమొగించి మేము వాటిని కనిపెట్టేమని' చెవుడం సాధారణంగా జరిగే ఎషయం. అలా చూస్తే ఈ హర్షానియం మన దేశానికి సంబంధించినదా లేక పాశ్చాత్యుల నిర్మాణమా? ఈ ఎషమం పారకులే తేల్చాలి.

సంగీత వాయిద్యాల నిర్మాణం, వాటి ప్రయాణం పైన చెప్పినట్లుగా, ఒక దేశం నుంచి ఇంకాక దేశానికి కన్నుగపించినట్లు, చల్లగా, అతి తేలికగా జరుగుతూంటుంది ప్రపంచ మొత్తం మీద దేశాల్లోని సంగీత వాయిద్యాలు, వాటి నిర్మాణం ఈ విధంగా మార్పులు చెందుతునే ఉంటాయి. అందుచేత ప్రతి దేశంలోని సంగీత వాయిద్యాలు, - కొన్ని అక్కడే పుట్టి, వృద్ధి చెందినవి; మరికొన్ని ఇతర దేశాల లేక చుట్టూ పక్కల దేశాల్లోని వాయిద్యాలను చూసి, ఆ విధంగా తాము తయారుచేసుకోవడమో, లేక కద్ది మార్పులతో ఇంకాక వాయిద్యాల మారి, వేరే వేరు పెట్టి, 'ఇది మా స్వంతం' అనడమో జరుగుతూంటుది.

ఇంక సంగీత వాయిద్యాల పుట్టుకు ఈ రాజకీయ పరమైన దేశాలు, దేశ విభజనలు, భాగోళిక సరిహద్దులు, వరిధులు ప్రాతిపదికగా పనికి వస్తాయ? పైన చెప్పినట్లు యభై సవత్పరాల క్రితం మన దేశమనిపించుకునే భూభాగం ఈ వేళ మూడు రాష్ట్రాలుగా మారిందిగద! అయితే ఈ విఫిన్న జాతులు, సంస్కృతి మొదలైన వాటి హద్దుల మాటేమిది?

భాగోళిక స్థాతని బట్టి, రాకపోకల స్కాక్యాన్ని బట్టి, ఒక దేశంలోని ప్రజలు ఇంకాక దేశానికి వర్తక వ్యాపారాల నిమిత్తంగాని, ఒకక్క దేశంలోని ప్రత్యేకపాఠుల నాశంచిగాని, రాకపోక లేర్పడ్డం, వలసలు వెళ్ళడం మనకు కొత్త ఎషయమేమి కాదు. ఇలాంటి సంచారాల్లో ఒక దేశప్రజలు ఇంకాక దేశానికి పోతే అక్కడి భాష, ఆ ప్రజల అలవాట్లు, అచారాలు, వారు ఉపయోగించే వస్తువులు, దుస్తులు అన్ని అవశ్యంగా గ్రహిస్తునే ఉంటారు గద! ఇటువంటి సాంఘిక సంవర్కాల్లో ఒక సంస్కృతి ఇంకాక సంస్కృతి కద్దరై, కొంత ఘర్షణకు లోనై, అందులోని మంచి చెడులు, లాభ నష్టాలు ప్రజలకు తెలిసినందువల్ల కొంత జ్ఞానదాయక మమతుంటుంది. ఉదాహరణకు మన దేశం నుంచి అగ్నేయేషియకు ప్రజలు తరతరాలుగా వలసలు వెళ్ళడం మనకు కొత్త కాదు. ఉత్తర

దిశలో టిబెట్, చైనా మొదలైన దేశాలకు బాధించుత ప్రచారం నిమత్తం వెళ్డం కూడ మనం ఏన్న ఏషయమే. భాగోళికంగా దేశాల సరిహద్దుల్లో మార్పు త్వరితంగా కనబడకపోయినా, జన ప్రయాణాల వల్ల జీవన విధానాలు, అలవాట్లు బాగా రగ్గిరోహంటాయి. పెద్ద పెద్ద పర్యాతసేణులు, జలాంతర్వాగాలు దేశాన్ని విడదీయగలవు కాని జనప్రవాహాన్ని నిలుపు చేయలేవు. మన కాశ్మీర సంగితం, నృత్యం దక్షిణ రష్యాలోని సంగీతానికి, నృత్య విధానాలకి దగ్గరగా పుంటుంది. ఇండోనీషియాలోని సంగితం, నృత్యం, సాహిత్యం, సంగిత వాయిద్యాలు మన దేశ ప్రాచీన గాథల్ని బాగా ప్రతిబించిస్తాయి. అలాగే, ఇది ఒక ఉపో కావచ్చు, అఫ్రికా దేశపు ఆటవికులకు, మన దేశంలో వారికి అనేక పోలికలు కనుపిస్తాయి. అందుచేత సంగిత వాయిద్యాల ఏషయ పరిశీలన కోసరం, మన దేశ సరిహద్దులు లేక సాంస్కృతిక సరిహద్దులు, ఈ క్రింద ఎవరించినట్లు నిర్మించి, అమోదిస్తే బాగుంటుంది. ఉత్తరాన హిమాలయాలు, అఫ్గనిస్తాన పర్యాతాలు, పదమరసింధు నదీ ప్రాంతం; తూర్పున మేఘాలయ పర్యాతాలు; రక్షిణాన హిందూ మహాసముద్రం, దానిలోని ద్వీపాలు, ద్వీపకల్పాలు అన్న కలిసి ఉండాలి. ఈ సరిహద్దుల మధ్యమన్న ఏఖిన్న జాతుల సంచలనాల వల్ల, వారి ఏఖిన్న సంస్కృతులను ఇతర సంస్కృతులతో పోల్చి చూసుకోవడం, ఇతరుల మంచిని కొంత గ్రహించడం, తమ మంచిని కొంత ఇతరులకు పంచి పెట్టడం జరుగుతూనే వచ్చింది

మన దేశంలో ఆదిమ నివాసులైన వారిని గురించి తెలుసుకునే అధారాలేమి లేవు. అఫ్రికాలో నీగో జాతుల వలనే ఏరు కూడ ఉండేవారేమో! వాళ్ళ సంగీతాన్ని గురించి గాని, సంగిత వాయిద్యాల్ని గురించిగాని మనకేమి తెలియదు. అఫ్రికా దేశంలోని నీగో జాతి వారికి, మన దేశంలోని ఆదిమానవుల సాంఘికాచారాల, పోలికలు, వ్యాత్యాసాలు గురించి ఇంతవరకు ఏ ఏధమైన వరిశోభనలు జరిగినట్లు లేదు. జాతులు, జాతి లక్ష్మణులు మనకు తెలియకపోయినా, మన దేశ ద్రవిదుల భాషల నుంచి, అఫ్రికాలోని ‘వాలోఫ్’ జాతి (Wolof) వారి భాష నుంచి కన్ని సామాన్య పదాలు ఈ క్రింద సూచించబడ్డాయి :

ప్రేలు	వలోవ (Wolof)	ద్రవిద భాషలు
	బరమ లేక వరమ	బెరల (కన్నడ)
		విరల (తమిళం)
కాలు	యేల్	కాల్ (కన్నడ, తమిళం, తెలుగు)
వంకాయ	బతన్స్	బదన్ (కన్నడ)
కుండ	వన	పానై (తమిళం)
ఎనుగు	నై	ఆనై (తమిళం)
		అనె (కన్నడ)

ఈ పదాలు ఉదాహరణకు మౌతం చెప్పినవి. ఇలాంటివి ఇంకా చాలా మాటలున్నాయి.

అయితే మనకి కావలసిన ముఖ్య ఎనయ మేమరటై, ఈ భూభాగంలోని కన్న సంగిత వాయిద్యాల పొలికలు. ఆఫ్రికాలోని రువాండా ఉరుండి, పెళ్లియన కాంగో, ప్రాంతాల్లోని సంగిత వాయిద్యాలలోని వది వాయిద్యాలైనా మన దేశంలోని మధ్యప్రదేశ, ఒరిస్సా, అర్జున రాష్ట్రాల్లోని వాయిద్యాలు మాదిరిగా తయారయినవే. ఈ పొలికల్ని చూస్తే మన దేశప్రజలకు, ఆ ప్రజలకు ఏనైనా సాంస్కృతిక సంబంధాలు ఉండేవా? లేక అది మన ఉహాగానమేనా? ఒకానెకవ్యాదు ఇదంతా ఏక సంస్కృతిగా పుండి, ఆ తర్వాత ఏనైనా భూకంపాలు, జల ప్రభాయల వంటి సంక్షోభాల వల్ల ఆ సంస్కృతి విడిపోయి చీరిపోయిందా? మనకు తలిసినంత వరకు 'లెమూరియ' అని (Lemuria) చెవుబడిన భూభాగం ఆఫ్రికా దేశాన్ని, దక్కించారఁ దేశాన్ని కలుపుతూ, తూర్పునున్న అస్ట్రోలియా వరకు వ్యాపించి, కన్న లక్షల సంవత్సరాల క్రితం ఉండేదని కంతమంది చరిత్రకారుల నిర్వచనం. కాని ఈ రోజుల్లో ఆ ప్రజలు ఒకచోల నుంచి ఇంకొక ప్రదేశానికి ప్రయాణాలు, వలసలు వెళ్లుదం ఎరుగరేమో! ఈ భూభాగాలు ఎదు ప్రభాయం వల్ల విడిపోయిన తర్వాతనైనా ఆ ప్రజలు కంతమంది సముద్రయానం చేసి మన దేశాన్ని చేరుకున్నారా? లేకపోతే ఈ సంగిత వాయిద్యాల పొలికలు ఎలా సమర్థించడం?

తర్వాత ముఖ్యమైన విషయం మన ద్రవిధుల నాగరికత, సంస్కృతి. కాని ఈ ద్రవిధ నాగరికత, సంస్కృతుల గురించి నిర్వచాదమైన ఏకాభిప్రాయం ఏమి లేదు. ఆఫ్రికాలోని అదిమ నివాసులకు, మన దేశపు అదిమానషులకు భాషల్లోని కన్న సామాన్య వదాలు, సంగిత వాయిద్యాల్లోని పొలికలు వైన చూం. ఒక ఆభిప్రాయం ప్రకారం, క్రీస్తుకు మూర్యం కన్న వేల సంవత్సరాల క్రితం, కంతమంది ఆఫ్రికాదేశం నుంచి సముద్రయానం చేసి, మన దేశం చేరుకుని, ఇక్కడి అదిమ నివాసులతో కలిసిపోయిన నాగరికతే ఈ ద్రవిధ నాగరికత అని తెలుస్తుంది. ఇంకొక ఆభిప్రాయంలో, ఇలా వలస వచ్చినవారు మధ్యధర ప్రాంతం నుంచి వచ్చారని అంటారు. ఇది ఆది కాదు, అర్థాలు వచ్చి, అదిమ వాసులైన మన దేశ ప్రజలతో కలియడం వల్ల ఈ ద్రవిధ నాగరికత ఏర్పరించని మరికందరం ఆభిప్రాయం. అఖరి మాటగా ఈ అర్థాలు, ద్రవిధులు అనే ఫేదాలు, పొలికలు అంతా వట్టి మాయ, ఈహాగానం మ్యాతమేనంటారు కంతమంది.

ఇన్న ఎఫిన్న దృక్పథాలు గల ఈ విషయాన్ని, మన అవగాహన కోసరం, రెండు రకాలైన నాగరికతల్ని మ్యాతం మనం గుర్తుంచుకుంటే చాలు. ఒకటి, సింధునది ప్రాంతం నుంచి, కిందుగా వ్యాపించి ఈ ద్వీప కల్పంలోను, అగ్గేయసియాలోని ద్వీపల్లోను కనిపించే ద్రవిధ నాగరికత, సంస్కృతులు. రెదు, వేదప్రమాణప్రాతివదికతో బయలుదేరి ఈ నాటి వరకు ఒక అఖండ జ్యేతి వలె వెలుగుతూన్న మన అర్య

సాంప్రదాయ నాగరికత, సంస్కృతులు.

సింధు ప్రాంత నాగరికత మొదటిసారిగా ‘మొవంజదర్’ . ‘హరవు’ల వద్ద గుర్తించబడినవుటికి, ఇవురది ఇతర ప్రాంతాలకు కూడ వ్యాప్తమై క్రిస్తు హర్యం మూడు వేల సంవత్సరాల నాటిదని తెలుస్తుంది. ఈ తత్వయకాలలోని భాష్యాల్లో మనకు తాణాలు, తప్పటలు, బుదమిదక్కుల వాళ్ళ ‘రమరు’ వంటి చిన్న వాయిద్యం, మల్లీహ చేసిన బూరాలు, ఒక రకమైన ‘హరు’ విటల వంటివి కనపిస్తున్నాయి. కాని ఈ నాగరికతకు మన దేశపు ఆదిమ వాసుల నాగరికతకు ఏ రకమైన సంబంధముండేదో లేక అవి రెండూ కలిసి ఏకమైపోయాయో అవ్యాదు మన మూర్ఖించుట కాథారాలేమి లేపు. కాని క్రిస్తుశక ప్రారంభ దశ నుంచి మనకు వరంచితాలైన తమిళ గ్రంథాల్లో ‘యాళ’ (Yazh) ఏఱ, ‘కుళాళ’ (Kuzhal) వేటును, ‘మద్దలం’ (Maddalam) రులు మైతం పేర్కునబడ్డాయి. ఈ యాళ విట గ్రికుల ఏఱ వంటిదని కొందరి అభిప్రాయం. ఏమైనా అది పరిశోధించవలసిన విషయం.

అర్యులు మన దేశానికి రావడం మైతం మన దేశ చరిత్రలో చాలా ముఖ్యమైన ఘట్టం. క్రిస్తుకు హర్యం రెండు వేల ఆయిదు వందల సంవత్సరాల క్రితం పచేరని చెప్పుకునే అర్యుల వేద సాంప్రదాయం, మన దేశాన్ని, ఆతః హర్య సాంప్రదాయాల్ని ఎంతగానే మారిపేసిందని చెప్పాలి. అటు క్రితమందుండిన ఈ దేశపు ప్రజల జీవన విధానాలు, సాహిత్యం, మతం, కళలు అన్ని గూడా వేద ప్రభావాలై ఎంత ఔన్నతాన్ని, నాగరికతని పుంజుకున్నాయి. వేద సంపాదాలన్ని మానవ జీవన విధాల వర్ణనలే. ఈదాహరణకు మన సంగీతం బుగ్గెద, సామవేద జనితమని చెపుతారు. నిజం కూడ అలాగే కనుపిస్తుంది. సామవేద పరునాన్ని సామగాన మన్నారు. సుస్వర బద్ధమైన ఈ సామగానం ఎంతో రంజకమైన, అతి పురాతన గానం అనవచ్చ. ఆయిచే మధ్య ప్రాంతంలోని కన్ని దేశాల్లోని గానం కూడ ఈ విధంగానే వినుబడుతుంది. ఈ అర్యుల సామగాన వర్ధాతి వారి ప్రత్యేక సృష్టి లేక విధానం అని చెప్పగానికి మనకి అధారాలేమి లేపు. ఏరి వర్ధాతిని ఇతర సాంప్రదాయాల నుంచి గ్రహించినదేమో! ఏమైనా ఆ సాంప్రదాయం అర్యుల ద్వారా మన దేశంలో ప్రవేశించి, మన జీవన విధానంలో వెనవేసుకునిపోయి మనదై పోయింది. ఇలా ఇతర సాంప్రదాయాల నుంచి విషయాల్ని గ్రహించే, ఒక దేశ సంస్కృతి ముందుకు పయనిస్తుంటుందని మనకు తెలుసుగద!

ఇంక మన విషయానిక వస్తే, వేద సంపాదల్లో ఆ రోజుల్లో ఆ ప్రజలు, హాళా పునస్కారాల్లో, ఉత్సవ సందర్భాల్లో, సంగీత నృత్యాల్లో ఉనియోగించిన సంగీత వాయిద్యాలు అనేకంగా పేర్కున బడ్డాయి : (1) ‘అఫుటి’ అంటే తాణాలు; (2) ‘భూమి దుందుథి’, ‘దుందుథి’, ‘వనస్పతి’ మొదలైన రవ్వులు; (3) ‘మానవ’, ‘నాది’ మొదలైన వేటువుల రకాలు; (4) ‘వన’, ‘కంద’, ‘గోధ’ మొదలైన ఏఱ రకాల వాయిద్యాలు. ఈ వాయిద్యాల్ని వారు ఎలా నిర్మించారో, వాటిలో రండు, మూడు

తప్పిన్నట్టే, వాటిని ఎలా ఉచ్చయోగించారో తెలుసుకోవడానికి మనకి వర్షాన లేచి లేవు. ప్రస్తుతం మనం వాడే వాయిద్యాలకి ఏటికి ఏమి పొలికలు లేవని తెలుస్తూంది. వైన చెప్పిన పేర్లన్నీ నామ మాత్రాలుగానే ఏగిలిపోయాయి. అయితే ఈ నామాల్లోని పొలికలు మాత్రం అర్థాల నాగరికతలో ఇతర ఆసియా సాంప్రదాయాల ప్రభావం సృష్టంగా కనిపిస్తుంది. ఉదాహరణకు ఏటి అనే సంస్కృత వధానికి, పురాతన ఈజైఫ్టియన్ భాషలోని వదం, ‘బీస్టు’ (Beent). సుమేరియన భాషలోని వదం ‘గిస్బాన్’ (Gisban). జపానీయుల భాషలో అది ‘బివా’ (Biwa) అయితే, చైనీయుల కది ‘పిపా’ (Pipa) అయింది. ఈ రకమైన పొలికల్ని ఉరికే అషామోషిగా తోసిపారవేయ వలసిన విషయం కాదు.

ఉత్తర భారత దేశము ఏదికి, వెర్రియనులు, మంగోలు జాతి సైన్యాలు దాడులు, జరిగిన కాలంలో మన దేశమున కొక వినూతనమైన అనుభూతి, చైతన్యము కలిగాయి. అట్లక్కితం మన దేశవాసులకు ఆయ దేశాలలో వాణిజ్య, మత వరిచయాలు లేకపోలేదు. కాని ఈ దాడులు జరిగిన తర్వాత వారిలో కొంత మంది మన దేశంలో నివసించడం జరిగింది. వారి ద్వారా మన సంగీతం, సంగీత వాయిద్యాలు కొన్ని మార్పులకు లోనైయాయని తెలియవచ్చింది. అటు తర్వాత వచ్చిన జిల్సాల్లోను, బహుళ్లోను కూడా మన దేశపు సంగీత వాయిద్యాలు, మధ్యాషియలోని వాయిద్యాలు ఒకే మాదిరిగా చిత్రింపబడడం, సంగీతంలో కూడా సామాన్య పదాలు వాడుతూండడం జరిగింది. పదకొండవ శతాబ్దం నాటికి ఆ ప్రభావం మరింత సృష్టంగా మహామృదీయ సాంప్రదాయం వలె నున్న ఒక భాయ (Islamic influence) తెలియవచ్చింది. అయితే దీనిని ‘సూఫితత్వ వ్యాప్తి’ అనాలికాని మహామృదీయ లేక ఇస్లాం సాంప్రదాయమని చెప్పలేదు. మన పురాణ గాథల్లో ప్రత్యేకించి చెప్పబడిన డమరు, ఏటి, వేణువు వంటి వాయిద్యాల్ని ‘అని మన దేశపు వాయిద్యాలే’ అని గుర్తించగలం. కాని వై చెప్పిన దాడుల తర్వాత మన సంగీత లోకంలో ‘డాఫ్’ (Daff), ‘సితార్’ (Sitar), ‘శహనాయ్’ (Shehanai) మొదలైన వారి వాయిద్యాలు మన దేశంలో చేయాలు చేసుకుని, వ్యాపించడం జరిగింది. కాని, కొన్ని ఇతర దేశమైల వాయిద్యాలు మన సంగీతంలోకి ఎలా ప్రవేశించాయో, అలాగు ప్రత్యేకంగా మన దేశపు వాయిద్యాలు అనిపించుకొనేవి ఇతర దేశాలకు ప్రయాణం చేశాయి. వర్తక, వాణిజ్యాల కోసం ఇతర దేశాలకు పోయిన మన దేశమైల ద్వారాను, బాధ్యత ధర్మ ప్రబోధం కోసం వెళ్లిన వారి ద్వారాను మన దేశ సంగీత వాయిద్యాలు తూర్పు దేశాల్లో బాగా వ్యాపించాయి. అలాగే మధ్యాధర ప్రాంతానికి కూడా చేరుకున్నాయి. నిల్చు ప్రాతిపదికగా పుండే వాయిద్యాలన్నీ కూడా మన దేశం నుంచి వ్యాపించినవే అని బహుదేశ పండితాభిప్రాయం. 8వ శతాబ్దం నుంచి 15వ శతాబ్దం వరకు యపద్మిపం, సువర్ణద్యీపం, అంటే ప్రస్తుత ఇండోనీషియా దేశం మన దేశపు నాగరికత నమసరించి తమ కళాజీవనాన్ని దిద్దుకంది. ఆ దేశంలోని

కన్న సంగిత వాయిద్యల పేర్లు ఇలా ఉన్నాయి : (1) 'వదహి' (సంస్కృతం=పటవా); (2) 'మురవ' (సంస్కృతం=మురజ; తమిళ=మురసు); (3) 'వంగ్స్' (సంస్కృతం=వంశి); కాహల, ఘంట, భేరి మొదలైన పేర్లు ఇంకా ఉన్నాయి.

ఈ రోజుల్లో పాశ్చాత్య దేశాల్లో మన సితార్, తబ్లూ వాయిద్యాలు బహు ప్రచారంలో ఉన్నాయి. పాశ్చాత్య దేశాల సంపర్కం వల్ల మన సంగితంలో అనేక మార్పులు వచ్చాయి గాని ఆదంతా ప్రస్తుతం మనం ఇక్కడ చరించడం సమంజసం గాదు. కన్న నిజాల్ని గుర్తించి, పేర్కొనడం మూడు అవసరం. వారి సంగిత వాయిద్యాలు మన దేశంలో బాగా చోటు చేసుకున్నాయి. వయ్యెలిన్, హర్షనియం, బ్యాండ మేళములోని (band groups) లిఫ్టములైన వాయిద్యాలు, క్లారినేట్, బాగ్వైవ్, మొదలైన వాయిద్యాలన్నీ మనవారికి స్వాధీనమయ్యాయి. ముఖ్యంగా వయ్యెలిన్, - ఎల్లునుపయోగించే పద్ధతి మనదేశంలో పుట్టిన అభిప్రాయమేనైనా ఆ ఎల్లుపయోగంతోనే తయారైన వయ్యెలిన్ మనవారు వాడడం మొదలుపెట్టారు. సుమారు ఒక శతాబ్దానికి పూర్వం, ముద్రాసు ఫార్మసెంట్ జ్యార్లో పని చేసే బ్యాండమేళమువారి వర్ధనుంచి, ఈ వయ్యెలిన్ వాయిద్యమును, బాలుస్వామి దీక్షితులు అనే ఆయన గ్రహించి, దాని సభ్యసించి, దానిపై మనకర్ణాటక సంగితమును వాయించుట ఆరంభించినట్లు తెలియవస్తుంది. బాలుస్వామి దీక్షితుల వర్ధ ఈ వయ్యెలిన్ వాయిద్యంలో జిక్కించాందిన వడివేలు అనే ఏద్యంసుని, తిరువాస్కారు మహాజావారు ఆయన పాండితానికి సంతోషించి, దంతపు వయ్యెలిన్తో ఆయన్ని బహుకరించినట్లు తెలుస్తుంది. అలాగే క్లారినేట్ (Clarionet) వాయిద్యంగూడ, - అది బ్యాండమేళంలోని వాయిద్యమైనా, - మనవారు అలవాటుచేసుకుని లలితమైన పాటలకు, తదితరమైన జూనపదగేయలకు ఉపయోగించేవారు. క్లారినేట వాయిద్యంలో స్వరాలు వలికించడానికి మిటలు (keys) వెక్కి వాయించాలి. క్రమేణ, దానితో శాస్త్రీయ సంగితం కూడ వాయిస్తున్నారు. మిటలుపయోగించే క్లారినేట వాయిద్యంలో, హర్షనిమయంలోవలె కేవలం వట్టి స్వరాలు పలుకుతాయి కని శాస్త్రీయ సంగితం వలికించడం కష్టసాధ్యం. రాను రాను, నాదస్వరంలోని కన్నల్ని వేళ్తో కపిగి వాయించినట్లు, క్లారినేట్ కన్నల్నికూడ కావలసినంతగా మూసి, తెరిచి వాయిచడం వల్ల సాంప్రదాయశుద్ధమైన శాస్త్రీయ సంగీతాన్ని వాయించడం కూడ నేరుకున్నారు.

హర్షనియం వాయిద్యం వెల తక్కువగా వుండి, సులువుగా నేరుకునేదే కాకుండా, సులభంగా ఒక చోట నుంచి మరో చోటికి తిసుకుపోవడానికి ఏలైన వాయిద్యం. అకారణాల చేత ప్రజలు దాని నతి సులువుగా నేరుకుని, లలిత సంగితం, జూనపద సంగీతాల్లోను, హిందూస్కానీ సంగితంలో కూడా ఉపయోగించడం మొదలుపెట్టారు. కాని కర్ణాటక సంగీతానికి దాని ఏనియెగం బహు తక్కువై పోయింది. వైన చెప్పినట్లు, శాస్త్రీయ మైన, గమక సాంప్రదాయ సంగీతానికది అట్టే ఉపయోగించలేదు. అదీకాక

పార్కోనియంలోని స్వర వభజన వధ్యతి పాగ్రమ్యల వధ్యతి (equal temperamental scale) నను సరించినది. అందువల్ల దానిలో మన సాంఘికాయ స్వర ఏపాలు, గమకాలంకారాలు వాయించుట కంతగా వనికి రాలేదు.

పాగ్రత్య సంవర్గం వల్ల మన కేరుడిన కత్త దృక్పురం 'వాయిద్య గోప్త్వ' లుని చెప్పారి. అది మనకు ఏమి కత్త విషయం కాదు. కని పాగ్రత్య సాంఘికాయం ప్రకారం, వందల కంది వాయిద్యము లువయోగించిన ప్రత్యేక కచేరిలు (orchestras) చేయడం, వాయిద్య వివిధ సాద ఏపాల్ని ఏకికరణ చేసిన (harmonized) సాందర్భాన్ని ప్రదర్శించడం, మన సాంఘికాయానికి కంత ఎరుద్ధమని చెప్పారి. మన పంగిత మంత్ర భక్తి మార్గంతో వాదిపాపన చేసి, ఒక భక్తుడు కాను తరించి, ఇతరులను తరింప జేయుట కేద్యాస్తున విధానం. అందువల్ల మన దేశంలో, పాగ్రత్య దేశములలో వలె, గోప్త్వానములు, ప్రత్యేక వాయిద్య కూటముల కచేరిలు (chorus singing and orchestral performances) విధాన ప్రచారం కాలేదు. వాయిద్య కూటముల కారకు మన దేశములో ప్రత్యేక రచన లేపు లేవు (orchestral compositions).

అయినా వాయిద్య కూటాలు మన దేశానికి కత్త విషయమేచ్చి కాదు అని చెవ్వాడానికి అనేక విదర్శన లున్నాయి. ఒకానెక సమయంలో 'కూటవ' అనే పేరుతో వాయిద్య కూటము లుందేవి. క్రిష్టు పూర్వం 200 సంవత్సరముల నాడు, భరతుడు ఈన వాటకానికి కాను వాయిద్య కూటవ వివ్యాహముల నువయోగించినట్లు చెవుబడింది. ఈ గోప్త్వాలో ఏటలు వాయించే వారే విధంగా కూర్చువాలో, శాశ వాయిద్యము లెట్లుమరవలెనే, పాడే వారిక్కుర సుంచి పాడ వలెనే సుష్పరంగా చెవుబడింది. ఇటువంటి గోప్త్వులు మనకు కత్త కాదు. 'వంచమహాశ్శు' వాయిద్య గోప్త్వ భగవత్పాన్నిధ్యంలో ఆయన్ని సేవించుటకు వయోగించే వారు. ఈ వంచ వాయిద్యగోప్త్వ లీనాదీకి గూర కర్మాటక, ఓరిస్టా, కేరళ రాష్ట్రములలో ప్రచారంలో ఉన్నాయి. వంచ వాయిద్యము లంటు - (1) కమ్ము; (2) శంఖము; (3) ముఖానిట లేక మొపొసం (oboes); (4) భాలక, తిముల, ఇదక్క మొదలైన శాశ వాయిద్యాలు; (5) రూంశ లేక శాలాలు (Cymbals). ఇవి భగవంతని పూజా సమయంలో ఉవయోగించేవి. ఇవికాక తథిభనారులో 'వయ్యది' మేళం, కర్మాటకలో 'కరగ' మేళం ప్రచారంలో ఉన్నవే. ఈ రోజుల్లో వివాహాల శుభ కార్యములకు విస్తారముగా బ్యాండు (band groups) మేళముల నువయోగించుచున్నారు గద! అయినా, అకాశవాటి వంటి కథాప్రాపక సంస్థలు వాయిద్య గోప్త్వులను ప్రత్యేక ప్రశ్నాతోనేరురచి, 'వాద్యమృంద' అనే పేరుతో కార్యక్రమాలు నిర్వహిస్తూ బహుళ ప్రచారంలోకి తెచ్చినారని చెవుక తప్పదు. మిలిటరీ బ్యాండు మేళములు తప్ప, ఇతర బ్యాండు మేళములన్నీ కూడా మన దేశియ సంగీతాన్ని వాయిస్తున్నారు. కాని ఈ విషయంలో పాగ్రత్య దృక్పురం వేరుగా వుంది. నారు వాయిద్య

గోప్యులను కేవలం సాంగ్రహ సంగీత కచేరీల కారకు ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. సాంగ్రహ సంగీతం చాలా భాగం స్వర పముదాయాల్ని వేర్పేరు వాయిద్యములలో వాయించడం, వేర్పేరు శుఠుల మార్పుతో (shift of tonic note) వాయించడం, అని అన్ని కలిసి ఒక ఆహ్లాదకరమైన, సుందరమైన నాద వాఁషమతో 'ఎకి కృతగితము'గా (harmonized music) రంజింప చేయడాని కేర్పడిన వద్దతి.

మన దేశములో స్వర మేళ వద్దతి, 'షష్ఠివంచము' భావము, 'షష్ఠిమధ్యము' భావముల వల్ల ఏర్పడుం చేత, మన సంగీతంలోని స్వరాలు అతి షష్ఠిమైన నాద సాందర్భంతో, శ్రోతుల కనిర్మాచ్యమైన అహ్లాదాన్ని, అనందాన్ని ప్రపాదిస్తుంటాయి. సాంగ్రహ లీవిషయంలో, షష్ఠిమైన స్వరాల్ని కార్ద్రిగా మార్చి, వేర్పేరు వాయిద్యములు కలిసి వాయించునపుడు రంజకత్వమున కముకులముగ సుందువట్లు (harmonized or equal temperamental scale) పవరించుకొన్నారు. మన సంగీత మందట్లు గాక షష్ఠిమైన స్వరములు, గమక వాఁషములతో కూడి రాగాలావన కత్వంతాను కూలములై, అనందదాయకము లపుతున్నాయి. మన సంగీతంలోని స్వరాలంకారాలు, నాద సాందర్భం, సాంగ్రహాల వద్దతికి కొంత వ్యతిరేకంగా ఉంటుందని చెప్పారి.

సాంగ్రహ ప్రభావం కొన్ని విధాలుగా మనకి మేలు కూడ చేసింది. మన దేశంలో కూడ వాయిద్య గోప్యులు తయారై అనేక ప్రమోజనాలు పొందుతున్నాయి. కేవలం భక్తి ప్రపథానంగా విలసిల్లిన మన సంగీత మిషను, సినిమాలలో పాటలకు, కథా, కథన సంర్పాల్ని, సన్నిహితాల్ని, రంజకమగు కల్పనలతో నాటకీయతని పొచించడానికి, అక్కడక్కడ నైసర్గికమైన విషయాల్ని కూడ సంగీతములో చిత్రించడానికి ఈ వాయిద్య మేళములు చాలా ఉపమోగకరము లయాయి. ఉదాహరణకు: అశనిపాతం, భూకంపాలు, వర్షపాతం, వష్టుల కూతలు, అరణ్యక ధ్వనుల చిత్రణ మొదలైన అనేకానేక సందర్భాల ప్రదర్శనానికి ఈ వాయిద్య గోప్యులు ఛాల ఉపమోగంగా మండిప్రచారంలోకి వచ్చాయి.

మన సాంస్కృతిక దృష్టిని గురించిన ఈ చిన్న సమిక్ష మన సాంప్రదాయిక జీవితంలోని వైవిధ్యము, దానితో పాటు కలిసిపోయిన నాగరికతను ఎంపిందించే లక్ష్మణ్ణి జ్ఞానవకం చేయాలనే కౌరికతో చేసిన సమిక్ష. ఈ లక్ష్మణ్ణి సిద్ధికోసం మన దేశపు ఎఫ్ఫన్న జాతులు ఎంతెంతగా తోర్పుది, పురోగమనానికి దోహదాలపుతున్నాయో తెలుసుకోవదం మన కవశ్య కర్తృవ్యాం గద! నాగరికత, సంస్కృతులు ఎంత అనాది నిద్రంగా మనవైశేష అంత ప్రత్యేక దృష్టితో వాటిని సంరక్షించుకోవదం మన ఎధి గద!

ఘన వాయద్యములు

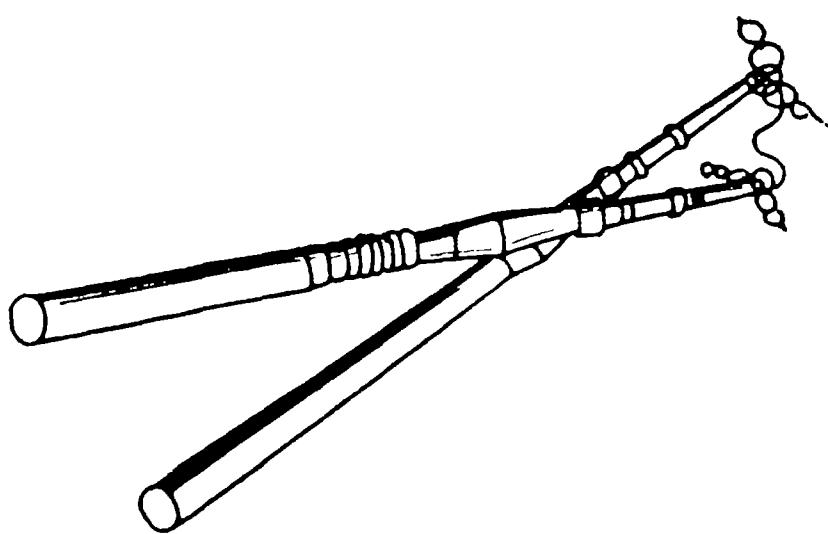
లోపల గుల్ల లేకుండా లేక కాళిష్టలం లేకుండా, గట్టిగా పుండే వాయద్యాలు ఘన వాయద్యాలు (idiophones). మొదటి ఘన వాయద్యం, ఇదివరలో చెప్పినట్లు, ఘన శరీరమే. దానితో ఘనం పాశేటపుడు గొంతును, నోటిని, చేతులను ఉపయోగిస్తున్నాం. నృత్యంలో కాళ్ళతో తాళానికి సరివడే అధుగులు వేయడం, చేతులతోను, ముఖంలోను హాప భావ ప్రకటన, నవరసాల ప్రదర్శన మొదలైనని జరుగుతాయి. వేద పరసంలో గూడ 'గానక' అని చెప్పబడే ఒక వ్యక్తి, కరణాలముతో వేద పరన గమనాన్ని సూచిస్తూ, పరన గోప్తలోని వాదని వేదంలో చెప్పబడిది. ఈ రొజుల్లో నాదస్వరమేళాల్లోను, బ్యాండు మేళాల్లోను ఒక వ్యక్తి తాళం సూచించడానికి ఉంటారని ఘనకు తెలిసిన ఏషయమే ఇంక చేతులు తప్పిస్తే, పాటలు పాశేటపుడు కాల గమనాన్ని సూచించడం, క్రరతోనే, రాతితోనే, లోహంతో చేసిన వాయద్యాలతోనే ఆదిలో జరిగి పుండవచ్చని ఘనం ఉపాంచకోగలం. అలాగ అనాదిగా తాళగమన సూచన కోసం ఉపయోగించిన వాయద్యాలు ఘన వాయద్యాలే.

ఘన వాయద్యాల్లో నాదం - కంచుతో తయారైన తాళాలు, ఘుంటల్లోను తప్ప - నిలచి ఏనిపించేదు. నాదం నిలచి ఏనిపిస్తే దానిలో స్వరస్థాయి, స్వరరంజకత్వం ఉంటాయి. జలతరంగం, కాష్టతరంగం మొదలైన వాయద్యాల్లో నాదం కొర్కెగా నిలచి ఏనిపిస్తుంది గసుక వాటితో పాటలు, ఇతరమైన సంగీతం వాయించవచ్చు.

ఘన వాయద్యాల్లో అతి సామాన్యమైన వాయద్యాలు క్రరలు, గుండటి రింగులు, గజ్జెలు, మువ్యలు, చవ్వుళు చేసే వాయద్యాల్ని ముందర చెప్పారి. గట్టి వెదురు క్రరకు రంగు వేసిగాని, వెయ్యుకుండా కాని కోలాటంలో ఉపయోగిస్తారు. కాని క్రరలకి ఒ వైపున చిన్న మువ్యలు కూడ కడతారు, ఈ కోలాటం వెదురు క్రరకి 'దండ' అని, 'దండి' అని, 'కోలు' అని పేర్లున్నాయి. ఈ కోలాటాన్ని అనేక రకాలుగా ఘన అంధ, కర్కుటక, కేరళ, తమిళనాడు, గుజరాత్ రాష్ట్రాల్లో బహుభి ప్రచారంగా ఘనం చూసే నృత్య వశిష్టమే. గుజరాతులో దీనిని 'దండియారాన' (Dandirya Ras) అనే పేరుతో కోలాట నృత్యం చేస్తారు. చాలా మంది కలిసి, వైనుంచి తాళు వేళ్ళాడతిసి, పాటపాదుతూ, ఒక్కుక్కుళు క్రరతో ఇంకా పక్కనున్న క్రరను కొట్టి తాళం వేస్తూ, వైనుంచి వేళ్ళాడే తాళ్ళను వింతైన జడలు మాదిరిగా అల్లి, తిరిగి పాట పాదుతూనే ఆ అల్లిన జడను

విశేషార్థములు, ఈ దండియరస కోరాట సృత్యంలో దీనే తమిళనాదులో 'మిన్నల్ కోరాటం' అంటారు. (చిత్రం : 2)

కేరళ రాష్ట్రంలో 'పిఱం' ఉత్సవాల్లో 'విల్లుకొట్టు' లేక 'ఒఱవిల్లు' తయారు చేసుకుని దాంతో అదతారు. సన్నటి కొబ్బరి మట్టమ విల్లు మాదిరిగా వంచి, విల్లులో తాడుకు బదులుగా వెదురు క్రర కట్టి, అది ఒక చేత్తో పట్టుకుని, ఇంకాక వెదురు క్రరతో దీన్ని కొదుతూ పాటపాడుతూ ఒక నాట్య ఎశేషాన్ని చేస్తారు.

2. కోలు లేక రండ

'దహార' లేక 'లద్దిషా' (Dahara or Laddishah) వాయిద్య మంటారు. ఈ త్రిభూతి భారతదేశంలో 'బిచ్చగాళ్లు' 'చుదియ' (Chudiy) అనే ఇంకాక వాయిద్యాన్ని వాయిస్తూ, పాటలు పాడుకుంటూ వస్తారు. ముంజేతలో రండు, మూడు లోహాలు చ్కాలు తగిలించుకొని, చేతలో ఒక క్రర ముక్కుచుకుని, వెనక దెబ్బతో ఆ ముంజేతలోని చ్కాల్ని కొదుతూ, పాటలు పాడతారు. లోహం తాలూకు ఒక రకమైన జల్లినాదం ఏన సాంపుగా ఎనిపిస్తుంటుంది ఈ పాటల్లో.

ఇంకా ఇలాంటి వాయిద్యాలు ఏ రకానికి చెందనివి కొన్ని ఉన్నాయి. అస్సం రాష్ట్రంలో 'అవనాగు' లనబడే ఒక జాతి గిరిజనులు పయోగించే 'సాంకాంగ' (Song Kong) అనే వాయిద్య ఎశేషముంది. దీనే 'బంగారైన' లేక 'షైకు' అను కూడ అంటారు. సుమారు 37 అడుగుల పాడుగు, 4 అడుగుల చుట్టు కొలత గల లాపుగా, గుండ్రంగా వున్న, బాగా ముదిరిన క్రరమొద్దుని ఒక వైపున ఎంతో శ్రమవడి తొలుస్తారు. తొలచిన ఆ క్రరమొద్దు అర్ధ చంద్రాకారంలో అంచుల దగ్గర కొంచెం వల్పగాను, లోపల మొద్దు లాగా ఉంటుంది. ఈ గిరిజనులలో ఒక ఆచారం ఉంది. బ్రిహమ్యాచారులు, అవి వాహితులు అయిన యువకులంతా 'మూరుంగ' (Moorung) అనే ఒక ప్రత్యేక స్థలంలో వడుకుంటారు. వీణ్ణుండే చోట ఈ సాంగ్కాంగ వాయిద్యాన్ని ఉంచుతారు. దీని

కాళ్లు రోల్సు 'లద్దిషా'
పాటలు పాడే వారున్నారు.
మన వాహ్యాఖ్యానికోసం ఉపయోగించే వంపున్న చేతిక్రర వంటి ఇనప పూచకి వంపుకు కొంచెం ఆవతల అడ్డంగా ఒక క్రర ముక్కు బిగించి, ఆ మధ్య స్థలంలో లోహాలు చ్కాలు చిన్నవి అమరుస్తారు. పాట పాడుతూ క్రర ఉపితే, తాణాని కనుకులంగా ఒక ఇంపైన ధ్వని ఎనవిన్నర్థంతుంది. దీనే

అంచుల మిద చిన్న క్రి ముక్కలతో కొట్టి వాయిస్తారు. ఈ వాయించే ఎధానన్న బట్టి, అనేక రకాలైన సందర్భాలు అందరికి చేరుషంటాయి. ఉత్సవాలు, సృజనాలు మొదలైన వేదుకలకి ఒక మారిరిగా వాయిస్తారు, ఎవరైనా శ్రీమతులు వస్తువారు, జ్ఞాగత్తగా ఉండాలి అని చెవుగొనికి ఇంకాక మారిరిగా వాయిస్తారు. ఈ సాంగకాంగ వాయిద్యం బాగా ముదురు క్రిరతో చెయ్యడం వల్ల ‘ఖంగ్’ మని బాగా మౌగుషు ధ్వని వినిపిస్తుంది. ఈ శిశ్చాబ్దారథంలో ‘మిల్యు’ అనే పాగుత్యులు ఈ గిరిజనులు నివసించే వ్రద్దేశానికి పోయి, వాళ్ళ అచార వ్యవహారాల్ని, ప్రత్యేకించి వాళ్ళ సాంగకాంగ వాయిద్యాన్ని ఎంతగా వేమేచుకుంటూ వర్ణించారు. ఈ వాయిద్యానికి ఒక వైపులైన వ్రద్దు, నేరు తరుచుని, వాలుక చాపి వెన్న గెడ ముఖం (Motif) బ్రమ్మ చెక్కి శయరు చేస్తారట. మొత్తానికి ది చూడ్చానికి చిన్న నాన అకారంలో ఉంటుంది ‘ఫిజి, వపువా’ (Fiji and Papua) ద్వివ వాసులకి, ఇలాగే వాళ్ళ నావల అంచుల మిద క్రిరలతో గాని, తద్దు తిరగసి వాలితో గాని వాయిస్తూ, సందేశాలివ్యరం, సృజనాలకి, ఉత్సవాలకి గూడ ఇలా వాయిస్తూరండం అలవాటుండట. మిల్యు దొరగారు ఈ అస్సాం గిరిజనులు, ఈ ద్వివ వాసుల అలవాటు చూసే ఈ సాంగకాంగ వాయిద్యాన్ని శయరు చేసుకున్నారేమానంటారు.

మైన చెప్పిన సాంగకాంగ వాయిద్య కారంలోనే, సుమారు రెండటగుల పొద్దైన వెదురు క్రిరుమ, రెండు గుఱుపుల మధ్యమండే దాన్ని అర్థ చండికారంగా వుండేట్లు కొంచె కోసి, దాని అంచుల మిద ఇంకో క్రిరముక్కలతో కొట్టి వాయిస్తారు. మన దేశపు కూన్చు భాగంలో, ఈ వాయిద్యం ‘తుక దుల్రుంగ్’ (Tuk Dulrung) అనే పేరుతో వ్రచారంలో ఉంది.

మధ్యప్రదేశంలో ‘అబుజ్ మరియ్’ లనే (Abuj Marias) గిరిజనులు ఉవయోగించే ‘కటోలా’ (Katola) అనే ఇంకాక వాయిద్యముంది. ప్రిథివ్యాకారంగా వుండే ఈ క్రి వాయిద్యాన్ని, రెండు భుజాల్ని గుల్లగా తాలచి, పొరుగైన ఇంకాక భుజాన్ని అర్థ చండికారంగా తాలచి, శయరు చేస్తారు, దీన్ని మెదలో కట్టుకుని వుల్లముక్కలతో కొట్టి వాయిస్తారు.

కొట్టి వాయిస్తే చిత్రమైన ధ్వనిచే ప్రసంగాలు, విగ్రహాలు కలిగిన దేహాలయలు, మన దక్షిణ దేశంలో అనేక క్షీరాల్లో కనిపిస్తాయి. కర్మాటకలోని హంపి క్షీతంలోను; అంధరోని లేపాక్కి తారివ్రతిలోను; తమిళనాడులోని మధుర, తిరువనట్టేరి, అశగర్కోయిల్, తెన్నుళి, కొర్కాం, అళ్ళార తిరువగరి, సుచీందంలోను ఇంకా ఇతరక్కా కూడా అనేకం ఉన్నాయి. తిరువనట్టేరి గుడిలోని మందవంలో ఎన్నో ప్రసంగాలు చక్కటి శభ్దాల్ని స్తుంటాయి. చూడ్చానికి కమల వైఠవంతో బాటు, అని వాయిస్తే ఉనణానికి కూడ ఏనుల విందుగా పుంటాయి. ఇటువంటి కాకా ఖండాల్ని సృష్టించిన మన శిల్పుల నేర్చరితనాన్ని ఎంతైనా కనియాడాలి. తంజావూరు గజేశ విగ్రహంలో అలా కొట్టి వాయిస్తే చక్కని ధ్వని వినవస్తుటుంది. అలాగే నంగ నేరిలో మన్నధురు,

రథిదేవ విగ్రహాలు చెవ్వుకోతగ్గుని. అయితే ఇనీ మన సంగీతానికి ఎమన్నా ప్రయోజనమున్న కళాస్వరూపాలా అంటు, అది సందేహాస్పరమే అప్పతుంది. వారి మంచి ఇంపైన ధ్వనిలే తవ్వ, సుస్వర మేమి వినిపించదు, వాలిని కేవలం ఏంత వస్తువులుగా పరిగట్టించవచ్చు. వైనచెప్పినప్పుభాల్లో సప్తస్వరాలు పరికేప్పుభాలున్నాయి, కని వాది నారం నిలచి వినిపించే రకం కాకపొవరవల్ల సంగీత ప్రయోజనమేమి ఉండదు.

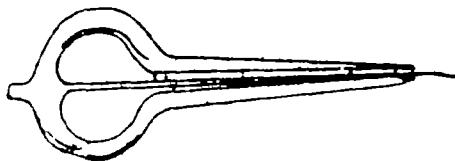
వార్య గోప్యల్లో, 'కష్టతరంగ' అనే వాయిద్యాన్ని మనలో కంఠ మంది చూసినుండవచ్చు. ఇది మన దేశపు వాయిద్యంలూ తోచదం లేదు. బహుళః దీన్ని ఇంచర దేశాల్యంచి తెచ్చించి ఎవరో మన దేశపు పేరు ఎట్టో పుండవచ్చు. ఎమంటే మన దేశపు గిరిజనుల్లో కని, జానపదుల్లో కని ఈ రకం వాయిద్యం కనిపించదు, కష్టతరంగ అన్నది క్రిచెక్కులతో చేసిన వాయిద్యంలూ కనిపిస్తుంది. పాయగైన రందు క్రిచెక్కుల మీద, వేరు వేరు పొదపు, దశసరి గల చిన్న క్రిచ ముక్కల్ని అమరుస్తారు, ఈ పలచని క్రిచెక్కులు, ఒక్కుక్క స్వరానికి ఒక్కుక్క చెక్కు ఉండి, స్వరస్థాయి పొచిన కార్టీ ఏది పొదపు, దశసరి తగ్గుతూ వస్తాయి. ఈ క్రిచెక్కుల కింద వాయించే స్వరానికి తగ్గ లాపు, సన్నము కలిగిన లోహపు గట్టలు అమర్పబడి వేళ్లాడు తూంటాయి. సన్నటి వెదురు పుల్లలతో ఆ చెక్కుల మీద వాయిస్తే, ఆ ధ్వని, కింద అమర్పిన గట్టల్లో ప్రవేశించి నారం నిలచి వినిపిస్తూ ఇంపుగా ఉంటుంది. ఇంగ్లీషు భాషలో ఈ వాయానికి 'గ్లై లోఫాన్' (Xylophone) అని పేరుంది. ఈ గ్లై లోఫానకు ప్రారంభదశ, అఫ్రికా దేశంలోని అటవికులు వాయించే వాయిద్యం ఏంటే తెలుస్తుంది. ఒక స్ట్రీ కాళ్లు పూగా చాపి కూర్చుంటుంది. కాళ్లు మీద అడ్డంగా కన్ని సన్నటి రాతి పలకలు అమర్పకని వాటి మీద క్రిచెక్కుల కట్టే వాయిస్తే అదే రకం పాటలూ వినిపిస్తుంటుంది. ఇందోనేషియా దేశంలో ఇదే రకం వాయిద్యం ఇంకా నేర్చరిశనంతో తయారైంది, 'గాంబాంగ' (Gamabang) అనే పేరుతో ప్రచారంలో ఉంది. ఈ గాంబాంగ వాయిద్యంలో వైన చెప్పిన రాతి పలకలకి బదులు, క్రిచెక్కు బద్దలు ఉపయోగించి వాటిని ఒక చ్ఛటము వైన లిగిస్తారు. ఇదే దేశంలో క్రిచ ముక్కలకి బదులు లోహపు కడ్డిలతో చేసిన వాయిద్యం కూడ సరోన్' (Saron) అనే పేరుతో ప్రచారంలో ఉంది. మన దేశంలో 'నలతరంగ' (Nal Tarang) అనే వాయిద్యాన్ని లోహపు గట్టలతో తయారు చేసి వాయిస్తున్నారు.

అస్సాం రాష్ట్రంలో 'దొక్కు' అనే పేరుతో ఒక ఘన వాయిద్య ముంది. ఒక మీటరు పొదుగున్న వెదురు క్రిను ఒక వైపు చీల్చి, రెండో వైపు వట్టుకోవడానికి విలుగా చెక్కుతారు. అక్కడ దాన్ని ఒక చేతితో వట్టుకుని, రెండో వైపున్న బద్దల్ని, ఒక దాని మీద ఇంకాకటి వడేట్టు వాయిస్తుంటారు. ఇది వాళ్లు పాటల్లోను, సృష్టాల్లోను ఉపయోగిస్తారు. దీన్నే 'ఖెడ్డ' (Khedda) అనే ఎనుగుల వేటలో ఉపయోగిస్తారు.

నీనుగులను వట్టుకోవడానికి ఒక గాయియై తెల్పి, అ గోతని మామూలుగా వట్టి నేలరా కనబడేటట్లు, అకు, అలమతో కప్పేస్తారు. చాలా మంది కలిసి ఉ టొక్కు లుచుకుని చవ్వుళ్లు చేస్తారు, కేక లెట్టుకుంటూ నీనుగును చుట్టుసి అ గోతమాదికి తోలేస్తు, అది అ గోతలో వరిపోతుంది. దీన్నే 'ఫెర్డో' వేట అంటారు. దారాలతో కట్టిన ఉ టొక్కు లాంటి 'లెబాంగ గుమని' అనే పేరుతో పున్న వాయిద్య ఏపోన్ని, ఇటుక్కితమే పరిచయం చేయదమైంది. (చిత్రం : 1)

అంత మనోహరమైన శబ్దాలతోను, నాద ఏపోలతోను శ్రోతల్ని అనుందపరవశుల్ని చేసే ఘన వాయిద్యం, మనం తరుచుగా కచేరిల్లో ఎనే 'మోరింగ' లేక మూర్చంగ (Moorsing or Moorchang) అనే వాయిద్యం. దీన్ని ఇంగ్లీషులో 'జ్యాన హర్డు' లేక 'జాన హర్జు' అంటారు, కని హర్జు ఏటలకి దీనికి ఏమి పోలికలు లేవు. ఇది ఉరకే 7, 8 సెంటీమీటర్లు పొడవు గల వాయిద్యం. ఇది రాజాస్థానీలోను, ఉత్తర ప్రదేశ్‌లోని బ్రిష్ జిల్లాలోను ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది. దక్కిణాదిన సంగీత కచేరిల్లో తరుచుగా మోరింగ వాయిద్యం, కంజిర, ఘటం, మృదంగం మొదలైన తాళ వాయిద్యాలతో కలిసి, భాగావ్రచారంలో పుండి, ముఖ్యాంగం, సన్నటి ఇనుప కట్టిలతో పరమ శివుని త్రిశూలాకారంలో ఉండి, అ కసల నుంచి 5, 6 సెంటీమీటర్ల పొడుగ్గు, క్రమంగా సన్నగిలేకాదలు మందుకు సాగి ఉంటాయి. ఈ కాదల మధ్య నుంచి ఒక సన్న నాలిక లాంటి ఉచ ఒకటి మందుకు చెరుచుకుని కనిపిస్తుంది. ఇది నేత్తు పెట్టుకుని, త్రిశూలాకారంలో నున్న భాగాన్ని ఒక చేతితో వట్టుకుని, మధ్యమన్న సన్న గిలేకాదల్ని పథ్థతో కరిచి వట్టుకుని, మందుకు చెరుచుకొని పచ్చిన 'నాలిక'ని చేతితో మిటుతూ వాయిస్తారు. ఇలా వాయిస్తామే, అ నాలిక నుంచి పచ్చే ధ్వనులు, నేటికి దగ్గిరగా పున్నందువల్ల, వాయించేటపుడు నేటి ఆకారం మారి వాయించడం వల్ల, ఈ ధ్వనులకు ఒక విధమైన గురుత్వ సిద్ధి (resonance) లభించి, వినాదానికి ఎంత సాంపుగా ఉంటాయి. ఈ వాయిద్యాన్ని హిందీ సాహిత్యంలో చుట్టుజడానే, సూరదాన మొదలైన కషులు పాటల్లో 'ముఖచంగ' అని పేర్కొన్నారు. అహోబల వండితుని సంగీత పారిజూత గ్రంథంలో కూడ దీన్నే 'ముఖచంగ' అని పేరొన్నాడు. (చిత్రం : 3)

'కిరికిట్టక' వాయిద్యం, దాని రకాలు మనకు చాలా పురాతనమైన వాయిద్యాలు. క్రర మిద పెట్టి రాపాడి చవ్వుదు చేసే వాయిద్యాన్ని ఇంగ్లీషులో 'స్క్రీవర్, రాస్ప, స్ట్రిడుల్యులేటర్' (scraper, rasp, stridulator) అంటారు. నిప్పు తయారు చేసుకోవడానికి దీని వంటి క్రరల్ని ఆటవికులు ఉపయోగించేవారని చెప్పబడింది. ఒక క్రరను చిన్న గుంట లుండేటట్లు చెక్కి, ఇంక గట్టి క్రరతో దాన్ని రాపాడిస్తే, ఒక

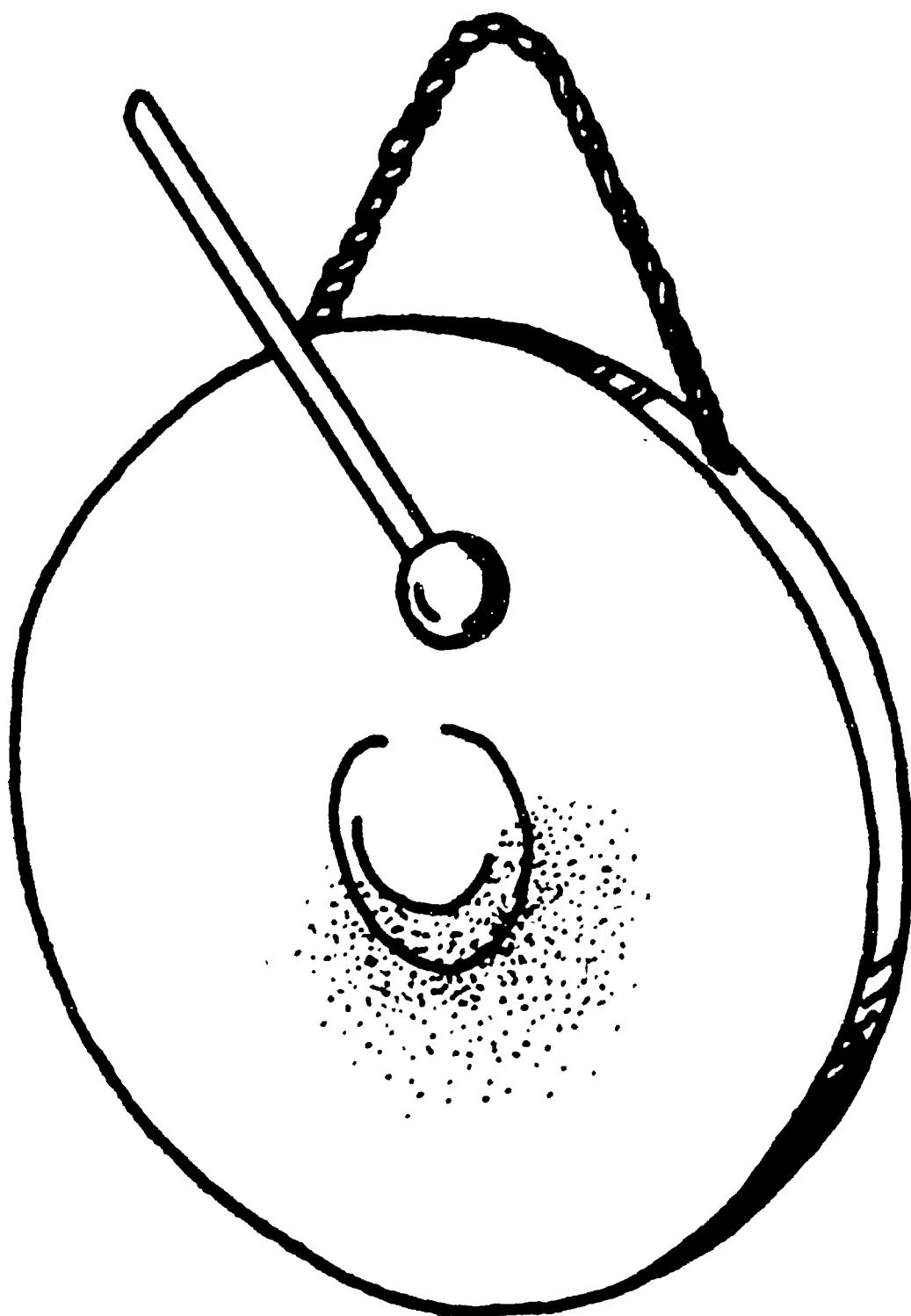

రకమైన వింత ధ్వని పుషుపుంది. దీన్ని ఆటవికులు, గిరిజనులు పాటలు పాదేటప్పుడు కన్ని రకాల నాట్యాల్లోను ఉపయోగిస్తారు. ఇంతర దేశాల్లో కూడ ఇలాంటివి కనపిస్తాయి. చైనా దేశంలో ‘యు’ (Yu) అనే పేరుతో ఏల వెన్నెముకతో తయారు చేస్తారట. మెక్సికో దేశంలో ఒక వింతైన పేరు, ‘ఒమిచిశహూవాగ్త్లి’ (Omic hicahuagtlí) తో ఎముకతో తయారు చేస్తారు. మన దేశంలో ‘రుగ్వియ’ లేక ‘ద్రుష్టురాజన్’ అనే ఈ రకం వాయిద్యాల్ని వెదురు క్రరతోనే చేస్తారు. ‘కొక్కుర’ అనేదిన్ని ఇన్నవ గొట్టంతో చేస్తారు. పైన చెప్పినట్లు వెదురు క్రర మీద గుంటలు పడేట్లు చెక్కి, కన్నింటిని మధ్యగా చీల్చి గూడ ఈ వాయిద్యాన్ని తయారు చేస్తారు. మధ్య అలా చీలిస్తే చవ్వుడు ఇంకా ఎక్కువగా ఎనపిస్తుంది. ఏటలో కన్ని రకాలకి ఓ కసని అనవకాయ బ్లూర్లన్న కూడతారు. సవర జాతి ఆటవికులు దీన్ని ‘రాగబ్బురాజన్’ అని అంటారు. వెర్రియర ఎల్యూన అనే పాట్టుమ్ముడు, ఈ సవర జాతివారు దీన్ని వెళ్ళిళ్ళ సమయంలో ఎలా ఎనియోగిస్తారో పర్సీంచి చేపేరు. ఎందు అనవకాయ బ్లూరను ఒక చిప్పరా తయారు చేసి ఈ రాగబ్బురాజన్ వాయిద్యానికి ఒక చిగురున కడతారట. నెమలి కన్నులతో కూడ దీన్ని అలంకరిస్తారట. ఆ మీదట వెళ్ళికొడుకు తరఫు వారంతా ఈ వాయిద్యాన్ని వాయించుకుంటూ వెళ్ళికొనుతారు ఇంటికి వెడతారట. అప్పుడు వెళ్ళికొడుకుదీనికి తగిలించి వున్న అనవకాయ చిప్పను మధ్యంలో ముంచి ఆ మధ్యాన్ని మామగారి కందించాలట. మామగారు ఆ మధ్యాని తాను తాగి, తిరిగి దిన్ని మధ్యంలో ముంచి వెళ్ళికొడుక్కి అందిస్తూ నేనివేళ నా కూతుర్లు ని కిస్తున్నాను. నేను అలా చెయ్యక తప్పినట్లుయే; ఈ అనవకాయ చిప్ప, ఈ వెదురు క్రర, నెమలి కన్నులు నా కెదురు సాక్ష్యం వలుకుతాయి.’ అని అంటారట. ఈ వాయిద్యం, సవర జాతి వారిలోనే కాక, సైనులు చేసే కన్ని నాట్య సందర్భాల్లోను, మంత్ర వరన సమయాల్లోను ఉపయోగ వదుపుందని, వదమూదవ శతాబ్దీనికి చెందిన ‘జయ’ అనే నృత్య రత్నావరణ గ్రంథకర్త పేర్కొన్నాడు. సైనులు వ్రత్యేకించి చేసే ‘జవప్రియ’ అనే దేశియ నృత్యంలో, ప్రీ పురుషులు కలిసి వివ్రతంగా ఎభూతి ధరించి, రుద్రాక్ష మాలలతో అలంకరించుకొని నాట్యం చెయ్యడానికి వస్తారుట. వాళ్ళ నాట్యానికి అనుసరణగా మృదంగం, ‘కరాట’ అనే బాకా, ‘కిరికిట్టక’ అనే సూక్తి వాయిద్యం (సౌదివాడ్టెం) ఉంటాయని చెప్పబడింది. అయితే ఇక్కడ కిరికిట్టక వాయిద్యానికి చెప్పిన వర్ణన కొంచెం తేడగా కనపిస్తుంది. 7, 8 సెంటీమీటర్ల మధ్య కొలత గల లాపు, ఒక మీటరు పాడవుగల లోహపు గొట్టాన్ని, ఒక చిగురున పాము వదగ ఆకారంతో (Motif) తయారుచేసి, గొట్టం పైన గుంటలు చేసి, ‘కొన’ అనే కట్టితో రాపాడుతూ వాయించాలి అని చెప్పబడింది. పుష్టకంలోని బొమ్మల్లో కనబరచిన కిరికిట్టక వాయిద్యం, వ్రాసిన వర్ణన కూడ ఒక మాదిరిగానే ఉన్నాయి కాని, ‘సూక్తి’ వదం దీనికి ఎలా ఇస్తుండో ఈమాచ్చండు లేదు.

అయితే అస్పృం రాష్ట్రంలోని 'రహని' (Raponi) అనేది నిజమైన సూక్తివాయిద్యం. ఇది ఈరికే గుంటలు చెక్కిన వెదురు క్రర మ్యాతమే. గట్ట మేమి కాదు. ఒక మీటరు పాదుగైన ఈ వెదురు క్రర మీద నున్న గుంటల మీద ఇంకొక క్రరతో రాసి వాయిస్తారు. కర్డ్లటక రాష్ట్రంలోని, వరమూదవ శతాబ్దానకి చెందిన పౌయిసాల శిల్మాల్లో ఈ కిరికిట్లక వాయిద్యాన్ని బాగా చూదవచ్చు. అజంతా, ఎల్లోరా చిత్రాల్లో గూడ చిన్న రకం కిరికిట్లక వాయిద్యాలు కనపిస్తాయి.

జూనపదుల్లోను, గిరిజన జాతుల్లోను గూడ అనేక రకాలైన వళ్లాలు, - చిన్నవి, పెద్దవి గూడ సామాన్యంగా కనపించే ఘన వాయిద్యాలు, 'కథాకథి' బ్యాందు మేఘంలో తప్ప, వాటిని ఎక్కుడా ఆస్త్రియ సంగీత కచ్చేరిల్లో మనం చూదం. అయితే అందులో చాలా రకాలున్నాయి. ఇవి అన్ని కూడా ఒక రకం కంచుతో చేసినవి. వాటిలో సర్వ సాధారణమైనవి చిన్న రకం వళ్లాలులా ఉంటాయి. ఆ వళ్లాన్ని చేతికి కట్టుకుని ఆ చేతిలోనే ఒక క్రరతో కాని, లేక ఇంకొక చేతితో కాని వాయిస్తూంటారు. ఈత్తర హిందుస్థానంలోని 'తాలి'; కర్డ్లటక, ఆంధ్రల్లోని దాసరులు వాయించే 'జగతే' లేక 'జగంతే' అనే వళ్లాలు; కథాకథి మేఘంలో వాయించే 'చెంకల' లేక 'చెన్నల' వళ్లాలు; తమిళనాడులోని 'సెమ్మున్కులం' వళ్లాలు; ఆ వళ్లాలన్ని ఒకే రకాలు. ఇవన్ని చదువైన వళ్లాలే. కాని అగ్గేయసియలోని 'సీము' అనే వచ్చుం చాలా పెద్దది, మధ్యభాగం కంచెం ఎత్తుగా ఉంటుంది. ఈ మధ్య భాగంలో ఒక కన్నం ఉంటుంది. దానిలో నుంచి దారం కాని, తాడు కాని కట్టే వాయిస్తారు. కన్నించీకి అంచు వద్ద కన్నముంటుంది. వాటిని కూడ దారంతో కాని, తాడుతో కాని వేళ్లాడదిసి వట్టుకుని క్రర ముక్కతో వాయిస్తారు. ఈ తాలి, సీము వళ్లాలనే, అంచుల వద్ద కంచెం ఎత్తుగా వంగి పున్న వాటిని, ఫోజనం చెయ్యడానికి వాయుకుంటారు. (చిత్రం : 4)

రాజూస్థానలో ఒక జూనపద వాయిద్యముంది. అకారంలో చిన్నవి, పెద్దవి, పరిచగానున్నవి, దశసరిగా పుండేవి వళ్లాలు - అన్ని రకాలైనవి కూడా $1\frac{1}{2}$, మీటర్ల ఎత్తుగల ఒక ఇన్వి చ్ఛానికి కట్టబడి ఉంటాయి. ఈ వళ్లాల అకారం, మందం, వైపుభ్యంగా పుండరంపల్ల, ఆ చ్ఛటం మీద పున్న వళ్లాలన్ని కలిసి చేసే ధ్వనులు, సంగీత స్థాయిలో పున్న పేరువేరు స్వరాల్లా వినబడుతూంటాయి. దీన్ని 'కాష్ట తరంగ', 'సవతరంగ' వాయిద్యాల పలె 'తాలితరంగ' అనవచ్చనేమో! ఆశ్రూమేమంటే, చైనా దేశంలో కూడ 'యనలో' (Yun Lo) అనే ఇలాంటి వాయిద్యముంది. ఈత్తర భారతదేశంలో కూడ 'చిమ్టా' (Chimta) అనే వాయిద్యం ఒకటి ఉంది. ఒక మీటరు పాదవుగా 'ఫార్క' (fork) అకారంలో రెండుగా చీలి పున్న ఒక ఇన్వి పూచకి, చిన్న చిన్న వళ్లాలు, కట్టబడి ఉంటాయి. దీన్ని భజనల్లోను, జూనపద సంగీతాల్లోను, చేతితో వట్టుకని తాళ వరసలో, ఈపుతూంటారు, లేకపోతే ఇంకొ చేత్తో వట్టుకుని చ్ఛటాన్ని

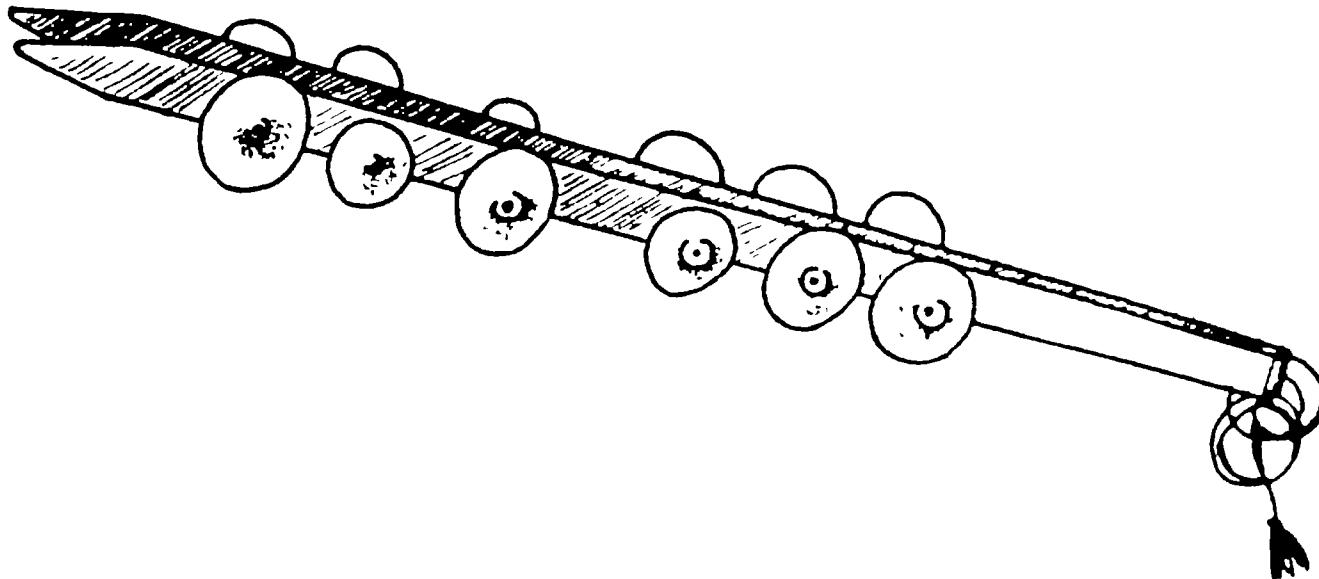

4. సీమూ

కొట్టి వాయిస్తారు. బాగా పొచ్చు స్థాయి ధ్వనులు వినిపిస్తూ చెనులకు చాలా ఇంపుగా ఉంటుంది. (చిత్రం : 5)

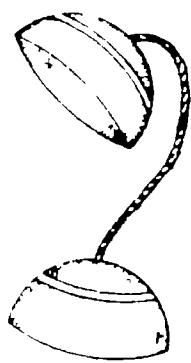
ఈ వళ్లాగుల కువయోగించే గుర్తురటి ఇత్తడి రేకు కాని, కంచు కాని కంచెం వంచి తయారు చేస్తే, అవే మన దేశం మొత్తం మిద ఏ విధమైన సంగీతంలో నైనా వినిపించే తాళాలు. ఇని కూడ అకారాన్ని బల్టీ, దళసరణి బల్టీ అనేక రకాలుగా తయారవుచున్నాయి.

5 సెంటీమీటర్లు మొదలు, 30 సెంటీమీటర్లు వరకు అధ్య కలత గలని, వాటి వంపులో (concavity) కూడ తేడాల వల్ల అనేక ఆకారాల్లో తయారవు తున్నాయి. ఏటి పేర్లు అనేకాలు. జ్ఞాలా, రుల్లరి, కర్త్రాఫ్., తాళి, తాళం, ఎలత్తాళం, కుళిత్తాళం మొదలైన పేర్లున్నవన్ని చిన్న రకాల తాళాలు. రుణాఫ్, రుల్లరి, బ్రిహత్తాళం, బ్రిహ్మతాళం,

5. చిష్టా

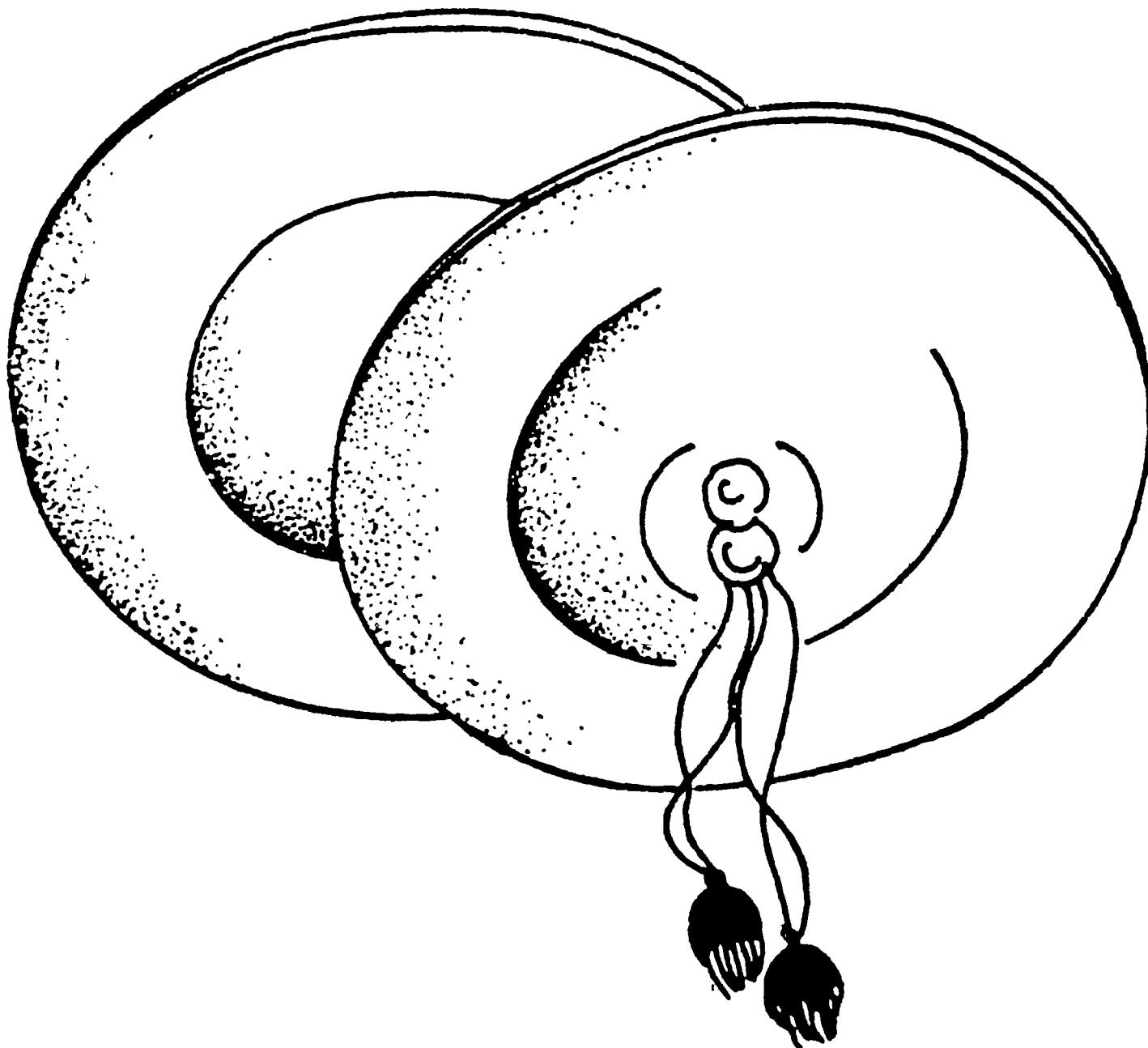
బోర్త్రాఫ్ మొదలైనవన్ని బాగా పెద్ద రకాలు. ఇవి దేశమంతటా, ముష్టి వాట్లు, భజన గోప్యలు, వాయిద్య గోప్యలు, హరికథా కాలక్షేపాలు, పృత్య ప్రదర్శనాల్లోను, ఇంకా అనేకానేక గానాలకు ఏటి నువ్వుగించని వారు లేరు. ఇహ వాటి చరిత చూడబోతే సింఘ ప్రాంత నాగరికతని తెలిపే బోమ్మల్లో కూడ ఇవి బాగా ఎరివిగా కనిపిస్తాయి. వేదంలో కూడా ‘అఖటి’ అనే నేరుతో ఇవి పేర్కునబడ్డాయి. (చిత్రాలు : 6, 7)

తాళాల్లగే గంటలు కూడా దేశవ్యాప్తంగా కనబడని ప్రదేశం లేదు. తాళాల్లగే గంటలు కూడా చిన్నవి, పెద్దవి అనేక రకాలున్నాయి. తాళాలు దెండుచేతులతోను వేయలి; గంట ఒక చేత్తోనే వాయించవచ్చు; వేళ్ళాడ

6. మంజీరా లేక జ్లిరా గట్టి, మధ్యగా పుండే ఇనవ ముక్కను కదివితే గంట మోగుతుంది. ఇంక తాళాలు, గంటలు కూడ ఇత్తది, కంచులతోనే తయారు చేస్తారు. కన్ని పెద్ద గంటల్ని, ఒక క్రరు ముక్కతో కట్టి, గంట అంచు ఏద ఆ క్రరును తగులుస్తూ, చుట్టూ తిప్పితే, ఒక రకమైన పొచ్చనాదం ఎంత సేవైనా వినిపిస్తుంది. ఈ రకం గంట వాయిద్యం మన దేశంలో ‘జంగాలు’ అనే శ్రీపులు వాయిస్తుంటారు.

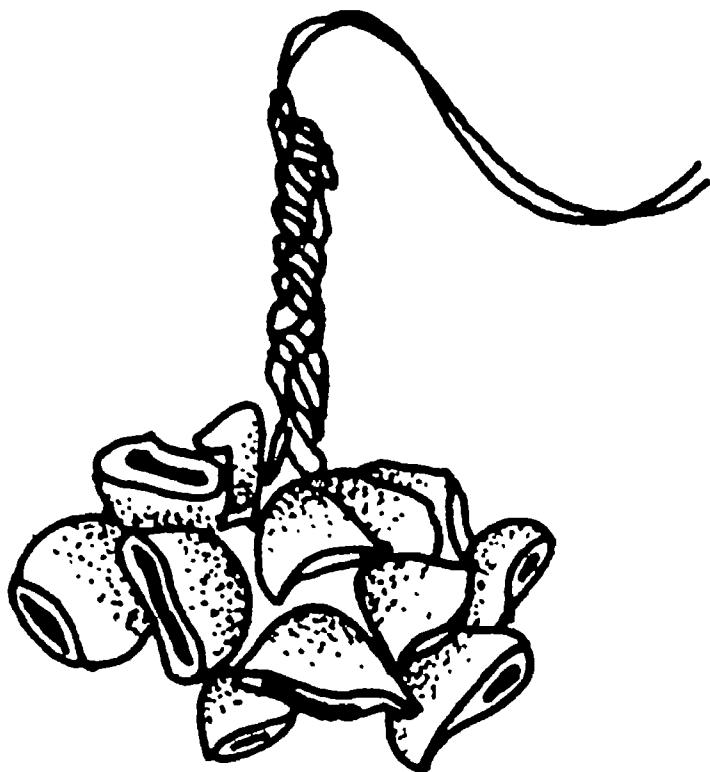
ఎండిపోయిన సారకాయలు మొదలైన కన్ని కాయల్లో, వైపెచ్చు గట్టివది, లోపలి పదార్థమంతా హరించుకు పోయి, విత్తనాలు మృతం మిగిలిపోతాయి. ఆని ఉని

7. బోర్డర్ లేక బ్రబ్రాతల్

వాయిస్తే 'గల, గల' మనే ఒక ఏంత శబ్దం వేయగ్గా ఏనిచిస్తుంది. అదపై ఇలా గలగల్లడే కాయలు చాలా దీరుకుతాయి కనుక వాటిని గలగల్లడించి ఏనేదించదం అక్కడ నుంచే వచ్చిపుండవచ్చు. మన ఆధ్యాత్మిక శంకలో చెంచుల వాళ్ళ దగ్గిర ఇలాంటి 'గిలబాదా' (Gilabada) వాయిద్యముంది. ఇంకా కన్ని ఎందుకాయలు, ఒక క్రరకు కట్టి, అది ఆదించి ఏనేదిస్తారు. మధ్యప్రవదేశ లోని 'బైగా' గిరిజనులు, తమ నాట్య సమయాల్లో కన్ని రకాల చిన్న కాయల్ని, ఎండిపొయి గలగల్లడే వాటిని, మొలకు కట్టుకొని నాట్యం చేస్తారు. ఓరవేం జాతి గిరిజనులు కూడ ఎండిపొయిన 'కనియారి', 'చంపా' కాయల్ని వెదురు క్రరకు కట్టి, వట్టల ఊకలతో అలంకరించి, ఆ వాయిద్యాన్ని చక్కని ఏంత శబ్దాలతో వాయిస్తూ నాట్యం చేస్తారు. కొబ్బరి కాయను తాతిచి, లోపల కాఁ చేసి, అందులో చిన్న గులక రాళ్ళను వేసి, వట్టుకొవడానికి దానికి ఒక పిడి కూడ తగిలించి, అదిప్రస్తుతం నాట్యాల్లో 'రాట్లర్' (Rattler) అనే పేరుతో ఉపయోగిస్తున్నారు. ఈ రకం చిన్న వస్తువులు పిల్లలకు అదుకొవడానికి కూడ పనికి వస్తాయి. ఏటనే 'గిలగంతల్'ని, 'గిలక్'లని పిల్లల అట వస్తువులుగా తయారు చేసి, ఉత్సవాల్లోను,

తిరునాళ్లాను అమ్ముకుంటారు. ఏటిని చూసి, ఈ రకంగా లోహంతోను, క్రూరతోను తయారైన వాయిద్యాల్లో - 'రుంజుని', 'ఖుల్ఫులా', 'ఖున్ఫునా', 'గిల్కు' అని అనేక రకాల వాయిద్యాలున్నాయి. (చిత్రం : 8)

8. జిలబడ

వశపులకు కూడ అలంకారం ఏటిలో జరుగుపూది. నాట్యం చేసే వారికిది ప్రవ్రథము అలంకారం. ఉత్తర హిందూస్థానంలో ఏటిని 'ఘూంగ్ర' అంటే, దక్షిణాది నది 'గజ్జు' అయింది. అయితే ఏటిలో చవ్వుచేసే తవ్వ, సునాదంగల ధ్వనులు లేనందున, నాట్య సమయాల్లో వాడుతున్నారు కానీ సంగీత లోకంలో ఏటికి స్థానం లేకుండా పొయింది. నాట్యం నేర్చుకుని, ప్రదర్శన లిచ్చే వారి ప్రథమ ప్రదర్శనకు (debut) 'గజ్జుకట్టద' మని, 'గజ్జుపూజ' అని ఒక ప్రత్యేక వేదుక సాంప్రదాయంగా వస్తుంది.

గంటలు శాస్త్రీయ సంగీతానికి ఏ విధంగాను పనికి రాలేదు. కానీ గంటల ఆకారంతో తయారైన వీంగాటి గిన్నెల జిలతరంగ్ (Jala Tarang) వాయిద్యం మాత్రం గోప్పల్లోను, కన్ని నాట్యాల్లోను కూడ ప్రచారంలో వున్నదని చెప్పాలి. ఈ గిన్నెల్ని అర్థ చంద్రాకారంలో పేరి. వాయిద్య కారుడు అన్ని గిన్నెలు చేతికి సులువుగా అందేట్లు కూర్చుని ఉంటాడు. గిన్నెల ఆకారం, దళసరి, ఎత్తుల్లోను స్వర స్థానాల్ని నుంచి పెద్దది గాను, పొచ్చు స్వరాలకి చిన్నుని ఇన్ను ఉంటాయి. స్వరాలు శుద్ధంగా ఎనవీంచునంతమేరకు, గిన్నెలలో నీరు పోసి వాటిని సవరించి, రెండు చేతుల్లోను రెండు క్రర పుల్లలతో గిన్నెల అంచుమీద కట్టి వాయిస్తాడు. ఈ గిన్నెలు నీటిలో వున్నందున, నాదం ఎనసాంపుగా పుండి, బాగా నిలిచే నాదంగా ఉంటుంది. జిలతరంగ్ వాయిద్యాలో

వైన చెప్పిన ఇంటైన చవ్వుల్లు, చేసే వాయిద్యాల్లోకి వస్తాయి, మన గజ్జులు, మువ్వులు, చిరుగంటలు కూడ. గంట ఆకారాన్ని సుమారుగా మువ్వు ఆకారంలో తయారైన వాయిద్యమే అనాలి. గంట ఆకారం, దానిలోవేళ్లాడే ఇనపముక్క. పుస్త, ముఖ్యలోని కీలకం మాదిరిగానే ఉంటాయి. అలాగే గజ్జు కూడ మొగ్గ రూపంలో చేయబడిన దనవచ్చ. వాటి నిర్మాణం ఎలా జరిగినా, అని మన సంఘంలో బాగా వ్యాపించి, ఎంతో ఆదరణ పొందిన అలంకార వస్తువులు. మనుష్యులకి కాకుండా వశపులకు కూడ అలంకారం ఏటిలో జరుగుపూది. నాట్యం చేసే వారికిది ప్రవ్రథము అలంకారం. ఉత్తర హిందూస్థానంలో ఏటిని 'ఘూంగ్ర' అంటే, దక్షిణాది నది 'గజ్జు' అయింది. అయితే ఏటిలో చవ్వుచేసే తవ్వ, సునాదంగల ధ్వనులు లేనందున, నాట్య సమయాల్లో వాడుతున్నారు కానీ సంగీత లోకంలో ఏటికి స్థానం లేకుండా పొయింది. నాట్యం నేర్చుకుని, ప్రదర్శన లిచ్చే వారి ప్రథమ ప్రదర్శనకు (debut) 'గజ్జుకట్టద' మని, 'గజ్జుపూజ' అని ఒక ప్రత్యేక వేదుక సాంప్రదాయంగా వస్తుంది.

గంటలు శాస్త్రీయ సంగీతానికి ఏ విధంగాను పనికి రాలేదు. కానీ గంటల ఆకారంతో తయారైన వీంగాటి గిన్నెల జిలతరంగ్ (Jala Tarang) వాయిద్యం మాత్రం గోప్పల్లోను, కన్ని నాట్యాల్లోను కూడ ప్రచారంలో వున్నదని చెప్పాలి. ఈ గిన్నెల్ని అర్థ చంద్రాకారంలో పేరి. వాయిద్య కారుడు అన్ని గిన్నెలు చేతికి సులువుగా అందేట్లు కూర్చుని ఉంటాడు. గిన్నెల ఆకారం, దళసరి, ఎత్తుల్లోను స్వర స్థానాల్ని నుంచి పెద్దది గాను, పొచ్చు స్వరాలకి చిన్నుని ఇన్ను ఉంటాయి. స్వరాలు శుద్ధంగా ఎనవీంచునంతమేరకు, గిన్నెలలో నీరు పోసి వాటిని సవరించి, రెండు చేతుల్లోను రెండు క్రర పుల్లలతో గిన్నెల అంచుమీద కట్టి వాయిస్తాడు. ఈ గిన్నెలు నీటిలో వున్నందున, నాదం ఎనసాంపుగా పుండి, బాగా నిలిచే నాదంగా ఉంటుంది. జిలతరంగ్ వాయిద్యాలో

రాగ, కీర్తనలు, , స్వరం మొదలైన అంగాలన్నింటి తోను ప్రత్యేకం కచ్చేరి చేసే వారున్నారు. ఈ వాయిద్యం మన దేశపు వాయిద్యమేనా ఆనే విషయం సందేహస్వరూపంగా కనిపిస్తుంది. అలెగ్జాండర్ మన దేశం వచ్చి ఇరుగు ప్రయాణంలో ఒక్కద నుంచి ఈ జలతరంగ వాయించే వారిని కంత మందిని తనతో తీసుకు వెళ్ళినట్లు కంతమంది అభిప్రాయం, గాని దానికి తగ్గ నిదర్శన లేపి లేవు. వాత్సాయనుని కామస్తుత గ్రంథంలో, చముష్టష్టి కథలు పేర్కుంటూ 'ఉదక వాయిద్యాన్ని' అ ఎద్యల్లో ఒకదిగా పేర్కున్నాదు. ఉదక వాయిద్యమంటే 'జలతరంగ' అని కందరి అభిప్రాయం. ఇంకా ఈ వాయిద్యాన్ని 17వ శతాబ్దంలోని 'సంగీత పారిజాత' గ్రంథకర్త, కంతమంది పాండి కపులు కూడ ఉదకవాయిద్య మనే పేర్కున్నారు.

మట్టితో చేసిన కుండ జానవదుల కార్యక్రమాల్లోనే కాక శాస్త్రియ సంగీత కచ్చేరిల్లో కూడా బాగా ప్రచారంలో వుంది. జానవదుల సంగీతాల్లో ఉన్నయోగవడే 'ఘుట' వాయిద్యాల్ని, మట్టితోను, కన్నింటిని లోహంతోను కూడ తయారు జేస్తారు. వాటికి 'మల్ఫై' అని, 'గాగ్రి' అని, 'మాట' అని పేర్కున్నాయి. ఈ మాట అనే ఒక రకం ఘుటం, కాశ్మీరలోను, సింధురాష్ట్రంలోను బృందగానాల్లో బాగా ప్రచారంలో వుంది. ముఖ్యంగా 'చక్కి', 'రహూఫ', 'సూఫియనాకలం' మొదలైన బృందాల్లో ఇది కనిపిస్తుంది. ఈ మాట వాయిద్యాన్ని వాయించే వాళ్ళు, దాన్ని ఒళ్ళు పెట్టుకుని కాని, తోడ మీద పెట్టుకుని కాని, దాని మూరి వైకి పుంచి, మూరి మీద, ప్రక్కల మీద చేత్తో కొట్టి, తాళ వరసలతో అనుసరణగా వాయిస్తారు. మన దక్కిణాదిని సంగీత కచ్చేరిల్లో ఎనే ఘుటం, ప్రత్యేకమైన మట్టితో, అంతటా సమంగా కల్పి, జ్యాగత్తగా తయారు చేసింది. ఈ ఘుటం వాయించే వారు, చెక్కాను తిసివేసి, ఘుటాన్ని పాత్రి కదుపుకు ఆనించి వాయిస్తారు. పాత్రికదుపు కదలికలను స్వాధీనంలో పుంచుకొని వాయించి నందువలన ఘుట వాయిద్యంలోని నాదం ఎంతో ఇంపుగా, హృద్యంగా మనోహరమైన ధ్వని విశేషాలతో వినిపిస్తాంటుంది.

ఈ ఘున వాయిద్యాల విషయంలో ఒకమాట చెప్పాలి. అవన్నీ ముఖ్యంగా తాళ, లయ పొషకాలు. వాటిలో మనకు సంగీత ప్రయోజనం బహుకొద్ది మూతమే అనాలి. మన సంగీతమంతా సుస్వర బద్ధమైన రాగ విరాజితము, గమకయుక్త మైన స్వర రంజకముగా వెంపాందిన అనంద రూపం. ఘున వాయిద్యల్లో చాలవాటికి నాదం నితిచి వినిపించదు. మన సంగీతాని కతిముఖ్యమైన గమక సాందర్భం వాటిలో నిలబడలేదు. ఈ కారణాల వల్ల ఘున వాయిద్యాలకు మన శాస్త్రియ సంగీతంలో విశేష ప్రాధాన్యత లేకుండా పోయింది.

డైశ్‌

చర్చంతో కవిగా వాయిద్యాలన్ని ‘అవనధ్య వాయిద్యము’లని మన సంగీత గ్రంథాల్లో చెప్పబడింది. అవనధ్య అంటే కవిగాని అని అర్థం. ఒక క్రి వస్తువునే, గన్నెనే, చృటాన్నే తోలుతో కవిగా, దాన్ని వాయిద్యంగా ఉపయోగిస్తే అది అవనధ్య వాయిద్య మనుతుంది. దేశుకిది సామాన్య వద్దమైనా, ‘పుష్టి’ అనే ఇంకాక మాట కూడ సాంప్రదాయంగా వస్తుంది, భరతుని నాట్య శస్త్రాలో ‘పుష్టి’ (pond) నామం ఎలా ఏర్పడిందో ఒక కథగా చెప్పేదు. స్వాతి అనే ఒక మహార్షి స్నానార్థం ఒక కొలను దగ్గరకి పోగా, ఇంద్రుడా సమయాన్నే వెద్ద వర్షం కురిపించాడట. వర్షం కురుస్తోందగా, ఆ వర్షపు చినుకులు తామరాకుల మీద పడి, - శామర, అంటే పుష్టి అని కూడా అర్థం వుంది, - ఆ శబ్ద లాయనకెంతో శ్రోత్రమేయగా, లయ బద్ధంగా వినిపించాయట. ఇంటికి వెళ్లిన తర్వాత, ఆ అనిర్వాచ్యానందాన్ని అయిన మరచి పోలేక, ‘ఎశ్వకర్మ’ను పిలిచి, తను ఏన్న శబ్దాల వలె ధ్యానించే వాయిద్యాన్ని తయారుచేసి వెట్టమని కోరగా, ఎశ్వకర్మ ‘పనవ’, ‘దర్శర్మ’ అనే వాయిద్యాలను తయారు చేసి ఇచ్చాడట.

ఇది వరలో మనం ప్రస్తుతించిన ఘన వాయిద్యాలు, అంతగా మన శస్త్రాలు సంగీతాల యుక్తాలు కాకపోయినా, ఈ అవనధ్య వాయిద్యాలు మట్టుకు, - ఈదే వాయిద్యాలు (wind instruments) వలె, - మన సంగీతానికి, కచ్చేరిలకు ఎంతగానే తోర్పుకి బహుభి ప్రచారంలో పున్నాయి. ఏటిలో శుద్ధమైన నాదం నిలచి వినిపిస్తుంది. అవసరమైన ఆ నాదం మొక్క స్థాయిని కాని, స్వరాన్ని కాని మారి, ఎన్నో రంజకమైన ధ్యాని ఏశ్వమేలో, నిజతమైన పాచు, తగ్గులతో పలికించ వచ్చు. శాఖలయ ఏశ్వమేల్ని ప్రదర్శించదానికిని లేకపోతే సంగీతమే సంఖ్యార్థం కాదు. ఉదాహరణకి మృదంగం, తబ్బా, దేలు మొదలైన వాలేని చెప్పవచ్చు.

దేశు తయారిలో రెండు రకాల పరిశ్రమలు అమల్లో వుంటూ వచ్చాయి. ఒకటి క్రి, రెండు మట్టి పరిశ్రమలు. ఒక చెట్టు కొట్టసి, దాని కాండాన్ని తొలిచి, లావైన గట్టం లేక సిలిండర్ (cylinder) ను తయారు చేసి, దాన్ని ఒక వైపునే లేక రెండు వైపులనే చర్చంతో కవిగా దేలు తయారు చేయడం చాలా కాలం నుంచీ మనకు తెలిసిన వర్ధశే. బహుః ప్రారంభ దశలో ఏటిని బాగా వెద్ద ఆకారంలో తయారుచేసి, ఒక వైపునే చర్చంతో కవిగా, నేలమీద నిలబెట్టి వాయించడం అలవాత్మా వుండవచ్చు. అరాటి

వాయిద్యాలు ఈ నాటికి మనప్రాంతంలో 'రంజ' లేక 'రుంజ' అనే వేరులో కనిపిస్తాయి. అధునికంగా ఈ 'రుంజ'లను లోహంతో తయారు చేస్తున్నారు. ఆఫీకా దేశంలోను, మెక్సికోలోను కూడా, ఇలాంటి దోశులు ఇటీవల కన్ని కనిపించాయి. నాటిలో కన్నింటి పొదవు 3 సీటిల్ల వరకు కూడా ఉండని చెపుతారు. మన దేశంలో నాటి ఆకారమంత పెద్దగా లేకపోయినా, అస్పాంరాష్ట్రోంలో 'ఫ్రం' అనేది, మన రాష్ట్రోంలో రెఱ్లు వాయించే 'థోర్' మొదలైన వాయిద్యాలు ఈ రకానికి చెందినవే. కేరళ రాష్ట్రోంలో కొబ్బరి చెట్లు బాగా ఎస్త్రారం కనుక, కొబ్బరి చెట్లు నరికి, దాని మొదలులో ఈ రకం దోలును తయారు చేయడం అలవాటుగా వుండేదని తెలుస్తూంది. అధునికంగా 'లేత్' (Leaths) మొదలైన యంత్రాలు వచ్చిన తర్వాత, ఏదైని చిన్నవాగా ఇంకా నైపుణ్యంతో తయారు చేయడం నేరుకున్నారు.

మట్టి ముద్దను కుమ్మరి వాని అవసరం కూడా లేకుండానే, ఎలా కావలిస్తే అలా మలుచుకుని, వస్తుపులను తయారు చేసుకోవడం సులువే. కుమ్మరి సారె (చక్కం) సహాయం దీరికాక కుండలు, మూకుభులు, కూజాలు మొదలైన ఎన్న ఆకారాలలో ప్రాతలు తయారు కావడం జరిగింది. అందుచేత ప్రారంభ దశలో మట్టితో తయారైన దోళ్లన్ని ఒకే ఆకారంలో పుండేవని తెలుస్తోంది. రామురాసు కుమ్మరి వాళ్లు నైపుణ్యంతో, 'దర్పుర్' అనే కుండ ఆకారంలో పున్న దోలు, 'తాపా' అనే మూకుదు ఆకారంలో పున్న వాయిద్యం, 'మంబకర్రీ' అనే కూజా ఆకారంలో పున్న వాయిద్యం, మొదలైనవి తయారు చేసుకున్నట్లు తెలుస్తోంది. బాగా రావైన గట్టం అంటే సిలిండరును, రెండు వైపుల క్రమంగా సన్నంగా వుండేట్లు తయారుచేస్తే, 'బ్యారెల్' (Barrel) ఆకారంలో పుండి, మృదంగాకారంలోకి వస్తుంది. అది కూడా కుమ్మర్లు సులభంగా చేయవచ్చు. అదిలో అలాగ మట్టితో చేసిన మృదంగాలు తయారై పుండాలి. అయితే మట్టితో చేసిన వాయిద్యాన్ని, బద్దలైపికుండా కాపాద్ధం చాలా కష్టం. మృదంగం ఆ కారణం చేత తిరిగి క్రితో తయారు అవడం మొదలైంది. ఆ మార్పులోనే క్రితోనే కాకుండా లోహంతో కూడా తయారు చేయడం ఆరంభంచి ఉండాలి. 'థోర్' అనే ఈత్తర భారత దేశపు వాయిద్యం ప్రస్తుత కాలంలో కూడా మట్టితోనే తయారు చేస్తున్నవుటికి, మృదంగం, వథావాజ్ మొదలైన వాయిద్యాలు ఇప్పుడు క్రితోనే చేస్తున్నారు. అలాగే దగ్గా అనే వాయిద్యాన్ని పూర్వం మట్టితో చేసేవారు. అధునికంగా క్రి, లోహాలతో తయారు చేస్తున్నారు.

ఇంకా విషయమేమంటే, ఈ దోళ్లకు వెట్టిన పేర్లనుబట్టి, నాటి ప్రారంభ దశలో వంటకు, నిలువ చేసుకోవడానికి ఉపయోగించే కుండలని తెలుస్తోంది. ఆ కుండల మూతులను తోళ్లతో కప్పి, క్రిపుల్లతోనే, చేతితోనే నాటి ఏద వాయించడం జరుగుతూండేది. ఉదాహరణకు వ్రద్విద భాషలోని కన్ని దోళ్ల పేర్లు, 'పర', 'పరి', 'పర్ర', మొదలైన సేర్లు. వంట కుండలకి, నిలువ చేసుకునే ప్రాతల వేర్లు కూడా ఇవే.

భూమిలో లోకైన గొమలు త్రయి, వాదిని వలచని చెక్కులతోనే, నారతోనే, చర్మాలతోనే కవిగు, అటవిక జాతుల స్త్రీలు దాని మీద గొంతుపూ నాట్యం చేయడం వాళ్ళ వేదుకల్లో ఒకటి. ఇందోనీషియా, మలేషియా మొదలైన అగ్గీయ ప్రాంతాల్లో ఇలాంటి గొమల్ని ఇటీవల కనుక్కున్నారు. వేర సాహిత్యంలో 'భూమి దుందుఫి' ఒక రకమైన శాఖ వాయిద్యంగా పేర్కునబడింది. ఒక గోత్తిని ఎద్దు మొదలైన జంతుపుల చర్చింతలో కవిగు, అ చర్చిం చిగురుమన్న తోకను కూడ దాని మీద వాయించడానికి ఉనియోగించే వారని తెలుస్తూంది. అయితే ఇలాటీని తరువాత తరువాత, మల్టీ కుండలు, క్రూరో చేసిన వాయిద్యాలు వచ్చాక కనడకుండా పోయాయి.

హ్యాదయహ్యార్యకంగా, ప్రశ్నథో చేసే వసుల కన్నిచెక్కి, ఒక దైవిక శక్తిని అపాదించి, సాంకేతికంగా హూజలు చేయడం, మన కనూచాన సాధ్యవదాయం, దోళ్ళను తయారుచేసి, ప్రవ్రథమంగా వాయించే సమయాల్లో కూడ, ఈ విధమైన హూజలు చేయడం, అటవికుల వర్ధ సుంచి వస్తూన్న ఆచారాన్నే మన మీనాటికి అనుసరిస్తున్నా. మన రాష్ట్రాలోని బైసన కండల్లో నివసించే గిరిజనులతో కూడ, కొన్నాళ్ళ క్రితం వని చేసిన 'హ్యారర హ్యామనడోర్గు' (Furer Heimendorf) అనే జర్మన్ దేశస్థాదు వాళ్ళ అలవాట్లను వర్ణిస్తూ ఇలా చెప్పారు. 'బైసన కండల్లోని గిరిజనులు దోళ్ళను తయారు చేయడానికి, క్రూరు హ్యార్గా లోపల. బైటా దౌలిచిన తర్వాత, తోలుతో దాన్ని కప్పేటపుటు, ఒక కోరి ఏల్లను కోసి, ఆ రక్తం కొంత దోళ్లోపాసి, 'ఈ డోలు మాకు ఉరికి స్పృశించినంత మూతాన, వెర్ధ శబ్దులతో నిండి. మా కానంద ప్రవదమపూగాకు' అని మర్మతంతో ప్రార్థన చేసేవారట. 'ఇరవేన్' జాతి గిరిజనులు కూడ, ఏ విధమైన కొత్త ఆయుధాలు, వనిముట్లు, సంగిత వాయిద్యాలు, వని చేయడం ప్రారంభించినా, వసుపు హూసి అలంకరించి - దీనికి ఏట్లు వెళ్ళి చేయడం అంటారట - హూజలు చేయడం ఆచారమేనట. ఈ ఆయుధాల్లను, వనిముట్లలోను, వాయిద్యాల్లను, ఏవో దైవ శక్తులిమిది పున్నాయని, వాలిని హూజించి సంతృప్తి వరుస్తేనే కాని అది మనకు వశం కావని, పైగా హూజించక పోకి మనకు కీరుకూడ కలుగుఖుందని వారి సమ్మకుని చెపుతారు. కొత్త కార్యమేది శలపట్టీనా, ప్రంకాయ కొట్టురం, హూజలు చేయడం ఈనాటికి మనందరికి అలవాటే. అఖరికి కొత్త బట్టలకి కూడ వనుపు 'బట్టు' వెట్టడం మన కలవాటే.

ఆధర్యం వేదంతో 'దుందుఫి' అనే వాయిద్యాన్ని, స్తుతి చేస్తూ, ఇలా చెప్ప బడింది. 'ఒ దుందుఫి ! వనస్పతితో' (వనస్పతి = క్రూర) చేసిన ని వెక మహానాయకుని వంటి దానిని. నువ్వు సింహాంలా గర్జించి, మా శ్రుతుపులను హారల గాట్టి, మాకు విజయాన్ని ప్రసాదిస్తాపు,' అని చెప్పబడింది. ఈ దుందుఫి యుధ సమయాల్లనే గాక, శాంతి సమయాల్లను, మత వరమైన హూజా సమయాల్లను కూడ, ఉనియోగంలో పుండేరని తెలుస్తూంది. వాజాపేయమనే యజ్ఞంలో, రథాల వందేలు జరిగేవని, అ వందేల

ప్రదర్శన చారా వైభవంగా చేసేవారని తెలుస్తూంది. అ వందం జరిగే స్థలంలో 17, 18 దుండుభులను అమరిగి, పొటీదారుల నుత్తేజ వరుస్తూండే వారని చెప్పబడింది. ఇంకా ఈ దుండుభి వాయించేవారికి, వేఱుపు వాయించేవారికి, తాథము వేసేవారికి, తదితర వాయిద్యకారులకు కూడా, మకర సంక్రాంతి సమయంలో చేసే మహావ్రత పూజల్లో. తర్వాతిచిన్న పూజించాలని చెప్పబడింది. యజ్ఞ సమయాల్లో దేవతా తృప్తికోసం తర్వాతివ్యాదం సామాన్యమైన పూజా ఏధానం.

శస్తును ఈ ఏధంగా భక్తి భావంతో ఆరాధించడం, కాలక్రమంగా జరుగుతునే వుంది. భరతుని నాట్య శాస్త్రాలో ఏధ మృదంగాల పూజా ఏధానం ఇలా చెప్పబడింది. సంగీత శాస్త్రాన్ని బాగా అవగతం చేసుకుని, రాగద్వాచల కత్తితుదైన, ఉత్తమ సంజ్ఞాత కళాకారుదైన వండితుడు, హస్త, చిత్త నక్షతరాలలో చంద్రుడు కనబడే శుక్ల వక్షమందు, ఒకనాదు వచ్చితుదై, పేదలో అలికిన మూదు మండలాల్ని (circular places) తయారు చేసుకోవాలి. మొదటిదైన బ్రిహ్మ మండలమందు ఆ లింగాన్ని ఉంచి, పుష్యలు, తేనె, పరమాన్మము తోను; రెండవ దైన రుద్ర మండలమందు ఉర్ధ్వకాన్ని ఉంచి, గోధుమ అరిశెలతోను పూరీలతోను, పుష్పములతోను; మూడవ దైన ఎష్ట మండలమందు అంకికాన్ని ఉంచి, పుష్పములు, అరిజిలు, ఏందములతోను నైవేద్య సహితమైన పూజలు చేయవలెనని చెప్పబడింది . ఇందులో ప్రత్యేకంగా, ఉమ్మెత్త (datura), గ్నేరు (oleander) పూష్ప లుపయోగించాలని చెప్పబడింది.

కైలాస వాసియైన పరమ ఇవుడు, అవాజ్మాన గోచరమైన అనంద స్వరూపంతో, సనక సనంద నాది యోగుల రక్షణ కోసం, దర్శన మిచ్చాడు. అ సమయంలో ఆయన చేసిన అనంద నాట్య భంగిమలతో సహా, ఆయన చేతిలోని ‘ధక్క’ (రఘు వంటి చిన్న వాయిద్యం) వాయిద్యం నుంచి తెలువడిన శబ్దాలే మన కక్షర సమామ్మయమై, లోక కళాయిత్రాల ప్రదర్శనం అని మన పురాణ గ్రంథాలు చెపుతాయి. ఇది మన అధ్యాత్మికాన్నిశ్యానికి, అనందమయ కళారాధనకు ప్రబల నిదర్శనం. సుష్మి స్థితి, లయ కారకమైన ఓంకార ప్రభావ స్వరూపమైన దీ జగత్తు, మన ప్రాందపులకు.

వైన చెప్పిన మూదు రకాలైన ఆలింగ్య, ఉర్ధ్వక, అంకిక మృదంగాల పేర్లను బట్టి, వాటిని వాయించే ఏధానం మనకు కంత తెలుస్తూంది. ఆలింగ్య అనే మృదంగాన్ని, ఎదు చేతికి, నదుముకు మధ్యగా వుంచుకుని (కాగిలాంచుకన్నట్లు) కుడి చేత్తో దాని ముఖాం ఏద వాయించడం, అనగా ఒక వైపునే వాయించడం; ఉర్ధ్వక మృదంగాన్ని నిలబెట్టి, ఈ నాటి మన తబలా, చంద వాయిద్యాల్ని వాయించినట్లుగా వాయించడం, దీన్ని కూడ ఒర వైపునే వాయించడం; ఆకింక అనే మృదంగాన్ని ఈ నాటి మృదంగ, ధోలక, తోల వాయిద్యాల్ని వాయించినట్లు. రెండు వైపులా వాయించడం జరుగుతుంది. భరతుని నాట్య శాస్త్రాలో ఈ ఏధానాలు సూచించబడ్డాయి. కొంతమంది వండితులు, ఈ ఏషయాన్ని గురించి, ఇక్కడ చెప్పిన మృదంగం అనే ఏదానికి మూదు రకాల

మృదంగాలు లేవని, ఆ రోజుల్లో ఒకే మృదంగానికి మూడు భాగాలుండేవని, కలసివాయించవలసిన ముఖాలు మూడుండేవని భావిస్తున్నారు. ఈ రకమైన గందరగోళ అభిప్రాయానికి నిదర్శనంగా, మన జిల్లాల్లోను, జిల్లాల తాలూకు బహుల్లోను, ఒక వాయిద్యకారుడు నిలబడి వున్నట్లు, రెందు మృదంగాల్ని నిలబెట్టి, ఒకటి అడ్డంగా వుంచి వాయించుతున్నట్లన్న బహులు కనిపిస్తున్నాయి. ఉదాహరణకు, అజంతా, ఎల్లోరాల్లోని బహులు.

మైన వివరించిన మృదంగాల విభజన, వాలేని వాయించే విధానాన్నమసరించి జరిగింది. అది గాక మృదంగాల అకారాన్ని బల్టీ కూడ ఇంకొక విభజన జరిగింది. మొదటి రకం ‘మారితకీ’ అంటే కరక్కాయ అకారంలో లావుగా వుండి, క్రమంగా రెందు ముఖాల వైపుకి సన్నగిల్లుతూ ఈ నాటి ‘డోలు’ అకారంలో వుండేవి. రెందవ రకమైన ‘యద’ ధన్యవత్తి గింజ అకారం కూడ, మధ్య లావు, క్రమంగా రెందు వైపులకు సన్నగా, ఈ నాటి మృదంగాకృతిలో వుండేది. మూడవ రకం, ‘గోపుచ్చ’ ఈకారంలో బహుశః ఒక వైపు లావుగా వుడి, ఇంకొక వైపుకు క్రమంగా సన్నగిల్లే ఈ నాటి ‘థల్’ వాయిద్యం వలె వుండేవి.

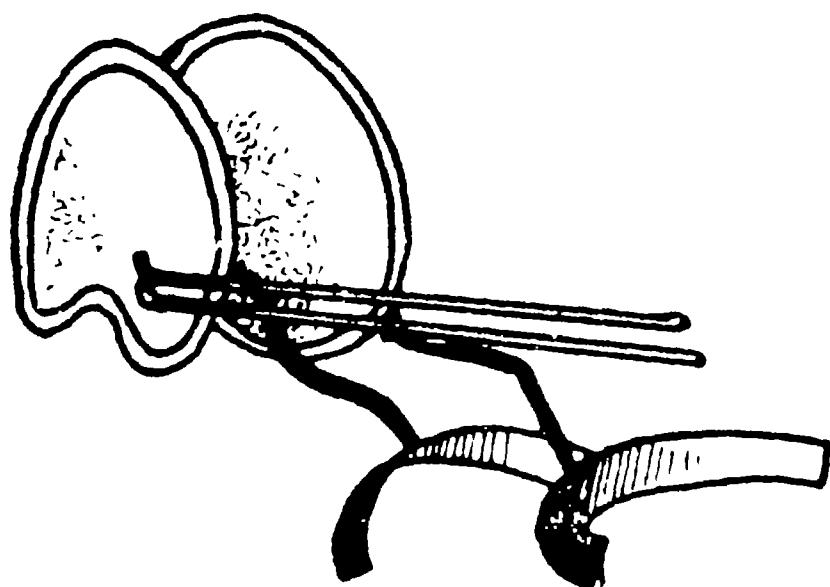
ప్రస్తుతం మన అవగాహన కోసరం, అవనధ్య వాయిద్యాల్ని, కొట్టి వాయించేవి (struck instruments); గిసి గాని లేక రుద్ది గాని (rubbed instruments) వావియించేవి అంటే ముంజేతితో గాని, వంచిన సన్న క్రరతో గాని ముఖం ఏద రుద్దిగాని లేక గట్టిగా నెక్కుతూ గిసిగాని వాయించే రెందు రకాలుగా విభజిస్తే సరిపోతుందనిపిస్తుంది. కాని ఇలా రుద్ది వాయించే రకాల సంఖ్య చాలా తక్కువ. కొట్టి వాయించే రకాల సంఖ్య బాగా ఎక్కువ. ఏటిలో తిరిగి ఉపాఖల్లాగ, చ్ఛూలతో చేసిన ముఖాలు గలవి, లేనివి; వివిధకారాల్లో ఈన్నానీ, అనేక రకాలైన ముఖాలున్న వాటినిగా విభజించవచ్చు. ఈ వివరాల్ని క్రమంగా తెలుసుకుండా.

చ్ఛూలతో చేసిన ముఖాలు గల వాయిద్యల్లో, మొదట క్రరతోగాని, లోహంతో గాని చ్ఛుం తయారు చేసుకుని దాని ఏద చర్చాన్ని బాగా విగిస్తారు. ఏటిలో తరుచుగా చ్ఛుపు అడ్డ కొలత వున్న లోత కంటె కొంచెం ఎక్కువగా వుంటుంది. చర్చం ఒక వైపు గాని, రెందు వైపులా గాని విగింపబడుతుంది. ఈ రకంలోని సామాన్యమైన వాయిద్యం, ‘సూర్యమండలం, చంద్రమండలం’ లేక ‘సూర్యపిరై, చంద్రపిరై’ అనే వాయిద్యం. ఇది తరుచుగా మన రాష్ట్రాలలోను, తమిళనాడులలోను కనబడుతుంది ‘పిరై’ అంటే డోలు అని అర్థం. సూర్య, చంద్ర అనే మాటలు ఆకారానికి సంబంధించినది. 25 సెంటీమీటర్లు అడ్డ కొలత గల ఒక గుండ్రని లోహ చ్ఛూనికి, ప్రత్యేకంగా తయారు చేసిన చర్చాన్ని విగిస్తారు. దీనికి సూర్యమండలం లేక సూర్య పిరై అని పేరు ఇలాగే చంద్రమండలం లేక చంద్రపిరై, అర్థ చంద్రకృతిలో తయారు చేసి, దానికి చర్చాన్ని విగించి, రెందు పిరైలకు ఒకక్క లోహపు పిడి ఉంచుతారు. ఈ లోహపు పిడి చిగురున, దారములతో

చుట్టి, వంపుగా పుండే లోహాను రేకు చ్రటానికి (metal band) బిగించి ఉంటుంది. ఈ రేకు చ్రటాన్ని తలకు తగిలించుకుని ఈ వాయిద్యాన్ని చిన్న క్రరలత వాయిస్తారు. (చిత్రం : 9)

దేశంలో అంతటా భాగ వరివగా కనపించే వాయిద్యాల్లో 'దమ్మ' ముఖ్యమైనది. వాటి అకారం, నిర్మాణం, - ఇక పేర్లు సరేసరి, - ఒక్కొక్క ప్రాంతంలో ఒక్కొక్క లాగ ఉటాయి. సర్వ సాధారణంగా వాటిని క్రర బద్దతో కని, లోహాను రేకుతో కని గుండ్రంగా వంచి, చ్రటిం తయారుచేసి, చర్చం బిగిస్తారు. రాజాస్థాన్లోని 'ఫెర' అనే దమ్ము ముఖ్యాలు, 7,8 ముక్కలు గుండ్రంగా వంచబడి ఉంటాయి.

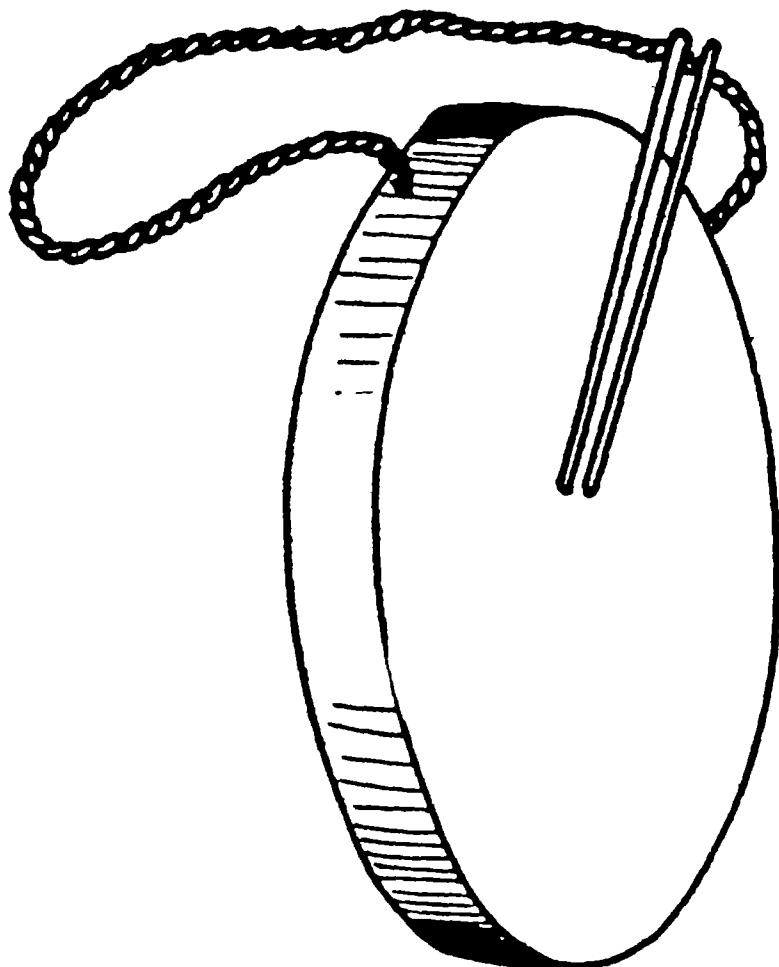
ఈ చర్చాన్ని బిగించడంలో తేందున్నాయి ఒక్కొక్కమ్మదు చర్చాన్ని చ్రటిం మీద పరచి, చ్రటింలో చిన్న కన్నాలు పెట్టి, అ కన్నాల్లోకి చిన్న సన్నటి పుల్ల ముక్కలతో బిగించ వచ్చు. ఒరిస్సాలోని 'చెంగు' రకం దమ్ము ఈ విధంగా ఉంటాయి. కర్రాటకలోని కన్నా రకాల దమ్మల్ని దారపు డాటు తోటి, చిన్న గుండుని 'రింగు'లతోను బిగిస్తారు. సాధారణంగా చర్చం, చ్రటిం మీద చదునుగా, అంచు మీదకు చిన్న మేకులతో దగ్గిర దగ్గిరగా బిగించబడి ఉంటుంది. ఈ దమ్మల్ని మెదలో తగిలించు కొని, నిలుపుగా నిలబెట్టి, చేమలతోగాని, చిన్న పుల్లముక్కలతో కని వాయిస్తారు. ఈ దమ్మలన్ను జానపద సంగీతాల్లోను, గిరిజనుల్లోను ఎస్తారంగా కానిపిస్తాయి. బిచ్చగాఢులో కొంతమంది ఏటిని పాటకు తాళంగా వాయిస్తారు. ఇని శాస్త్రీయ సంగీతంలోగాని, సంగీత కచ్చేరిలకు గాని ఉపయోగపడేవి కావు. దీనికి 'దమ్మ', 'డాఫ్' అని పేర్లున్నాయి. అరబిక భాషలో దీనిన్న 'డ్యోఫ' (Daff) అంటారు. దక్కిఱ దేశంలో ఏటికి వివిధములైన పేర్లున్నాయి. తమిల్ నాడులో దీనిన్న 'తమ్మెట్టె', 'తప్పెట్టె' అంటే, కర్రాటకలో దీనిన్న 'తమ్ముటె, తప్పెటె' అంటారు. తెలుగులో 'తమ్ముట', 'తప్పెట' అంటారు. ఈజిప్పియన్ భాషలో దీనికి 'తమిబిటులు' అనిపేరు. ఈ పేర్ల పొతుకలవల్ల కొంతమంది పండితులు, ఇది ఈజిప్పు దేశాన్నించి మన దేశానికి, శ్రీలంకకు దిగుమతి చేయబడ్డ వాయిద్యమని ఆఖిప్రాయ పదుపున్నారు. శ్రీలంకలో

9. చంద్రపిరై లేక సూర్యపిరై

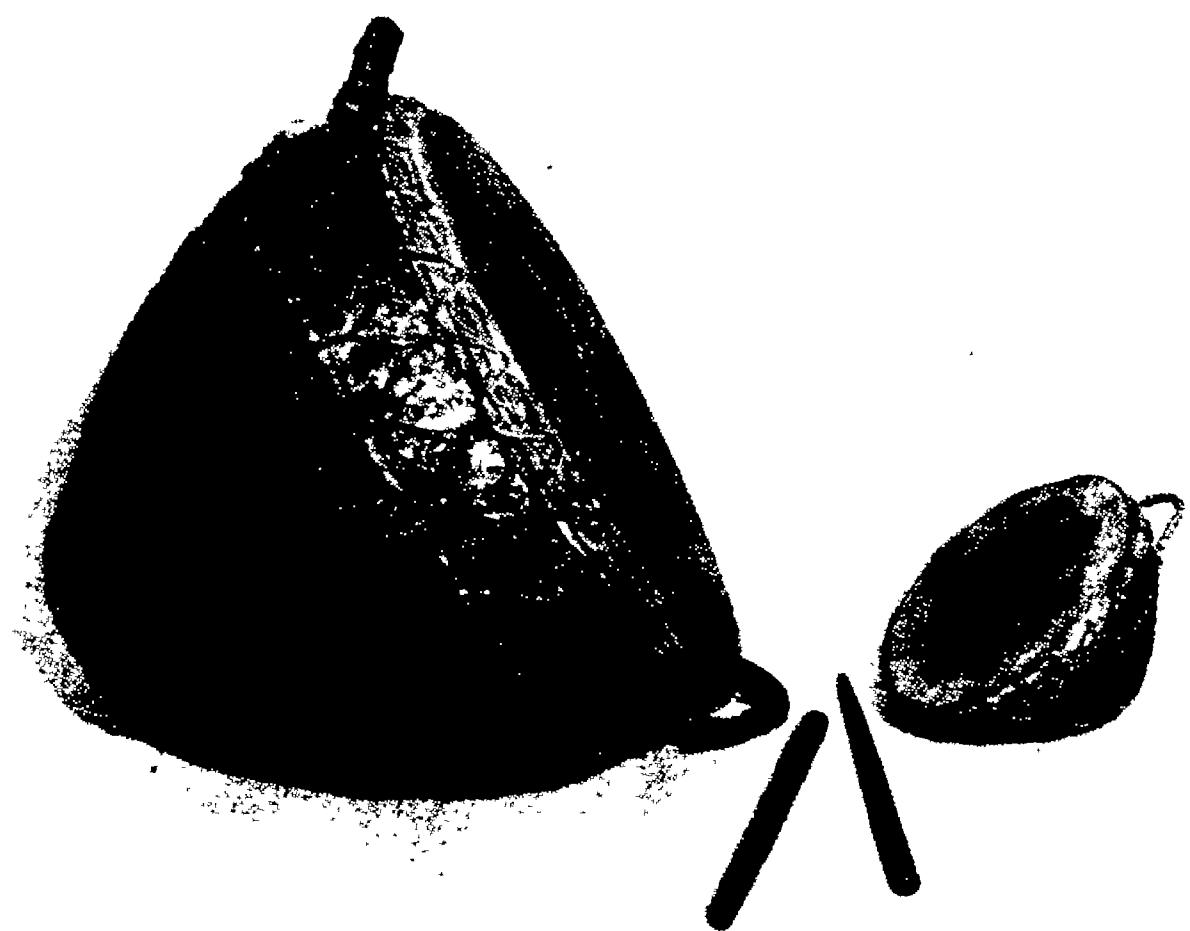
చంద్రపిరై లేక సూర్యపిరై తేందున్నాయి ఒక్కొక్కమ్మదు చర్చాన్ని చ్రటిం మీద పరచి, చ్రటింలో చిన్న కన్నాలు పెట్టి, అ కన్నాల్లోకి చిన్న సన్నటి పుల్ల ముక్కలతో బిగించ వచ్చు. ఒరిస్సాలోని 'చెంగు' రకం దమ్ము ఈ విధంగా ఉంటాయి. కర్రాటకలోని కన్నా రకాల దమ్మల్ని దారపు డాటు తోటి, చిన్న గుండుని 'రింగు'లతోను బిగిస్తారు. సాధారణంగా చర్చం, చ్రటిం మీద చదునుగా, అంచు మీదకు చిన్న మేకులతో దగ్గిర దగ్గిరగా బిగించబడి ఉంటుంది. ఈ దమ్మల్ని మెదలో తగిలించు కొని, నిలుపుగా నిలబెట్టి, చేమలతోగాని, చిన్న పుల్లముక్కలతో కని వాయిస్తారు. ఈ దమ్మలన్ను జానపద సంగీతాల్లోను, గిరిజనుల్లోను ఎస్తారంగా కానిపిస్తాయి. బిచ్చగాఢులో కొంతమంది ఏటిని పాటకు తాళంగా వాయిస్తారు. ఇని శాస్త్రీయ సంగీతంలోగాని, సంగీత కచ్చేరిలకు గాని ఉపయోగపడేవి కావు. దీనికి 'దమ్మ', 'డాఫ్' అని పేర్లున్నాయి. అరబిక భాషలో దీనిన్న 'డ్యోఫ' (Daff) అంటారు. దక్కిఱ దేశంలో ఏటికి వివిధములైన పేర్లున్నాయి. తమిల్ నాడులో దీనిన్న 'తమ్మెట్టె', 'తప్పెట్టె' అంటే, కర్రాటకలో దీనిన్న 'తమ్ముటె, తప్పెటె' అంటారు. తెలుగులో 'తమ్ముట', 'తప్పెట' అంటారు. ఈజిప్పియన్ భాషలో దీనికి 'తమిబిటులు' అనిపేరు. ఈ పేర్ల పొతుకలవల్ల కొంతమంది పండితులు, ఇది ఈజిప్పు దేశాన్నించి మన దేశానికి, శ్రీలంకకు దిగుమతి చేయబడ్డ వాయిద్యమని ఆఖిప్రాయ పదుపున్నారు. శ్రీలంకలో

దినికి 'శముతమ్' అని పేరు. మహారాష్ట్రాను, కర్ణాటకరోను దిన్ని 'హాలిగ' అంటారు. కన్నడ భాషలో 'హాలిగ' అంటే చదువైన క్రర చెక్క అని అర్థం, అంటే చదువైన ముఖము గలదన్నమాట. అందువల్ల దినికి పేరు వచ్చి పుండరమ్. మహాబారతంలోను, వాట్స రాష్ట్రాలోను దిన్ని 'వటహ' అని సంబంధించారు. మధ్యయుగంలో వటహ అనే వదాన్ని దోషకు కూడ ఉపయోగించినట్లు తెలుస్తుంది. దినికి ఇతర మైన పేర్లు, 'దయర', 'చంగ', 'కరచక్' మొదలైనవి ఉన్నట్లు తెలుస్తుంది. క్రీస్తుకు పూర్వకాలంలో దరికిన 'భరహత' (Bharhut) బౌద్ధుల్లోని ఒక తమిషా బౌద్ధులో, కొమలు కొన్ని ఈ రకమైన రవ్వలు వాయించుకుంటూ ఉరేగుతున్నట్లు, 5 కొమలు ఒక ఎనుగు ఏద ఎక్కి స్వారి చేస్తున్నట్లు, ఇంకాక కోఇ ఒక బాక (Trumpet) ఉదుతున్నట్లు చూపబడింది. (చిత్రం : 10)

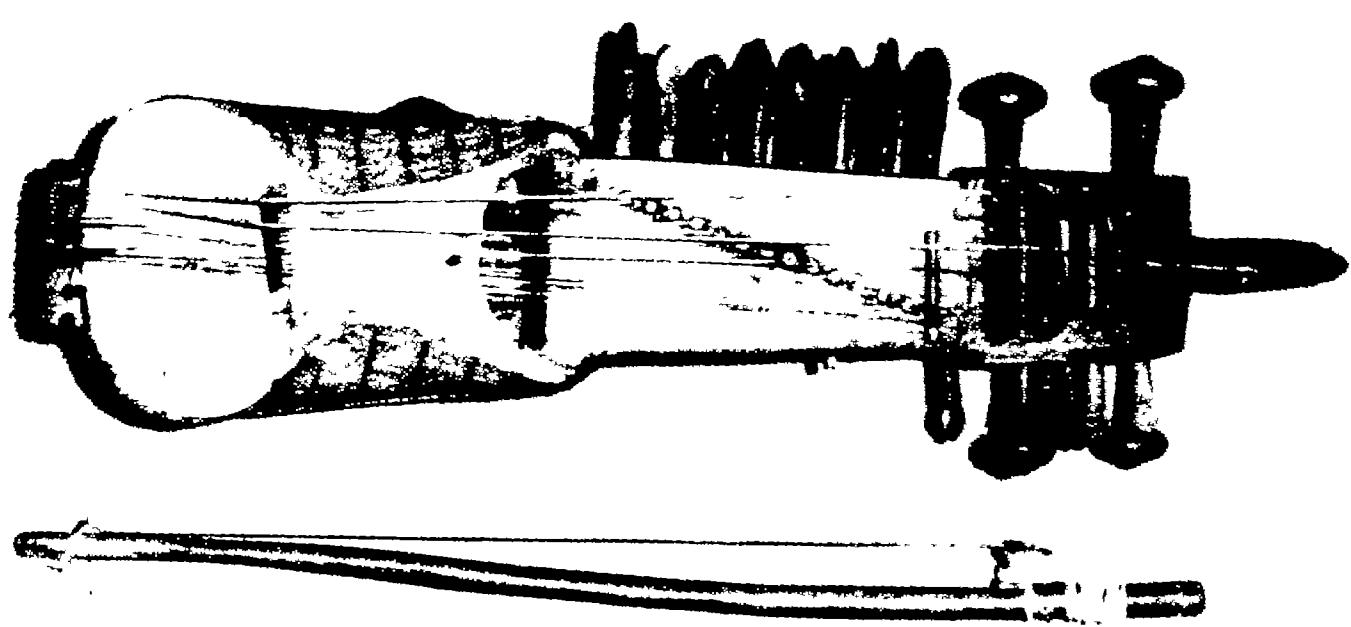

10. ఈవ లేక తమ్మెట

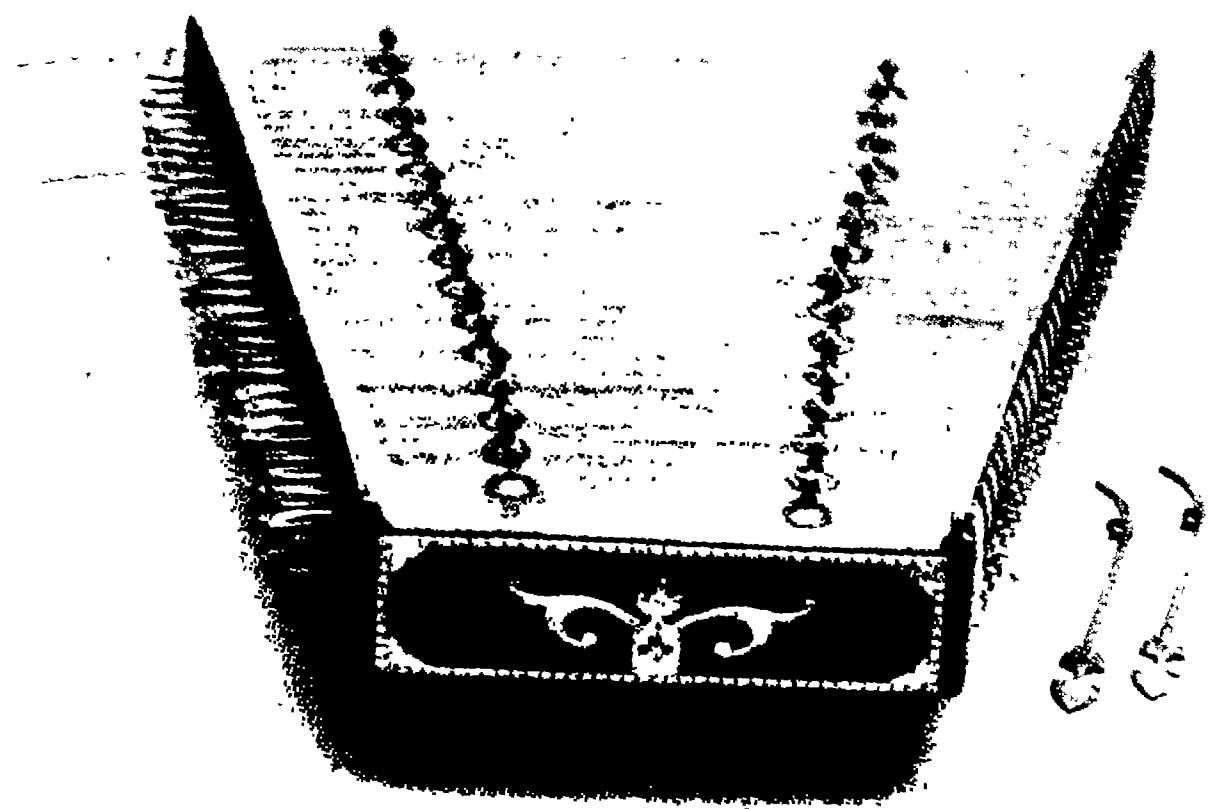
ఈ ద్వాన రకంలోనే చిన్న రకం, అంటే సుమారు 35 సెంటీ మీటర్ల అర్ధకలతగల క్రర చ్చటంతో కాని, లోహ చ్చటంతో కాని చేయబడిన దాని పేరు, 'ఫంజరి' అంటారు. దిన్ని సాధారణంగా చేమలతానే వాయిస్తారు. ఈ ఫంజరి అనేదాన్నో ఒక ముఖ్యమైన తిఱ, దాని చ్చటంలో మధ్య మధ్యన చిన్న రెకు లిభులు కూడ అమర్చబడి.

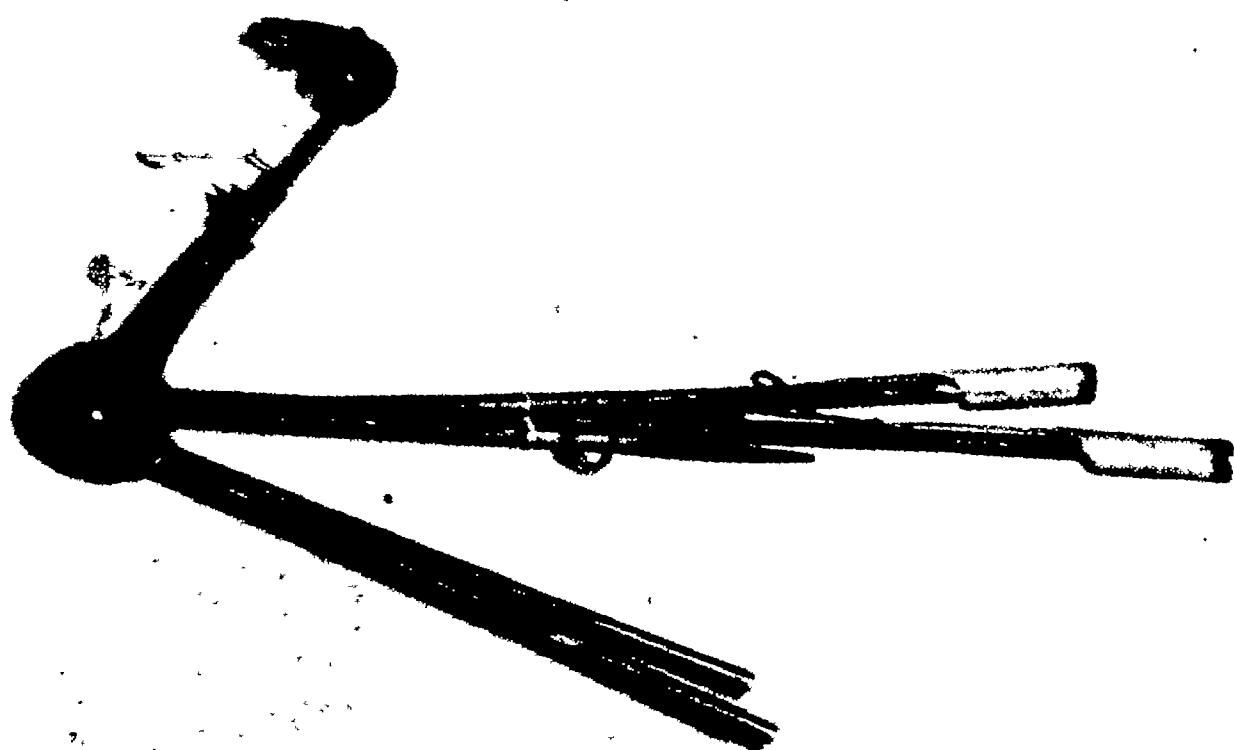
సగట

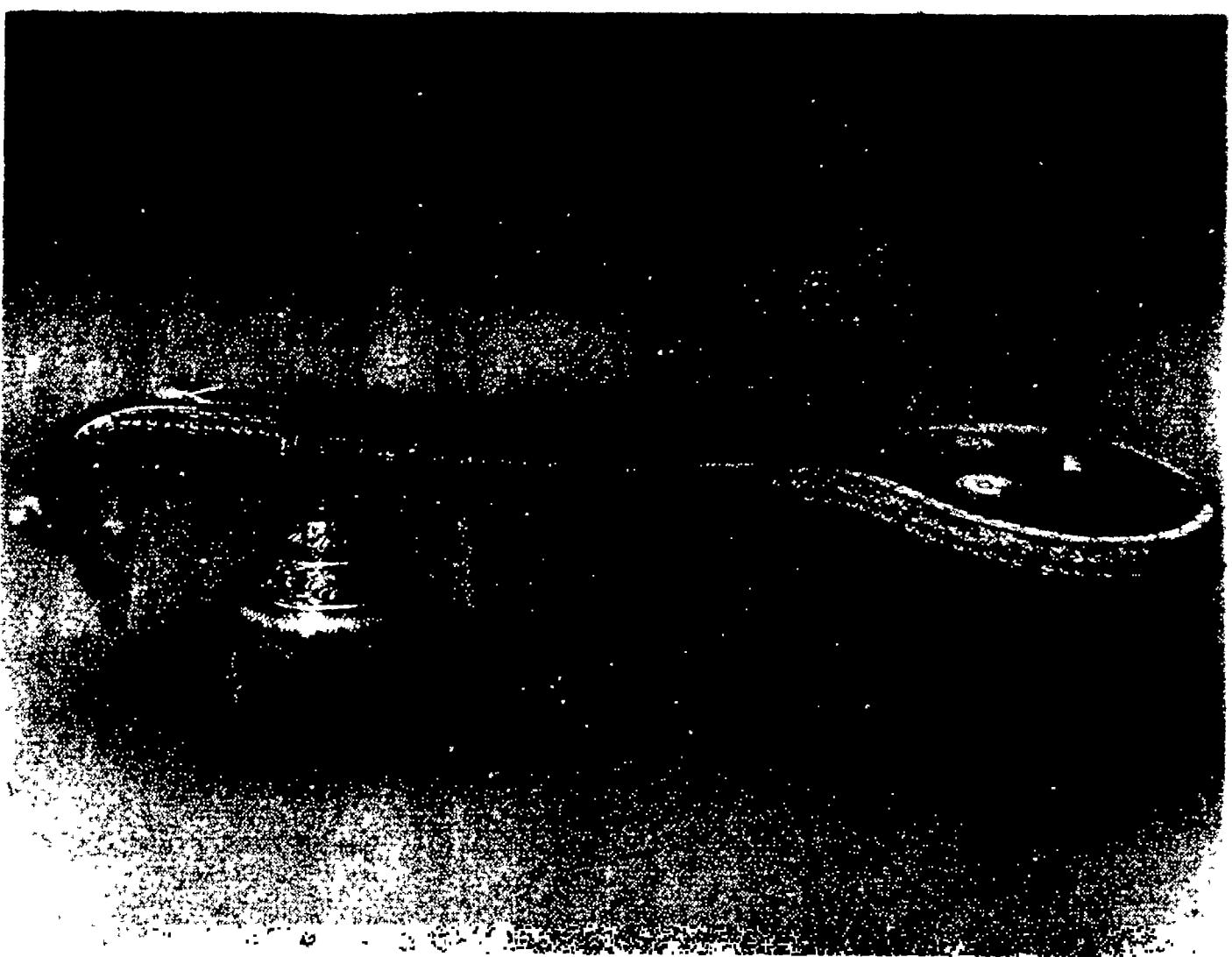
సంధీ పారంగి

సంతుర్

మంగ

೧೫

೧೦೨೦

ముహూర్త

వంచముఖ వాయిద్యం

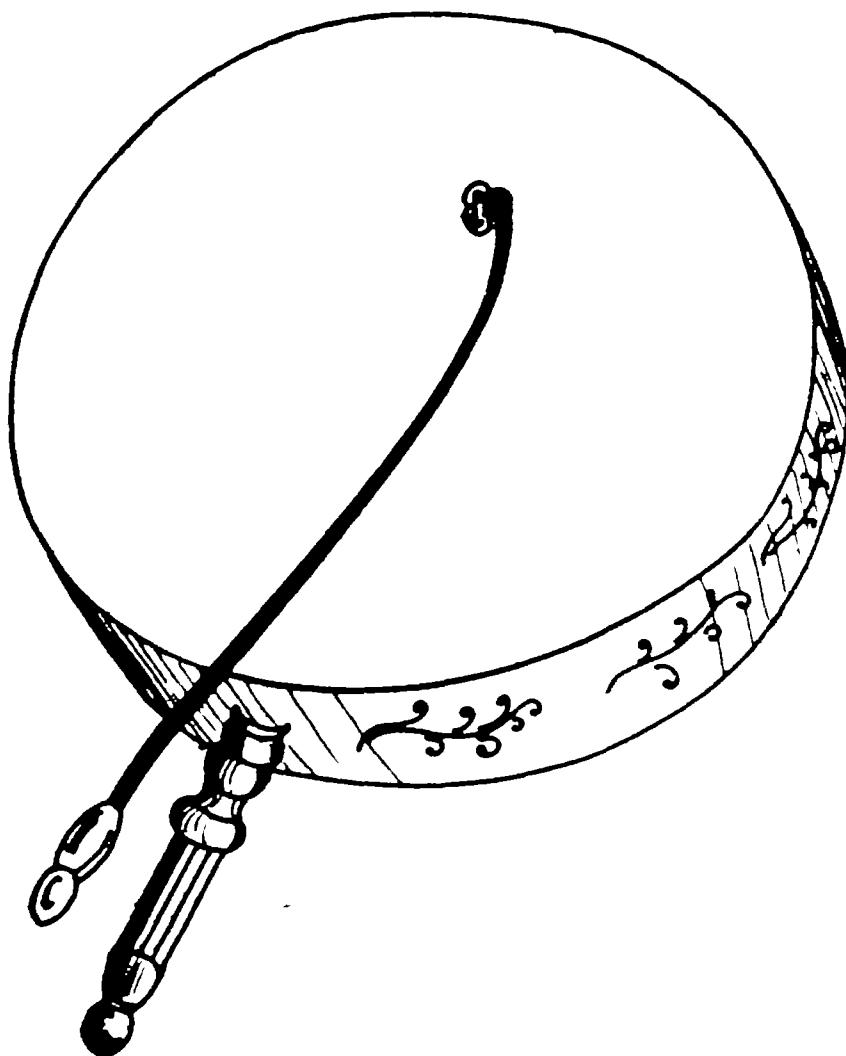
వాయిస్తూంటే 'జన జన' మన (tinkle) ఒక చక్కన ధ్వనితో ఎనిష్టంటుంది. ఇది జానపదుల వాయిద్యమే. పాగుత్యదేశాల్లో దీన్ని 'టంబూరిన్' (tambourine) అంటారు. ముఖ్యంగా ఆ దేశాల్లో 'జీపీ' లనే బోయ జాతివాణు వాయిస్తూంటారు ఈ వాయిద్యం ఉత్తర భారత దేశ మంతట బాగా వ్యాప్తిలో పుండి. అయితే ఏటిలో వైన చెపిన చ్చటం మధ్యలో రేకు చక్క లుండను. రక్కిణాదిన దీన్ని జానపదులే కాక, కాస్ట్రియ సంగీత కచ్చేరిల్లో సహిత, మృదంగ, ఘటం, మొర్పంగ మొదలైన లయ వాయిద్యాలతో కలిసి కంజిరాని కూడ అదరిస్తున్నారు. సంగీత కచ్చేరిల్లో ముఖ్యమైన గాయకుడు, గాయనిలేక వాయిద్య కారుడు, ఒక కిర్తన, వల్లవపాది, స్వర కల్పన చేసి ముగించిన తర్వాత, 2,3 లయ వాయిద్యాలు అనుసరించేవి ఉన్నప్పుడు, ఈ లయ వాయిద్యాల సామర్థ్య ప్రదర్శన కోసం, వారికి కంత వ్యవధి ఇవ్వదం సాంప్రదాయం. అప్పుడు మృదంగం, ఘటం, కంజిర మొదలైన తాళ వాయిద్యాలన్ని చేం, తాళమున కముగుణంగా, తాళ, లయ విన్యాసాలతో, మొదట ఒక్కక్కరు ప్రశ్నేకంగా క్రోతల కెంతో రంజకముగా వాయించి, అఖరికి అందరు కలిసి మృదంగ శబ్దాలతో కూడిన నిర్దిష్టమైన విన్యాసాలతో ఎంతో రక్కిగా ముగింపు చేస్తారు. దీన్ని 'తన అవర్తం' లేక 'తన' అంటారు.

వైన చెపిన దప్పులకి, ఖజరి వాయిద్యాలకి వాడే చర్చం గౌరె, మేక, ఎధ్య, గేదె చర్చాలు సాధారణంగా వాడుతున్నారు. కంజిరకు మట్టుకు 'ఉడుము' (Igwana) చర్చం వాడతారని ప్రసిద్ధి. దీనిలో చర్చం మొదట వాయిద్యాన్ని తయారు చేసేటపుడే అంటించి బిగిస్తారు కనుక ఈ వాయిద్యాన్ని, - మృదంగం, తబ్బా, వాయిద్యల్లో శృతి మారించుట్టు, - శృతి మారి వాయించడానికి వసతి లేక ఏర్పాటు ఏమి లేదు. కాని ఇటీవల పాగుత్య దేశాల్లో చూసి, చర్చాన్ని చ్చటానికి బిగించేటప్పుడు 'స్కూపు' మేకు (SCREWS) లువయోగిస్తున్నారని తెలుస్తూంది. స్కూపు మేకులతో చర్చాన్ని బిగిస్తే, దీన్ని వేరు శృతులకు కూడ మార్చి వాయించడానికి ఏలపుతది. చర్చానికి ఒక సాధారణ గుణముంది. వర్షకాలంలో పున్నట్లుగా, చల్లదే గాలి తగిలితే అది ముదుచకని పాయి, కంత వదులై, దాని శబ్దం, 'దబ్బదబ్బ' మంటూ మందగిలి పొతుంది. అలాంటప్పుడు దానికి కంచెం వెచ్చగా నిప్పువేడి తగిలిస్తే, తరిగి అది 'ఖంగ' మనే మంచి ధ్వనితో మోగుతుంది. అలాగే వేసవిలో వేడివల్ల కావలసిన శబ్దాని కంటె ఎక్కువగా ప్రోగ్సె ప్రమాదముంది. అటువంటప్పుడు వాయిద్యం వెనక్కెపు చర్చంమిద కొన్ని నీళు చుక్కలు చల్లి సరిచేస్తుంటారు.

వైన చెపిన దప్పులు ఒక వైన మాత్రం చర్చం బిగించిన రకాలు. ఏటిలో రెండు వైనులా చర్చం బిగించి, రెండు ముఖాలున్నాని కొన్ని చోట్లు కనిపిస్తాయి, ఈ చ్చటం దప్పులకు వాడే చ్చటం లాంటివే కావడం వల్ల ఒక ముఖానికి, ఇంకొక ముఖానికి మధ్య పుండే దూరం తక్కువగా పుంటుంది. కనుక దాన్ని వాయిస్తే, ఆ నాదం 'లోతు లేని

వాదం' లా ధ్వనిస్తుంది. ఇలాంటి దవ్యుల్లోనే, కేరథలోని 'మురిచెంద' అనేది, ఒరిస్సాలోని 'చదుడి' అనే దవ్యు రకాలు. సుమారు ఇలాంటి ఆకారం కలదే, లథథ ప్రాంతాల్లోను చుట్టూ వట్ల కనిపించే 'గ్ను' అనే దవ్యు. దీని చృటావికి రందు వైషులా తోలు బిగించి చృటం మీద రంగులతో బొమ్మలు కూర వేసి పుంటాయి. దీనికి ఒక పాదుగైన విడికూడ ఉంటుంది. దీన్ని ఒక రకం వంపుగా వున్న క్రరతో వాయిస్తారు. దీనిలో వెద్ద రకాలైనని కూడ ఉన్నాయి. ఏటిని 'గ్నుచెన' అంటారు. ఇవి వెద్ద చృటాల్లో వేళ్ళాడేట్లు బిగించి, బొధ్ధమత పరమైన శాంతిక ఘూజల్లో వాయిస్తారని, - ఇవి వాయిస్తే, కపానికి గురైన దేవతలందరి కోపం తొలగిపోయి, శాంతిస్తారని ప్రసిద్ధి.

లరథ, భూతాన, నేపాల, టిబెట ప్రాంతాల్లో నివసించే బొధ్ధ మతాన్నసుసరించే 'షెర్పులు' చేసే లామా నాట్యాలకు (Lamaistic Dances of the Sherpas) 'గ్నుచమ' అని పేరు. అవ్యుడి 'గ్ను' వాయిదాన్నిద్దరు వాయిస్తారు. మిగతా ఇద్దరు తాళాలు వాయిస్తారు. అనంత విశ్వంలోని స్పష్టి, లయ విశ్వాసాలు గాతమ బుద్ధునికిలా

తలసివచ్చింత, ఈ 'గ్రు' శాలుకు ధ్వనులు జ్ఞావకం చేస్తుంటాయని చెప్పుకుంటారు. వరమిషుని 'దమరు' వాయిద్యానికి కూడ ఈ రకమైన ఆపాదన లున్నాయి. ఇంకా ఈ శేర్వాల్లో రోగుల, రోగ నిదానానికి, కారణ నిరూపణకు, చికిత్సకు కూడ ఈ వాయిద్య మువయోగ పదుమందని చెపుతారు. (చిత్రం : 11)

ఇదివరలో చెప్పినట్లు, దోషు తయారి చాలా సులభైన వని. ఒక చెట్లు కొట్టి, అ మూలాన్ని కావలసిన ఆకారంలో, లోపల, వైన చెక్కివేసి, దానికి రెండు వైపులా చర్చంతో కప్పడం, అనాదినుంచి వస్తూన్న అలవాటుగా కనిపీస్తుంది. ఈ నాయికి కూడ, అస్సాంలోని 'ఖర్రమ' (Kharram) వాయిద్యం, అధికోన రాధు, మహారాష్ట్రలోని 'ధన్యార్' జాతివారు, ఉపయోగించే ధోలు, చాలా వెద్ద ఆకారాల్లో తయారై, వాళు నాట్యాల్లోను, ఇతర పనుల్లోను ఉపయోగ పదుమన్నాయి. సింఘు నాగరికతను చూచే బమ్మల్లో కూడ, ఒక బమ్మలో ఒకదు, వాడి తొడల ఎత్తుకు వేలాడే పాదుగుపాటి ధోలు వాయిస్తూన్నట్లు కనిపీస్తుంది.

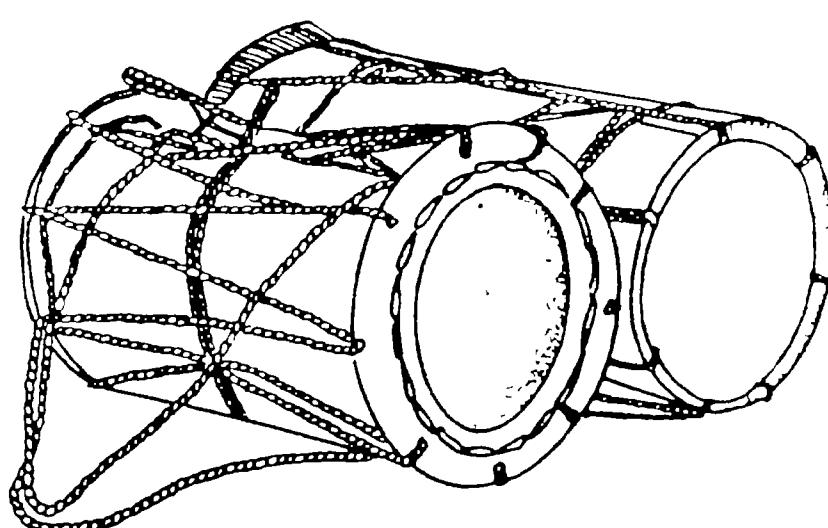
దోషు జాతిలో 'భేరి' వాయిద్యాన్ని ముఖ్యంగా చెప్పాలి. ఇని చాలా వెద్దవాగా తయారై, ఎక్కువ ధ్వని చేపాగా వుండి, ఉత్పవాల్లోను, వేదుక సమయాల్లోను, యుద్ధ సమయాల్లోను బాగా ఉపయోగపడేవని తెలుస్తుంది. రామాయణ కథలో హనుమంతుని బంధించి నపుడు, రావణుడు ఈ భేరిని, శంఖాన్ని వాయించమని అజ్ఞాపిస్తాడు. రామ, లక్ష్మణులు యుద్ధంలో మూర్జ నుంచి తేరుకున్నప్పుడు వానరులంతా ఈ భేరి, మృదంగ, శంఖాల్ని వాయిస్తూ సంతోషించారని చెప్పబడింది. మహాభారతంలో కూడ యుద్ధ భటుల నుత్తేజ వరచదానికి, ఇతరమైన వాయిద్యాలలో సహ ఈ భేరి వాయిద్య న్ను ఉపయోగించినట్లు చెప్పబడింది. బోధిసత్యుని జాతక కథల్లో, ఒక దానిలో ఇలా చెప్పారు. 'బోధిసత్యుడు, వారణాసి ప్రాంతాన్ని ఒక గ్రామంలో పుట్టి, తన కుమారునితో కూడ, ధనార్థన కోసం ఒక 'సంత'కు వెళ్లి, వర్తక వ్యాపారాలు ముగిసిన తర్వాత, వారు తిరుగు ప్రయాణంలో పుండగా, వారి ధనం దొంగిలించడం కోసం, కొంతమంది దొంగలు తరముకు వచ్చేరట. కుర్రవాదరి గుర్తుపట్టి, దొంగల్ని భయపెట్టి మోసం చెయ్యాడం కోసం, భేరి వాయించడం మొదలుపెట్టి, ఏరామం లేకుండా అతి త్వరితంగా వాయిస్తున్నాడట. తండ్రి అది చూసి, 'మధ్య మధ్య ఏరామా లిచి, భేరి వాయిస్తే, ఎవరో మహారాజు గారి మార్గాన్ని వయనిస్తున్నట్లు దొంగలనుకుంటారు. ఏరామా లిచ్చుకుండా, బోత్రిగా తరుచుగా వాయిస్తే వాళుకు మనం భయపడి వాయిస్తున్న మనుకునే ప్రమాద ముంది, జ్ఞాగత్త!' అని కొడుకుని మందలిస్తాడు. కొడుకు, తండ్రి మాటను లక్ష్మిపెట్టక, పదేపదే వాయిస్తునే ఉన్నాడట. దొంగలది ఎని, కొంతసేషు భయంచేత, దాక్కుని, ఇంకాంచెం సేషు ఈ అతి తరుచుగా వస్తున్న చప్పుళ్లు తిరు ఎని, 'పిళ్లవరో రాజులు కారు. వారి వద్ద స్వరక్షణ కోసం సిబ్బంది ఏమీ ఉండదు అని తెలుసుకుని, ధైర్యం చేసి వచ్చి, ఏంధుర్ధరిని చూసి వట్టుకుని, వారి వద్దనున్న

ధనాన్మంతా కొల్లగట్టేరట', అని ఈ కథ, - ఒక్కుక్క వనని కావలసిన పరిమతిని దాటి, ఎక్కువగా చేస్తే, దాని ప్రయోజనం చెడిపోయే ప్రమాదముందని సూచించడానికి పేర్కొనబడింది.

పదమూదవ శతాబ్దంలోని సంగీత రత్నాకర గ్రంథంలో ఈ భేరీ నిర్మాణాన్నిలూ వర్ణించి చెప్పబడింది. 65 సెంటీఎంమిటర్ల పొడవుగాను, సెంటీఎంమిటర్ల అడ్డకొలత గల ముఖాలతో, ఈ భేరీ వాయిద్యాన్ని రాగితో తయారు చేస్తారని, ఒక ముఖాన్ని చేత్తాను, ఇంకొక ముఖాన్ని 'కొణ' అనే క్రిర ముక్కతోను వాయిస్తారని చెప్పబడింది. ఈ భేరీల్లో 'రణభేరి' అని, 'అనదభేరి' అని, 'మదనభేరి' అని రకాలున్నియని, అనందభేరిని గొల్లవారు తమ నాట్యాల్లోను, మదన భేరిని 'ధమర్' పాట పాడేటపుడు అనుసరణ కోసం ఉపయోగిస్తారని చెప్పబడింది.

ఈ రోజుల్లో డోళ్నలో అనేక రకాలు కనిపిస్తాయి. పెద్ద రకాల్లు 'ధోన్' అని, చిన్నవాటిని డోల్క్' అని అంటారు. 'బ్యారెల్' ఆకారంలోని డోళ్నకు కూడ ఇదే పేరుగా వుంది మన రాష్ట్రాల్లోను, తమిళనాడులోను కూడ 'పంబ' అనే ఒక రకం డోలుంది ఈ 'పంబ' వాయిద్యం, రెండు చిన్న రకం డోళ్నను కలిపి పక్కపక్కల్ని కట్టబడి ఉంచే ఒకే ఒక వాయిద్యం కొన్ని చోట్ల దీనిలో ఒకటి క్రిరతోను, ఇంకొకటి ఇత్తుచీతోసు తయారైనప్పి కాపచ్చ ఏటిలో క్రిరతో చేసినదానికి 'పీదువనం' అని, ఇత్తుచీతో చేసినదానికి 'పెంగలపంబె' అని పేరుంది. దీన్నికూడ మెచమీద నుంచి, లౌచల పట్టకు వేళ్ళాచటీసి వాయిస్తారు. ఈ పంబ వాయిద్యకారులు తామోక ప్రత్యేక తరగతికి చెందిన వారమనుకొని, వారి తెగను 'పంబల' వారమని చెప్పుకుటారు. (చిత్రం : 12)

ఈ గుండుడని డోళ్న రకాల్లో,
కేరళలోని 'చండ' వాయిద్య మంత
ప్రసిద్ధైన వాయిద్య మంకొకటి లేదని
చెప్పాలి. ఈ చండ వాయిద్యాన్ని
'కథకలి' సృత్యాల్లోను, 'కూడియట్టం'
లోను, ఇంకా ఇతరద్రూమ ఉపయో
గిస్తారు. ఈ చండ వాయిద్యాన్ని
కర్ణాటకలో యక్కగానాల్లో కూడ
వాయించడం కద్దు. పనస క్రిరతో
గుండంగా చేసిన, రెండు ముఖాలు
గల ఈ వాయిద్యాన్ని, మెళ్ళు నిలు
వుగా వేళ్ళాడ వేసుకుని ఒక ముఖం
మిదే రెండు చేతుల్లోను రెండు క్రిర
ముక్కలతో వాయించడమొక ఏశేషం.

ఈ చండ వాయిద్యల్ని రందు, మూడు రకాల్లో - (1) 'ఉరుట్టు చండ' అంటే ఎక్కువ లయ ఏన్యసాలతో వాయించేది; (2) 'ఎక్కు చండ' అంటే ఒకే పెద్ద దబ్బుతో తాళంకోసం వాయించేది. మొదలైన రకాలున్నాయి. సాంచీ శిల్పాల్లో, ఒక జిల్పంలో, ఎదేశి యుద్ధ భటులు ముందుగా ఈ వాయిద్యాన్ని వాయిస్తూ నడిచి పొతున్నట్లుగా చూచబడింది.

మధ్యరావుగా పుండి, రందు వైషులా, ముఖాల దగ్గిరకు, క్రమంగా సన్నగిల్లే ఈ దేశ్శ రకాలు చాలా పురాతన కాలం నుంచి కూడ ప్రసిద్ధాలే. 'గృహ్య' స్కూలాల్లో మృదంగాన్ని, 'నందిరితి' అనే ఇంకో అవనథ్య వాయిద్యాన్ని, - ఈ నందిరితి వాయిద్యం కూడ దేశ్శ రకం లోనిదే నని కాంతమంది వంధితా భిజ్ఞాయం, - పేర్కొనదం జరిగింది. తమిళ ప్రాచీన గ్రంథాల్లో కూడ 'మురసు' అనే దోలును తరుచుగా పేర్కొన్నటుల కనిపిస్తుంది. రామాయణం, మహాభారతాల్లో - (1) మృదంగం; (2) వటహా; (3) నంది వాయి మొదలైన దేశ్శను పేర్కొన్నారు. ఇవి యుద్ధాల్లోనే కాకుండా, ఉత్సవాల్లోను, సంబరాల్లోను కూడ ఉవయోగ వడేవి. రామాయణంలో వార్తుకి, వర్ష బుతువు నిలా వర్ణించాడు. 'భ్రమరాల 'రుథం' కారం, తంత్రి నాదం వలె, కోతుల 'కీలకిల' నాదాలు లయ ఏన్యసాలుగా, చెట్ల వైకమ్ములన్ని గాలిలో 'పాదుతూ', నల్లని మేఘాలు 'మృదంగ' శబ్దాల్ని మోగిస్తూన్నట్లుగా వర్ణించాడు. జాతక కథల్లో, మృదంగాన్ని, 'పమురజ' వాయిద్యాన్ని పేర్కొన్నారు. జైన సాహిత్యంలో కూడ దేశ్శను పేర్కొనదం జరిగింది. మహాభారతాని కనుబంధమైన హరి వంశంలో, 'చాలిక్కు' అనే సాముదాయిక గితంలో, నారదు ఏఱ వాయిస్తూన్నట్లు, కృష్ణుడ వేషుపు హాదుతున్నట్లు, అర్జునుడు మృదంగం వాయిస్తూ తాళాన్నందిస్తూన్నట్లు చెప్పబడింది. కాణిదాసుని రఘువంశ కవ్యంలో, స్తుల స్తున ఏనేద ఘట్టాన్ని వర్ణిస్తూ, 'వాశ్ము స్తునం చేస్తూ, పాటలు పాడి, నిశ్శానిమోది,, మృదంగ శబ్దాల వంటి ధ్వనిల్ని చేస్తుంటే, వాట్టున నుంచుని పురి ఏపిగి అదుతున్న నెమళ్ళకు, వారికి కూడ ఆ శబ్దాలెంతో గ్రౌత్స పేయంగా ఏనపదుతున్నా'యని అంటాడు. శ్రీ మద్గగవత పురాణంలో ధ్రువుడు కైరాసానికి బయలు దేరిన ఘట్టం - 'ఉత్తున పాదుని పుత్రుడైన ధ్రువుడు తనకు మోక్ష సమయ మాసస్తు మైనదని తెలుసుకొని, మృత్యువు తలకాయ మిద తన కాలిని మోపి, ఆ దివ్య రథాన్ని అధిరోహించాడు. దేవతలు వైనుంచి మృదంగ, వనవ, దుందుభి మొదలైన వాయిద్యాల్ని వాయించారు. గంధర్వ లాతని స్తుతిస్తూ, వుష్ణ వర్ష కురివించారని' వర్ణించబడింది. సాంచి, బరహాత శిల్పాల్లో, ఈ దేశ్శు, వేలకాలది సంవత్సరాల పూర్వమే ప్రసిద్ధమై ఉన్నాయని కనిపిస్తుంది.

భరతుని నాట్య శాస్త్రాల్లోను, అతర్యాత కాలంలోను గ్రంథాల్లోను కూడ, మృదంగానికి, మృదంగ రకాలైన ఇతర వాయిద్యాలకి, ఏజష్టుమైన స్థానాన్నిచ్చి, ప్రత్యేకంగా వర్ణించబడుతూ కనిపిస్తాయి. భరతుడు 'మష్మర' నామాన్ని, సామాన్య తాళ

వాయిద్యాలన్నింటికి ఉపయోగించి, మృదంగం, వాలీర్ వెకటని చెపుతాడు. అని, వివిధ కారాల్లు వేర్యేరుగా ఉన్నాయి. ‘మృదంగ’ నామం కూడ ఇలాగే ఇతరమైన వీర్లల్లో సంగీత సాహిత్య గ్రంథాల్లు వేర్కొన బడింది. ఉదాహరణకు ‘మురజి’, ‘మర్దభ’ అనే పేర్లు చెపువచు. అయితే ఈ వివిధ నామాల్లు, ఆకారంలో గాని, వాయించే ఏధానాల్లోగాని వ్యుత్యాస వివరాలేమి లేవు. ఇటీవలి కాలంలోని గ్రంథకర్త ఒకాయన మృతం ‘మర్దభ’ వాయిద్య వర్షన ఇలా చేసేదు. ‘40 సెంటీమీటర్ల పొదుగు; మధ్య లాపుగా పుండి రెండు ప్రక్కలకు క్రమంగా సన్నగిలే ఆకారం; రెండు ముఖాలు కలది; ముఖం అడ్డకొతల సుమారు 28 సెంటీమీటర్లు; ఇంకొక దానికి సుమారు 25 సెంటీమీటర్లు; క్రరత్న చేయబడి, రెండు ముఖాల మీద, అన్నం, విభూతితో కలిసిన ‘ముద్దు’ అంటించి ఉన్నదని చోప్పాడు. ఇంకా ఇతర రకాలైన మృదంగాలకి వర్షనలు కూడ పూర్వ గ్రంథాల్లు చెపుబడ్డాయి.

‘మురజి’ వాయిద్యం, మృదంగాన్ని, మర్దభాన్ని పోతిన ఆకారంలో ఉన్నట్టు తెలుస్తాంది; దాని ముఖాలు మృతం చిన్నవని తోస్తాంది. సంస్కృత గ్రంథాల్లోను, తమిళ ‘సంగం’ సాహిత్య గ్రంథాల్లోను ‘మునసు’ అనే వాయిద్యం చెపుబడింది. ఈ ‘మురసు’ వాయిద్యంలో తిరిగి, ‘విర మురసు’ అంటే యుద్ధాల్లో ఉపయోగించేది; ‘త్యాగమురసు’ అంటే మడి మాన్యాలు, అగ్రహాలు, దానాలిచే సమయంలో ప్రకటన కుపయోగపడేవి, కొన్ని రకాలని చెపుబడ్డాయి. మురజి వాయిద్యం, ఇండినీషియకు కొనపోబడిన దానిలా తోస్తాంది, ఏమంటే అక్కడి రకమైన వాయిద్యానికి ‘మురవ’ అని పేరుంది.

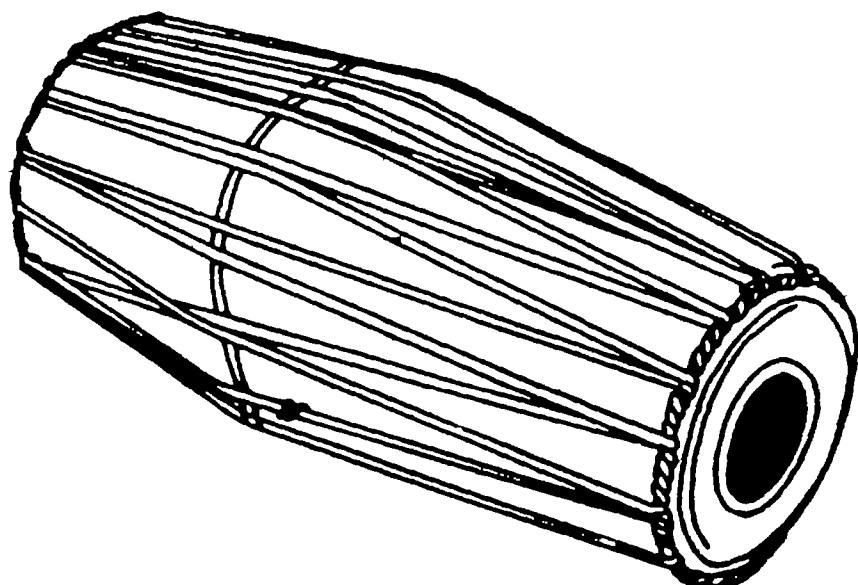
ఈ రోజుల్లో కూడ, మన మీ మృదంగ నామాన్ని అనేక రకాలైన రెండు ముఖాలున్న గుండని వాయిద్యాలకి సాధారణమైన నామంగా వాదుతునే ఉన్నాం. ఆకారంలోను, నిర్మాణంలోను, ఏమి పోతికల్గేని ఈ వాయిద్యాల్ని దక్కిణాన్ని ‘మృదంగ’ అనే పేరు తోను, ఉత్తరాదిని ‘పథాబాడీ’ అని, బెంగాలరో దీన్ని ‘ఫోర’ అనే పేరుతోను వ్యవహరిస్తున్నాం. ‘మర్దభ’ రకానికి చెందిన ‘మర్దభ’ నామానికి కూడ ఈ రకమైన గందరగోళమే వర్తిస్తుంది.

దక్కిణ దేశంలో ప్రస్తుతం మృదంగ వాయిద్య న్నెకదన్నే కచేరిల్లో అనుసరణ కోసరం ఉపయోగిస్తున్నారు. ఈ తరానికి ముందు అక్కడ అక్కడ, థీలక, కుధ్ధ మర్దభం వినవచ్చేవి. ఇప్పుడు వర్షించబోయే మృదంగం, దక్కిణాదిన శస్త్రియ సంగీత కచేరిల్లో ముఖ్యంగా మనం ఎనే మృదంగం. మృదంగ నామాన్ని సాధారణ నామంగా ఉపయోగించడం వల్ల, ఈ విషయం తిరిగి చెపువలసి వచ్చింది. ఈ క్రింద చెపుబడిన మృదంగ వర్షనలోని కొన్ని వివరాలు, పారకుల అవగాహన సాలభ్యం కోసరం అనువాదకులు సమకూర్చలని. మృదంగం క్రరత్న చేయబడి, రెండు ముఖాలుండి, మధ్య పున్న లాపుపాటి భాగం (bulge) క్రిందిగా ఒక పక్కకి ఉంటుంది. దీని రెండు

ముఖాలు కూడ తోలు పారలతో కవ్వబడి, ఎదమ ముఖం, కుడి ముఖం కంచెం పెద్దదిగా పుంటుంది. ఎదమ ముఖానికి 'తప్పి' అనే పేరుంది. దినలో రెండు పారలుంటాయి. పార వలయకారమైన తోలు ముక్క. ఈ వలయంలో తిరిగి మధ్య భాగంలో, కేవలం నుంచి కొంతదూరం తోలును వలయకారంగానే కత్తరించి వేస్తారు. ఈ తోలుకు వై భాగాన్ని చుట్టూ చీలి, ఆ చీలికలతో 'జడ' వలె (pinnal) మృదంగ ముఖం చుట్టూ అల్లుతారు. తోలుతో చేసిన 'వట్ట' (strap) ఈ జడ కింద ఉంచి, వైనుంచి చుట్టుబడి, రెండు ముఖాలంచుల వద్ద అల్లిన జడలను బంధిస్తూంటుంది. క్రింద పార సుమారు మృదంగ ముఖమంత అడ్డకాలతతో పుండి, వై పార లోపలికి అంటించబడి ఉంటుంది. ఈ రెండు పారలను ఒక అట్టవలె ఒకదొగా (unit) చేసి మృదంగపు ఎదమ ముఖాన్ని కవ్వుతారు. ఈ పారల్లో వై పారకు గేదె చర్చాన్ని, లోపలి పారకు మేక చర్చాన్ని ఉపయోగిస్తారని తెలుస్తూంది.

మృదంగం యొక్క కుడి ముఖం ఇంకా కీఫ్టంగా, వైపు క్వైంతో చేసేది. దినలో మూడు పారలుండి లోపలి పార మన కంటి కగవదరు. వై పార కూడ, ఎదమ వైపు ముఖం ఏది వై పార వలె వలయకారమైన తోలు ముక్క. ఈ రెండు పారలకు మధ్యగా నెక పార, సంపూర్ణంగా ముఖాన్ని కవ్వుతూ బాగా విగించబడి ఉంటుంది. ఈ మూడు పారలను ఎక అట్టగా చేసి (unit) కుడివైపు ముఖాన్ని కవ్వుతారు. ఈ కుడి ముఖం మధ్యన ఒక నల్లని 'రింగ్' (ring) వలయకారంగానే ఉంటుంది. ఈ వింగ్కు 'శోరు' లేక 'కరటి' లేక 'ముందు' అని పేర్కున్నాయి. కుడి ముఖంలోని వై పారతో కూడ, ఎదమవైపు వలెనే 'జడ' నల్లి, ఈ జడను కూడ తోలు వట్టతో విగదిసి బంధిస్తారు. కుడి ముఖం పారకు లేగదూడ చర్చం (calf hide), మేక చర్చం ఉపయోగిస్తారని తెలుస్తూంది. ఈ కరటిని మాంగనిన పాడి,

అన్నం, చింతవందు పులు
సుతోబాగా మర్దించి తయారు
చేస్తారని తెలుస్తూంది. మృదం
గాన్ని, కావలసిన శృంగి
కంచెం పొచ్చ, తగ్గులుంటే,
శృంగి మార్గధానికి ఎర్క
టుంది. కొద్దిపాటి శృంగి వ్యక్తా
సాలను సరిదిద్దుధానికి వైన
చెప్పిన 'తోలు జడ' ఏద,
గట్టిరాతితోనే, చిన్న సుత్తితోనే
కట్టి నరి జేసుకొనవచ్చ.
మృదంగాన్ని కచేరిలకు సిద్ధం

చెయ్యిదానికి, 'బోణం' అనిపేరుగల, రవ్యతోగాని, పిండితోగాని తదిని వయారుచేసిన ముద్దను ఎదు ముఖం మధ్య భాగంలో అంటేంచి, కచ్చేరి అనంతరం దాన్ని తిసివేస్తారు. బోణం వల్ల మృదంగ నాదమున కాక విధమైన తోలు, నిషతత్వము ఏర్పడుపుంది. (చిత్రం : 13)

ఉత్తర భారతదేశంలో, కొంతకాలం క్రితం 'వభావాజ్' వాయిద్యం, తాళ వాయిద్యాల్లోకల్లా, మకుటాయమానంగా మహారాజువరె ప్రకాశించింది. 'ధ్రువద్' సంగీతానికి, 'భిన్' వాయిద్యానికి, 'కథక్' డ్యాన్ములకు, భక్తి సంగీతానికి గూడ 'వభావాజ్' వాయిద్యం అనుసరించేని సంగీతం ఉండేది కాదు. ఇది చరిత్ర ప్రెసిధ్మమైన వాయిద్యం. అలాంటిదిరోజుల్లో 'భ్యాల్' సంగీతం, సితార వాయిద్యం బాగా జనాదరణలోకి వచ్చాక, అతి సున్నితమైపు నాద వాఁపాలతో మెత్తగా వినివంచే 'తట్లు' వాయిద్యం సంగీత లోకానికి మహారాజైంది. వభావాజ్ వాయిద్య నాదం ఇంకా లోతైన, మందంగా వినివించే నాదం. వభావాజ్ మృదంగం కండె కొంచెం పొరుగుగా పుంటుంది. ఇని తయారి గూడ క్రరథోనే. రెండు ముఖాలు మృదంగంలో లాగే, చర్చం పొరలతో పుంటాయి. మృదంగ వాయిద్యానే కున్నట్లే దీనిలో కరటి కుద్దివైపు - దీన్ని ఉత్తరాదిని 'సాహి' అంటారు - ఉంటుంది. ఎదుంబైపు, వాయించదానికి ముందుగా, 'విండి ముద్ద' అటేంచదం దీనికి గూడ మామూలే. అకారం కొంచెం చిన్నా, పెద్ద తేదాలు తప్పిస్తే, దీనిలో గూడ రెండు ముఖాల చిగురున ఉన్న తోలు చీలికలతో 'జద్' అల్లి (plaits), రెండు ముఖాలున్న బంధించే తోలు వట్టా (straps)లు, విటి క్రిదుగా గుర్తుని క్రరముక్కల్ని గూడ ఉంచుతారు. ఈ క్రరముక్కల్ని వభావాజ్ మధ్యకు జరిపితే, ముఖాలు లిగిసి, శ్రుతి పొచ్చుపుంది. క్రరముక్కల్ని ముఖాల వైపుకు జరిపితే ముఖాలు పదులైటి. శ్రుతి తగ్గుమంది. క్రరముక్కలు ఇలా శ్రుతి తగ్గిదానికి, పొచ్చుదానికి ఉవయోగవరణ్యాలు. ముఖాల మిద 'జద్ల'ను, ఉత్తరదేశంలో 'గ్జూ' లంటారు. కద్దిగా శ్రుతులు మార్గదానికి, ఈ జదల మిద ఒక గట్టి రాతితోగాని, సుత్తితోగాని కద్ది శ్రుతుల్ని సరి చేసుకోవచ్చు. 500 సంవత్సరాల క్రతమే ఈ వభావాజ్ ను పొంది సాహిత్యంలో పేర్కుపడం జరిగింది. ఆక్వర చక్రవర్తి స్నేహితుడైన ఆయుల్ ఫజల్ ప్రాసిన 'అయిని అక్కరి' అనే గ్రంథంలో దీని వివరాలన్ని విషలంగా వర్ణించబడ్డాయి. ఉత్తర దేశంలో ప్రాంతియమైన క్దాద్ది క్దాద్ది తేదాలున్నాయేమోగాని, ఈ వభావాజ్ నూత్రించాలా కాలం సుంచి బహు ప్రెసిధ్మమైన వాయిద్య మనటంలో సందేహం లేదు. ఈ శకంలో వభావాజ్ వాయించే సుప్రసిద్ధుల్లో కొందరు, 19వ శతాబ్దానికి చెందిన 'కుదా సింగ్'ను, రాజాస్థానలోని 'నరద్యారా'కు చెందిన 'నానావన్సే'ను, ఇంకా ఎంతో మంది ఈ వాయిద్యం వాయించి గారవ ప్రతిష్ఠ లార్చించిన వారున్నారు.

ఈ మృదంగ, వభావాజ్ వాయిద్యాల శగకే చెందిన వాయిద్యాల్లో, బెంగాలో ప్రవసిథిన శ్రీతోల్ ఒకటి, మతీహార ప్రాంతాల్లో స్థిరిగా పుండే 'మంగ వాయిద్యం'

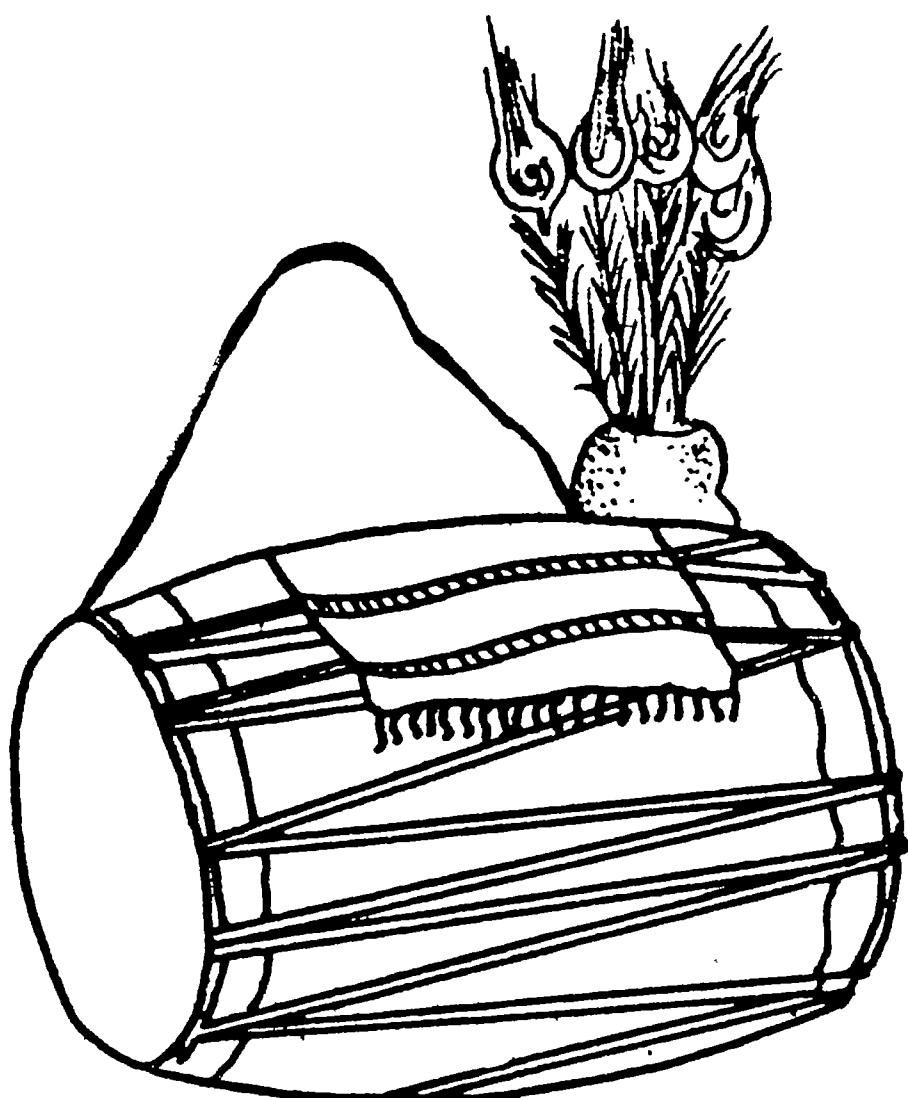
రందు. ప్రైతన్య మహావ్రథునిబోధకు, ప్రభావానికి గుర్తున బెంగాల దేశంలో అవస్థామైన భక్తి శ్రీకృష్ణభక్తి. ఆ భక్తి మార్గాన్నివలంబించి ప్రజలు తరించడానికి 'కీర్తన' లేక 'సంకీర్తన' అనే భక్తి మార్గాన్నివదేశించారాయన. ఇది బెంగాల దేశంలోనే గాక ఇంకా తూర్పుగా వయనించి అస్సాం, మజిపూర్ ప్రాంతంలోను, క్రీందకు ఒరిస్సాలోను కూడా వ్యాపించింది. భక్తి భావం హృదయమంతా నిందిన ఈ సాంఘికాయంలో భోగ వాయిద్యం సహితం 'శ్రీభోగ' అయింది. వారి ఆపార భక్తికి వేరే నిదర్శన ఏంకేం కావాలి? ప్రాంతియమైన చిన్న చిన్న తేడాలు తవిష్టే, ముఖ్యంగా భోగ వాయిద్యం యొక్క ఎదుమ భాగం బాగా పెద్దదిగా పుండి, కుడి ముఖం చిన్నదైనందున రీన్ని 'గోపుచ్ఛాకార'మని చెప్పాలి. ఈ ఆకారం తేడా ఒకటి తప్ప, మిగిలా అక్షణాలన్ని సామాన్య మృదంగ లక్షణాలే అని చెప్పావచ్చు. 'పుంగ' వాయిద్యం యొక్క ఆకారం దీనికంటె కంచెం చిన్నది. దీనిలో మధ్య పుండే రాష్ట్రపాటి భాగం సరిగా మధ్యకు ఉంటుంది. అందుచేత దీన్ని, 'యవ' ధాన్యపు గింజ ఆకారంలో పుంటుందని చెప్పాలి. మిగిలిన వేష్టైనా వ్యత్యాసాలు ఉన్నాయి. అని బహు స్వల్పాలు. శ్రీభోగ, పుంగ వాయిద్యాలు రెండూ చేతిలో వాయించే వాయిద్యాలే.

రక్షిణ దేశంలో చెప్పవలసిన అవనద్ధ వాయిద్యల్లో 'తవల' (Tavil) చారా ముఖ్యమైనది. దీన్ని ముఖ్యంగా నాదస్వర కచేరిల్లను, తాళ వాయిద్య కచేరిల్లను చూడపచ్చ. మృదంగం మాదిరి మధ్య లాపుగా పుండి, ఇది 'హారితక' (Myrobalon) ఆకారంలో పుంటుందని చెప్పావచ్చు. క్రరణోనే చేయబడిన దీని ఆకారం మృదంగం కంటె కంచెం చిన్నదిగా పుంటుంది. దీని చర్చ ముఖాలు రెండు మృదంగ ముఖాలంత పెద్దవిగానే ఉండి, గుర్తుదటి 'ఉంగరాల'కు చుట్టుబడి ఉంటాయి. ఈ ఉంగరాలని తోలుతో చేసిన 'అల్లిక' (lace) బిగిస్తుంటుంది. దీన్ని ఎదు వైపు క్రర ముక్కోను, కుడివైపు వేళుతోను గడ్డిగా కడ్డి, పెద్ద ధ్వని వచ్చేటట్లుగా వాయిస్తారు. కుడిచేత వేళు పెద్ద దెబ్బులతో వగిలి పొకుండా, వేళు రక్షిణ కోసరం 'తాముగు'లను (covers) ధరిస్తారు. అంత గడ్డిగా వాయిస్తేనే గాని, ఈ వాయిద్యం నాద స్వరాని కనుగుణమైన ధ్వనులతో పాటను పోషించలేదు.

'ధోలక', 'ధోగ' వాయిద్యల్ని ఇదివరలో చెప్పుతున్నాం గాని, వాటిని వర్ణించలేదు. ఎందుకంటే, ఏటిలో ఎన్నో విస్తారమైన రకాలున్నాయి. వాటిలో సాధారణ లక్షణం, రెండు ముఖాలున్న వాయిద్యాలని మూతుం చెప్పగలం. పెద్ద రకాల్ని 'ధోగ' లేక 'ధక' అని, చిన్న వాటిని 'ధోలక' అని అంటారు. వాటి ఆకారంలో చాల వ్యత్యాసం ఉంది. బెంగాలలోని 'ధక' చాలా పెద్ద వాయిద్యం. 'ధోలక' వాయిద్యం చిన్నది గనుక రిచ్చగాళ్లు వాయిస్తుంటారు. పెళ్ళిళ్లలో స్త్రీలు గూడ దీన్ని వాయిస్తుంటారు. ఆకారంలో కూడా, అని కేవలం గుర్తుదంగా పుండేవి, మధ్య లాపుపాటివి, చర్చాన్ని బిగించడంలో వ్యత్యాసాలు, ఎన్నో రకాలుగా కనిపిస్తాయి. ఢశు, ధోలకయుక్తార,

మెరలో వేళ్లాడవేసుకుని, నదుం దగ్గరగా ఉంచి, క్రైతో గాని, చేత్తో గాని, వాయించే వాయిద్యాలని చెప్పారి. (చిత్రం : 14)

అవనద్ధ వాయిద్యాల్లో మూడో రకం, మధ్యభాగం పన్నంగా పుండి, ముఖాల పద్ధ లాపుగా పుండే రకాల వాయిద్యాలు. ఇది బాగా పురాత్న ప్రసిద్ధమైన రకం. ఒకవ్యాప్తి

14. అటవికుల ధోల

రకం వాయిద్యాలు బాగా ప్రజాదరణలో పుండేవని, శాస్త్రియ సంగీతానికి కూడ ఏదీని ఉచయోగించే వారని తెలుస్తూంది. అది ఈ నాదు జ్ఞానవద, గిరిజన వాయిద్యాంగా మిగిలిపోయింది. మొహంజదారో ప్రత్యక్షాలలో ఈ వాయిద్యం, శిల్మాలల్లో, శిల్మాల బోమ్మల్లో, విగ్రహాల్లో, రంగు చిత్రాల్లో ఇది కనిపిస్తూంది. రామాయణ, మహాభారతాల్లో దీన్ని ‘వనవ’ అనే పేరుతోను, సూక్త గ్రంథాల్లో గూర్చ ఈ వాయిద్యాన్ని పేర్కొనదం జరిగింది. జాతక కథల్లో ‘దిండిము’ అనే పేరుతో పేర్కొన్నారు. తమిణ గ్రంథాల్లో, ‘ఎటుక్కు’ అని, ‘ఇటుక్కు’ అని, ‘తిమిలై’ అని చెప్పారు. ఈనాటికి కూడ ఈ రకాల్లోని కొన్ని వాయిద్యాలు కనిపిస్తాయి. ‘అపుజ’ అనే కరువాయిద్యాన్నే, కందరి అభిప్రాయంలో, సంస్కృతంలోని ‘అతోద్య’ నామానికి దగ్గరగా పుండని, ఈ వదం సంస్కృతం నుంచి

వచ్చిందెనన అంటారు. సంగిత రక్కాకర కాలం నుంచి ఇది బాగా తలిపాస్తుంది. ‘అయిని ఆక్షరి’ గ్రంథంలో కూడ ఇది వర్ణించి వేర్కునబడింది. ఇలాంటి మధ్యభాగం పన్నంగా పుండి, మునవది కాలంలోను, ఈ కాలంలోను కూడ కనిపించే వాయిద్య రకల్లో (1) ‘హుదుక్కు’; (2) ‘దేరు’; (3) ‘థక్కు’ లేక ‘థంక’; (4) ‘త్రిపలి’; (5) ‘బుద్ధుక్కు’ లేక కుదుకుధుస్తై’; (6) ‘మది’ అని అనేక రకాలు దేశ వ్యాప్తంగా పన్నాయి. ఇమిన్ని కూడ వాటి ఆకారంలోను, నిర్మాణంలోను, వాయించే ఎధానాల్లోను చాలా తేఱాలతో, ఏటిలో కన్నిటికి ఒక వాయిద్యానికి వలుచోట్ల వేర్చేరు వేర్దలతో వ్యవహారించబడు మన్నాయి.

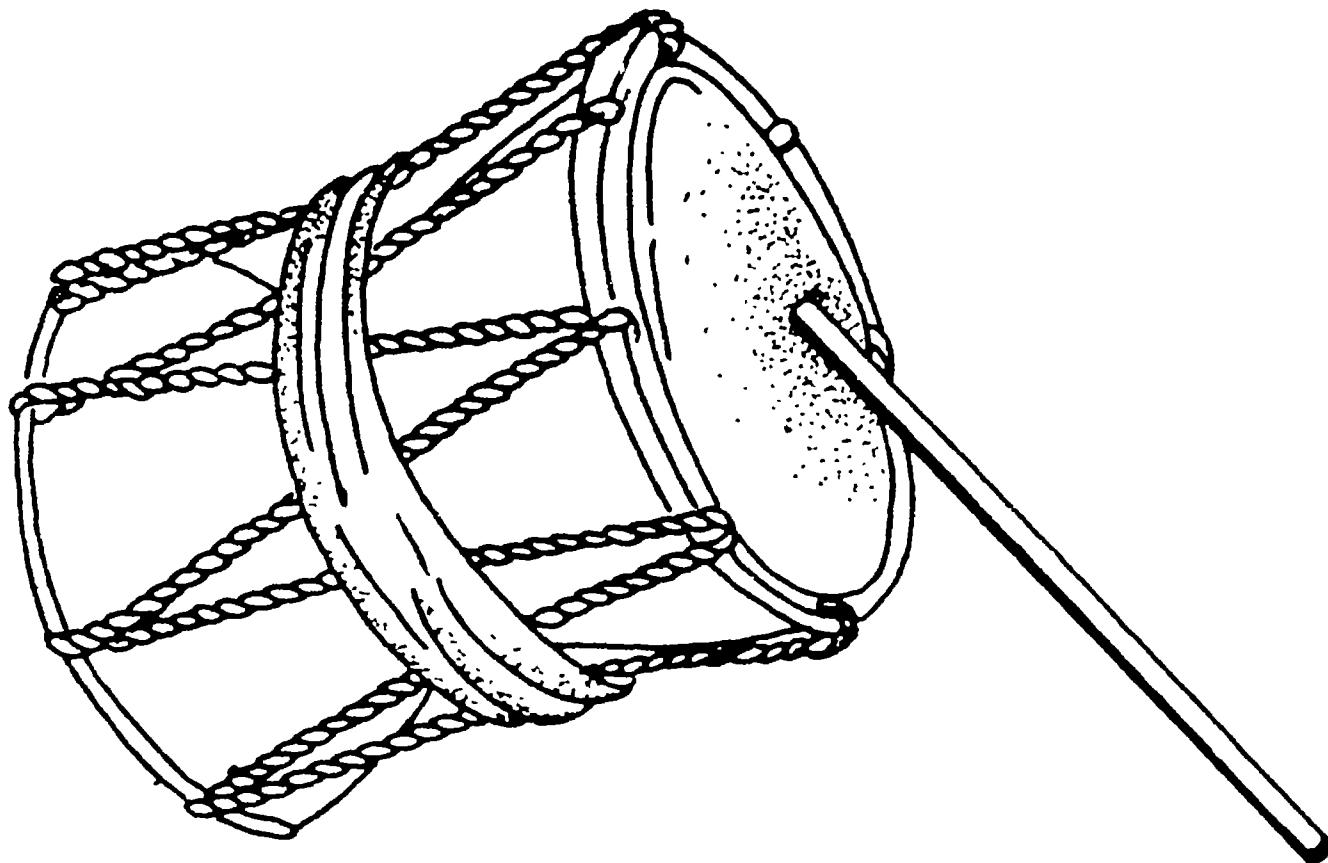
దేశమంతటా తిరిగిఒటులను, ఎలుగుబంట్లను అదించేవాట్లు ‘దమరు’ వాయిద్యాన్ని బాగా వాదశారు. ఈత్తర భారతదేశంలో ఏరు ప్రత్యేకంగా ‘మదర’ జాతి వారముని ఒక తెగగా చెప్పుకుంటారు. ‘దమరు’ వాయిద్యం చాలా చిన్నదైనందున, చేతికి అమరేట్లు, 10, 12 సెంటీమీటర్ల వాయిద్యంగా పుంటుంది. మధ్య పన్నంగా పుండి, రెండు చిన్న ముఖాలు తోలుతో కవ్వబడి, లాపుపాటి నూలు దారంతో కట్టబడి ఉంటుంది. మధ్య భాగంలో రెండు చిన్న దారం ముక్కులయింది, ఏటి చివరిన్న నూలు ఉండలతో వేళ్లాయిపుంటాయి. దమరు వాయిద్యాన్ని చేత్తో వట్టుకుని, వక్కులకు అడించి, వాయిస్తే ఈ నూలు పుండలు తోలు ముఖాల మీద కట్టుకుని, ఒక రకమైన ‘బుద్ధుద’ మనే సొంపైన ధ్యని వినిష్టంటుంది. ఈ ధ్యని చేస్తూ ‘మదర’ విచ్చగాట్లు పాటలు పాటుపూ కోణి గాని, ఎలుగుబంటేని గాని అదిష్టంటారు.

టిపెద ప్రాంతాల్లో కనిపించే ‘దమరు’ వాయిద్యం, నిర్మాణంలోను, ఉవయోగించే సందర్భాల్లోను వింతగా కనిపిస్తుంది. ఏటిలో మళ్ళీ కన్ని రకాలున్నాయి గాని, ఇన్ని ప్రత్యేకంగా ‘థర్మపాలురానే మత సాంపదాయ రక్కకులైన సన్మాసులు, ఉత్సవ సందర్భాల్లోను, ఆవేశ పూరితమైన ప్రకటనలకు, ఉత్సవ విరామాల్ని ప్రకటించడానికి ఉవయోగిస్తారని తెలుస్తుంది. మధ్య పన్నంగా పుండే ఈ దమరు వాయిద్యాన్ని ఇక్కడ ‘న్గాచంగ’ (Ngachang) అనే పేరుతో వ్యవహారిస్తారు. ఇది చందనపు క్రరతో చేయబడి, సుమారు 10 సెంటీమీటర్ల పొర్చైనది. దీన్ని గట్టి రంగు గుర్తుతో గాని, తోలుతో గాని మధ్య భాగంలో కవ్వబడి. ఈ కవిన గుర్తు గాని, తోలు గాని దీన్ని పట్టుకోడానికి కూడ వనికి వస్తుంది. ఈ న్గాచంగ, ‘మోద న్గా’ (Mchod Nga) వాయిద్యాల్ని ఆ మత సాంపదాయ సన్మాసుల వద్ద చూడవచ్చ, గాని ‘థద న్గా’ (Thod Nga) అనే ఒక అభూతమైన వాయిద్యముంది. మనిషి పురైలను రెండింటిని ఒకడాని కాకడి వెనుక్కైపు కుండేట్లు లిగించి, మనిషి చర్చన్నే వాయిద్య ముఖాల్ని కవ్వబడానికి ఉవయోగిస్తారట. హరాశ్వంఘుటనల్లో చనిపోయిన వారి పురైలను, అవివాహిమల సంతానం తాలూకు పురైల్ని, ఈ వాయిద్యాల్ని తయారు చేయుడాని కువయోగిస్తారని తెలుస్తుంది. ఇలా తయారుచేసిన ఈ వింత వాయిద్యాన్ని మంత,

తంత్ర కార్యకలాపాల్నో ఉవయోగిస్తారని చెబుతారు.

‘హురుక్కు’ వాయిద్యం, దీనికి వర్యాయవదాలు, ‘హుదుక్కు’, ‘డేరు’, ‘ఉదుక్కు’, అకారంలో దమరు వలె పున్నప్పగిలికి, ఇంకో జాతికి చెందినది. దీని పరిమాణం సుమారు 25 సెంటీమీటర్లు పొడుగుంటుంది. దీనికి చర్యం పొర ఒకపే పుండి, దమరు వాయిద్యంలో లాగ రందు వైపులా చర్యంతో బిగిస్తారు. అయితే దమరు వాయిద్యంలో లాగ, దీనిలో చిగురున ఉండులున్న దారా లేపి లేవు గనుక అక్కుడ ‘బుదబుదు’ శబ్దాలేమి ఉండవు. క్రరముక్కుతో కొట్టి వాయిస్తారు. (చిత్రం : 15)

‘తుది’ అనే మధ్యభాగం సన్నగా పుండే వాయిద్యం, కర్మాటకలోను, కేరళలోను పాటలకి, నృత్యాలకి వాయిస్తారు. కేరళ దేశంలో దీన్నక ఏంత ప్రయోజనానికి

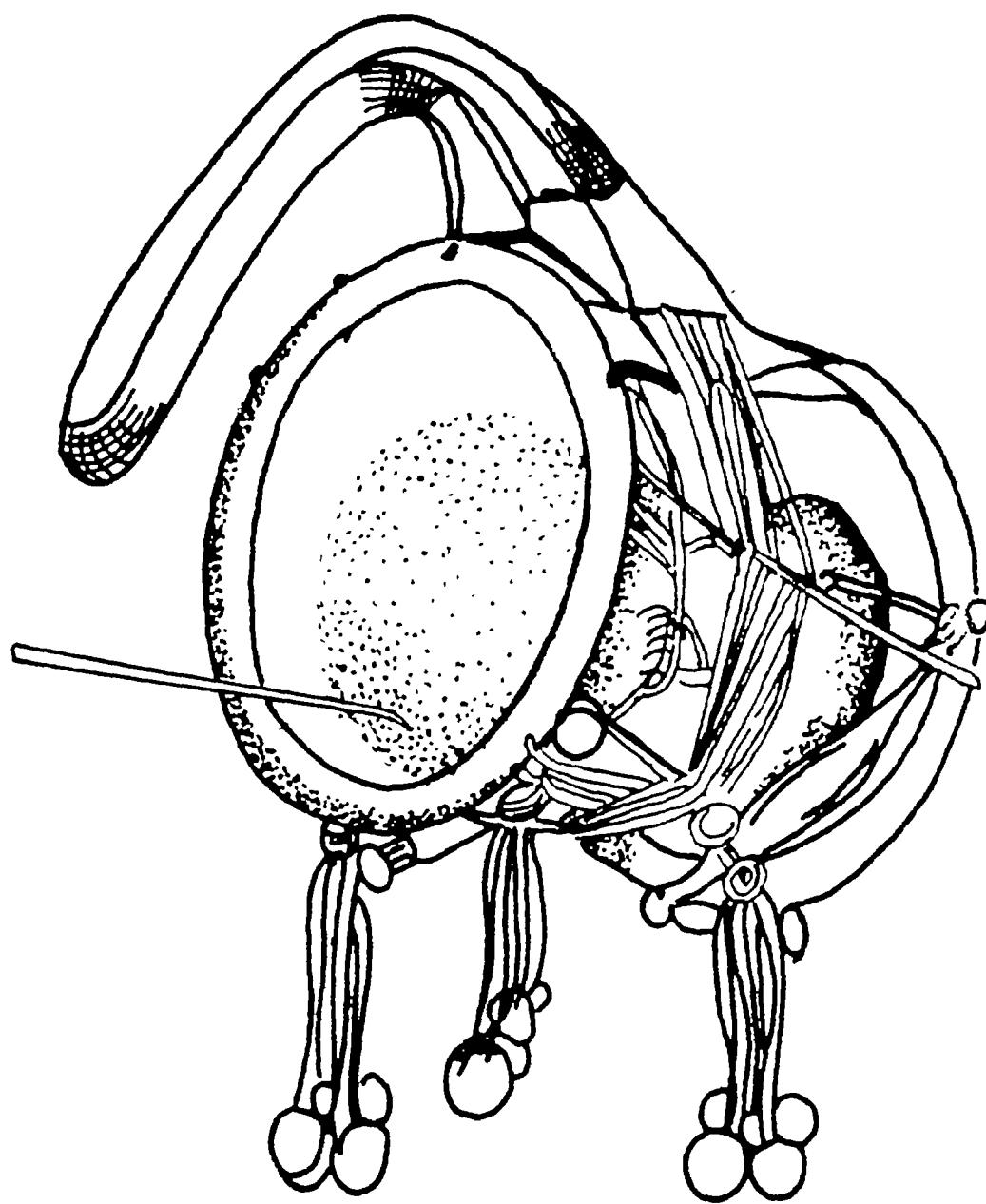

15. హుదుక్కు

ఉవయోగిస్తారట. గ్రామాల్నో దంగతనం జరిగితే, దంగని వట్టదానికి ఈ తుది వాయిద్యగాళ్నాను వినియోగిస్తారట. ఈల్నో జనాన్ని రచ్చబంచ వద్ద సమావేశవరచి, ఈ తుది వాయిద్యం వాయిస్తూ వాడు దంగతనాన్ని, దంగను అనేక రకాలైన తిట్టతో దంగయొక్క మనస్సు పరిపరి విధాల సంక్లోభించే విధానంగా ఉపన్యాసం మొదలెడతాడట. ఒక గంట, గంటన్నర సేపు ఈ ఉపన్యాసం ఎన్న దంగ, మనస్సుంతా ‘కుతకుత’ రాదిపోయి, ఏట్లి తరిగి తిట్టడమైనా తిడతాడు లేదా తన దంగతనాన్ని ఒచ్చేసుకుంటాడట. ఎలాగైనా వాడు వట్టు వద్దట్టే గద!

‘ఇరక్క’ వాయిద్యం ఈ రకాల్కల్లు చాలా క్లిప్పమైన వాయిద్యంగా చెప్పాలి. దాన్ని గురించి తెలుసుకునే ముందు, దాని ధ్వనిల్లోని ప్రత్యేకమైన గుణం (tonal quality), పాచు, తగ్గి ధ్వనులు (volume of sound), వాటి సాంపు మనం గుర్తించాలి. ఉండలతో గూడిన దారపు తాడు, ముక్కులు, దీని ముఖం తగిరేట్లు, దీన్ని మధ్య భాగంలో చేతి వేళ్లతో వట్టుకుని, వక్కలకి వేగంగా అడించి వాయిస్తారని, ‘బుద్ధుడ్కు’ వాయిద్య వర్షనలో ఇదివరకి చెవురమైంది. అయితే బాటనవేలు, చూపుదు, మధ్య వేళ్లతో దీని మధ్య భాగాన్ని వట్టుకుని, మధ్య భాగానికి కట్టిన ‘టేసు’ దారాల్ని తన చేతిలో, లోపలుంచుకుని, వాయిస్తారు. ఈ వాయించేటప్పదు, చేతిలోని టేసు దారాల్ని ముంశేతతో కంచెం రాగుతుంటే, రండు ముఖాల్ని బంధించే దారాలు వేళ్లతో నెక్కుబడి, ముఖం మీద కపిన చర్చాన్ని మరింత లిగుపూగా చేయడం (tension) జరుగుతుంది. ఈ లిగసిన చర్చం వల్ల వచ్చే ధ్వనులు, చర్చం వదులుగా పున్నమ్ముదు వచ్చే ధ్వనులు, వాటి గుణం మారి (tonal quality) లాంపూగా, చెతుల కింపూగా ఎనిపిస్తాయి.

పైన చెప్పినట్లు వాయించడం, ముఖాల మీద చర్చం లిగించడం మొదలైన పనుల్లో, కేరథ దేశపు ‘ఎడ్డక్క’ (Eddakka) వాయిద్యం ఎంతో నైపుణ్యాన్ని, ప్రత్యేకమైన నేర్చరి తనాన్ని పుంజుకున్న వాయిద్యం. ఈ వాయిద్యం ప్రత్యేకంగా రాష్ట్రానికి చెందిన దేశీ కాదు. దేశంలో అంతటా ఎన్నో రకాలైన శిల్పాల్లో ముఖ్యంగా కర్ణాటకలో దీన్ని చూడవచ్చు. ఈ శిల్పాలు కూడ అనేక శిల్పాల పూర్వం నిర్మించినవి. అయితే కేరథలో ఇది ఎస్తారంగా ఉపయోగింపబడి, ఎంతో నేర్చరితనంతో తయారపుతూందని చెప్పాలి. ఇది క్రరథినే తయారై, నాలుగో పంచ మిటరు పొదవుతో నిర్మించబడింది. చయ్యదవిరై వాయిద్యంలో రాగ, దీని ముఖాల మీద చర్చం, ఒక చిన్న సన్నని లోహపు చక్కనికి (small metal ring) లిగింపబడి ముఖాల ముందుంటుంది గాని, ముఖాన్ని చర్చంతో లిగించలేదు. ముఖాల్లో మధ్యని సన్నని కొబ్బరి ‘ఊనెలు’ అమరుస్తారు. అందువల్ల ఇది వాయిస్తూంటే ఒక ఎథమైన ‘జల్లినారం’ (Buzz) ఎనపుస్తూంటుంది. ఇక్కడ మనం గుర్తించ వలసిన విషయం, చర్చ ఇన్నగా ముఖాల్ని కవ్వకుండా, పైన చెప్పినట్లు, గుండ్రది ‘రింగులకు’ లిగింపబడి ఈ రింగులు ముఖాల మీదికి గడ్డిగా లిగింపబడి ఉంటాయి. రెండు ముఖాల ముందున్న ఈ రింగులను లాపుపాలీ దారాలతో కట్టి బంధిస్తారు. ఈ దారాల్ని ఇంగి మధ్యనుండే సన్నటి భాగంలో ఇంకొక దారాల ‘అల్లిక’తో (lace) నదుమును చుట్టి లిగిస్తారు. ఈ లిగించిన అల్లిక, వాయించే వాడి భుజాల మీద నుంచి వేళ్లాడే ‘వట్ట’ (strap) రాయకు కట్టి వేళ్లాడుతూంది. వాయించే వాడక చేత్తో దీన్ని క్రర పుల్లతో వాయిస్తూ, ఇంకొక చేత్తో, వాయిద్యానికి చుట్టు పెట్టిన, మధ్య నున్న టేసుతాడును రాగి, నెక్కుతూ వాయిద్య

16. ఇదక్క

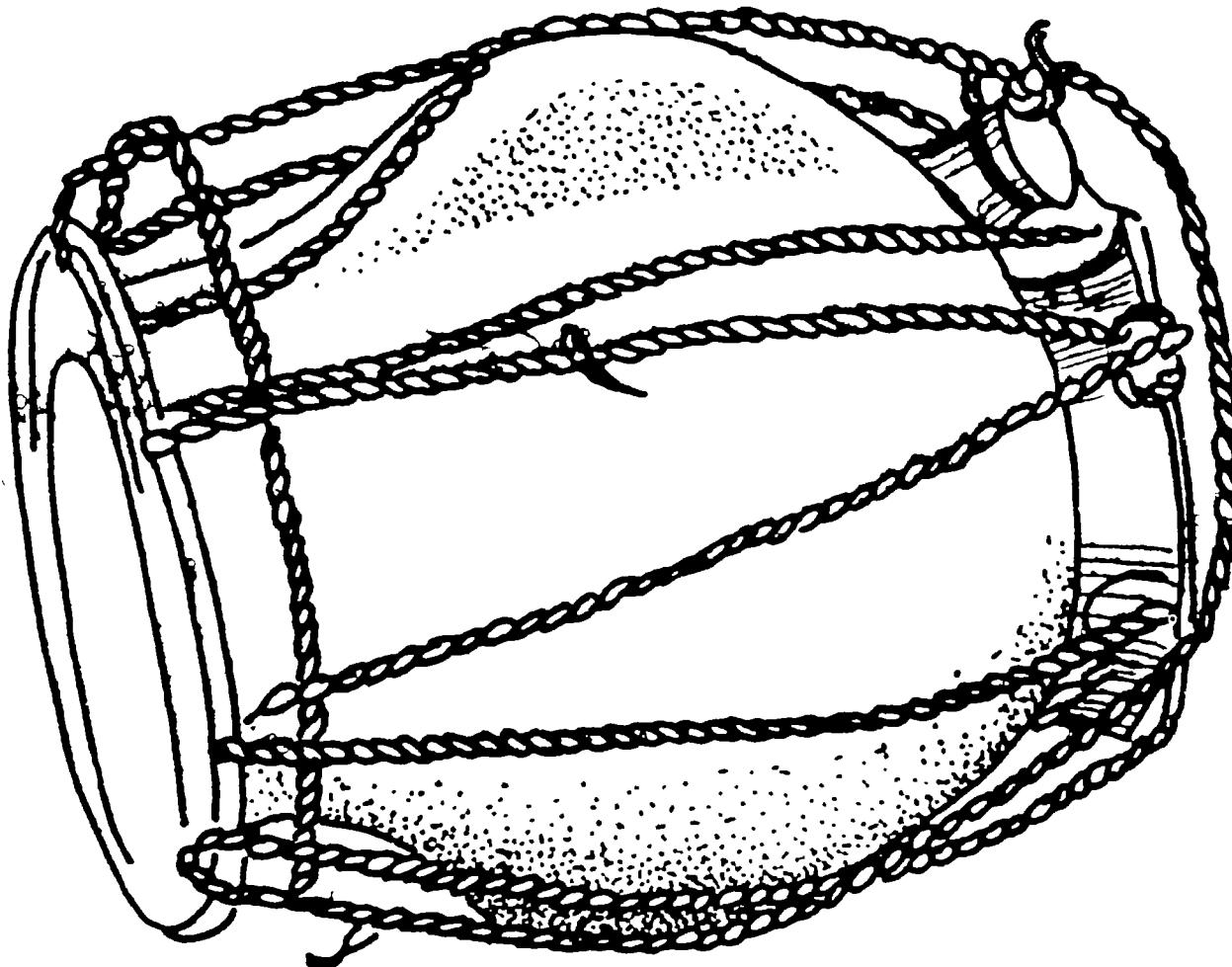
ముఖాన్ని అనిపున్న చర్యం బిగీసేట్లుగాను, వెదులయ్యేట్లుగాను చేస్తూ వాయిస్తూంటాడు. ఇలా వాయించేటపుడు ఎంతో నేర్చుగా, చురుగ్గా, మన కంటికి ఏమి కనబదుండు ఉండేట్లు వాయిస్తూంటాడు. ఇలా వాయిస్తే దాన్నించి వెలువడే ధ్వని ఏశేషాలు అనేక రకాలుగా పుండి, ఒక్కక్కపుడు రాగచ్చాయలు కూడ ఏనిపిస్తూన్నట్లు ఇథము కలుగుమంది. (చిత్రం : 16)

అవనద్ర వాయిద్యల్లో కుండలు, మూకుడులు, తాళ్లు మొదలైన మట్టితో చేసిన వాయిద్యల్లి మన మిపుడు కొంత పరిచయం చేసుకోవాలి. మట్టితో చేసిన వాయిద్యల్లి రజుల్లో కూడ చాలా రకాలు ఇమల్లో పున్నాయి. ఇదివరలో చెప్పినట్లు, ఇంటిలో ఉపయోగపడే మృజుయ పాతల్ని తోలుతో కప్పి వాయిద్యలుగా మరిగ వాయించదమే, ఈ రకమైన మట్టితో చేసిన వాయిద్యలకి మూరాఫిప్రాయమై వుండవచ్చు. కుమ్మరి

వాళ్ల నైపుణ్య పెరిగిన కాద్ది, ఏది ఆకారాల్లోను, చిన్న పెద్ద తరహత్తొల్లను మార్పులు వస్తు వచ్చాయి కాబోలు. భూమి దుండుఫి మొదలైన వాయిద్యాలు, బహుజః ఏరికి, భాంగాల మిద, ఇతర ప్రాతిల మిద చేసే ధ్వనులు, పెద్దవిగా ఎనిపిస్తాయన్న నిజాన్ని (resonance) తెలియజేసి ఉండాలి. ఇలాంటి జూనపద వాయిద్యాల్లో రాజస్థానోలోని ‘పాబుజీకి మట్ట’ (Pabuji ki mate) అనే వాయిద్యం పేర్కొన దగింది. దీనిలో రెండు కుండల్ని కలిపి వాయించదం ప్రత్యేకంగా చెప్పాలి; ఏమంటే, ఇప్పటి మన తపులా, దగ్గ కలిపి వాయించదం, ఆ కాలంనాటి అఖిప్రాయమే కావచు. అప్పటి కుండల పెద్ద మూతుల్ని, తోలుతో కప్పి వాయించదం ఒకటే జరుగుతూండేదని చెప్పాలి. కద్దాటకలోని ‘పట్టదకల్లు’ గ్రామంలోని దేవాలయం మిద కనబడే, 5 మొదలు 7 శతాబ్ది మధ్య కాలంలో చెక్కిన శిల్పాలే బహుజః మనకు దొరికే మొదటి మట్టి వాయిద్యాలని చెప్పాలి. కద్దాటకలోనిదే ఇంకాక దేవాలయం మిద చిత్రంలో, మూడు కుండల్ని కలిపి కట్టి, చేత్తో వాయిస్తూన్నట్లు చూపబడింది. ఈ కుండలతో చేసిన వాయిద్యాన్ని సంగిత గ్రంథాల్లోను, ఇతరత్రా కూడ దర్శించి తోలుతో చెప్పినట్లు, ఇది క్రీస్తుకు పూర్వం కన్ని వేల సరవత్సరాల క్రితమే ప్రసిద్ధమైనట్లు పేర్కొనబడింది. క్రీస్తుకు రెండు శతాబ్దాల పూర్వం, అంటే భరతుని కాలంలో, తాళ వాయిద్యాల్లో ఇది ఒక ముఖ్యమైన వాయిద్యంగా, - మృదంగ, వనవ మొదలైన వాయిద్యాలతో సమానంగా దీన్ని కూడ పేర్కొనదం జరిగింది. తర్వాత కాలంలో మాత్రం ఇది ఒక జూనపద వాయిద్యంగానే మగిలిపోయింది.

మన దేశంలోని బామ్మల్లోను, చెర్చియన బామ్మల్లోను, అథరికి ‘ఉసఫ’ కథలోని ‘కంగ, నక్క’ కథలో కూడ చెవ్విన ‘కూజా’ లేక ‘సురాహి’ ఆకారంగల వాయిద్యమేకటి మరచిపోగుదారు. గుండరటి పాట్లు, పారవైనమెదగల ఈ రకాల వాయిద్యాలు వేరు వేరు ఆకారాల్లో పున్నాయి. కాశ్మిరులోని ‘మంబక్కరి’ వాయిద్యం ఈ రకాల్లోదే. ఈ కూజా రకం వాయిద్యంలో మెద వర్ధ పుండే మూతిని చర్చించే కప్పి కింది భాగం మూతం తెరిచే ఉంచుతారు. ఒట్టు నిలబెట్టుకుని వేళ్లతో ఆ చర్చిం మిద వాయిస్తారు. గొవాలోను, మహారాష్ట్రలోను ప్రసిద్ధమైన ‘ఘుమత్’ (Ghumat) వాయిద్యం, గుండరటి పాట్లతో, పాట్లి మెదగలిగి ఉంటుంది. దీనిలో కింద భాగంలోని పెద్ద కన్నాల్ని ‘ఉదుము’ తోలుతో కప్పి, మెద వర్ధ పుండే చిన్న మూతిని తెరిచి పుంచి తయారు చేస్తారు. వైన చెవ్విన ‘ఘుమత్’ వలన కద్దాటకలోని ‘గుమ్మె’ వాయిద్యం, మన రాష్ట్రంలోని ‘బుర్ర’ వాయిద్యం, తమిళనాడులోని ‘జముక్కు’ వాయిద్యాలు కూడ పుంటాయి కాని ఇని ఇంకా నేర్చుతో తయారైనవి. సాధారణంగా ఏటిని కంచుతో కాని, ఇత్తదితో కాని తయారు చేస్తారు. చర్చింతో కవ్వబడి కూడ, ‘మంబక్కరి’, ‘ఘుమత్’ వాయిద్యాల కంటె నేర్చరితనంతో తయారయింది. మంబక్కరి వాయిద్యానికి తప్ప, ఏటిని వాయించేటపుడు, తెరిచి నున్న ముఖాన్ని చేతతో కవ్వదం, కంచెంగా తెరవదం

వల్ల, ధ్వనుల్ల మంచి గుణం కూడా ఏర్పడుతుంది. అయితే ఇవన్ని జానపద వాయిద్యాలే కాని, ఏటిలో కొన్నిటి ప్రాముఖ్యత కూడ మనం మరవలేము. మన రష్ట్రంలో 'బుర్ర' వాయిద్యాన్ని వాయిస్తూ, పాటలతో కూడిన కథలను చెప్పి, - దీన్ని 'బుర్రకథ' అంటారు,- జానపదులను చాలా సంతోష వరిచే వారందరు ఉన్నారు.

17. బుర్ర, గుమ్మటి లేక గుమడ

ఈ బుర్రకథ ఇప్పుడు బాగా ప్రసిద్ధంగా బహుజనాదరణ పొందుతున్న కథాగానం. (చిత్రం : 17).

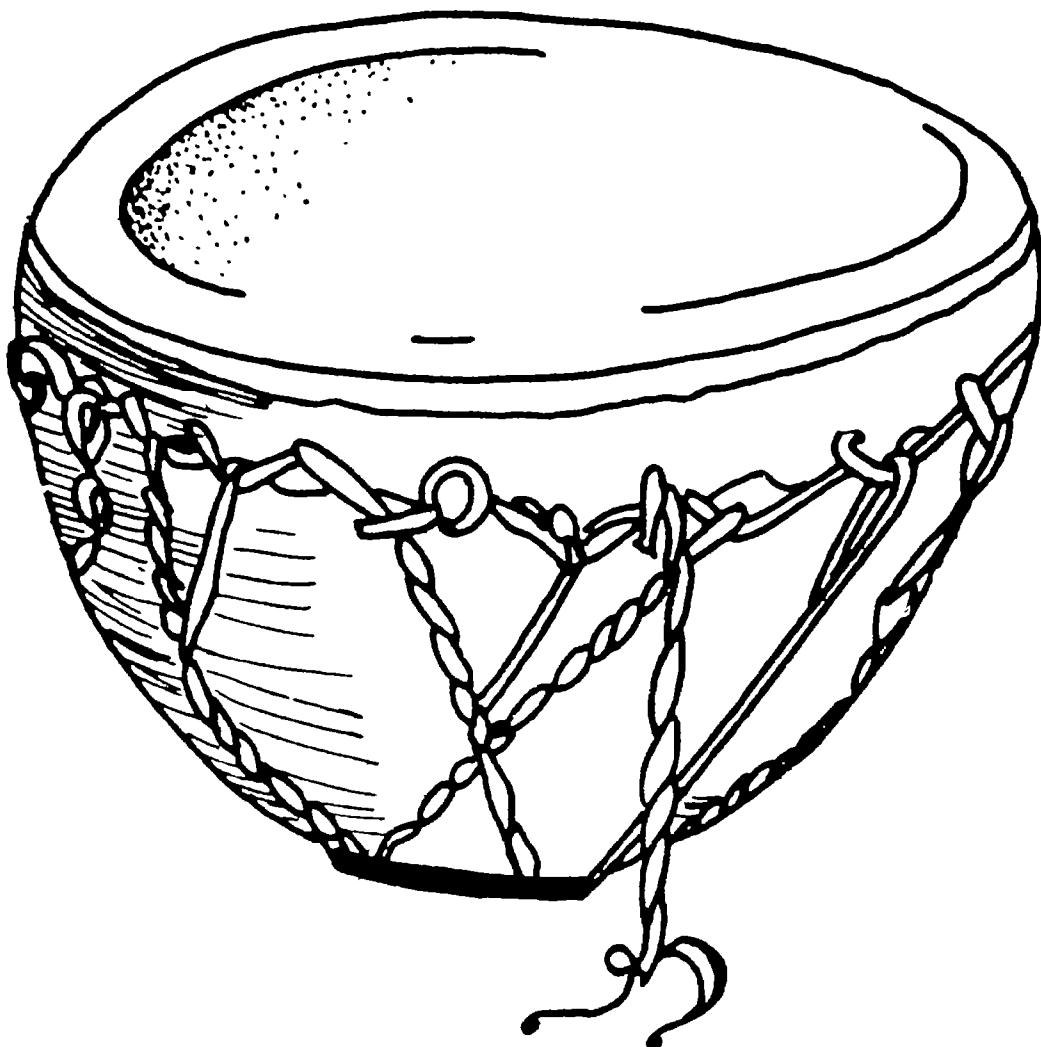
అనేక రకాలైన 'మూకుళ్ల' ఆకారంతో చేసిన వాయిద్యాలెన్నో - వాటిలో చిన్న, వెద్ద తరహాలని, లోటుగా పున్నని, లేనిని, కోణాకారంగా పుండేని, ఎన్న రకాలున్నాయి. వాటి సన్నిటిని మన మిక్కడ విశదికరించదం కష్టంగాని, వాటిని. ఒక జాతిగా వరిగణించి, అందులో ఉదాహరణగా ముఖ్యమైన కొన్నింటిని చెప్పుకోవచ్చు.

ఈ రోజుల్ని 'నగర' అక్కతితో పుండెదని చెప్పబడిన 'మందుభి' వాయిద్యాన్ని చాలా పురాతనమైన కొటకారంగల వాయిద్యంగా చెప్పాలి. దీన్ని 'వాజసనేయ' సంహిత, ఇక ఇతర సంహితల్లోను, ఉవనిషత్తుల్లోను, బ్రాహ్మణాల్లోను, అంటే వేదకాలంలో అంతటాచెపుతూనే ఉన్నారు. ఈ రకం డోలు బహుప్రసిద్ధంగా పుండెదని, దాన్ని వారు ఘాజించే వారని కూడ తెలుస్తుంది. మందుభి మన మహా కవ్యాల్లో కూడ యుద్ధ సమయల్లో ముఖ్యమైన వాయిద్యంగా చెప్పబడింది. ఈ రోజుల్లో మందుభి వాయిద్యాన్ని పొలిక ఆకారంగల వాయిద్యాల్లో, మనకు తెలిసినంతవరకు, 'ధుంసా', 'నిస్సాన్'. 'నగర' మొదలైన వాటిని చెప్పాలి. ఇవన్ని జానవద, గిరిజన వాయిద్యాలే అనాలి. సంతాల్ జాతి గిరిజనులు వయోగించే 'ధుసా' వాయిద్యం, పలచటి లోహాపు రేకులతో చేయబడి, బాగా సన్నంగా పుండే కింది భాగం, అతి పెద్ద నోరుతో కనిపించే చాలా పెద్ద వాయిద్యం. ఇంత పెద్ద వాయిద్యాన్ని కూడా, వాయించే వాడు బుజాల మీద వేళ్ళాడేట్లుగా మెరుకు తగిలించుకొని, రెండు క్రరలతో దీన్ని వాయిస్తూ నాట్యం చేయడం ఏరి కలవాటు. 'నిస్సాన్' అన్న వాయిద్యం, రామాయణమంత పురాతనమైనదైనపుటికి, గుజరాతోను, రాజాస్థానంలోను ఈనాడు చాలా తేడాలతో కనపడుతుంది. ఈ నిస్సాన్ వాయిద్యాన్ని, మధ్యయుగపు పొందీ వద్యాల్లోను, వదమూరప శతాబ్దిలోని ఒక సంగీత గ్రంథంలోను కూడ పేర్కొన్నారు. ఆ రోజుల్లో ఇది కంచుతోనే, ఇత్తడితోనే, రాగితోనే చేయబడిన చాలా పెద్దగిన్నె ఆకారంగా చేసి, క్రరలతో వాయించే వాయిద్యం. బహు పురాతన కాలం నుంచి, దీన్ని యుద్ధ సమయల్లో ఉవయోగించే వాయిద్యంగానే పేర్కొనడం జరిగింది. ఈ నాటీకి కూడ ఒరిస్సా రాష్ట్రంలో దీన్ని చూడవచు 'ధల్మై' అనే ఏరి నాట్యాల్లో పెద్ద గిన్నె ఆకారంలో పున్న ఈ వాయిద్యాన్ని, - దీనికి రెండు దుప్పి కొమ్ములు కూడ కట్టబడి ఉంటాయి, - మెళ్ళ వేరాడవేసుకొని, తాఫాని కనుగుణంగా అదుగు లేసుకుంటూ, కొమ్ములతో ఒకభ్రమ నెకట్టు కొట్టుకుంటూ, 'యుద్ధనాట్యం' చేస్తారు. ధుందుభి వాయిద్యాన్ని గుణ్ణలో నుంచి, ఘాజా సమయల్లోను, దైవ కార్య ప్రకటనలకు, ఉవయోగించడం మనకు కనిపిస్తుంది. 'నగర' వాయిద్యం ఉత్తర భారత స్థానమంతటా బాగా ప్రసిద్ధమైన వాయిద్యమే కాని, దాని పేరును బట్టి అది వశిష్ట ఎపియానుంచి దిగువుతి అయిందిమో అనిపిస్తుంది. దీనిలో రెండు కొటకారంలో పున్న దేశ్భూతో ఒకటి చిన్నది, ఇంకాకటి శైలి ఉంటాయి. దీనిలో చిన్న డోలు ధ్వని కొంచెం పొచు స్థాయిలో పుంటుంది. దీన్ని 'మాడి' అని, 'ఆది' అంటారు. పెద్దదాని ధ్వని కొంచెం లోతుగాను, పెద్దదిగాను ఉంటుంది. పెద్దదాన్ని 'నర్' అని, 'మగాడు' అంటారు. ఈ 'నకార' లేక 'నగర' వాయిద్యాన్ని జానవద నాటకాల్లోను, పెళ్ళభూతోను, మతపరమైన ఉత్సవాల్లోను వాయిస్తూంటారు కాని దీని అసలు ముఖ్యస్థానం 'నాబత్థానా' కూడ లోనిది. ప్రస్తుతకాలంలో ఈ నాబత్థానా కూడాలకు ఆదరణ లేకుండా పొయింది, - ఏమంచే ఇప్పడు జమిదారీలు, చిన్న ఎస్టేటులు అంతరిచి పొయాయి. అని బాగున్న

కాలంలో ఈ నాబత్థానాకు ఒక ప్రత్యేక ఫ్లం ఏర్పడై యుండేది. కొట గుమ్మాల్లో ఈ నాబత్థానా కూటానుసుంచి వాయించదం జరుగుతూండేది. నాబత్థానా ఇంకా ఇతర వాయిద్యాలు కలిసి, రాజకార్యాలకి, యుద్ధసమయాల్లోను, వీచేదాలకు కూడ వాయించదం అలవాటుగా పుండేదని చెపుతారు. ఇలాటి వాయిద్య కూటాల్లో, ముఖ్యంగా అక్కర చక్రవర్తి యొక్క వాయిద్య కూటాన్ని, అబుర్ ఫజుర్ ఇలా వర్ణించి చేసేదు, 'నకర్తానా' లోని వాయిద్యాల్లో - (1) 'దమన' అని సాధారణంగా తెలిసిన 'కువర్గ' అనే వాయిద్యకూటం. ఇందులో 18 జతల వాయిద్యాలుండి పెద్ద లోతైన ధ్యని చేస్తుంటాయి; (2) 'నకర' అనే కూటంలో సుమారు 20 జతల వాయిద్యాలుంటాయి; (3) 'దుహుర' అనే కూటంలో నాలుగు వాయిద్యాల వాడతారని; (4) 'కర్న' అనే కూటంలో బంగారం, వెండి, ఇత్తడి మొదలైన లోహాల్లో చేయబడిన వాయిద్యాలుండి, నాలుగు వాయిద్యాలనయినా వాయిస్తారని; (5) 'సుర్వ' అనే కూటంలో మన దేశపు వాయిద్యాలు, పెర్చియన్ వాయిద్యాలుంటాయని, వాటిలో 9 వాయిద్యల్ని కలిపి వాయిస్తారని; (6) 'నఫిర' అనే కూటంలో మన దేశం వాయిద్యాలు, పెర్చియన్ వాయిద్యాలు, యూరోపియన్ వాయిద్యాలు కూడ పుండి, వాటిలో కన్ని రకాల్ని వాయిస్తారని; (7) 'సింగ' అనే రకంలో ఇత్తడితో చేసిన 'గోముకమ్ము' లాకారంలో తయారైన వాయిద్యాలుండి, వాటిలో రెండింటిని కలిపి వాయిస్తారని; (8) 'సాంజీ' అనే తాళాల రకాల్లో మూడు జతల వాయిద్యల్ని వాయిస్తారని చాలా వివరాలిచేదు.

పూర్వకాలంలో ఈ వాయిద్య కూటం (band) నాలుగు 'ఘరిలు', అంటే నాలుగు సార్లు, అనగా సాయం సమయాల్లోను, ఉషా కాల మందు వాయించే వారని తెలుస్తుది. తర్వాత కాలంలో ఒకసారి అర్ధరాత్రి, ఒకసారి తెల్లవారు రుహామున వాయించేవారని చెపుతారు. ఒక సూర్యోదయ పూర్వం వాయించే 'సుర్వ' కూటం వాయించి, నైదపోయే వాళ్నము లేవుతారట. ఒక 'ఘరి' సూర్యోదయ తర్వాత స్వల్పకాలం వాయిస్తారు. 'కువర్గ' కూటం కొచెంసేపు వాయించి, తర్వాత 'నకర' కూటాన్ని విడిచిపెట్టి, 'కర్న', 'నఫిర' కూటాల వాయిస్తాయట. కంత వ్యవధి తర్వాత 'నఫిర' కూటం కాలాన్ని సూచిస్తుంది, 'సుర్వ' కూటం మళ్ళీ వాయిస్తారు. ఒక గంట తర్వాత 'నకర' కూటమంతా కలిసి బాగా వాయిస్తారట. 'అయిని అక్కరి' గ్రంథంలో వేరు వేరు వాయిద్యాలతో 7 రకాల సంగితం ఎలా వాయించాలో వివరాలన్నిటినీ వర్ణించేదు. దమన లేక కువర్గ, దుహుర్, నకర, నకారా రకాల డీశుసు; కర్న, సింగ్ రకాల బాకా వాయిద్యాలు; సుర్వ, నఫిర, రకాల బూరాలు; 'సాంజీ' రకమనే తాళ వాయిద్యాలు, - సాంజీ అన్న పదం మన రుహాంజీ పదం లాగే కనిపిస్తుంది - ఇవన్ని పూర్వం ఆ నాబత్థానాలో వాయించే వాయిద్య ఏశేషాలు. (చిత్రం : 18)

గిన్నెల ఆకారంలోని కన్ని వాయిద్య రకాలు దేశవ్యాప్తంగా కనిపిస్తాయి. వివధ ప్రాంతాల్లోని వాటి రకాలు, రకాల పేర్లు ఇక్కడ వివరాలతో చెప్పుటం చాలా కష్టమైన

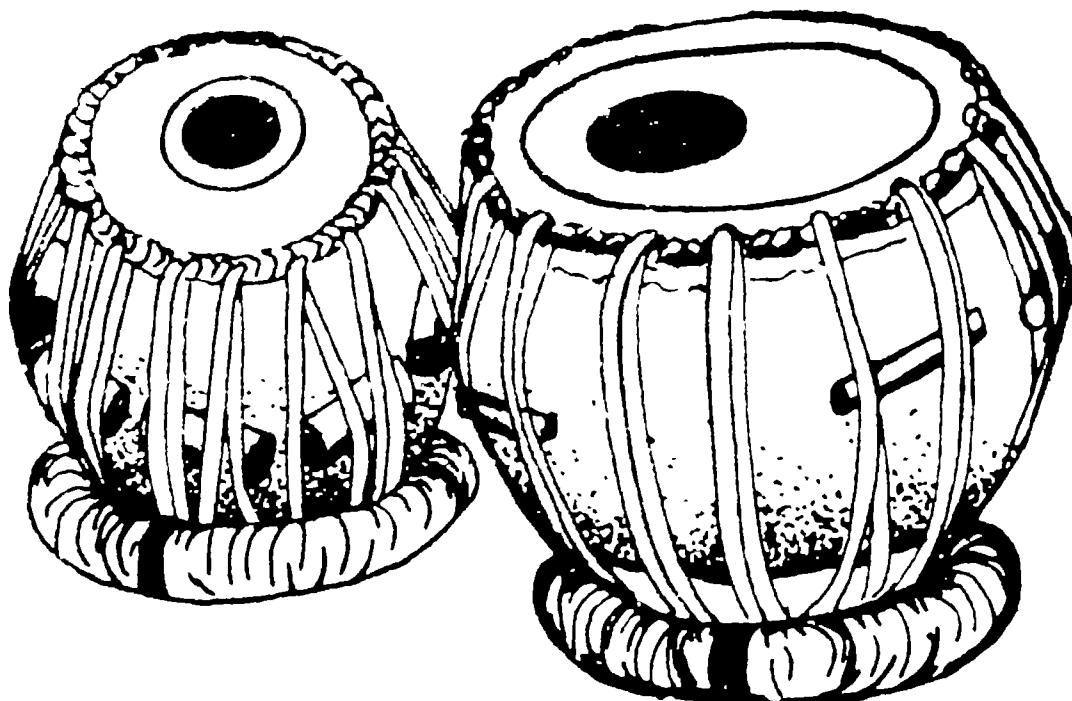
18. అటవికుల నగర

ఏషయం. కన్ని గుర్తించ వలసిన రకాలు, - మహారాష్ట్ర లోని 'సంబర' వాయిద్యం; ఉత్తర భారత దేశంలో శివాయ వాయిద్యాన్నముసరిచే 'శాష్ట' అనే వాయిద్యం; కర్ణాటకలోని 'శాసె' వాయిద్యం; తమిళనాడు లోని 'టముకు' వాయిద్యాల్ని ముఖ్యంగా చెప్పారు.

సితార వాయిద్యాన్ని గురించి తగయిదా లున్నట్లు, తబలా వాయిద్యాన్ని గురించుద, దాని చరిత్ర, పేర్లను బట్టి అనేక రకాలైన చర్చలు, వ్యాఖ్యానాలు, సాగుహనే ఉన్నాయి. 'తబలా' అనే పేరు మ్యాతం పెర్చియనే వదం. కానీ, ఇది అన్ని రకాల డేళ్ళకు ఒక సాధారణ నామం కూడద. అంత మ్యాతం చేత అది పెర్చియనే వాయిద్యమంచే ఎలాగ? మన దేశానికి వచ్చిన ఎదేశియులంతా, ఇక్కడి వాయిద్యాన్నే ఈపేరుతో వ్యోవహారించి ఎందుకుండకూడదు? ఇది 'నకార' వాయిద్యాన్ని గురించిన గాయిదాలాగే ఉంది. మన దేశంలో అనాదిగా వస్తూన్న 'దుందుథి', 'నిస్సాన' మొదలైన గిన్నెల ఆకారంలోని వాయిద్యాల వలనే, ఈ నకార వాయిద్యం కూడ కనిపిస్తుంది. తబలా మనదేపు వాయిద్యమే అనడానికి చాలా నిదర్శనయన్నాయి. కొణాకారం గల గిన్నెల వంటి

వాయిద్యాలు, కీస్తుపూర్వం, తర్వాత కూడ, ఎన్న జిల్లాల్లో కనిపిస్తున్నాయే! 3 న శతాబ్దిలోని ఒక జిల్లాంలో, ఒక స్త్రీ తన ఒట్టు 'టముకు' వాయిద్యం వంటి వాయిద్యాన్ని పెట్టుకుని చేతులతో వాయిస్తున్నట్లు కనబదుతుందే! మన 'దగ్గ' వాయించినట్లు ఒట్టు వాయిద్యాన్నించుకుని వాయించదం, -తబలా వాయించదంలో కూడ అలాగే ఒక దాన్ని ఒట్టు నుంచుకుని వాయించదం, మన వద్దతి కాదు? అలాగే చేతులతో వాయించదం మన వద్దతి. అలాగే తబలా వాయిద్య తయారి కూడ, దాని ముఖాన్ని చర్చం పొరలతో తయారు చేసి కవ్వడం మన వద్దతి గద! ఎన్న అవసద్ధ వాయిద్యాల తయారిలో ఇది మన కలవారైన వద్దతి, అదిగాక, చర్చం మీద క్రిందిపాటి బరువుతో పుండే 'కరణి' లేక 'శోరు' అంటించి వాయించదం మన దేశంలోను, బర్మ దేశంలోను కూడ అలవారైన విషయం, రెండు రకాలైన దోషును కలిపి వాయించదం మన వద్దతి, ఈ నిదర్శనాలన్నీ తబలా మన దేశలో అనాదిగా కనిపించే వాయిద్యాల కొనలోదే అనడానికి చాలు. ఎత్తాచ్చీ మధ్య యుగం తర్వాత, ఏదేశియుల అధికారం చెలామణి అయిన రోజుల్లో మన వాయిద్యాలకే వారి నామధేయలంటగట్టి, వాటిని కొత్తగా తమ స్వతమని చెప్పుకుంటూ వచ్చి నట్లు తెలుస్తూంది. వదునాలుగవ శతాబ్దిలోని అస్సాం సాహిత్యంలో, ఎక్కుడో ఒక చోట, దీని విషయమేదో చెప్పింది ఉందిగాని, - అయిన అక్కరీ గ్రంథంలో గాని, దాని సమకాలినమైన సంగీత పారిజ్ఞాత గ్రంథంలో గాని దీని వేరు - అంటే తబలా అనే వేరు - ఎక్కుడ వెతెక్కినా కనపదదు.

ఈనాటి మన 'తబలా' రెండు దోషు కలిపి వాయించేది. రెండింటిలో ఒకది అసలు

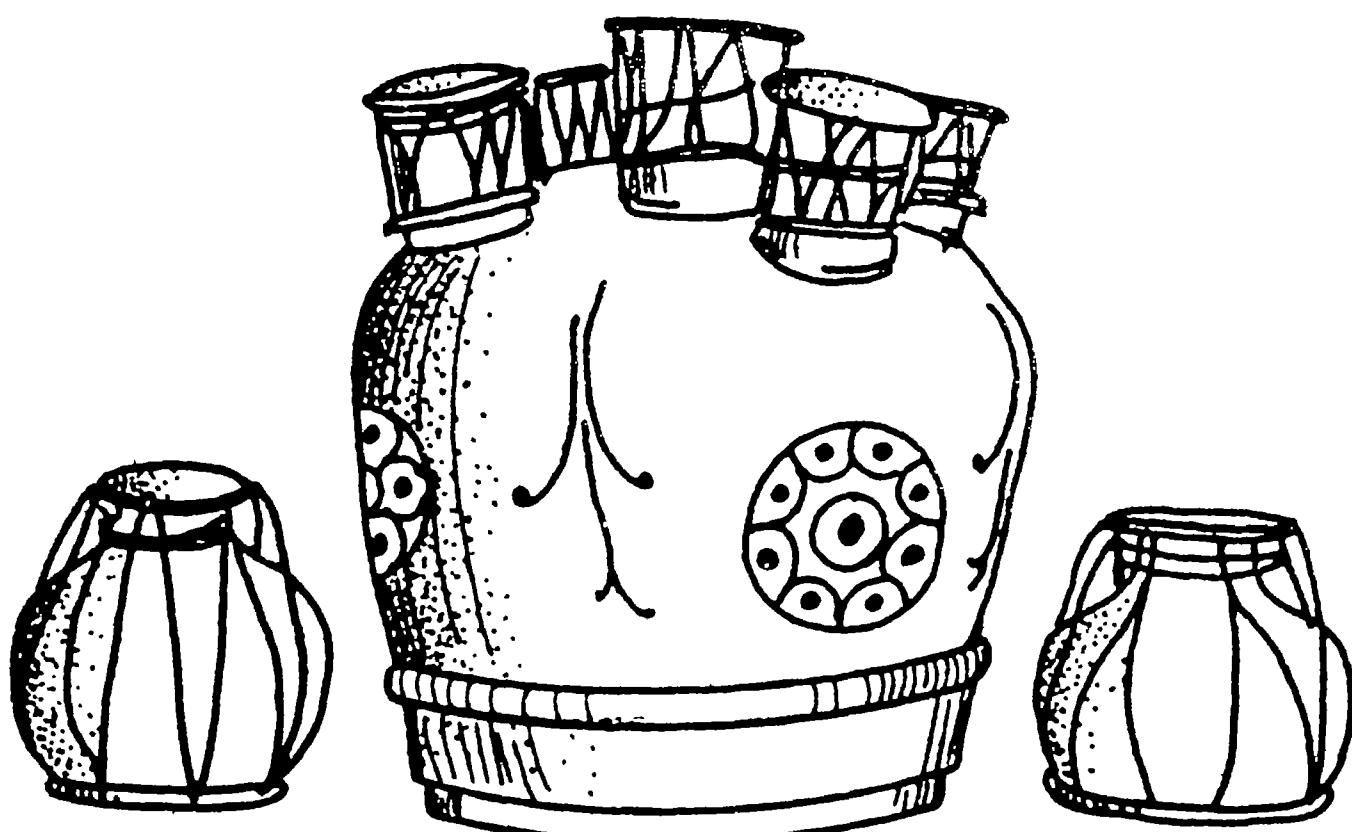
19. తబల మరియు దగ్గ

‘తబలా’ అనే వాయిద్యం, ఇంకాక దొలుకి ‘దగ్గ’, ‘దగ్గి’, ‘బాయన’ అనే పేర్లున్నాయి. తబలా తవ్వకుండా క్రితమేచేస్తారు. తబలా యొక్క కింది భాగం వెద్దదిగాను వుంది, రెండు సెంటిమీటర్ల వెడలుగుతో పుండి ముఖాన్ని చుట్టె అంటుకు నుండి ఇంకాక తోలు వలయానికి (leather ring) అతకబడి ఉంటుంది.

ఈ తోలు వలయానికి హింది భాషలో ‘చంటి’, ‘కినరా’ అనే పేర్లున్నాయి. ఈ తోలు వలయాన్ని ‘గజ్జా’ అనే తోలు జడకి కుట్టి వేస్తారు. ఇప్పుడు దీన్నంతా కలిపి ‘హాది’ అంటారు. ఈ హాదితో తబలా ముఖాన్నంతా కప్పుతారు. వైన చెప్పిన ‘బజ్జా’ అనే తోలు జడ మీద నుంచి, కింద నుంచి పోతున్న తోలు వట్టాతో కింద నుండి ఒక గుండని తోలు ముక్కకి బిగిస్తారు. తోలు వట్టాకింద చిన్న క్రి ముక్క లుంచుతార, ఈ క్రి ముక్కల్ని కిందకి జరిపి నందువల్ల తబలా ముఖం బిగిసి శృతి పొచ్చరం లేక వైకి జరిపితే తబలా ముఖం వదులై శృతి తగ్గడం జరుగుపుంది. శృతిలోని కొర్కిపాలి పొచ్చు తగ్గల్ని ముఖం అంచుగా దున్న ‘గజ్జా’ మీద గట్టి రాయితో గాని, మత్తితో గాని కట్టి సరిచేసుకొవచ్చు. హింది భాషలో ‘స్వాహా’ అనే కరణి లేక శోర్ దీని ముఖం మీద కూడ ఉంటుంది. రెండవ దీర్ఘాన దగ్గ’, ఆకారంలో తబలాకు కేవలం వ్యాపిరేకంగా, అంటే కింద సన్నంగాను, ముఖం దగ్గిర బాగా వెద్దదిగాను ఉంటుంది. తబలా ముఖాన్ని ‘హాది’ తయారుచేసి బిగించినట్టు దీనికి కూడ బిగిస్తారు. దీనిలోని ‘స్వాహా’ మధ్యలో వుండక, ఒక వక్కకి ఉంటుంది. దగ్గను ఈ రోజుల్లో లోహంతో చేస్తున్నట్లు తెలుస్తుంది కాని పూర్వం దీన్ని కూడ క్రితోనే, మట్టితోనే చేసేవారు. దీన్ని శృతి చేయడానికి ఏర్పాటుమి లేదు. తబలాను కుడి చేత్తును, దగ్గను ఎదం చేత్తును వాయిస్తారు. తబలా వాయించడలో కుడి చేతి వేళ్లు చిగుళ్లు, వేళ్లు మధ్య భాగం, అరిచేయి నువ్వొగించి వాయిస్తారు. దగ్గను ఎదం చేతి వేళ్లు మధ్య భాగం తోను, అర చేత్తును, అర చేతి కింద పున్న ముంజేత్తును వాయించడం సాంప్రదాయంగా వస్తుంది. తబలా వై వాయించే శబ్దాలన్నిటికి అక్కర సంకేతా లున్నాయి. మృదంగ వాయిద్యాలో కూడ ఇలాటి శబ్దాలకు ‘శాల కట్టు’ అంటారు. ఇలాంటి నియమకమైన శబ్ద సంకేతాలతోనే, తబలా వాయిద్యంలో, వేరు వేరు ‘ఘరానా’ లేరుద్దుయని చేపాలి. ఈ ఘరానాల్లో, ‘థిర్లి ఘరానా’ అని, ‘అజ్ఞాద ఘరానా’ అని, ‘లక్కు-వారణాసి ఘరానా’ అని, ఘరూకాబాద ఘరానా’ మొదలైన రకాలున్నాయి. రెండు కంటె ఎక్కువ ముఖాలున్న దేళ్లు రకాలు, ఎక్కుడో బమ్మల్లో తప్ప.

ఈ రోజుల్లో మనకు కనిపించడం తేదు. పురాణ సంగీత గ్రంథాల్లో ‘త్రిపుష్టర’ అనే తేరు కనిపిస్తుంది, కాని దాన్ని గురిచి వేరువేరు వ్యాఖ్యానాలున్నాయి. ఒక అర్థంలో అని, మనకు తెలిసిన మూడు. అంటే మృదంగ, పనవ, దర్శర పంటి అవనద్ధ వాయిద్యాలు కావచ్చు. ఇంకాక అభిప్రాయం ప్రకారం, అని వాయిద్యల్ని వాయించే ఎధనాలకి సంబంధించినదని, అంటే ఇదివరలో చెప్పినట్లు. ఈర్ధ్వక వాయిద్యల్ని

నలబెట్టీ వాయించదం; అంకిక లేక అంక్య అనే దాన్ని తోడకు దగ్గిరగా పెట్టుకని వాయించదం; ఆలింగ్య అనే వాయిద్యాన్ని కాగిలించుకొని వాయించదమే ఏధానాలకు సంబంధించిన మాట గనుక, మూడు వాయిద్యాల్ని మూడు రకాలుగా పెట్టుకని వాయించదమంటారు. ఇంకాక అభిప్రాయంలో, ఒకటీ వాయిద్యానికి వాయించే ముఖాలు మూడుండేవని, దాన్ని, 'ప్రిపుష్టుర' అనే పేరుతో వ్యవహారించారని అంటారు. కర్డాటకలో విజయనగర సామ్రాజ్య రాజధానియైన హంపి క్షేత్రంలోని శిల్పాల్లో మూడు ముఖాలు గల ఒకే మృగంగం కనబడింది. ఇదివరలో కర్డాటకలోనే మూడు కుండలను ఒకటిగా కట్టి వాయిస్తూన్నట్లు కనపడే దేవాలయపు బొమ్మలన్నాయని చెప్పుకున్నాం. రాజాస్థానలోని దిల్వారా గుడి మిద బొమ్మల్లో నాల్గు ముఖాలున్న డోలును ఒకదు వాయిస్తూన్నట్లు చూపబడింది. కొన్ని దక్షిణ దేశ దేవాలయ శిల్పాల్లో కనిపించే 'పంచముఖ' వాయిద్యాన్ని, ఈ రాజుల్లో పూజా సమయాల్లో వాయించదం చూస్తున్నాం ఇత్తదితో గాని, రాగితో కాని చేయబడిన ఈ వాయిద్యాన్ని చిన్న బండి మిద కాని ఎక్కుడకూ తీసుకుని వెళ్లులేరు. దీని ఆకారమంత పెద్దదిగా వుంటుంది. దీని వైని 5 లాపు పాలి గట్టాల వంటి ముఖాలు (tubular projections) ఉన్నాయి. ఏటిని అపు లోలుతో కప్పుతారట. ఇంకా ఈ పెద్ద వాయిద్యానికి, వాయించేటపుడు, 'కుదముఖ' (Kudamuzha) అనే పేరుగల రెండు చిన్న వాయిద్యాల్ని కూడ చేరిగా, పక్కని పెట్టి వాయిస్తారని చెప్పుతారు. ఇప్పుడు పెద్ద వాయిద్యం సహి 7 ముఖాలున్నాయన్న

20. పంచముఖ వాయిద్యం

మాట. ఈ 7 ముఖాల్ని పురాతమసిద్ధమైన 'షఢ్గ్రామ' (Shadja Grama) వద్దపై శృతి చేస్తారని చెపుతారు. ఈ పెద్ద వాయిద్యంలోని 5 ముఖాలకు పేర్లున్నాయి. ఏటిలో మధ్యపున్న ముఖానికి 'ఉణాన' అని, ఉత్తర ముఖానికి 'వామదేవ' అని, తూర్పునున్న ముఖానికి 'తమ్మరుష' అని, దక్షిణ ముఖానికి 'అష్టార' అని, వశిమ ముఖానికి 'సద్యజాత' అని పేర్లున్నాయి. దీనికి 'దిక్కువి' గా, వాయించే వాయిద్యకారుడు నిలబద వలసిన చోటు ఉత్తరంగా ఉంటుందని, వాని ఎదం వైపు తూర్పు అప్పమందని, దక్షిణం, వశిమం అక్రమంలో మంటాయని సూచించబడింది.

రుద్రిగాని గట్టొగా గిసి కని వాయించే వాయిద్యాల్ని (friction drums) గురించి తెలుసుకోవడానికి ముందు, దేశ్ ముఖ నిర్మాణ ప్రాముఖ్యం, వాటిని వాయించే వాధానాల వైశిష్ట్యం ఇంకొంచెం తెలుసుకోవాలి. దేశ్ నిర్మాణ సైవణ్యం వల్లనే మన దేశం సంగీతప్రవంచంలో ఒక ప్రత్యేక గారివాన్ని సంపాదించుకున్నదని చెప్పాలి. ఇంఫ్, ఖంజరి లేక నగార వాయిద్యాల్లో చర్చాన్ని, తిన్నగా వాయిద్య ముఖానికి, చృటానికి అంటించేస్తారు; లేకపోతే కన్నిచోట్ల దాన్ని ఒక గుండ్రని ఇనప చృటానికి, క్రర చృటానికి గట్టొగా సాగదీసి కట్టి ఉంచి, తర్వాత దానితో దోలు ముఖాన్ని కపిగి అంటిస్తారు. ఈ సామాన్యమైన పద్ధతి పాక్షాత్ములు కూడ వాళ్లు దేశ్ తయారీలో చేసే పని. ఇంకా ఈ చర్చలు కూడ ప్రత్యేకంగా తయారుచేసినవి కాపు; బ్రత్తిగా సామాన్యమైనవి, ఈ రెండు కారణాల వల్ల - అంటే చర్చాన్ని తిన్నగా దోలుకు అతకడం, చర్చం కూడ సామాన్యమైనదై వుండడంవల్ల, ఈ దోలు ముఖం మీద జనించే ధ్వనుల్లో, సంగీతానికి బాగా పనికి వచ్చే నాద శుద్ధి (tonal value) ఉండదని, అలాంటివి వాయిస్తే తెలుస్తుంది. ఈ లోపాన్ని మన వాళ్లు అనేకమైన ఉపాయాల వల్ల సాధించారు. మృదంగం, వభావాజ్, తబలా వాయిద్యాల్లో ఈ లోపాల్లేకుండా, ధ్వనులన్ని నాద శుద్ధితో, గ్రేతపేయంగా విసుబడుతాయి.

దీనిలో మొదటి మెల్లు చర్చాన్ని ఒకే మాచిరిగా, ఏవిధమైన ముదతలు మొదలైన లోపాల్లేకుండా, దోలు ముఖం మీద పరచగలగడం. వభావాజ్ వాయిద్య ముఖం మీద చర్చాన్ని ఏ విధంగా వరుస్తారో ఇదివరలో సూచించదమైంది. అందులో 'చంటి' అనే, ముఖం చుట్టూ వలయకారంలో వరుచుకున్న గుండరటి తోలు ముక్కకు, మధ్య పారను అంటిస్తారని చెప్పబడింది. ఈ చంటిని, 'గజ్' అనే తోలు జదకు కలిపి కుడతారు, ఈ కుట్టడం అతి నేర్చుతో జ్ఞాగత్తగా చేస్తారు. వై కారణాల వల్ల చర్చం వాయిద్య ముఖం మీద ఒకే విధగా వరుచుకుని, వాయించేటవ్వదు, వాయిద్యముఖానికి తగిలి పాదవకుండా, ముఖ మధ్య భాగంలోనే కదులుతూ ఉంటుంది.

తర్వాత పని ఈ పార మీద బరుపుకోసం 'కరటి, శోరు' అంటించడం. ఇది విండిముద్రగాని, రవ్యతో చేసిన ముద్రగాని అంటిస్తే శాత్మకికంగా పని జరగవచ్చ కని ఇదంత మంచి వద్దతి కాదు. 5, 6 దశాబ్దాల క్రితం సి.వి. రామన మహాశయుదు, ఈ

విషయమై వరిశోధన చేసి, వాయిద్య ముఖానికి ఔరువు అంటేస్తే, వాయిద్య ధ్వనులు నాద శుద్ధితో ఎనవించి, ఎంతో మనేహారంగా పుంటాయని నిరూపించారు. ఈ విధంగా స్వర క్రమబద్ధమై (regularly related tones) ధ్వనులు బాగా సంగీతానికి యుక్తాలపుతాయి. ఈ విషయం మన వారికి భరతుని కాలంసుచి, అంటే క్రిస్తుకు పూర్వం రెండు వందల మంవత్సరాలు నుంచీ తెలుసుననదానికి భరతుని నాట్య శాస్త్రమే నిదర్శనం. దానిలో ఆయన 'కరణి' తయారు చేసుకొవణానికి, - దీన్నాయన 'ఎలెవన' లేక 'రోహాణ' కార్యమన్నాదు, - తగిన మల్టైని గురించి, ఇతర వివరాల్ని గురించి ఇలా చెప్పేదు. 'ఈ మల్టైలో ఏమి బెడ్లులు, ఇసుక, ధాన్యాలు పొల్లు వగ్గిరాలు ఏమిలేకుండా, ఓసేయాలి. తెల్లగాను, ఎస్తారంగా ఘూర్చున వాసన వేసేది, వచ్చని రంగులో వుండేది, పుల్ల పాసనతో పుల్లగాను, చేదుగా పుండే రకానికి చెందిన మల్టై వనికిరాదు. ఏదైనా ప్రవహించే నది ఒడ్డున గాని, నిటితో కూడిన మల్టైతే, విసికి వేసిన మల్టై వనికి వస్తుంది. ఇలాంటి మల్టై లభించకపోతే, గోధుమ పిండిని తడి చేసి, ముద్దుచేసి కాని, బాగ్గె పిండి కాని ఉవయోగించవచ్చు', కాని పిండి ముద్దు నువ్వుగాస్తే, నాదంకావలసినంత బాగుండరని చెప్పేదు. 'సీసం' గింజల్ని (Sesame) మారి ముద్దు చేసి, నెఱ్యు మొదలైన నూనెలతో కలిపి అంటేస్తే, అలాంటిది బాగుండరన్నాదు.

'అయితే ఈ వైన చెప్పిన సలహా ప్రకారం మనం ఈనాటికి కూడ ఎదుమ ముఖానికి పిండి అంటేస్తునే ఉన్నాం. కుడివైన కరణి'ని తయారు చెయ్యిటులో ఎంతో లాభసాటైన ఉపాయాలను, దానికి కావలసిన వ్రద్ధాలను తయారుచేసుకుని వాయిద్యకారులు వాయిస్తూ వచ్చారు. మధ్య యుగంలో వియ్యును పిండి క్రర బూడిద. పెల్లంతోను కరణి తయారుచేసి ఉవయోగించేవారు. 17వ శతాబ్దింలో ఇనవ రజను వాడేవారని తెలుస్తుంది. ప్రస్తుత కాలంలో ఇంకా నైపుణ్యంగా, 'గ్లూ' అనే జిగురు తోను, ఇనుము లేక మాంగసిను పొదుంతోను, బాగ్గు పొడితోను, లియ్యోని, గోధుమగాని పిండితోను బాగా మర్చించి తయారు చేస్తున్నారు. దిన్ని చర్చం మీద కావలసినంత వలయకారంలో అంటేంచి, దాన్ని ఒక నుముపూగా వున్న రాతితో రుద్ది మెరుగు (polish) పెదతారు. రెండవసారి అది అరిపోకుండా, తిరిగి వైన చెప్పినట్లు, కొంచెం చిన్నదైన వలయకారంగా మందును అంటిచి, మళ్ళీ రాతితో 'పాతివ్' చేస్తారు. ఇది అరిపోకుండా మూడవసారి, నాలుగవసారి ఇలా 15, 20 సార్లు వలయకారాన్ని తగ్గిస్తూ మెరుగు పెదుతూ వస్తారు. ఇలా చేసి వలయాన్ని తగ్గిస్తూ మెరుగు పెట్టిదం వలన కరణి మధ్య భాగం ఎత్తుగాను, పక్కకి పొనుపొను వలచగాను తయారపుతుంది. కరణికి కావలసిన వలయం, మృదంగ ముఖాన్ని బట్టి, ఎంత పరుపు కావలసి వస్తుందో, ఏ శ్రుతులకు మృదంగాన్ని సరివరచాలో మొదలైన విషయాలు ముందుగానే నిర్దయించుకుంటారు.

వైన చెప్పినట్లు వభావాత్, లబటా, మృదంగాలను వాయించే ఉన్నదు, అనేక రకాలైన శబ్దాలతో కాశానికనుగుణంగా వాయించడం జరుగుతుందని తెలుసుకున్నాం.

తాళం యొక్క కాల ప్రమాణాన్ని ఖండాలుగా ఏపజించి, ఆ ఏపజించిన భద్రాలను సరియైన అక్కర శబ్దాలలో సరిజూసి నేటిలో చెవ్వదం, ఈ అక్కర శబ్దాల కలయిక వల్ల (rhythmic patterns) నుంచి తాళ కాలగతిని సరిజూసుకుంటూ వాయించదం, చాలా కాలం నుంచి మన సాంప్రదాయం. ఇటువంటి కాల ఖండాల్ని అక్కర శబ్దాలలో ఉచ్చరించదాన్ని, మృదంగ వాయించేవారు 'శల్కట్టు' అంటారు. తబురా వాయించేవారు 'బోల్ల' అంటారు. వథావాజీ వాయించేవారు 'తాపి' అంటారు. అక్కర శబ్దాలు వాయిద్యం మిద వాయించి పరికేప్పుదు, చేతిలో ఏవేళ్ళను, వేళ్ళ భాగాలను, ఎంత ఉపయోగించాలి, అరచేతి దెబ్బ ఎక్కుడ వాయించాలి, ముంజేతి నెలా ఉపయోగించాలి, ఇదంతా ఇక రాస్తియ వద్దతిలో జరుగుతున్న విధానం. సంగీత గ్రంథాల్లో దీన్ని 'పటాక్కర' అని, 'పట' అని, 'అక్కర' అని చెప్పేరు. సంతాలు అనే గిరిజనులు సహితం, వారు వాయించే దోళ్ళశబ్దాలకు 'రద్' అనే పేరులో వ్యవహారించేవారని తెలుస్తుంది. 'పట' అనే పేరుగల ఈ అక్కర శబ్దాలకే హిందూస్తాని సంగీతంలో 'పరన్' అని, 'పైద' అని, 'రేలా' అని పేర్లున్నాయి. దక్కిణాత్ము లిశబ్దాలకే 'శల్కట్టు' లంటారు. ఈ శబ్దాల్ని మనస్సులో గుర్తు చేసుకుంటూ, తాళగతికి అనుకూలంగా వాయించదమే, వాయిద్యకారుల నేర్చురితనాన్ని మనకు తెలియజేస్తుంటుంది.

రుద్ది వాయించే దోళ్ళ వాయిద్యాలు (friction drums) మన దేశంలో చాల తక్కువ. దక్కిణాదిని 'మరియమ్మ' దేవతను పూజించేవారు వాయించే వాయిద్యాన్ని 'ఖుర్యారి' అంటారు. ఇది రెండు ముఖాలు గల గుర్తిదని (cylindrical drum) డెలు వాయిద్యం. ఇది వాయించదంలో కుది చేత్తో తాలానికి కావలసిన దెబ్బలలో, క్రర ముక్కలలో వాయిస్తూ, ఎదను ముఖంమిద ఇంకొక వంచిన క్రర ముక్కలలో రుద్ది లేక గిసి వాయిస్తారు. తమిళనాడులో ఇరాంటి వాయిద్యానికి మధ్య సన్నంగా పుండే (hour glass) డెలు నుపయోగిస్తారని తెలుస్తుంది. దీని పేరు 'ఉరుమి' అంటారు.

సుషిర వాయిద్యాలు

గాలి వాయిద్యాలు లేక ఉది వాయించే వాయిద్యాలు లేక సుషిర వాయిద్యాలను గూర్చి తెలుసుకోవడానికి అంటే వాటి ప్రథమ దశను, పరిణామ చరిత్రను ఉపాంచదానికి మనకు దరికి ఆధారాలు ఏగొ వాయిద్యాలకండి తక్కువని చెప్పాలి. ప్రత్యక్షాలలో మట్టి దేశుల తాళాలు, తిగివాయిద్యాల అవిష్టాలు మొదలైనవి దీరుకుతాయి, కాని గాలి వాయిద్యాల్లో ఎక్కువు ఒక కొమ్ము, ఉదే మట్టి బూరా తప్ప, చాలా తక్కువ దీరుకుతాయి. ఈ కారణం వల్ల వాటి నిర్వాచనాన్ని, ప్రథమ స్వరూపాల్ని, సంఘంలో అవు ఎంత ప్రాముఖ్యంగా పుండేవి మొదలైన విషయాలు శోధించడం కష్టమవుతుంది.

గాలి వాయిద్యాల్ని అదిమానవు లెరా కనుగొన్నారు? వాటి ప్రాధమిక స్వరూపాలేవిధంగా పుండేవి అంటే ఏదో మనం కొంతవరకు ఉపాంచమకోవడం తప్ప, దానికి నిదర్శనాలు, సాక్ష్యాలు మనకు నిస్త్రిరంగా కనుపించవు. అడవుల్లో పుండే వెదురు పొదల్లో, ఒక వెదురుకు కన్నముంటే, దానిలోకి గాలి దూరి, ‘ఊలు’ వలె వినిపించి, మానవునికి అది ప్రథమ వేటు’ని స్వరూపంగా తోచించేమో! కాని, దీనిలో మానవ యత్నమేమి లేదు, అంటే ఆ వెదురు వేటు’ని వాణు తయారు చేయలేదుగద! అందుచే మన మనస్సుతో కొంత అలోచించాలి. అలోచిస్తే - నేటితో ‘ఊలు’ లేక ‘ఊలు’ వెయ్యాడం ఒకటిగా తోస్తుంది. ప్రకృతిలోని వ్యక్తాలులు గమనించి, కుర్రవాణు, పెద్దవాణు తూర ఊలు నేటితో ‘ఊలు’ వెయ్యాడం నేర్చుకుని ఉండవచ్చు. సాధారణంగా గ్రామాల్లోని జనం, మర్మాదకోసం, నేటికి చేతిని ఆద్దంగా పెట్టి మాట్లాడ్దం మనలో కొంతమంది గమనించి ఉండవచ్చు. బ్రైజిల్ దేశంలోని ఆటవికులు కొండరు, గుండ్రని గొట్టంగాని, కోటాకారంగా పున్న వస్తువును గాని నేటి దగ్గర పెట్టుకుని మాటలు మాట్లాడ్దం; దానితో వాళు కేకలు, పాటలు తూర పాదరం, - భూతాల్ని, దెయ్యాల్ని, బెదర గొట్టటం కోసం, - అలవాటుగా పుండేదని తెలుస్తూంది. అలాగే న్యూగిని దేశంలో శంఖాన్ని నేటి దగ్గర పెట్టుకుని మాట్లాడ్దం, పాట పాదరం అలవాటును చూసిన వారున్నారు. మన గ్రామాల్లో నిప్పు అంటుకోవడానికి ఒక గొట్టంతో గాలి ఉదదం అలవాటేగద! పన్న మూతి గల పాతలుగాని, సీసాలుగాని చూస్తే కుర్రవాణు వాటిలోకి గాలి ఉది వినేదించడం తరుచుగా చూసే విషయమే. ఈ విధంగా, గాలి ఉది, శబ్దాల్ని కలిగించి వినేదించడం లోనుంచే గాలి వాయిద్యాల ప్రాధమిక దశ ఏర్పరి పుండవచ్చు.

క్రరతో చేసిన గాలి వాయిద్యాలు మనకు త్రవ్యకాలలో దిరికే అవకాశం లేదు, ఎమంటే క్రర మట్టిలో పుండలేక చీకిపొయి కాలగర్జుంలో నచిస్తుంది త్రవ్యకాలలో మనకు ఇంతవరకు అక్కడక్కడ కనిపించిననీ, మట్టిబూరాలు, ఎముక బూరాలు, మొదలైననీ. మధ్య యుగంలో కొన్ని కన్నాలు గల వేణువులు, శంఖాలు, లోహాలతో తయారైన బూరాలు దొరికాయి. ఇంకా ఇదీవలి కాలంలో వెదురుతో చేసిన వేణువులు, బాకాలు మొదలైననీ కనవడ్డాయి. ఇంకా ఉబోలో, శహనాయి, నాగస్వరం మొదలైన వైపే బోత్తిగా రగ్గిర కాలం లోనివేననీ తెలుస్తుంది. సింఘు నాగరికతను సూచించే త్రవ్యకాలల్లో మనకు వక్కి అకారంలో ముగిసే మట్టి బూరాలు దొరికాయి, అందుకోసం వాటిని ‘వక్కి బూరాలు’ (Bird Whistles) అన్నారు. ఈ రోజుల్లో సహితం పామాలయ ప్రాంతాల్లో ఎముకతో చేసిన ‘షాలలు’ దొరుకుతూంటాయి. అంధ, ఒరిస్సా ప్రాంతాల్లో నివసించే సవరలనే గిరిజనులు ‘ఫ్లూట్’ (flute) ను కనుగొన్నారని ఒకానెక వండితుని అభిప్రాయం. న్యాగిని దేశంలో మొట్టమొదట ‘ఫ్లూట్’ ఎలా కనుగొనబడింద తెలిపే ఒక కథ ఇలా చెపుతారు. ‘ఒకానెక రోజున ఒకదు తన భార్యతో కూడా అదవిలోకి వశ్శు ఎరుకోవడం కోసం వెళ్లాడట. వాడక చెట్టువై కెక్కి వశ్శు కింద వడేస్తుంటే, వాటిని భార్య తన వలతో వట్టుకుంటోందట. హార్తుగా వాడు వైనుంచి వడేసే వండొకటి, ఎండి, చీకిపొయిన ఒక వెదురు క్రర మిద వది, దాన్ని ఒక కీచుమనే ధ్వనితో మధ్యకు చీల్చి, ఎరగ్గిట్టేందట. అంతట ఆ వెదురు క్రరలో నుంచి ‘కాసావరి’ (Cassowary) అనే ఒక జాతి వక్కి వింతైన కూత కూస్తూ, ఎగిరిపొయిందట. అతని భార్య అది చూసి కంగారు వడి భయంతో పారిపొయిందట. చెట్టువై కెక్కిన వాడు కిందకు దిగి, ఆ వింత చూసి తను గూడ ఆశ్చర్యపడుతూ, ఆ వింతను ఉఠ్ఱు వారందంకి చెప్పేదట. వాళ్లందరు ఆ వింత ఏని, అదవిలోకి వచ్చి, వెదురు క్రరలు ఏరిచి, ఆ వక్కి కూతవంటి కూతలు వినవచేఱాగ, ‘బూరా’ల వంటివి చెయ్యుదం మొదలు పెట్టేరట. అందువల్ల వాళ్లకు వెదురు గట్టాలతో ఉదితే వక్కి కూత వంటి ధ్వని వస్తుందని తెలిసిందట. అలా వాళ్లు వెదురు గట్టాలు ఉదరం నేరుకున్నారని చెపుతారు.

దోఢు మారిరిగానే, గాలి వాయిద్యాలు, ముఖ్యంగా వేణువు, బాకాలు - సాంఘిక, మతవరమైన అనేక కార్యకరాపాల్లోను, అచారల్లోను ఉపయోగించే వాయిద్యాలు. ఈ రెండు వాయిద్యాలు కూడ, ఆటవిక జాతుల్లోను, తరువాత వచ్చిన ‘నాగరికుల్లోను’ కూడ వాళ్లు లైంగిక జీవితపు అలవాట్లతో చెనవేసుకున్న వాయిద్యాలు. ఆటవికుల్లోని కొన్ని జాతుల్లో బాకాని చూసిన స్త్రీని చంపేసే అలవాటుండేదట. ఎమంటే బాకా ‘పురుషుని చిహ్నాం’. తత్య కాప్రిజ్సుల కొండరి అభిప్రాయంలో, ఇని పురుష చిహ్నాలు గనుకొనే యుద్ధ ప్రేరణ కోసం వాడేవారని, వేణువుకు కూడ ఇలాంది సాంకేతిక ధృష్టి చాలాకాలంగా వస్తుంది. ఉదాహరణకు : న్యాగిని దేశంలో 6 మిటర్ల పొడవైన

వేషువులను లైంగికమైన నథుల్లో ఉపయోగించేవారని తెలుస్తుంది. అన్నాంలోని 'లోటానాగుల' కార్యకరాపాల్లో, ఒక మీటరు పొదుగైన వేషువు ముఖ్యమైన వాయిద్యాల్లో ఒకటి. ఏలుగు దర వథువుల నన్యేచించే ఆటవికుల్లోని అచారాన్నికడాన్ని చేసేదు. బైహ్యాచార్యు నివసించే ప్రశ్నేకమైన 'మూరుంగ' లనే పెద్ద హల్లో, వాళు వేషువుతో కొన్ని రకాలైన న్యూరాలు వాయిస్తుంటారట. ఏ స్వరాలతో కూడిన పాఠో, అది ఏ ప్ర్షో కోసం వాయిస్తున్నాడో, అది ఏనే ఆటవికులందరికి బాగా సువిధితమేనట. తూరుగు కొండల్లోని 'సీమానాగుల' అచారాన్ని వర్ణిస్తూ హాట్లనే దరగారిలా చేసేదు. 'వాళులో' 'ఘలులూ' అనే వారి వేషువుని ప్రీలు వాయించదం చాలా తప్పు ఏని, - ఏమంటే, వాళు 'ఘలులూ' వాయిద్యాన్ని బాగా వాయించి, కుర్రవాళు నందర్చి పాదు చేసి, తాము కూడ పాదైపోతారు. ఎత్తనాలు చల్లిన తర్వాత, అనీ తిరిగి పంట పండి, కొత్త లైపోయేవరకు పురుషులు కూడ వేషువు వాయించ కూడదట. ఏమంటే, వాళు వేషువు వాయిద్యం వల్ల విస్తారమైన గాలి పుట్టి, పంటంతా రాతిపోశుందట. ఇంక మన శ్రీకృష్ణుని వేషువాదం గోవికలందర్చి ఆకర్షించి, ఆహ్వానించదం కోసంమేనని పురాణ గాధల వల్ల మనకి తెలిసిన ఏషయమే. బృందావనంలోని గోవిక లందరూ వేషువును చూసి అసూయ పడిపోతూ ఇలా అంటారు. 'ఈ వేషువు ఎంత పుట్టం చేసుకుందో, ఆ శ్రీకృష్ణపరమాత్ముని పెదవుల దగ్గిర ఉంటూ, మనకి చెందవలసిన ఆయన ఆధరామృతాన్ని ముందుగా తానే గ్రేలుతూ, మనకి అభరుకి ఆ ఉచప్పు మృతం ఏగులిస్తుంది' అని. ఇంక వెళ్లి పెద్దలైన నదులూ, వెదురు పాదరిశుశ్రూ తమ కుమారై వేషువు, శ్రీకృష్ణుని పెదవుల దగ్గిర నాట్యం చేస్తున్న 'వివాహం' చూసి, సయిభపదిపోతూ 'అనందాశ్రువులు' రాలుస్తున్నాయట. ఆయితే శ్రీకృష్ణుని అమర వేషుగానం మానవులకు జీవాత్మ పరమాత్మల సంయోగాని కొక అలాకిక దివ్య సుందరేశం కూడాను. అలాగ శ్రీకృష్ణ గోవికా ప్రణయాన్ని, రాధాకృష్ణుల అమర ప్రణయాన్ని జీవాత్మ పరమాత్మల దివ్య సంయోగంగా, గుర్తించి, మన మహాభక్త కోటులందరూ గానంచేస్తూ తరించారు. ఈ ప్రణయ గాధలో మన వేషువు పాత్రము మృతం మనం మరిచిపోలేం. మానవ మనస్సు నీవిధమైన భక్తి మార్గంలో క్షాభన చేసి, పునితం చేస్తే, భగవంశుడి మానవ కథేబర ఏఱను, తన 'దివ్యగానానికి' నియోగించుకుంటాడని మన తత్వవేత్తల విశ్వాసం. అభరు ఏషయం, కొన్ని రకాల మానసిక రుగ్గుతల్లో, వేషువాద, నకారాధ్యములు, ఉరుములు మొదలైన ధ్యములు మనస్సులో ఏనపిడతాయని నిదర్శనాత్మకమైన సత్యంగా నిరూపింపబడింది.

గాలి వాయిద్యాల్ని రెండింటిగా ఏభజించవచ్చు. మొదటి తరగతిలో 'రీడ' (reed) అంటే వలచని బద్ద, ఒక ఏధమైన బావ్సగడ్డిలో చేసిన బద్దము ఉపయోగించకుండా వాయించేవి. ఏటిలో చిన్న బూరాలు, బాకాలు, కొమ్ములు, ఏపాట్లైన వేషువులు మొదలైనవి ఉండి, ఏటిని ఇంకా ఏభజన చెయ్యడానికి కూడ అవశయింది. రెండవ తరగతికి చెందిన వాటిలో ఒకదో, రెండో బద్ద లోక గట్టునికి

అమర్గనవి, ఏటిని కూడ ఇంక లభజన చేయవచ్చు. ఇంక వరకు చెప్పిన వాయిద్యాల్లో గట్టంలోపల స్పృందించే గాలి యొక్క నిలువు కొలత వల్లనే, దాని యొక్క స్వర స్థాయి, గుణం (pitch and quality of sound) ఎర్పగతాయి. మనం పెదువులతోగాని, బద్ద లేక రేకు (reed) ద్వారాగాని గాలిని ఉది గట్టంలోకి పంపుమన్నాం. హర్షనియం వాయిద్యంలో గాలి ప్రవాహం ఇత్తది రేకును చలించ చేస్తుంది గనుక అక్కడ ధ్వని పుట్టుగానికి ఆ రేకు కారణంగాని, గాలి కాదు. అదుచేతనే హర్షనియం వాయిద్యాన్ని గాలి వాయిద్య మనదం ఎంతవరకు సమంజసమై వ్యాపించవలసిన విషయం.

ఇంక ప్రాథమికంగా మనకు లభించిన 'సచిర' వాయిద్యాల్లో, జంతువుల కామ్యులు, ఎముకలు, శంఖాలు, తర్వాత కాలంలోని వెదురు గట్టాలు, క్ర్రి గట్టాలు వగ్గిరాటన్నాయి. ఏటిని ఎలా వినియోగించుకున్నారో తెలుసుకోవాలి. జంతుల కామ్యులు, మనకు తెలిసినంత వరకు, ఛాల పురాతనమైన బాకాలు. సుమేరియన్ నాగరికతలో మనకు 'సి.ఇమ' (Si-im) అనే వాయిద్య మొకటుంది. వాళ్ళ భాషలో 'సి' అంటే కామ్యు, 'ఇమ' అంటే గాలి. ఈ కామ్యులు బహుశః మొదల ఎద్దులవై పుండవచ్చు. తర్వాత కాలంలో అని లోహంతో చేసినవై పుండాలి. యూదుల (Jews) పాత గ్రంథాల్లో మేక కామ్యును, గ్రీక కామ్యును చెప్పారు. ఈ కామ్యుల్ని నిటిలో మరగబెట్టి, అనిమెత్త బరగానే, వాటిలోని గుజ్జును బయలీకి తీసివేసి, వాటిని తయారు చేసివారని తెలుస్తుంది. 'భాఫర' అనేచేరుతో ఈ అదిఱిమేకల కామ్యుల్ని, వాళ్ళు కొత్త సంవత్సర వేదుకల్లో ఉపయోగించేవారని తెలుస్తుంది. ఈ భాఫర వాయిద్యాన్ని బంగారపు రేకుతో కప్పివారట. ఉపవాస దినాల్లో వాళ్ళు గ్రీకామ్యుల్ని వెండి రేకుతో కవిసి వాటిని ఉపయోగించేవారని తెలుస్తుంది.

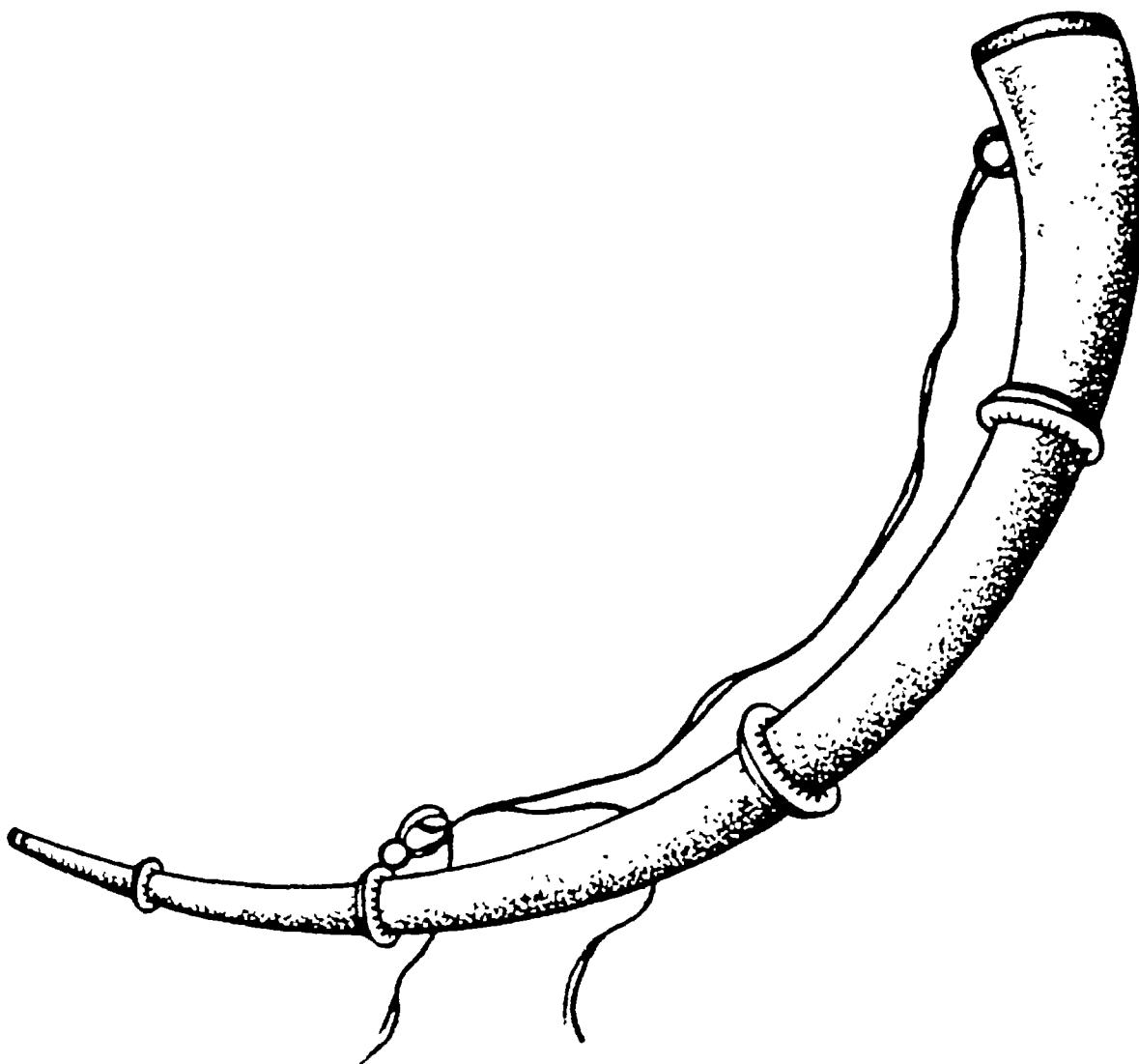
ఈ కామ్యు వాయిద్యాల్ని బద్దీ మనకు ప్రాథమిక రశలో పెదువులతో తిన్నగా కామ్యులోకి, లేక గట్టంలోకి గాలి ఉదేవారని తెలుస్తుంది. ఉదధానికి బద్దనిగాని, బద్దవంటి సాధనాన్నిగాని, అంటే 'మాతవిన' (mouth piece) ఉపయోగించదం, తర్వాతకాలంలో నేరుకున్న విషయమని తెలుస్తుంది. 'మాతవిన' అంటే గాలి ఉదే షఫలంలో ఒక చిన్న బిళ్ళను అతికి ఉంచుతారు. అందువల్ల పెదువులను ఆ బిళ్ళకు అనించి, గాలిని తేలిగ్గా, స్వల్పంగా (light blowing) గాని, కావలిస్తే విస్తారంగా (heavy blowing) గాని ఉది ధ్వని ఎశ్చోల్ని పెంచవచ్చు. కామ్యులు, శంఖాలు ఒక కన మంచి ఉదేవి (end blown trumpets) అనేవి. కన్ని గట్టాలకు కన్నాం కాసని ఉండక ఒక వక్కని ఉండవచ్చు. ఏటికి 'మాతవిన' ఉండదు. ఇం వక్కని ఉదే (side blown trumpets) వాయిద్యాలంటారు. మొత్తంమిద ఈ కామ్యులు, శంఖాలు, బూరాలు, బాకాలు వగ్గిరాలు, ఉదేవాళ్ళ పెదువుల్లోంచి వచ్చే గాలి మిద ఆధారవది ఉంటాయి, కని

వాటిన మన సంగీతానకేమి ఉపయుక్తాలు కావని చెప్పాలి. అని కేవలం బట్ట బయల్లో వాయించేవే.

ఈనాటికి మన జూనపదులు, గిరిజనుల వారి సంగీతాల్లో కొమ్ముల్ని ఉపయోగిస్తునే పున్నారు. సంస్కృతంలో కొమ్ముని ‘శృంగ’ అంటారు, గనుక గ్రంథాల్లో ‘శృంగ’ అనే వదమే మనకి కనిపిస్తుంది. ద్రవిడ భాషలో అది ‘కంబు’ అయింది. ప్రాధనిక దశల్లో అని జంతువుల కొమ్ములే అయిపుండాలి, గాని తర్వాత కాలంలో లోహాలతో తయారైన బాకాల్ని కూడ కొమ్ములనేశారు. రీనితో మనకి కంత సందేహానికి తావేర్పడుతుంది. గిరిజనుల్లో కూడ కొమ్ముల్ని ‘శృంగ’ అనే వదం బాగా వ్యాపించింది. ఖిల్లుజాతి గిరిజనులు దాన్ని ‘సింగ్’ అంటే, మధ్యప్రదేశలోని ‘మరియు’ జాతివారు ‘కోహల్’ అంటారు. ఈశాస్త్రాలో పుండే ‘అంగామి’ జాతివారు గేదెకొమ్ముల్ని ‘రత్నకీ’ అంటారు. ‘లోటూనాగులు’ కూడ ఈ కొమ్ముల్ని ఉపయోగిస్తారు. ఇది సుమారు అర్థమిటరు పాదుగుండి, ఉదేచేట ఒక చిన్న వెదురుగాట్టం కూడ (మాతపీన) అతకబడి ఉంటుంది. ‘సంతాల్’ జాతి వారు ‘సక్కా’ అనే పేరుతో గేదె కొమ్మును ఉపయోగిస్తారు. ఉత్తరప్రదేశలో కొన్ని చౌట్లు ‘విసాన్’ అనే పేరుతో గేదె కొమ్ముల్ని, కొన్ని చౌట్లు ‘సింగ్’ అనే పేరుతో లేది కొమ్ముల్ని కూడ ఉపయోగిస్తారు. లేది కొమ్ము ఇవప్రీతి కూడాను. ఇంతవరకు చెప్పిన కొమ్ముల రకాలన్నీ వాటి కొసలనుంచి ఉది వాయించేవి, గాని ఒరిస్సాలోని సంతాల్ జాతి గిరిజనులు ‘సింగ్’ లనే పేరుతో పున్న కొమ్ముకు వక్కని కన్నముండి, ఆ కన్నం లోంచి ఉది వాయిస్తారు. ఈ కొమ్మును వక్కనుంచి వాయించేది (side blown) అనాలి

జూనపద సాహిత్యంలో ఈ కొమ్ము బూరాలు, వక్కనుచి వాయించే రకాలు కూడ కనిపిస్తాయి. మన జూనపద సాహిత్యంలో ‘కటంరాజుకథ’లో నల్ల సిద్ధి యుద్ధానికి బయలుదేరే ఘుట్టం ఇలి వర్ణించబడింది. ‘యుద్ధ భటులు నఫేరి, బూరగ, కొమ్ము మొదలైన బాకాలను వాయిస్తూ, భూమంతా దద్దరిల్లిపాయే ధ్వనులతో, శార్యపతాపాలతో యుద్ధానికి బయలుదేరి వెళ్ళరని చెప్పేరు. అయితే ఈ ‘సింగ్’, ‘కంబు’ పేర్లను, లోహాలతో చేసే అనేక రకాల బాకాలకు కూడ ఉపయోగించి నందువల్ల, అని జంతువుల కొమ్ములా లోహాలతో చేసిన కొమ్ములా అనే సందేహం కలుగుతోంటుంది. సంస్కృత గ్రంథాల్లో కొన్ని చౌట్లు మూతం ఈ వివరం తెలిస్తాస్తాంటుంది. జాతక కథల్లో ‘మరియు’ అనే వదం కనిపిస్తుంది కాని ఆ వదం ఇతర వాయిద్యాలన్నిటికి వర్తించే సామాన్య వదం. పాతి భాషలోని ‘మలింద ప్రశ్న’ అనే బొధ్యగ్రంథంలో ‘సింగ్’ అనే వదాన్ని వాడారు. మహాభారతంలో చెప్పిన ‘గోవిషనిక’ అనే వదం ఆపు కొమ్ముకు వర్తించి ఉండవచ్చు. శ్రీకృష్ణుడు గోవిషను గద! ఆయన్ని భాగవతంలో ‘శృంగప్రియ’ అని వర్ణించేరు. ఆయన శృంగాన్ని పూరించి, గోవిషను మేలుకొలిపినట్లు ఒక చౌట వర్ణించేరు. సంగీత మకరంద గ్రంథకాల నుంచీ, శృంగాన్ని సుషిర వాయిద్యాల్లో ఒక రానిగా వర్ణిస్తున్నారు.

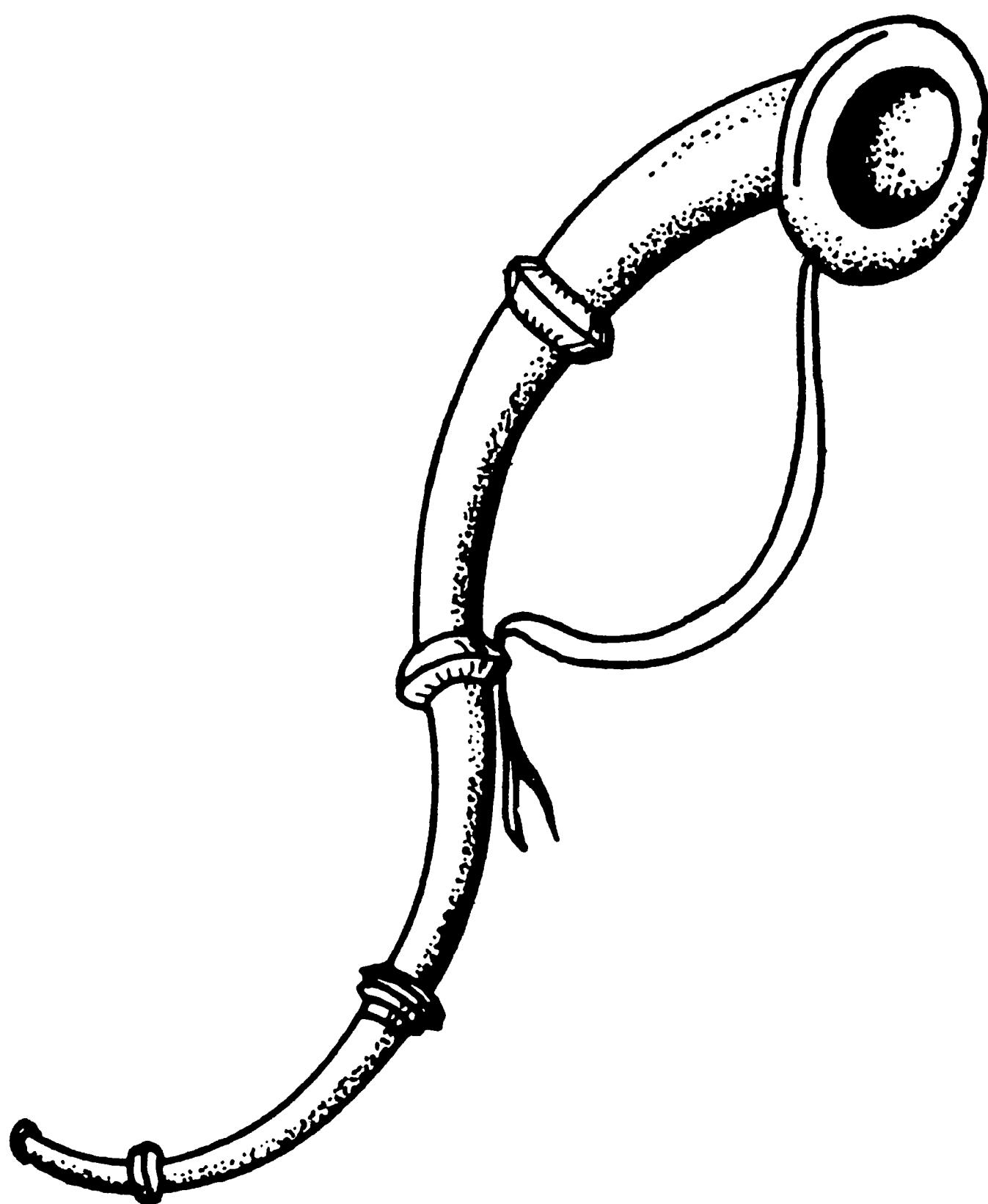
ప్రస్తుతం దక్షిణ దేశంలో మనం చూసే 'కంబు' వాయిద్యం ఇంగ్లీషు అక్షరం C (సి) అకారలో వున్న ఒక బాక. ఇది ఇత్తడితో కాని, రాగతో కాని, మూర్ఖులు భాగాలుగా తయారైన వాయిద్యం. ఈదే కొన వర్ధు, ఒక వలచని, గుండని రేకు ముక్క (mouth piece) తో కూడ అమరివుంటుంది. రెండవ కస దగ్గర బాగా వెద్ద గట్టం వలె వుండి

21. కాల కొమ్ము

ఎవులంగా వుంటుంది. దీన్ని వెళ్ళి సందర్శిస్తును, ఉత్సవాల్లోను - అభరికి మానవుల అంతమ యూతలు' సందర్శింలో కూడ వినియోగిస్తారు. ఏటిలో చిన్న రకాల్ని 'తమిరికంబు', వెద్దవాటిని 'బారీ కంబు' అంటారు. (చిత్రం : 21)

ఈ కంబు రకమే, ఇంకొక బాగా వెద్దదిగా వుండి, ఇంగ్లీషు అక్షరం S (ఎస్) అకారంలా ఉన్న 'కంబు' ఒకటుంది. దీనికి పలుచోట్లు పలుపేర్లున్నాయి. ఉత్తర ప్రదేశలో దీన్ని 'తురి' అంటారు. రాజాస్థానలో దీన్ని 'బంక్యు' అని, 'బర్బు' అని అంటారు. కర్ణాటకలో ఇది 'బంకే' అయింది. మధ్యప్రదేశలో ఇది 'రణసింగా' అయితే, హిమాచల ప్రదేశలో 'నర్సింగా' అయింది. గుజరాతలో దీన్ని 'నాగఫటి' అంటారు. వేరును బట్టి దీని అకారం పాములా ఉండి, దాని చివరి భాగంలో పాము

22. నరసింగ లేక రనసింగ

వదగ ఆకారంలో చీలన నాలికతో కూడ (Motif) వుంటుందని ఉపాంచవచ్చు.
(చిత్రం : 22)

ఆ త ప్రాచీనమైన తిన్నగా పుండే బాకా ఎముకతో చేసినదై పుడాలి. ఇది మన దేశంలో అంతగా కనబద్ధం లేదు, కని ఎక్కుడో హిమాలయ ప్రాంతంలో ఒక చౌట మాత్రం బాధ్య మంత్ర తంత్రాల్లో ఉనయోగపడే దకటి, 'భాంగలింగ' అనే పేరుతో కనిపించింది.

ఈ వాయిద్యం 16 సంవత్సరాలున్న బ్రాహ్మణ ఏల్ల యొక్క ఎదు తార ఎముకతో చేసిందట. ఇదిగాక పురి తాలూకు తార ఎముకతో కూడ స్థాగింగ్ అనే బాకాని తయారుచేస్తారని తెలుస్తుంది. ఇది మునుమ్యుల ఎముక్కుశే, చాల పెద్ద తరహాలోని మనషిదినికాని, చాల సామాన్యుని ఎముకకాని, హాతుగా ప్రమాదాల్లో చవిపోయినవారిది, త్వరగా వ్యాపించే 'అంటు' వ్యాధులతో మరణించిన వారిది, బులవంతంగా హాత్య చేయబడిన వారి ఎముకలతో చేసినదై ఉండాలట. ఇలాటి ఎముకల్ని బాకాలుగా తయారుచేసుకుని, కోపాలాచిన దేవతల్ని సంప్రీతుల్ని చేయడానికి, దెయ్యులు, భూతాలు యొదలైన వాలీని పెదిరించి, తోలివేయడానికి, వాన దేవుళ్లై సంతృప్తి వరిచి, వర్షంకోసం ప్రార్థించడానికి ఉపయోగిస్తారని తెలుస్తుంది. బోషెట దేశంలో ఈ రకం 'ఖాంగింగ్' బాకాల్ని, భూతాల అకారంలో అలంకరించి, ఉపయోగిస్తారని తెలుస్తుంది.

సూలీగా, పొయగ్గ వుండే బాకాలు, చాల మురాతనమైన రకాలు, ఇతర సంవర్కం లేకుండా జీవించే చిన్న, చిన్న అటవిక జాతుల్లో కూడ ఇవి కనిపించేయి. ఇతర దేశాల్లోను తవ్యకాలలో కూడ ఏటిని చూసేరు. మన దేశంలో కూడ గుహల్లో కనిపించిన బొమ్మల్లో కొన్ని చోట్ల అని కనిపించేయి. 'సుమేరియన్', 'బావిలోనియన్' సంస్కృతుల్లో కూడ అని కనిపించేయి. వారి 'కర్కు' అనే బాకా, ఈజైప్పియనుల 'కర్కు' అనే బాకా, మన ఉత్తర భారత దేశంలో కనిపించే 'కర్కు' అనే బాకాకు, నామంలోనైనా సారూప్యం ఉంది. ఇటుక్కితం చెప్పినట్లు, మన పురాతన గ్రంథాలు ఏటిని 'పురపా', 'పుర్య' అని పేర్కున్నాయి. అయితే ఇవి వట్టి గట్టాల్లా ఉండి వుండవచ్చు. ఈ పురపా పదమేగాక, మన గ్రంథాల్లో, గట్టాల వంటి ఈ బాకాలకు 'పుతరి' అని పేర్కున్నారు. మరాటి ఫాషలో 'పుత్తురి' అని, ఒరిస్సలో 'కాహాల్' అని, గుగానది ప్రాంతాల్లో కూడ 'కర్కు' అని, ఉత్తర ప్రదేశాలోను 'ఫెనర్' అనే ఏటికి పేర్లున్నాయి.

'కాహాల్' అనే పదం మనకు శకాభ్యాలుగా వరిచయమైనదే. అనాటికి కూడ ఆ నామం దేశమంతటా ఏనివిస్తుది, కాని దీన్ని ఒరిస్సలోను, కర్కుటకలోను బాగా ప్రసిద్ధమైనదని చెప్పాలి, అది బంగారంతో గాని, వెండితో కాని, రాగితో కాని చేసినదని, అర మీటరు పొర్కవైనదని చెవుబడిది. మహారాజులు, జమీందార్లు గతించిపోయిన ఈ రోజుల్లో బంగారంతో చేసిన కాహాల ఎందుమాని వంటిదేగాని, కొన్ని దేవాలయాల్లో కాహాల, కర్కు అనేవి భగవత్సాన్నిధ్యంలో వాయించేవి, వెండి రేకుతో చేసినవి లేక వెండి పూతపూసిన ఇత్తడిని అక్కడక్కడ కనిపిస్తాయి. సామాన్యంగా అని ఇత్తడి, రాగి రేకుతో చేసినవి. లదఫ, బోషెట, భూటాన ప్రాంతాల్లో కనిపించే 'ఘనచెన' అనే బాకా ఒక ఎశ్చమైన వాయిద్యం. దీన్ని మతపరమైన ఉత్సవాల్లోను, నాట్యాల్లోను, సంగీతానికి ఉపయోగిస్తారు. మూడు మీటర్ల పొర్కవైన ఈ బాకా చాలా పెద్దది. ఇది రాగి రేకుతో చేయబడి, వైన వెండి పూతతో వుండేది. ఇలాటి రెండు బాకాల్ని, 'ఘనచెనపా' అనే ఇద్దరు వాయిద్యగాటు వాయిస్తారు. వాళ్ల భావలో 'గంబా' అనే దేవాలయంలో జరిగే

హృజాప్రకటనలకి, నాట్యాల్టోను దీనిని ఉపయోగిస్తారు. ఇది చాల బరువుగా, వెద్దదిగా పుంటుంది గనుక దీని చివరి భాగాన్ని కింద నిలబెట్టి, వాయించే వాళ్ళు నుంచుని వాయిస్తారు, లేకపోతే ఇకకళ్ళు ఒక కొసని మోస్తుంటే, ఈదేవాళ్ళు ఇంకాక కొసని ఈది వాయిస్తారు.

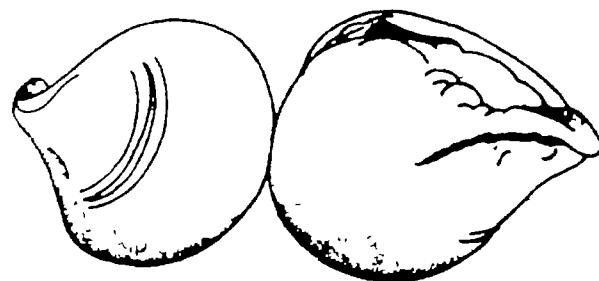
మన దక్కిణ దేశలో ఏనిపించే 'తరుచిన్నం' అని రెండు బూరాలు కలిపివున్న వాయిద్యం ఒకటి చెవ్వదగ్గది. ఈ రెండు బూరాలు బాగా సన్నంగా, పొడగ్గ ఉంటాయి. ఈ రెండ బూరాల్ని కలిపి, వాయించే వారు ఒకేసారి ఈది వాయిస్తారు. రెండు బూరాల్ని ఒకేసారి కలిపి ఈదడం దీనిలోని ఏకేమం. ఇలాంటిది నేపాలలో కూడ ఉందని తెలుస్తుంది. ఇందస్సచియలోని 'చండిజ్వి' అనే చేతు - 13వ శతాబ్దానికి చెందిన ఒక బమ్మలో రెండు బూరాలు కలిపి ఒకేసారి వాయించే వాయిద్యం కనిపిస్తుంది.

శంఖం అవాదిగా ప్రవంచమంతటా ఉపయోగిస్తున్న వాయిద్యం. దీన్ని హృజాసమయాల్టోను, సంగీతానికి, ప్రమాదాల్టో సాంకేతిక సందేశాల్ని వ్యాఘానికి ఏనియోగిస్తారు. దీన్ని అస్సిరియన్, మెక్సికన్, వెరూవయన్, చైనీస్ సంస్కృతుల్టోను, మన సంస్కృతిలోను కూడ అనేక ఎధాలుగా ఉపయోగిస్తున్నారు, మన దేశంలో కన్యాకుమారి నుంచి హిమాలయ పర్వతాల వరకు, వచ్చిమాన్ని గుజరాత నుంచి తూర్పున మేఘాలయ వరకు శంఖాన్ని తెలియని వారు, ఉపయోగించని వారు లేరు. సుషర వాయిద్యాల్టోని ఇది సంగీతానికంత ప్రయోజనకారి కాకపోయినా, దీన్ని సామాన్య ప్రకటనలకు, యుద్ధ ప్రకటనలకు ఉపయోగించేవారు. ఈ రోజుల్టో సైతం హృజాల్టోను, జూనపద సంగీతంలోను, నాట్యాల్టోను ఉపయోగిస్తున్నారు. వంచ మహా శబ్దాల్టో ఇది ఒకటి గనుక, వంచ వాయిద్యాల్టో ఇది ఒకటి. చరిత వరంగా చూస్తే, హరవు నాగరికత కాలం నుంచి వస్తున్న వాయిద్యమే కాని, అక్కడ కనిపించే శంఖం, సంగీత వాయిద్యమో, కాదీ సందేహస్సుదమే. వేదకాలంలో కూడ బాగా ప్రసిద్ధమైన వాయిద్యమని చెప్పారి, ఏమంటే దీన్ని 'బకుర' అని వేదంలో చెప్పుతూ వచ్చారు. స్కూత సాహిత్యంలో కూడ 'గోమథ' అనే వాయిద్యాన్ని చెప్పారు. బహుశః అది శంఖమో, శంఖం వంటి వాయిద్యమో అయి ఉండవచ్చు. నిస్త్రాంగా బయళ్ళలో వాయించే వాయిద్యమైనందున, మహా కావ్యాల్టో, ఇతర సాహిత్యంలోను, రాజ్యాలకొసం జరిగిన యిద్ధాల్టోను, రాజాస్థానాల్టోను బాగా పరిచితమైన వాయిద్యంగా వేర్కునబడింది. యుద్ధప్రకటనలకు, నిజయప్రకటనలకు, సంతోషకరమైన ఉత్సవ సందర్భాల్టోను, శంఖనాదం శుభసూచకం కనుక ఈ వాయిద్యం అవశ్యంగా ఏనియోగవడేది. ఉదాహరణకు, రాముళ్ళి కలుసుకొనడానికి భరతుడు నందిగ్రామం చేరుకోనే, దుందుధి, శంఖనాదాలలో వార రాక నక్కడిపారికి తెలిపినట్లు చెవ్వబడింది, భాగవతంలో శ్రీకృష్ణుని ద్వారకా ప్రవేశం ఈ రితిగా వర్ణించబడింది - 'ద్వారక నగరాన్ని సమిపించగనే శ్రీకృష్ణుడు తన రాకను ద్వారక వాసులకు తెలియజేయడానికి శంఖం హరించేదట, తెల్లటి శంఖం, ఎర కలువ

రంగులో వున్న ఆయన అరచేతలోనికి చేరగానే ఎర్ర కలువల మధ్య వున్న హంసవలె కనబడినదట. శంభాన్ని వాయించడానికి తయారు చేయడం బహు సులువైన వని. వైన మూసుకుని ఉన్న చివరి భాగాన్ని కంచెం కాట్టి ఒక కన్నం ఏర్పరచాలి, లోపల గుండుగా చుట్టిన మార్గం (spiral chamber) శంభముఖం వరకు ఉంటుంది. పెదవుల్ని చేసిన కన్నానికి అనించి,

పెదవులతో ధ్వని చేస్తూ, బలంగా గాలి ఉదాలి. ఈ కన్నం కొన్ని శంభాల్లో ఉన్నగా కొసని ఉండక కంచెం వక్కకి కూడ ఉండవచ్చు. కొన్ని శంభాలకు చిన్న ఇతరది బిళ్ళతో చేసిన 'మాతపీన'లు పెట్టి వాయించడం కూడ అలవాటుంది. ఇదివరలో ఉదహరించిన 'బరహాత్' చిత్రంలోనికోఫుల ఉత్సవంలో, ఒక కోతి శంభాన్ని ఉదుతున్నట్లు చూపబడింది. ఆ శంభానికి ఒక పాదగైన గట్టంవలె వుండే 'మాతపీన' అతికినట్లు చూపబడింది. (చిత్రం : 23)

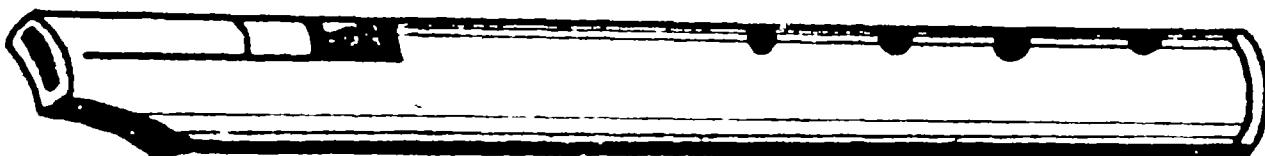
మ్యాగిని దేశంలో మొదటిసారిగా 'ఫ్లూట్' కనుగొన్న విషయ మొక కథగా ఇదివరలో చెప్పుకున్నాం ఒక సీసాని మూతి దగ్గిర ఉది వాయించే ప్రతి కుర్రవాడికి ఇది భాగ తెలుసు. ఈ పద్ధతిలో గాలిని ఒక కొసని ఉది వాయించే జూనవర, గిరిజన వాయిద్యాలు చారారకాలున్నాయి మన దేశంలో ఈాన్యా ప్రాంతంలో బాగా ప్రసిద్ధేన 'ఫ్లైఫ్' (Fifli) అనే వాయిద్యం ఇలాచిదే. సుమారు 15 సెంటీమీటర్ల పాటువైన, ఒక వైపున మ్యాతం తెరిచివున్న ఒక వెదురు గట్టాన్ని, పెదవుల దగ్గిర పెట్టుకుని, నిలువుగా కిందికి వంచి, గాలిని ఉది వాయిస్తూంటారు. దీనిలో ఒక స్వరం తప్ప, ఇతర స్వరాలేమి వలకు గనుక ఇందులో పాట ఎద్దైనా వాయించడానికి ఏలులేదు. దీనిలో, ఇంత కంటె కంచెం, ప్రయత్నంతో, ఇలాటి 7.8 గట్టాల్ని లాపుగా, సన్నంగా వుండే వాటిని, పాటుగ్గాను, పాట్టిగా వుండే వాటిని కలిపి వక్క వక్కని కడితే, ఇతర స్వరాల్లాగ వినిపించ డానికి ఏలుంటుంది, ఎద్దైనా పాట లాంటిది వాయించడానికి ఏలుంటుంది. గట్టాల పాటుగు, పాట్టి వ్యుత్యాసం వల్ల, లాపు సన్నం తేడాల వల్ల ఈ శబ్దాలు వేరు వేరు స్వరాల్లాగ వినిపించే అవకాశం ఉంటుంది. ఇలా కట్టిన డాన్ని 'ఫ్లైఫ్' అనే అనేచ్చు. ఇది యూర్క దేశంలోని 'పానపైప్' (Panpipe) మాదిరి లోనిదే. దీనిలో ఎద్దైనా స్వర సముదాయాన్ని అంటే పాట లాంటిదాన్ని కంచెం ఏలుంటుంది. రాజాస్థానీలో ఇలాంటి వాయిద్యాన్నే 'నర్' అంటారు. ఈ నర్ అనే పాటగైన గట్టాన్ని, ఫ్లైఫ్ మాదిరిగానే ఉది వాయిస్తారు. దీనిలో నాలుగైదు కన్నాలు, గట్టంక్రింది భాగంలో ఉంటాయి గనుక వేరు వేరు శబ్దాలు వినిపిస్తాయి. అందుచేత చిన్న, చిన్న పాటల వంటి వాటిని కూడ వాయించవచ్చు.

23. శంభు

ఈ శ్వర వాయిద్యాల్లో ఇంకొక రకం ఉంది. ఏదైని కూడ గాలిని ఉది వాయించాలి, గాని ఇక్కడ స్వల్పమైన తేడా ఉంది. గాలిని ఉదే కాసని ఒక సన్నని 'వక్కిముక్కు' అకారంలో (beak) నాళం మాదిరిగా చేస్తారు. గాలిని ఉదే ఈ 'వక్కిముక్కుకు' కంచెం కింది భాగంలో ఒక కన్నం (fipple hole) ఉంటుంది. ఆ ముక్కులోకి మనం గాలి ఉదితే, గాలి ప్రవాహం గాళ్లంలో ప్రవేశించి, ఈ కింది కన్నం అంచులకు తాకి, వైకి పొమాంటుంది. వాయించే ఉప్పుదు పెదనులతో ముక్కును పూర్తిగా కప్పి వాయించవచ్చు. దినలో కింద గాలి పొవదానికి కన్నం పుండి గనుక పెదనులతో పూర్తిగా కప్పి వాయించినా, ఇది మొగుతుంది, కిని వైన చెప్పిన 'నర' వందీ వాయిద్యాన్ని వాయించేటపుడు, కన్నాన్ని పెదనుల కానించి, కన్నం పూర్తిగా మూయకుండ ఉది వాయించాలి. అలా కాకపోతే, ఇక్కడ గాలి బయటికి పొవదానికి కన్నం లేనందున, ముక్కు కన్నాన్ని పూర్తిగా పెదనులతో కప్పేస్తే అసలు ఏమి శబ్దం రాదు.

ఈ రకం 'ముక్కు'లున్న శ్వర వాయిద్యల్ని ఇంగ్లీషులో 'బికశ్వర' (beak flute) అంటారు. ఏటిలో ముక్కుకు కింద పున్న కన్నమే కాకుండా, ఇంకా కన్నా కన్నాలు కింది భాగంలో ఏర్పరుస్తారు. ఏటిని వాయించే వాణు వేళ్లతో మూసి, తెరిచి వందువల్ల, వేరువేరు స్వరాల వినివిస్తాయి. ఇందులో కన్నా చిన్న, చిన్న పాటలు కూడ వాయించవచ్చు. ఈత్తర స్థానంలోని గ్రామిణ ప్రాంతాల్లో ఇది 'బాసురి' (Bansuri) అని బాగా ప్రసిద్ధమైన వాయిద్యం. అయితే వంజాబ్, రాజాస్థాన్, మహారాష్ట్ర ఇంకా

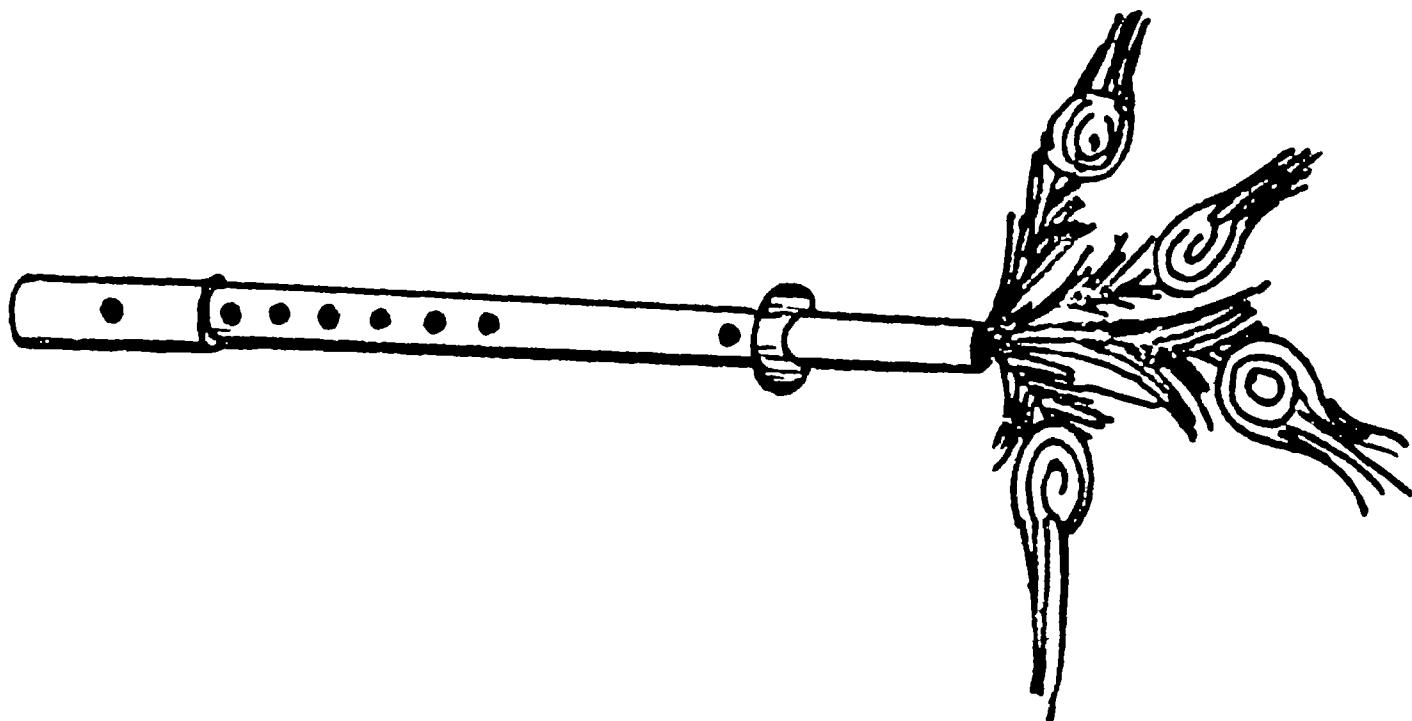
24. బంసరి

కన్నా ప్రదేశాల్లో 'అల్లోజ్ఞ' అని ఇంకొక వాయిద్యముంది. దానిలో రెండు ఇలాట శ్వరాలు కలిపికట్టి, వాటి రెంటిని ఒకేసారి నేట్లో పెట్టుకుని వాయిస్తారు. అందులో ఒక దానిలో శృంగి (drone or basic note), రెండవ దానిలోని కన్నాలు మూస్తూ, తెరుస్తూ పాటను వాయించడం అఱవాటు. (చిత్రం : 24)

దేశమంతరా బాగా వ్యాపించి ప్రసిద్ధమైననని, మనం కచేరిల్లో చూసే, నేటి కట్టంగా పెట్టుకుని వాయించే శ్వర లేక వేఱును వాయిద్యాలు. వైన చెప్పిన కొస నుంచి వాయించేవి (end blown flutes), 'ముక్కు' కాసలతో (beak flutes) వాయించేవి, జానవదుల్లోను, గిరిజనుల్లో తప్ప, శాస్త్రియ సంగీతానికువయుక్తాలు కావు. నేటి కట్టంగా పెట్టుకుని వాయించేవి (horizontal) జానవదుల్లోను, శాస్త్రియ

సంగితంలోను గూడా దేశమంతటా గారవింపబడే వాయిద్యాలు, ఏమంచే వాయిద్య ఏటి కన్నాన్ని చేతి వేళ్ళతో పూర్తిగా కవ్వడం, సగంగానూ కవ్వడం మొదలైన వమలు వేళ్ళతో, ఈదే కన్నంలోకి పెదుపుంతో అతి లాఘవంగా, లేకపోతే అతి బలంగా నేది గాలిని ఈది వాయిస్తారు గమక శస్త్రియ సంగీతానికి కావలసిన గమక సూందర్యాలు, గురుత్వ లాఘవాలు ఏర్పడి, ఎనే శ్రోతరకి ఎంతో మనవారంగా ఎనబదుతుంది అర్ధంగా వాయించే వేఱును. ఇదే ఏటిలో ఏందే ఎజ్యూన్ లక్షణం.

నేది కద్దంగా పెట్టుకుని వాయించే ఈ రకం వేఱును, ఒక కొసని మూసి, ఇంకో కొసని తరిచి వున్న, సుమారు 35 సెంటీమీటర్ల పొడవైన వెదురు గట్టం. మూసి వున్న కావ నుంచి కొద్ది సెంటీమీటర్ల దూరంలో ఒక కన్నం (embouchure or blow hole) ఉంటుంది. ఈ కన్నం నుంచి కొద్ది దూరంలో ఒకటి తర్వాత ఒకటిగా కన్ని కన్నాలుటాయి. ఇక్కడ ఒక్క ఎషయం మనం గుర్తుంచుకోవాలి. మన దేశంలో తయారయ్యే వేఱువులన్ని. కన్నాన్ని కవ్వడానికి ‘మీటలు’ (keys or levers for fingers) లేకుండా తయారయ్యే రకాలు. మీటలతో కన్నాల్ని కవ్వి వాయించే రకాలు మన దేశంలో లేసు. ఉదాహరణగా వేఱును, నాదస్వరం, శహనాయ మొదలైన వాటిని చెప్పాలి. ఈ మీటలు లేసందు వల్లనే. వైన చెప్పినట్లు, వాయించేవాటు వేళ్ళ నువ్వుగించి, కన్నాన్ని సైతుణ్యంతో స్వాధినంలో ఉంచుకొని వాయిస్తూ, శస్త్రియ సంగీతానికి ఉపయోగించ గలుగుతున్నారు. వేఱువుల తయారికి వెదురు గట్టాలే ఆనుషూగా ఉంటున్నాయి.

25. తిరయ్య : అటవాకుల వేఱును

ఏటిలో నాదం మొత్తంగాను, శ్రావ్యంగాను ఉంటుంది. ఇని లోహాలతో తయారైతే ఈ శ్రావ్యత, మెత్తని నాదం అంత బొగా ఉండదు. వేణువుల్లో పొట్టి వాటిని త్వరితంగా వాయించే సంగిత శ్రుతికి, పొచ్చు శ్రుతులకు ఉనయోగిస్తారు. పాదుగుపాటి వేణువుల్ని ముందుగా వుండే సంగితానికి, తగ్గు శ్రుతులకు వాడతారు. వేణువు అంటే వెదురు గట్టం అని అర్థం గనుక ఇక్కడ నామమే వస్తు సూచకం. ఉత్తరాదిని దీనికి 'వంశి', 'బస్సి', 'బామ్మిరి' అనే వర్యాయ వదాలు వాడుకలో వున్నాయి, తమిళ భాషలో 'కుఠల', 'విల్లనెకుఠలో' అనే పేర్లు; కన్నడ భాషల్లో 'కథన' అని, తెలుగులో 'వేణువు', 'విల్లనుగోని' అని అంటారు. వేదాల్లో దీన్ని 'వేణు', 'తూనవ', 'నాడి' అని చెప్పారు. (చిత్రం : 25)

ఇంతవరకు చెప్పిన వేణువుల్లోను, బాకాల్లోను కూడ శబ్దాత్మకిగాని, స్వరస్థాయినిస్యాధినంలో పుంచదానికిగాని, ఏ విధమైన సాధనాలు (aids) లేను. బాకాల్లోను, కామ్ముల్లోను, శంఖంలోను కూడ మన పెదువులే శబ్దకారకాలు, వేణువుల్లో మనం ఉదేగాలి, కన్నం యొక్క అంచుకు తాకి నందువల్ల శబ్దం కలుగుతూంది. మన మిష్టు శబ్దాన్ని కలుగజేయదానికి సాధనాలు (mechanical aids) ఉనయోగించే గాలి వాయిదాల్ని కంత వరిచయం చేసుకుండా. శబ్దాత్మకి, చలించే వలచని వస్తువు (vibrator) ను, సన్నని గట్టానిక్, గాలితో నింపే ఒక బాగానిక్ అతికి ఉండాలి. ఈ చలించే వలచని వస్తువునే బద్ద లేక రెక్ (Reed) అని ఇదివరలో చెప్పుకున్నాం. ఇది ఒక రకమైన గట్టి గడ్డితోనే లేక వెదురు బద్దతోనే చేయవచ్చు. ఏటిని పొంది భాషలో 'వత్తి' అని, తమిళంలో 'సివలి' అని తెలుగులో 'అకు' అని అంటారు. అయితే ఈ బద్ద గట్టానికి అమరించునైనా కావచు లేదా గట్టంలోని ఒక భాగమై ఉండిచు. ఈ వివరాలు ఇక ముందు తెలుసుకుండా.

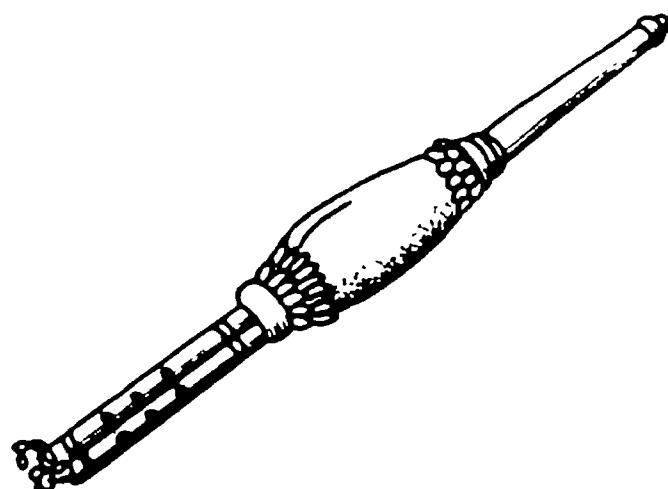
రీడ లేక బద్దల్ని ఎనుఱంగా రెండు రకాలుగా చెప్పవచ్చు. మొదటి రకంలో ఒకదాని కాకటి కాట్లుకుని (beating reeds) సృందిస్తూ ధ్వనించేవి, అనగా ఒక సన్నని రంధ్రాన్ని మూస్తున్న ఒక వలచని బద్ద, రంధ్రంలో గాలి ప్రవహించి నిష్టు, రంధ్రపుటంచుల మీద కాట్లుకుని ధ్వని వుట్టిస్తుంది. ఆ రకానికి ఉదాహరణగా పాములవాని నాగస్వరం లోవల అమరించ బద్ద, క్లరినేట్ వాయిద్యంలోని బద్దల్ని చెప్పవచ్చు. రెండవ రకంలో, రెండు వలచది బద్దలు కలిసి ఉండి, వాటి మధ్య పుండే రంధ్రం ద్వారా గాలిని ఉదినిష్టుడు, ఆ రెండు బద్దలు ఒక దాని కాకటి కాట్లుకుని ధ్వని కలుగజేస్తాయి. ఈ రకం బద్దలకు నాదస్వరంలోని బద్దలు, శహనాయి లోని వాటిని చెప్పవచ్చు. ఈ చెప్పిన రెండు రకాల బద్దలు చలించే లేక సృందించే రకాలే.

ఈ రెండవ రకం బద్ద దేనిని శాకకుండా లేక ముట్టుకుండా (free reed) చలిస్తే, దాన్ని స్వయంగా సృందించే రకంగా చెప్పాలి, ఈ రకమైనని మన దేశంలో చాలా

తక్కువ వాయిద్యాలున్నాయి. హర్షనియం లోని ఇత్తడి బద్ద లేక రేక ఈ రకమైనదే. ఇక్కడి బద్ద దేనిని శాకకుండ గాలి ప్రవాహంలో సృందిస్తుంది. మన అస్సాం ప్రాంతంలోని 'ఖంగ' లేక 'రూసెము' వాయిద్యంలోని బద్దకూడ అ రకమైనదే. దీన్ని స్వయంగా చలించే లేక సృందించే 'ఫ్రీర్డ' అంటారు.

పాముల వాని నాగస్వరం వాయిద్యంలోను, మేళ వాయిద్యమైన నాదస్వరం లోను, మనం ఏనే సంగితం కేవలం బద్దయొక్క ధ్వని వల్ల ఏర్పడ్డ సంగితం కాదు. బద్ద గట్టం అంచుల్ని తాకి చలిస్తూ, గాలిని క్రమ పద్ధతిలో గట్టంలోకి వదులుతుంది. అ గాలి గట్టంలో ప్రవేశించి చలిస్తుంది. గట్టం మిద కన్నాల్ని వేళ్ళతో మూసి, తెరచినందు వల్ల, గట్టంలో ప్రవేశించిన గాలి యొక్క చలనాలు, పొదుగు, పొట్టీగా మారి నందువల్ల (different lengths of air columns) వేరు వేరు స్వరాలుగా ఎనిపిస్తున్నాయి. ఇలాగ వేఱుపులో స్వరాలు ఏర్పడుతున్నాయి. హర్షనియంలో ఒక బద్ద చలించి ఒకే స్వరాన్ని ఎనిపిస్తుంది. అందువల్ల హర్షనియంలో ఒక్కక్క స్వరానికి ఒక్కక్క బద్ద కావలసివుంది.

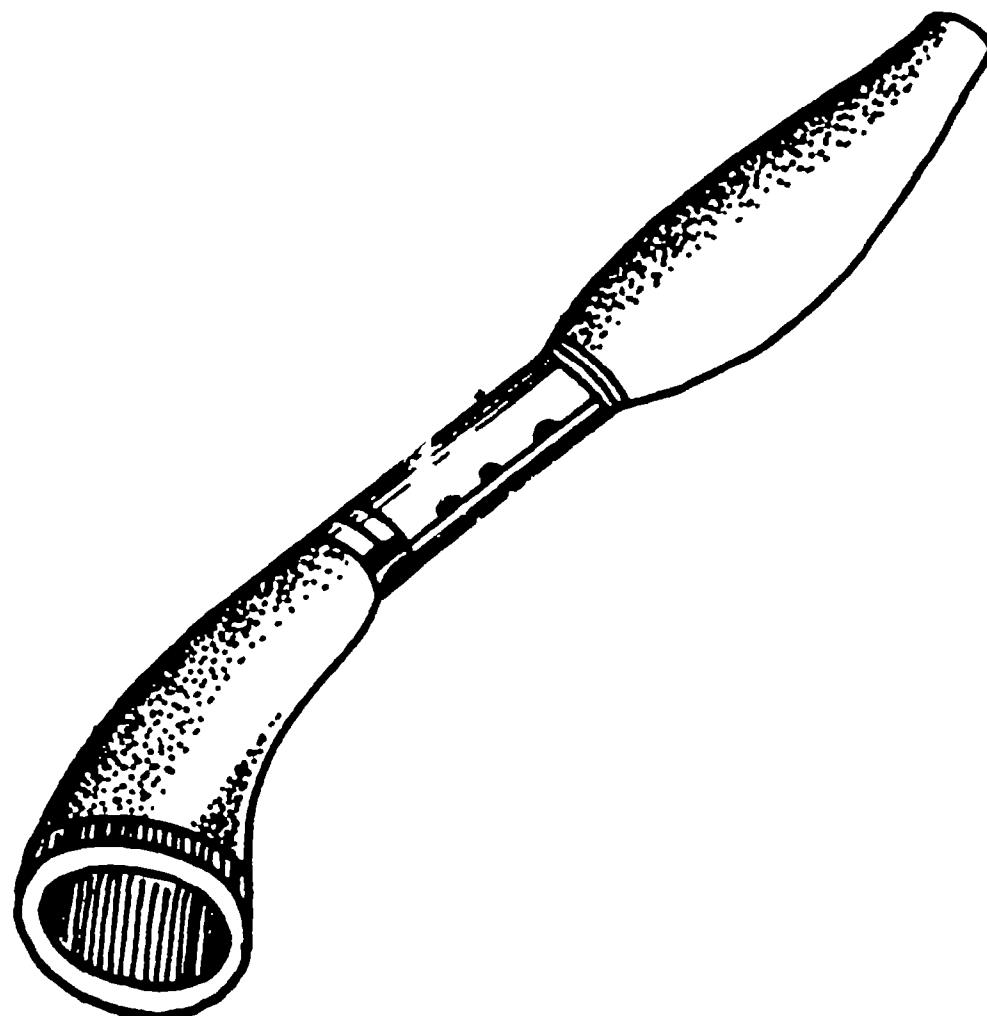
పాములవాని నాగస్వరంలోని బద్ద, కొట్టుకుని ధ్వనించే బద్దగల వాయిద్యాలలోనది. ఇది బాగా దేశమంతటా సుప్రసిద్ధమైనది. ఎదేశియులు దీన్ని ఎంతో సంతోషిస్తూ, అప్పాయంగా ఎంటారు. పొంది భాషలో ఈ వాయిద్యాన్ని 'పుంగి', 'బీన' అని అంటారు. దక్కిట దేశంలో 'మహది', 'నాగస్వరం' అంటారు. దీనిలో వై భాగం ఒక ఎండిన అనవకాయ బుర్రలో తయారై, గాలిని ఈ బుర్రలోకి ఉదుతారు. ఈ గాలి బుర్ర కింద అమరిగన రందు బద్ద గట్టాల (reed pipes) ద్వారా వేగుగా బయటికి వస్తుంది. ఈ రెండు గట్టాలు కొంత భాగం బుర్ర లోపలికి, కొంతభాగం బుర్ర బయటికి అమర్చబడి ఉంటాయి. బుర్రలో వున్న గట్టాల భాగం మన కంటికి కనిపించదు, బుర్ర లోపల వున్న గట్టాల వై పొరను, కంచెం చీల్ని బద్దవలె తయారు చేస్తారు. గాలిని బలంగా బుర్రలోకి ఉదితే, గట్టాల మిద వున్న పొర అంచుల మిద కొట్టుకుని ధ్వనిచేస్తా, గాలిని బయటికి వదులుతూంటుంది. బయటికి కనిపించే ఒక గట్టను భాగంలో కన్నాలుండవు. ఇంకా దానికి 5, 6 కన్నాలుంటాయి. కన్నాలు లేని గట్టంలో వట్టి శుంఘ మాత్రం (drone) ఎనిపిస్తుంది. కన్నాలున్న

26. పుంగి లేక మహది

గట్టన్న వేళ్త మూసి, తరచి వాయిస్తే, వైన చెవినట్టు, దానిలోని చలించే గాలి యొక్క పాదుగు, పాట్టి కంఠలు మారి మనకు వేర వేరు స్వృరాలుగా ఏనిష్టుంది. మొత్తానికిది శృంగత్ కూడిన పాటలాగ ఏనిష్టు, ఎంతో ఏనపొంపుగా శ్రోతల్ని ఆకర్షిస్తుంటుంది. ఈ పాట ఏనధానికి పాముకి మాత్రం చెప్పులు లేవుగాని, వదగతి అదుహు కనిష్టుంది. (చిత్రం : 26)

పాముల వాని నాగస్వరం లాంటిదే 'టార్జు' అనే వాయిద్యం. దీనికి 'ఘాంగా' అని, 'థోంగద' అని, 'దైబు' అని వాలి చిన్న వద్ద ఆకారాల్నిబట్టి పేర్లున్నాయి. దీని నిర్మాణం నాగస్వర నిర్మాణాన్ని పాలిందే, నాగస్వరంలోని బుర్ర గుండ్రంగా 'పాట్టు' తో పుంటుంది. దీని బుర్ర కంచెం పాదుగైన బుర్ర. మరాట భాఫలో దీన్ని 'దూదియహప్పు' అనే ఒక రకం ఆనవకాయ వంటి ఒక కాయ తాలూకు బుర్రతో చేస్తారు. ఈ బుర్ర చిగురున కాక ఒక ప్రక్కకి ఉంటుంది. దీని కన్నానికి కన్ని వాయిద్యాల్లో 'మాత్రమేన' కూడ ఉంటుంది. నాగస్వరంలో వలెనే, బుర్ర లోపలికి కంఠ భాగం, బుర్ర వైకి కంఠభాగం ఉండేట్లు అమరిగన బద్ద గ్రూట్టం ఉంటుంది. వైకి కనిపించే గట్టం ఏద 4,5

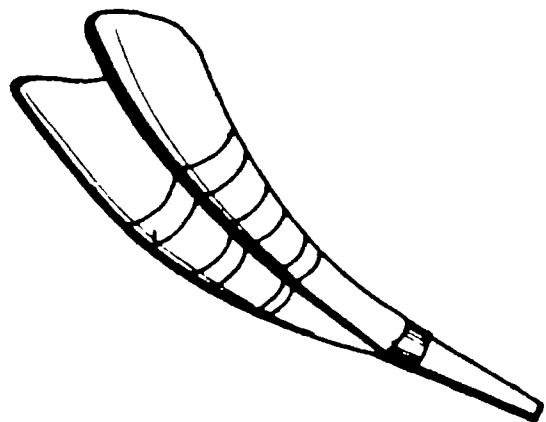
27. టార్జు

కన్నాలుంటాయి. ఈ కన్నాల్ని మూస్తూ, తెరుస్తూ దీన్ని వాయిస్తారు. దీని కింకక భాగం మాత్రం అదనంగా కనవిస్తుంది. బద్ద గట్టానికి (reed pipe) అమరిన క్రమంగా లాపుగా వుండే ఇంకాక గట్టం ఒకటుంది. దీని వల్ల బద్ద గట్టం నుంచి వచ్చే ధ్వని ఇంక పెద్దదై (amplify) వివిస్తుంది. ఈ పెద్ద గట్టాన్ని శాటాకులతో ఆల్చి గుర్తంగా తయారు చేస్తారుతు. ఈ టార్జు వాయిద్యం గుజరాతీలోని గ్రామాల్లోను, మహారాష్ట్రలోని 'వర్లీ' ప్రాంతాల్లోను, బాగా ప్రసిద్ధమని తెలుస్తుంది. ఈ వర్లీ ప్రజల్లోని అచార మిలా ఉంటుందని చెపుతారు. 'భ్యాదవద' మాసంలోని కృష్ణ వక్కంలో, పంట చేలు మంది కోతు వచ్చే సమయంలో టార్జు వాయిద్యాన్ని రాత్రిశుభ వాయిస్తూంటే దూరమ్మంచి ఎనబడుతూంటుంది. చందులు అశ్వాని సభ్యతం రగ్గరకి వచ్చే సమయంలో, అంటే అక్షోబరు మాసంలో, సాయంకాలం వేళల్లో 'టార్జు నాట్యాలు' మొదలుపెడతారట. టార్జు వాయిద్యాగాళ్లని చుట్టీ, గ్రామప్రజలంతా గుర్తంగా తిరుగుతూ, వాయిద్యాగాళ్లకు ఎదురుగా నిలబడి, పాటలు పాశుతూ నాట్యాలు చేస్తారు. కన్ని ప్రత్యేక దివాల్లో మహాలక్ష్మి పూజలు చేసి, సంబరం చేసుకుంటారు. అన్నాడి వాయిద్యాగాళ్లు కూడ తమ వాయిద్య నైపుణ్యాన్నంతా ప్రదర్శిస్తూ, ఆ సంబరంలో పాల్గొంటారు. (చిత్రం : 27)

'మావక' లేక 'తిత్తు' అనే వాయిద్యం, మన దేశపు 'బ్యాగ్ పాపీ' (Bagpipe) అని చెప్పవచ్చు గాని ఇప్పుడిప్పుడు మన వాళ్లు దీన్ని విసర్గించి, 'బ్యాగ్ పాపీ'ను ఇతర దీశల్లుంచి దిగుమతి చేసుకుంటున్నారు. మేక చర్చాన్ని సంపూర్ణంగా కాళ్లతో సహితం, ఈరదీసి కుట్టిన ఒక తోలు సంచిని, గాలిని నిలవచేయడానికి ఒక భాగంగా ఎనియోగస్తారు. ఈ వాయిద్యంలో ఈ సుచి 'పుంగి' వాయిద్యంలోని బుర్ర మందింది, గాని ఈ మావకను అంటే సంచిని, అనేక రకాలుగా ఇతర వనుల్లోకూడ ఉనయోగిస్తారు. ఇంకు కట్టడాలు కట్టే మేస్ట్రీలతో వనిచేసే వాళ్లు, కట్టడాల్ని తదవణానికి దీనితో నిశ్శాసనము మొసుకుపోసుంటారు. ఇంకా కొంతమంది రనిలో నిశ్శాసని నిలవచేసుకుంటారు. సరిగ్గా గాలి పొకుండా కుట్టి, దీన్ని గాలితో నింవితే, నిటి ఏద తేలుతూ, నదులు దాటడానికి కూడ వనికి వస్తుంది. ఇదే సంచిని లేక తిత్తుని ఒక వాయిద్యంగా మార్చవచ్చు. ఒక కసని గాలి ఈదానికి ఒక వెదురు గట్టం గట్టిగా విగించి, రండోకసని రండు బద్ద గట్టాల్ని విగిస్తే, ఇదుక వాయిద్య మముంది. వెదురు గట్టంలోంచి గాలి ఈది, తిత్తుని గాలితో నింపి, రండోకసనున్న బద్ద గట్టం యొక్క కన్నాలను, వేళ్లతో మూసి, తెరుస్తూ వాయించవచ్చు. ఈ సంచిని చేతికి కింద భాగంలో వట్టి వట్టుకుంటే, వాయించేటపుడు కావలసినంతగా నక్కి సంచిలోని గాలిని క్రమంగా బయదీకి వదలవచ్చు.

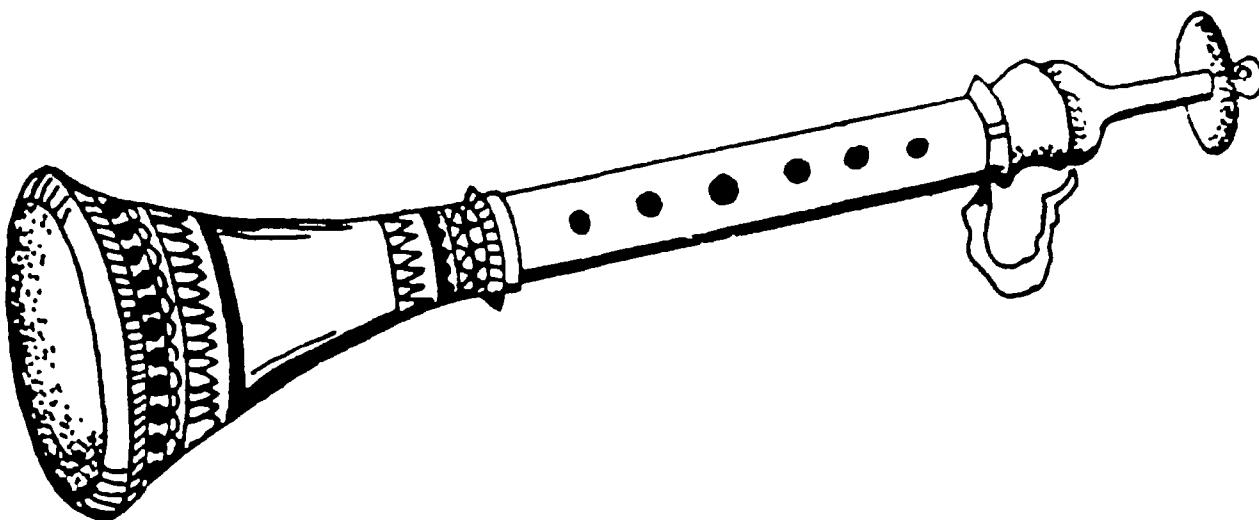
చలిస్తూ కట్టుకుని ధ్వని చేసే (beating reed) బద్దతో కూడిన ఇంకాక వాయిద్యాన్ని కూడ చెప్పాలి. దాని పేరు 'పేస' అంటారు. ఇది అస్సాంలోని 'బిహు' అనే

వసంతోత్సవ నాట్యాల్లో ఉనిషాగించేది. 20 సెంటిమీటర్ల పొడవైన రండు వెదురు గట్టాల్ని కలిపికట్టి దీన్ని తయారు చేస్తారు. ఏటిలో ఒక గట్టానికి చివర బద్ద ఉండి, ఆ బద్దను ఇంకాకంగట్టంతో కవిగి లిగిస్తారు. లేకపోతే ఉరికి వదిలి వేయవచ్చు. ఈ చివరి భాగాన్ని నేట్లో పెట్టుకుని వాయిస్తారు. గట్టానికి రండవ వైపుకి కన్నాలుంటాయి. ఈ గట్టాల చివరి భాగంలో గేద కమ్ములు ఒక్కక్క గట్టానికి అమర్పబడి ఉంటాయి. గేదకమ్ములు దాని ధ్వనిని ఎస్తారం చేస్తాయి. (చిత్రం : 28)

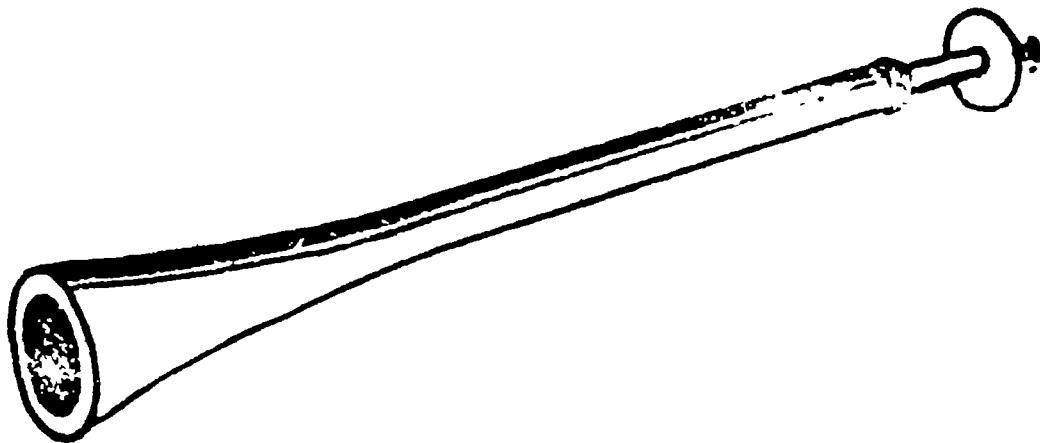
28. వేవ

పెంపొందించిన మన దేశ ఖండవరకు శాస్త్రీయ సంగీతానికి వనికి వచ్చే ఒక వాయిద్యాన్ని కూడ తయారు చేయలేక పాయిందంటే అది చాల ఆశ్రూకరమైన విషయమే. ఒక వక్కని క్లారినేట్ వంటి ఒంటే బద్ద గలిగిన వాయిద్యాల్ని ఎదేళాలనుంచి దిగుమతి చేసుకుంటున్నాం. ఈ క్లారినేట్ ఎంత ప్రసిద్ధమైనదైనా, మన శాస్త్రీయ సంగీతానికి ఎంతవరకు వనికి వస్తుందో సుదేహస్యదమైన విషయమే. పూర్తి అంటు, రండు బద్దలున్న వాయిద్యాల్లు (double reed pipes), నాదస్వరం, శహనాయ మొదలైన వాటిని స్పృష్టించగల సమర్థత మనకున్నమాట నిజమే. అని ఈ దేశంలోనే కాక ఎదేళల్లో కూడ ఎంత గారవించడబడుతున్న వాయిద్యాలు. ఈ రండు బద్దలున్న వాయిద్యాలు మన దేశంలో అసలు ఒక సమస్యగా తయారయ్యాయి కూడ. వాటి చరిత్రను, పుట్టు హార్ట్ త్రాలను మనం నిరూపించ లేకుండా ఉన్నాం. మన దేశంలో ఎన్న రకాల రండు బద్దలున్న వాయిద్యాలు ఎన్న పేర్లతో, దేశమంతటా పున్నాయి. అలాంటమ్మదు అని 'ఎదేళవాయిద్య' లంటే ఎలా నమ్మడం? వాటి తరగతుల్ని, పేర్లను వరిశిలిస్తే, వాటిలో కంత ఎదేళియ ప్రభావం తెలిస్తాస్తాంది. వాటి పేర్లను చూడబోతే అచ్చ మన దేశపు పేర్లు - ఉదాహరణకు, 'మువరి', 'మొపొరి', 'మధుకరి' మొదలైనవన్ని మన దేశభాషల పేర్లుగానే తోస్తున్నాయి. ఎమంటే, 'మోరి' అంటే గట్టం (tube) అని అథ్థం. ముఖ ఏఱ పేరు చెప్పనే ఆక్కర్మాదు, నోటితో వాయించే వాయిద్యమని తెలుస్తానే వుంది. ఇకొకరకం పేర్లు, నాదస్వరం, నాగసర, వాయనం మొదలైన పేర్లున్నాయి. అచెప్పిన పేర్లు మన దేశపు పేర్లెకని, శహనాయ, సుంది, నశ్శర్ప మొదలైన రండు బద్దలున్న వాయిద్యాలు మృతం, మన దేళియ వాయిద్యాలు కావని తెలుస్తాంది. 'మువరి' అన్న పేరు సుమారు 11 శతాబ్దీల క్రితం ప్రథమతపూ, చెవుబడింది, 'ముఖపిణి' పేరు 12వ శతాబ్దించుంచీ దక్కిణ దేశ సాహిత్య

29. ఆటవకుల మొహరి

గ్రంథాల్లో పరిచయమైంది, 'నాదస్వరం' కూడ 14వ శతాబ్దం నుంచి బాగా తెలిసిన ఏరు. శహనాయ మన సాహిత్య గ్రంథాల్లో 13వ శతాబ్దం నుంచి పేర్కొనబడింది, కాని మద్య ఏషియలోను, వశిష్ఠ ఏషియలోను, బాగా వ్యాపించిన 'జూర్మా' వాయిద్యాన్నికిది 'పంధు' వని తోస్తుంది. ఇంకో రెండు వింతైన పేర్లున్నాయి,- 'మేళం', 'ఒళగ' అన్నాయి. మేళం అంటే గుంపు అని, 'ఒళగ' లేక 'ఛలగ' అంటే కోర్కు లేక దర్శరు అని ఆర్థం. నాదస్వరం అనేకానేక సందర్భాల్లో ముఖ్యంగా ప్రసిద్ధమయిన వాయిద్యం గనుక ఈ వాయిద్యానికి 'మేళ' మన్నారు. నాదస్వర వాయిద్యానికి 4,5 గురు వాయిద్యకారులుండడం సామాన్యం కూడాను. అలాగే 'ఛలగ' లేక 'ఛలగ' వదం కూడ తమిళ, కన్నడ, తెలుగు భాషల్లో ఒక విధంగా ఆర్థంమయినుంది. ఈ వెద్దరకం నాదస్వర వాయిద్యనే 'బారీ నాదస్వరం' అని కూడ అంటారు. తమిళనాడు గ్రామిణ జీవతంలో 'నయ్యండి' మేళం బాగా ప్రసిద్ధం, అలాగే కడ్డటకలోని 'కరగమేళం' కూడ ప్రసిద్ధమే. ఈ వాయిద్యమే రాష్ట్రాలు సంగీత కచేరీల్లో కూడ ఈనాడు బాగా గారవంవ బధుతోంది. వైన చెప్పిన వాయిద్యాల నిర్మాణం ఒకేలాగ ఉంటుంది. ఒక సెంటిమీటరు పొదుగైన, ఒక విధమైన గట్టిరకం గడ్డితో రెడు బద్దలు (reeds), ఒక వక్క సన్నంగా పుండెట్లు చేసి ఒక సన్నని గట్టంలో అమరుస్తారు. దీన్ని ఇంగ్లీషులో (Staple) 'స్ట్యూల్' అంటారు. ఈ స్ట్యూల్ నాదస్వర గట్టంలో సన్నంగా పుండెనైన పున్న కన్నంలో అమర్చబడుతుంది. నాదస్వర గట్టం, క్రమంగా లాపుగా పుండి, చిగుర్చి గుండ్రటి ముఖంతో (Flare) పుంటుంది. గట్టంలో క్రమంగా కిందికి 6,7 కన్నాలుంటాయి. మన గ్రంథాల్లో ఈ వాయిద్యాన్ని ఉమ్మెత్త పున్య ఆకారంలో పుంటుందని చెప్పేరు. ఈ రకాలన్ని ముఖ్యంగా క్రరతో చేసేవేకాని అక్కడక్కడ వెండి, బంగారం, ఒక రకం మెత్తటి రాయి కూడ ఉవయోగించిన వాయిద్యాలుండేవని తెలుస్తుంది. చాలా పురాతన కాలంనుంచి నేటి పరకు ఏదీని ఉత్సవాల్లోను, సంబరాల్లోను, ముఖ్యంగా వైవాహిక శుభకార్యాల్లో మంగళ

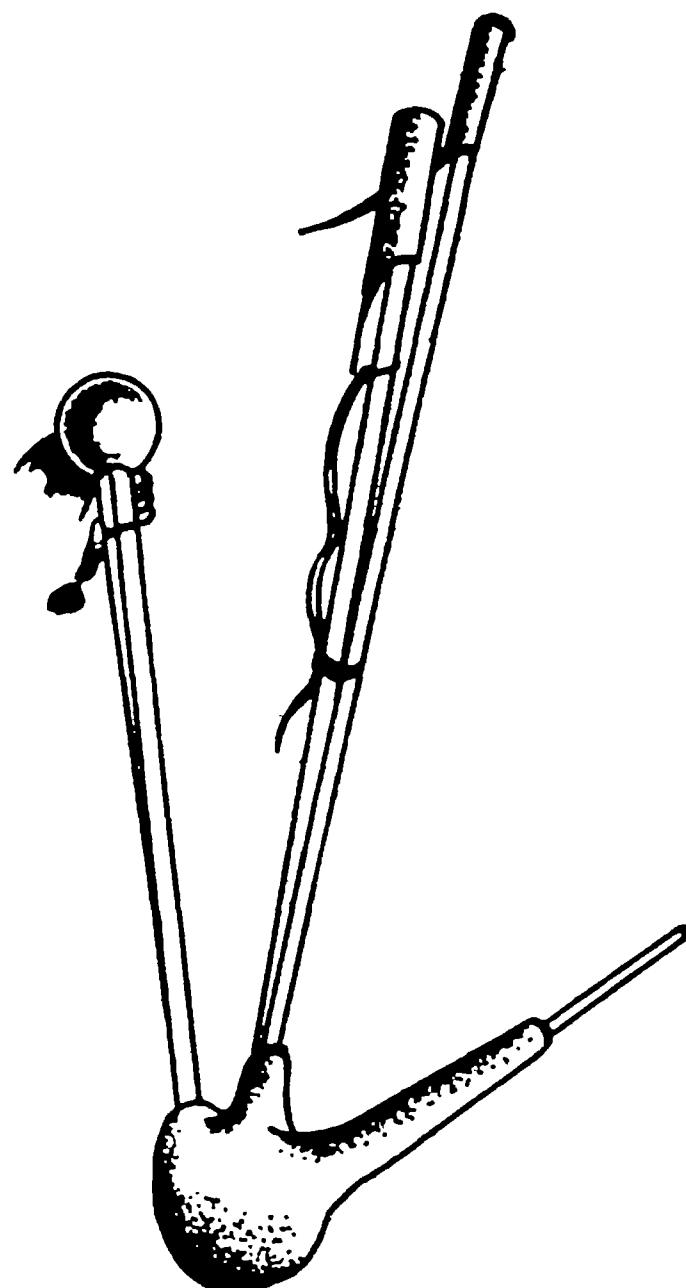
30. జానవదుల సన్నాయి

ప్రదమైన వాయిద్యంగా ఉపయోగిస్తున్నారు. ఈ రజుల్లో నాదస్వర కచేరీలు, సంగిత సభల్లోను, లేదియోలోను బాహుళ్యంగా ప్రశారరణ పొందుతున్నాయని చెప్పాలి.
(చిత్రాలు : 29, 30)

ఇంక దేనిని తాకకుండ చలించి ధ్వనించే బద్దలున్న (free reed) వాయిద్యాల్ని గురించి తెలుసుకోవాలి. ఇదివరలో చెప్పినట్లు ఈ బద్ద యొక్క ఒక కొస, గాలి ప్రవాహంలో చలించేట్లు, దేనికైనా అంకబడి ఉంటుంది నోటీష్ ఓదికాని, తిత్తులను అంచించికాని, గాలిని ఈ బద్ద నమర్చిన వైపుకు వంపుతాం. మనం వినే ధ్వని ఆ బద్ద యొక్క చలనం వల్ల ఏర్పడింది కాని, మరి దేని సంవర్కం వల్లన కలిగేది కాదు.

మన దేశంలో తూర్పు ప్రాంతాల్ని 'ఖంగ' లేక 'రూసమ్' అనే వాయిద్యం బహు ప్రసిద్ధమైంది. బయటికి అది నాగస్వరం లాగే కనిపిస్తుంది. నాగస్వరంలో లాగే దీనికి కూడ ఒక బుర్ర ఉంది. దీనిలో మామూలుగా గాలిని ఈదుతారు. దీనిలో ధ్వని ఏర్పడ్డం మూర్తం కొంత విశేషంగా జరుగుతుంది. ఈ బుర్రతో 3 గట్టలు ఒక వరుసలోను, ఇంకాక 3 గట్టలు ఇంకావైపున మొత్తం 6 గట్టలు, సగం బుర్రలోను, సగం బయటికి కనిపించేట్లు అమర్చిబడి ఉంటాయి. బుర్ర లోపల ఈన్న గట్టల చివరిన్న కొంచెం కోసి, ఒక సన్నని బద్ద వంటి ముక్కని మూర్తం అట్టేపెడతారు. ఇది గాలిలో దేనిని తాకకుండ చలించే బద్ద (free reed) గా వనిచేస్తుంది. బుర్ర బయట నున్న గట్టల భాగంలో, ఒక్కొక్క గట్టానికి ఒక కన్నముండి. గట్టల చిగుర్చి, గాలి బయటికి పోకుండ చిన్న తోపీ వంటి విరాగాలు అమర్చిబడి ఉంటాయి. ఏటిలో ధ్వని ఏర్పడ్డం కూడా కొంత విశేషమే. వాయించేవారు దీని బుర్రలోకి గాలిని ఈదుతా, బయటికున్న గట్టల కన్నాల్ని మూస్తారు. ఇలా ఏ గట్టం తాలూకు కన్నాల్ని మూస్తాడో ఆ గట్టం తాలూకు బుర్ర లోపలున్న బద్ద చలించి ధ్వనిస్తుది. ఏగతా గట్టలకన్నాలు తెరుచుకుని ఉన్నందువల్ల ఆ గట్టల బద్దలు చలించచు, అందువల్ల అని ధ్వనించచు. ఇలాగ ఏ గట్టం కన్నాన్ని మూస్తే ఆ స్వరం వలుకుతూంటుంది. ఇదే దీని విశేషం. నాగస్వరంలో,

ఇలా లేదు. అక్కడ కావలసిన శబ్దాన్ని బట్టి, గట్టపు కన్నాన్ని తెరుస్తారు. ఖండ వాయిద్యంలో కన్నాన్ని మూసి వాయించాలి. దీనిలో చిన్న చిన్న పాటలు అతి మధురంగా ఏనివిస్తాయి. మతిహార్ ప్రాంతాల్లో దీని ఉనికి కనుగావడం వల్ల మనకి వాయిద్య ఛరితలో ఒక వాఁషమం తెలిసాస్తాంది. ఇదే పద్ధతి ఏద అధారవదిన వాయిద్యాలు, రావేసె, బర్మదేశాల్లో కూడ కనిపిస్తాయి. చైనాలోని ‘షంగ’ అనే వాయిద్యం, జపానలోని ‘బొ’ అనేది, కారియాలోని ‘షంగ్యాంగ’ అనే వాయిద్యం కూడ ఈ ఖంగ వాయిద్య పద్ధతిలోనే తయారై ఇంతకంటే నేర్చరింపనంతో, క్లిష్టంగా వున్న వాయిద్యాలు. ఈ రకం వాయిద్యాలు, ఇన్ని దేశాల్లో తూర్పు ఏషియాలో ప్రసిద్ధంగా వుందయం వల్ల, ఈ ‘మంగాలా యిద’ (Mongoloid) ప్రజల అభిరుచి, సంస్కృతి ఒక మాదిరిగా వున్నట్లు తెలు స్తుంది. స్వయంగా చలిస్తూ ధ్వనించే బద్దుల (free reed) వాయిద్యాలన్ని దేశాల్లో ఇక్కడ సుప్రసిద్ధంగా వుంట, ఇదే పద్ధతిలో ‘ఫ్రీరెడ్’ లతో చేసిన హర్మనియం ఎక్కడో యూరోపొలో బయలుదేరిందనగలమా? ఈ విషయ నిర్దయం పాతకులకే వదలివేస్తున్నాం. (చిత్రం : 31)

31. ఖంగ లేక రుసిమ్

హర్మనియం వాయిద్య నిర్మాణమంతా ‘నోటి హర్మనియం’ (Mouth Organ) పద్ధతి ననుసరించిందంటారు. క్రిస్తువూర్యం వెయ్యి సంవత్సరాల క్రితమే చైనీయులు ‘షంగ’ వాయిద్యం బూగా ప్రసిద్ధమైనది. దాని తాలూకు బొమ్మలు క్రిస్తు తర్వాత 600 సంవత్సరాల నాటిని మనకు కనిపిస్తున్నాయి. మన ఏషియనుల మాత అర్థన రష్యాదేశానికి ప్రయాణం చేసింది. అక్కడ నుంచి ఈ ఒక బద్దుతో చలించే వాయిద్యాల (single reed) రకాలు వస్తిమ యూరోపు 19వ శతాబ్దంలో వరిచయమయ్యాయి.

యూరోవరోని వాయిద్య నిర్మాతలు అనేక రకాల 'మాత అర్గన్', 'రిడ అర్గన్', 'ఎక్స్‌బ్రియన్' మొదలైన వాయిద్యాల్ని, ఫ్రీరెడ నువ్వొగించి తయారు చెయ్యారుం మొదలుపెట్టారు. అక్కడనుంచి ఈ 'రిడఅర్గన్' అనేక రకాలైన వర్తక వ్యాపారులలోను, రాజ్య నిర్మాతలలోను, మతోవదేశకులలోను, తిరిగి మన దేశంలో ప్రవేశించింది. ఇలా మన దేశపు ఖంగ వాయిద్యం - ప్రయాణంలో వలయకారంగా ఒక చుట్టుచుట్టే తిరిగి మన దేశం వచ్చి, 'హార్మనియం వేషం' ధరించింది.

హార్మనియం నాలుగు భాగాలున్నాయి - (1) తత్త్వ (bellows); (2) గాల కాలచే అర (air chamber); (3) మెట్లు (keys); (4) రీడలు (reeds). ఏదిలో తత్త్వి, ఒకచూన్ని 2,3 పురుతలు మదిచి, అట్టులలో అతికి, అఖరి మదతను క్రర చెక్కుకు అతికి లిగిస్తారు. ఈ లిగించిన మదతను చేత్తే లాగుతూ, బయటి గాలిని లోపలి అరలోకి వంపవచ్చు. కాలితో వాయించే హార్మనియంకు, కాళ్ళను అన్వయిసి రండు చిన్న వీట (pedals) లండి. ఈ రండు వీటలకు చర్చం మదతలలో చేసిన తత్త్వ మీదకు అమరుస్తారు. కాళ్ళతో వెక్కి తిత్తుల నాడిస్తే, బయటి గాలి రండు గట్టాల ద్వారా గాలి అర (air chamber) లోకి ప్రవేశిస్తుంది. తిత్తుల్లో బయటి గాలి లోపలి ప్రవేశించడానికి కన్నాలుంటాయి. ఈ కన్నాలికి ఒక చిన్న తోలు ముక్క లోపలికి (valve) అంటించి ఉంటుంది. ఆ తోలు ముక్క బయటి గాలిని లోపలికి వదులుటుంది తన్న లోపలి గాలిని బయటికి పొసియదు. ఇలాగే గాలి అర లేక పెట్టులోకి గాలి కన్నాల్లోంచి ప్రవేశిస్తుంది. ఈ కన్నాల దగ్గర గూడ తోలు ముక్కులుండి, పెట్టులో ప్రవేశించిన గాలిని బయటికి పొసియవు. ఈ పెట్టు (air chamber) రిధు చేసే ధ్వనిని ఎస్తారం చేయడానికి కూడ (resonator) పనికి వస్తుంది. అందువల్ల హార్మనియంలోని ముఖ్య భాగం ఇదేనని చెప్పాలి. తిత్తులను వెక్కి వాయిస్తూ గాలిని లోపలికి వంపిస్తే లోపలి గాలిలో ఒత్తిది (pressure) ఎక్కువపుటుంటుంది. వైకి కనిపించే మెట్లులో (keys) ఒక్కుక్క మెట్లుకు, పెట్టులోపల ఒక్కుక్క రీడ అమర్చబడి ఉంటుంది. మనకు కావలసిన స్వరాలను పలికించడానికి మెట్లును వెక్కితే, పెట్టు లోపల పున్న ఆ మెట్ల తాలూకు రీధు చలించి ధ్వనిస్తాయి. ఈ రీధు చలించేటపుడు పెట్టు లోపలి గాలి మెట్ల ద్వారా బయటికి పొతూంటుంది. వరుసగా పుండే ఈ మెట్లును 'కీబోర్డు' (keyboard) అంటారు, అందువల్ల హార్మనియంను, 'పియానో', హాపీకార్డు' వాయిద్యాల వలె 'కీబోర్డు' వాయిద్యమంటారు.

ఈ హార్మనియం వాయిద్యాన్ని గూర్చి అనేక అభిప్రాయాలున్నవుటికి, ఇది దేశమంతటా బహు జనాధరణ పొందిన వాయిద్యమని చెప్పాలి. మన వండితాభిప్రాయం దినికి పరిగా వ్యాపిరేకంగా పుండి, మన రాగసంగీత పద్ధతి కిది ఏ మైతం తగని వాయిద్యమని అంటారు. దీన్ని గూర్చి అనేక చర్చలు, వాదోవవాదాలు జరిగాయి. కాని మనం నిజాన్ని గుర్తించి తెలుసుకొవాలి. ముఖ్య విషయం ఈ వాయిద్యాన్ని, మన ఏట, సత్తార, సారంగి, వయోలిన వాయిద్యాల వలెగాక, అతి సులభంగా వాయించి

నేరుగోవచ్చు. వై వాయిద్యాలవలె దీన్ని ఎక్కువ శ్రేష్ఠతో శృంగారచేయనక్కరలేదు. సులువుగా ఈ వాయిద్యాన్ని ఎక్కుడికైనా తిసుకుని పోవచ్చు. దీని వెలకూడ చాలా మందికి అందుబాటులో వుండేది. ఈ కారణాలవల్ల దీనికింత వ్రజాదరణ లభించిందని చెప్పాలి. అయితే దీనిలోని స్వరాలన్నీ వాటి స్వరస్థాన సాందర్భాన్ని కొంత పోగొట్టుకుని, ఒకే విధమైన సమమట్టునికి మార్పుబడి ఉన్నవి. ఈ విధమైన మార్పు చెందిన స్వరస్థాయిని ఇంగ్రీషులో ‘ఇక్వల టుంపర్చెంటల స్కేల్’ (equal tempermental scale) అంటారు. పళ్ళమ దేశాల్లో అనేక రకాలైన వాయిద్యాలువయోగించి ‘ఆర్కస్టా’ (orchestra) కచ్చేరిల కోసం వారి వద్దతి నవలంఖించారు. మన సంగితంలోని స్వరాలు, స్వరస్థానాలు, వద్దవంచమ భావంవల్ల నేరుడి, వాటి స్వరస్థావ సాందర్భాన్ని, నాద శుద్ధిని విధవకుండా శ్రోతలకు మహాదానందాన్నందిస్తుంటాయి. దాని వల్లనే మన సంగితం గమక యుక్తమైన రాగ వద్దతిలో వృద్ధిజెంది వ్యాపించడానికి ఏర్పడి. మన రాగాలాపన వద్దతి, స్వరకల్పన మొదలైన మన వ్రత్యేక సంగిత రీతులు సంగిత ప్రవంచంలోనే ఒక గారవ స్థానాన్ని మనకి సమకూర్చేయి. ఇదేమి స్ట్రోఫ్రోగాదు. ఎదేశియలు మన సంగితం ఏని ఆనందించి వ్యాఖ్యానించిన ఏషయమే ఇక్కడ తరిగి చెప్పమైంది. ఎదేశియల స్వర స్థాయి నామోదించి, చేసిన హర్షానియం వాయిద్యం మన సంగితానికెంతవరకు ఉపయుక్తమౌ సుందరేపించ వలసిన ఏషయం. హర్షానియంలోని స్వరాలతో మన రాగాలను వాయించడం, అలాపించడం వద్దై ఎందమాని వంటిదని పండితాధిప్రాయం. హర్షానియంలో ఒక మొట్టుకు ఒక స్వర మేర్పడి నందువల్ల స్వరాంతరభాయలు, గమక ఎంపాలు ఏనిపించడానికవకాశంలేదు. అలా అందచందాలు లేకుండా ఏనబడే హర్షానియం సంగితం, అకులు, చిగుళ్ళు, పుష్యలు, కాయలు, వశ్వు మొదలైన వస్తు లేని మోదులా తయారపుతుంది ఆ సంగిత వృక్షం. ఈ కారణం వల్లనే దీనికి వండితామోదం కొరనయింది.

తంత్ర వాయిద్యాలు

తంత్ర వాయిద్యాలు లేక తత వాయిద్యాయలు ఎస్త్రార సంఖ్యలో ఎన్ని రకాలుగా చెరిగి పొయియంటే, వాటిని విభజించి తరగతుల వారిగా వర్రించడం, వాటి చరిత్రను గురించి శోధించడం ఏము కష్టసాధ్యమైన వనిగా తయారైంది. ఈ రోజుల్లో ఈ వాయిద్యాన్ని గురించి చెవుగనికి తలుగులో పరిమైన వదాలు కూడ లేపు కమక కలగాపులగు భావలో వాటిని చెప్పాలి. ఏటిలో ‘హరులు’, ‘లైరు’, ‘సాల్ఫరులు’, ‘రల్చిమరు’ ‘జిథరు’, ‘లూడ్రు’ మొదలైన రకాలు, ఏటిలో ఎన్ని రకాలు, వాటిని వాయించే వధ్యతులు, అన్ని అసంఖ్యలే, అందు వల్ల ఏటి అధివృద్ధి, వ్యాప్తి అనేక రకాలైన పరిస్థితుల్లో, అనేక రకాలైన సాధనాలు, వనిముట్లతో జరిగింది. ఏటి చరిత్రను గురించి అనేకమైన అభిప్రాయాలున్నాయి, కాని అవేమీ సమన్వయ దృష్టితో కూడినని కావు, అని సర్వ్యక్రా అమోదించిన అభిప్రాయాలూ కావు. కొంతమంది ఏటిని వేటకు వనికి వచ్చే నిల్వమ్ముల నుంచ బయలు దేరాయన్నారు; మరికంతమంది ‘ఘూమిపిణి’ వాయిద్యమే ఏటి ప్రాథమిక దశన్నారు; ఇంకా కొంతమంది వెదురు క్రరలతో చేసిన ‘జిథర్’ ఏటిల నుంచి వృధ్యమ్మేయన్నారు. ఇలా శాధనలు, చర్చలు సాగుతునే ఉన్నాయి.

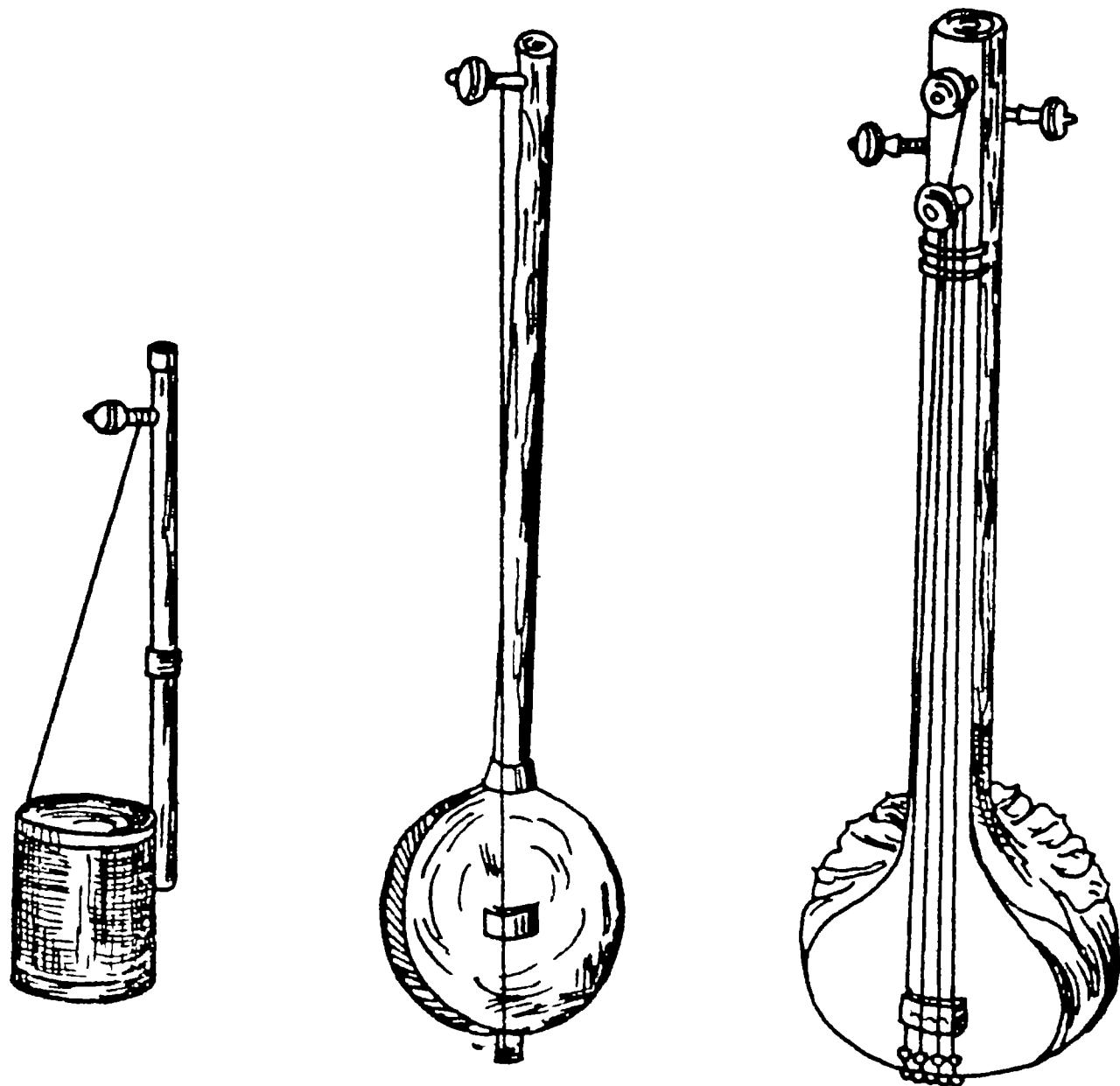
వేటాదే ఎల్లు, అమ్ములు చాల పురాతనమైన వనిముట్లు, చాలా రకాల ఏటి ప్రాతివదికతోనే పరిషామం చెందాయని చాలా మంది అభిప్రాయం. ‘ఘూమిపిణి’ (Ground harp) ఏటిలో నెకటిగా బాగా ప్రాథమికమని చెప్పాలి. ఒక చిన్న గోత్తిని, ఒక చర్చంతో కవించి, బాగా వంగి వెదురు క్రర నెక దాన్ని వక్కను పాతి నిలబెట్టి, ఈ క్రర చిగురు భాగం నుంచి ఒక తాదు గడ్డిగా కింద పున్న లోలుకు ఎల్లుతాదు లాగ విగించడం; ఈ తాదును చిన్న క్రర ముక్కతో లాగి వాయిస్తూరుండరం; కాని ఈ విధమైన ‘ఘూమిపిణి’ వాయిద్యాన్ని మన దేశంలో ఎక్కుడా చూసినట్లు కనిపించదు. వెదురుతో చేసే ‘జిథర్’ ఏటి అంటే, ఒక వెదురు క్రర వైపెచ్చును కొంచెం వైకి లాగి, క్రరమంచి బయటికి లాగియుకుండా, క్రర ఏదే పుంచి, ఆ సన్నని పెచ్చుల్ని, రెండింటిని తమాపాగా అల్లి, తాదులాగ వేవడం. ఈ వేనిన తాదుని ఇంకా పుల్లతో కట్టి వాయిస్తారు. దీన్ని ఈ రకం ఏటిలకి ‘బాల్యావస్థ’ అని చెవువచ్చు. ఇలాటి వాటిని మన అస్సాం ప్రాంతంలో ‘జింటాంగ’ అని, మన రాష్ట్రాలో ‘రుంజ గట్టం’ లేక ‘మంజగట్టం’

అనే పెర్లతో మార్గం కద్దు. శంతి వాయిద్యాలు అనేక విధాలైన క్షుభిమ మార్గాల్లో బయలుదేరి వృద్ధిచెందాయి. అదంతా మనకి చీకలి మార్గంలా తోస్తుంది. ఆ చీకలి తోవలోకి ప్రవేశించదం మన తరం కాకుండా నుంది.

శంతి వాయిద్యాన్ని మూడు పెద్ద విభజనలు చేసి చెవువచు. మొదటిని, పాటర్లు కాని, రాగాన్ని గాని వాయించడానికి ఏలులేని రకాలు. అనికేవలం శృంగారాల్లో సుమారుగా ఉనిట్లు కోసం మనకి వస్తుయి. ఏటిని శృంగారాల్లో పాఠాల్లని (drones and rhythmic adjuncts) చెవువచు. రండవ రకం లోనివి, - ఒక స్వరానికి ఒక తంతి ఉండేట్లు ఎర్పాడైన రకాలు. ఏటిలో హర్షులు, లైర్యు, రత్నమర్య మొదలైన నుండి, పాటలు వాయించడానికి ఏలైనవి. ఏటిని ఇంగ్లీషులో పాలికార్పు (polychords) లంటారు. ఇంక మూడో రకం చాలా పెద్ద కుటుంబం. ఇంగ్లీషులో ఏటిని మోనోకార్పు (monochords) లంటారు. అయితే ఏటిలో ఒక శంతి ఉంటుందని ఖ్రమ రదకూడదు. ఏటిలో నాల్గురు శంతు లుండవచు, కాని ఒక్కుక్క శంతితోసు మనకు కావలసిన పాదో, రాగమో వాయించవచు. ఇలా వయోలిన్ వాయిద్యంలో ఒక్క శంతి మిద ఫైరి పెద్దవర్ణమంతా వాయించగల సమర్థులున్నారు, అంటే మనకి ఈ వాయిద్యాలలోని స్టాకర్యం తెలిసాస్తుంది. ఈ రకం వాయిద్యాల్లో మళ్ళీ మెట్లున్నవి, లేనివి, ఎల్లుతో వాయించేవి, కుఱవం (plectrum) తో వాయించేవి, పాదుగు, పాట్లి దండి లున్నవి ఎన్నో రకాలున్నాయి. ఈ విభజన, ఇటుక్కితం చెచ్చివ, సుచిర వాయిద్యాలతో పాలిస్తే బాగా అర్థమమాతుంది. ‘హర్షునికా’, ‘ప్రాన్వైవ’, ‘ఫ్లై’ మొదలైన వాయిద్యాల్లో ఒక్కుక్క స్వరానికి ఒక బద్ద ఉంటుందని చెవుబడింది. ఏటిని ‘పాలికార్పు’ వాయిద్యాలతో పాల్గువచు. వేణువు, శహనాయి, నాదస్వరం మొదలైన వాయిద్యాల్లు ‘మోనోకార్పు’ వాయిద్యాలతో పాల్గు చెప్పాలి. ఇక్కడ ఒక గొట్టంతో సంగీతాన్ని పూర్తిగా వాయించడాని కేర్పాటుంది. ఇదంతా పాలిక కోసం చెవువలసి వచ్చింది. ఈ శంతి వాయిద్యాలు ఇన్ని రకాలున్నాయి కనుక ఒక్కుక్క శరగతికి, శరగతి లక్షణాలన్నీ ఏటికి పుచ్చుకున్న ఒక్కుక్క వాయిద్యాన్ని తెలసుకుంటూ ముందుకు సాగాలి.

ఇంక ఈ శృంగారాల శరగతికి చెందిన ‘మంషునే’, ‘మంతిన’ వాయిద్యాన్ని తెలుసుకుండాం. ఇది మన వజ్రమ ప్రాంతంలోను. దక్కిట వీర ఘూమి ప్రాంతంలోను సన్మానిసులు, బిచ్చగాట్లు మొదలైన వాళ్ళ వద్ద కనిపిస్తుంది. ఈ వాయిద్యం 25 సెంటీమీటర్లు పాదుగుండి, 15 మొదలు 20 సెంటీమీటర్లు అర్థగా కలత గల కుంచం అకారంలో పుంటుది. ఈ కుంచం కింది భాగాన్ని చర్చంతో కవ్వుతారు. 75 సెంటీమీటర్లు పాదుగైన ఒక వెదురు క్రరను కుంచం వెలువల మేకులతో లిగిస్తారు. ఈ వెదురు క్రర కసని ఒక పూటి (peg) ఉంటుంది. ఈ పూటిని, కుంచం కింది భాగంలో పున్న చర్చాన్ని కలుపుతూ ఒక దారం లిగించబడి ఉంటుంది. పూటిని

తమ్ముళూ ఈ దాన్ని బాగా విగించవచ్చు లేక వదులు చేయవచ్చు. పాట పాడే వాళ్లు వాయిద్యాన్ని చేత్తే వట్టుకుని, ఇంకాక చెతి వేలుతో శాళం వరసలో మిటుతూ, పాట

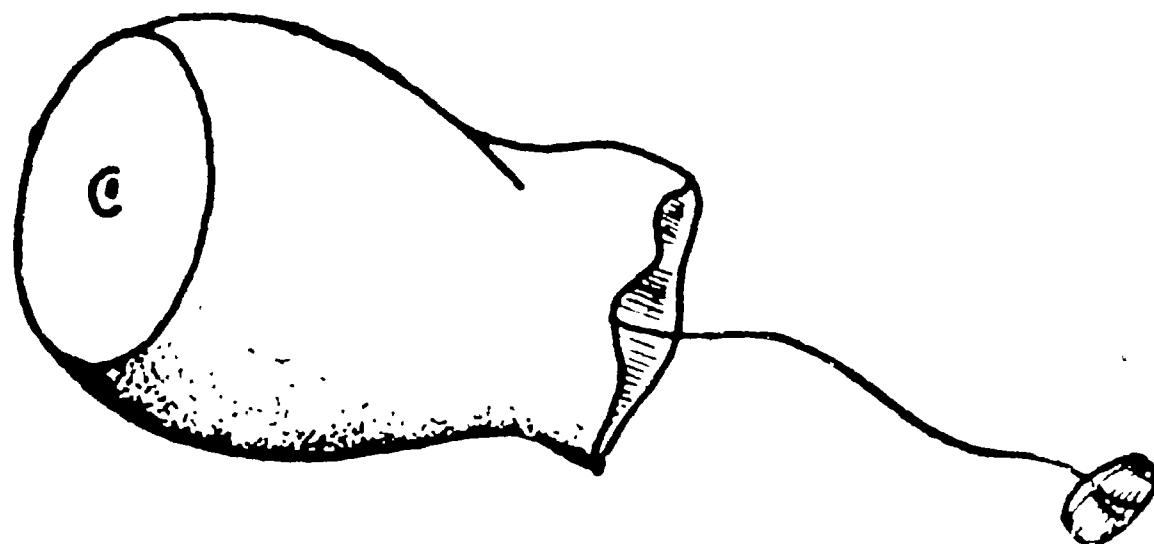
32. తంతి వాయిద్యలు - తున్ హనె, ఏకతార, తంబుర

పాదుతూంటారు. ఇలా పాదుతూంటే ఈ వాయిద్యంలో పాటకి అధార శృష్టి మనకి ఎనపడుతూంటుంది. మహారాష్ట్ర లో ‘పావడ’ (povada ballad) పాటకు కూడ దీన్ని ఉపయోగిస్తారు. (చిత్రం : 32)

ఈ తుంతిన వాయిద్యాన్ని ‘కన్న గారని’ వించుకుంటుంది ‘గోవి యంతూ’ లేక ‘ఏకతార’ అనే వాయిద్యం. ఇది బెంగాల, ఒరిస్సా ప్రాంతాల్లో కనిపించే వాయిద్యం. ఇక్కడ బాగా గ్రామ గ్రామం తిరుగుతూండే, వైష్ణవ సార్వవదాయ పాటలు పాడేవాళ్లు, వేదాంత తత్వాలు పాడే వాళ్లు, సూటి తత్వాలు పాటలు పాడేవాళ్లుందరు కూడ ఈ గోవి యంతాన్ని లేక ‘ఫమర’ అనే వాయిద్యంతోనే, ‘బాయన’ అనే చిన్న దులుతో కూడ పాటలు పాదుకుంటారు. తుంతనే లాగే ఈ గోవి యంతం కూడ క్రరత్న చేసిన కుంచం

ఆకారంలో నున్న గుండటి వాయిద్యం, కని దీని మళ్ళం అంటే కింది భాగం కంచెం పెదలుగు ఎక్కువగాను, వై భాగం కంచెం సన్నగాను ఉంటుంది. కింది భాగం తోలుతో కవ్యతారు. కొమ్ముతో నున్న కుంచానికి బయట మేకుతో విగిస్తారు. అ క్రర కసని ఒక శాటి కూడ ఉండవచ్చు. ఒక తాదుని వైనున్న శాటికి, క్రర కొమ్ము మర్యాదనుంచి పొనచ్చి, కుంచం కంద నున్న తోలుకు విగిస్తారు. ఇది వాయించేటపురు, కొమ్ము వలె నున్న క్రరను చేత్తో వట్టుకుని, రెండో చేత్తో మిటి వాయిస్తూ, చేత్తో వట్టుకున్న క్రరను కంచెం నెక్కుతూ వాయిస్తారు. ఇలా నెక్కితే దారం లిగువు ఎక్కునై స్వర స్థాయి కంచెం పొచ్చగా వినిపిస్తుంది. తుంటునె వాయిద్యంలోని ధ్వని కంటె దీనిలో వినిపించే ధ్వని ఇంకా బాగుంటుంది. ఈ ధ్వని శాఖానికి అనుగుణంగా వినిపిస్తూంటుంది. మన వాయిద్య కూబాల్లో ఈ రోజుల్లో 'వాంపింగ్' (vamping) అని పాటకి శాళం గఱలో రెండు మూడు స్వరాలతో కూడిన ఒక చిన్న 'ఉతపదం' లాటి ధ్వని రక్తి కోసం వాదుహుంచారు. మన గోవియంతంలో కూడ అలూటి 'వాంపింగ్' ధ్వని వినపస్తుంది. ఇది పాటకి ఆధారమైన శృంగార లాగ వినిధానికి బాగుంటుంది.

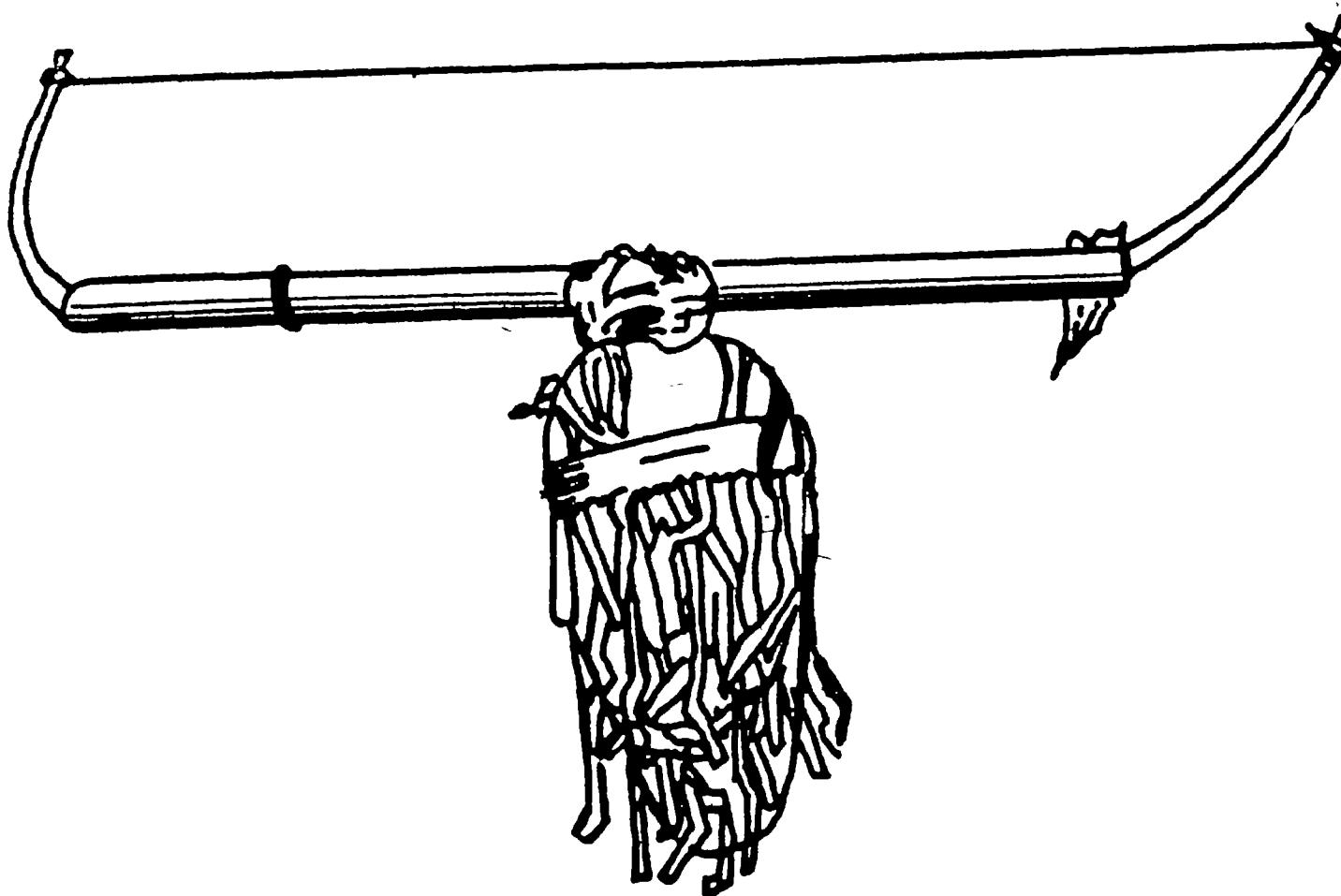
ఈ తుంటునె గోవి యంత్రాల పంటిదే ఇంకక వాయిద్యం ఉంది. దానికి పొందీ భాషలో 'ప్రేమతాల్' అని, బెంగాలీలో 'ఖమక్' అని, మహారాష్ట్ర భాషలో 'ఫోంక' అని, మన తెలుగులో 'జమదిక' లేక 'జమలి' వాయిద్యమని అంటారు. ఇవన్నీ శాఖానికి అనుగుణంగా ధ్వనించే వాయిద్యాలు. తుంటునె, గోవి యంత్రాల ధ్వని ఆధార శృంగార లాగ వినిపిస్తుంది. ఈ జమలి వాయిద్యంలో ప్రాధమికంగా అనపకాయ షురుల్ని కూడ ఉవయోగించేవారని తెలుస్తుంది. కుంచం ఆకారంలో గుండ్రంగా చేసినవి కూడ సామాన్యంగా కనిపించేవే. తుంటునె, గోవి యంతంలో రాగి ఏలీకి కూడ గుండ్రది

33. ప్రేమతాల్ లేక చోంక

కుంచం, కింద భాగం తోలుతో కన్నె ఉంటుంది. ఒక రకమైన 'గట' (Gut) శాదు ఈ చర్చానికి విగింపబడి కుంచంలో నుంచి వైకి వస్తుంది. వైకి కనవించే ఈ గట శాదుకు కొనుని ఈ క్రముక్క కదలారు. కుంచాన్ని చంక కింద పెట్టుకుని, ఆ చేత్తోటు శాదు కొనునున్న క్రముక్కను లాగి వట్టుకుని, ఇంకో చేత్తో కాణం (plectrum) పుష్టకిని ఈ శాదును మిటుతూ పాట పాదుహూంటారు. మిటీటపుదు, క్రముక్కతో వట్టుకున్న శాటిని ఏదిలించి కదుపుహూంటారు. దాని వల్ల ఆ వచ్చే ధ్వని ఏంటగా, శాఖయుక్తంగా, చెనుల కింపుగా ఎనివిస్తూంటుంది. దీన్ని పాముల వాట్ను, ఇతర జానవదులు పాటలకి ఉపయోగించటం సామాన్యం. (విశం : 33)

ఒరిస్సారోని సంతార జాతి గిరిజనుల్లో 'బువాంగ' అనే వాయిద్యాన్ని నాట్యాల్లో ఉపయోగిస్తారు. దీనిలో చిన్న పెద్ద రకం వాయిద్యాలున్నాయి, కని సామాన్యంగా ఒక మిటరు పాదుగైన వెదురు క్రికు రెండు కొసల్ని, రెండు వంచిన చిన్న క్రికుల్ని వెదురు క్రికరో విగిస్తారు. ఈ రెండు క్రికులనీ కలుపుతూ మధ్యలో ఒక నారతాముంటుంది. కోదిగుర్చు ఆకారంగా పుండే ఒక వెదురు బుట్టను అల్లి, దాన్ని మామూలు కాగితాలతో కన్నె, చూడ్చానికింపుగా పుండేట్లు రంగు కాగితాల పీలికలు కూడ

34. బువాంగ

వేళ్చిదదిస్తారు. ఈ బుట్టని వెదురు క్రికు మధ్యని వేళ్చిదదిస్తారు. ఈ బుట్ట, శాదు రాగికి వచ్చే ధ్వనిని ఎష్టుపనరచడానికి (resonator) ఈద ఉపయోగిస్తుంది.

నాట్యం చేసే వాళ్ళు ఈ వెదురు క్రింద ఒక చేత్తే వట్టుకుని. రెండో చేత్తో నారు కాదెని లాగి ధ్వని చేస్తూ నాట్యం చేస్తారు. 'బూం, బూం' అని ఒక వింత శబ్దం వినబడుతూంటుంది. గిరిజనులు, ఆటవికులు వాయించే ఈ వాయిద్యం బ్రత్తిగా సామాన్యంగా, అనాగరికంగా కనిపిస్తుంది, కాని తర్వాత తర్వాత వచ్చిన 'జథర్' ఏటలకు ఆనవకాయ బ్లరలు, క్రూరో చేసిన బ్లరలు కట్టి వాయించే అలవాటు ఇక్కడ నుంచే ప్రారంభమయింది అనిపిస్తుంది. (చిత్రం : 34)

ఇంక శృతి కోసరం ఉవయోగించే తంబూరమొదలైన శృతి వాయిద్యాల్ని (drones) గూర్చి కంత తెలుసుకోవాలి. శృతి కువయుక్కలైన వాయిద్యాలన్ని 'ఎకశార' కుటుంబానికి చెందినవే గాని వాదిలో తంబూరని పొతినవి, అట్టే నేర్చరితసం లేకుండా తయారైన రకాలెన్నో ఉన్నాయి. ఎకశార అనేది, దీన్ని భాషల్లో 'ఎకనాద' అని కూడ అంటారు, ఒకే తంతి గల వాయిద్యం. దీనిలో ఒక ఎండిపోయిన ఆనవకాయ బ్లర ఉంది, ఆ బ్లరలోకి ఒక వెదురు గొట్టం లాటి దండిని దూర్చి తయారు చేస్తారు. దండిని బ్లరలోకి దూర్చి విగించడం ఒక ముఖ్యమైన విషయం. ఈ అలవాతే తర్వాత కాలంలో 'లూత్' రకాల ఏటలకి, అంటే సితార, ఏట, సరోద మొదలైన వాయిద్యాల నిర్మాణానికి దారితీసిందనిపిస్తుంది. లూత్ రకాల ఏటల్లో దండి బ్లరలోకి కలిసిపోయి, బ్లర ఒక వక్క పొయగ్గ పుండి దండిగా మారిందా అనిపిస్తోంది. 'బువాంగ' వాయిద్యాన్ని గురించి చెప్పుకున్నవ్వుదు, దీనికిందకు లేహాదదిసిన వెదురు బుట్ట, వెదురు క్రిందకున్నట్లు చెప్పుకున్నాం. అలా కిందుగా వేహాదదిసే అలవాతే జథర్ ఏటలకు, అంటే, ఎచ్చితెలి, రుద్రవిట మొదలైన వాటి నిర్మాణానికి దారి తీసిందిని చెప్పాలి. ఇంక ఎకశార విషయం, దండి బ్లరలోకి దూర్చి బడి, దండి భాగం కొంచెం బ్లర కిందకు గూడ కనిపిస్తోంటుంది. ఈ కనిపించే దండి భాగానికిఒక కక్కుం (hook) విగించి ఉంటుంది. ఈ కక్కుం నుంచి ఒక తీగను, బ్లర వైభాగం మీదుగా దండి చివర పున్న ఒక పూటికి విగిస్తారు. పూటిలో తీగను బాగా విగించడం, వదులు చేయడం అవసరమైనవ్వుదు చేసుకోవచ్చ. బ్లర వైభాగం మీద తీగ కిందకు ఒక క్రూరో చేసిన చిన్న ఏట వంటి దాన్ని (bridge) అమరుస్తారు. ఎకశార వాయిద్యాన్ని, దండిని చేత్తే వట్టుకుని చూసుదు వేలుతో ఇటు అటు తీగను మిటుతూ వాయిస్తారు. ఎకశార అనే పేరు ఒక్కక్కుపున్నదు మనల్ని గందగోళ పెదుతూంటుంది. ఎకశార అంటే ఒకటి తిగ పున్న వాయిద్యముంది. దానికి రిందు తీగలున్నాయి. అలాగే వాటి నిర్మాణంలో ఎంతో తేదా కనిపిస్తున్నా, గోవి యంత్రాన్ని ఎకశార అనే వాళ్ళున్నారు, ఎమంటే రిండింటిలోను కూడ ఒక కాదు కనిపిస్తుంది. కనుక. ఈ పేర్లు ఈ వాదికి కూడ గందరగోళానికి తావిస్తునే ఉంటాయి. జూనవదులు, రిచ్జగాళ్ళు విశేషంగా ఈ వాయిద్యాల్ని తయారుచేసుకొని ఉవయోగిస్తారు. వాళ్ళకి పేర్లని గురించి అట్టే వట్టింపులుంటాయి. (చిత్రం : 32)

శృతి వాయిద్య నిర్వాణంలో తర్వాత దశని గుర్తించాలంటే, 'తంబూరీ' వాయిద్యాన్ని గురించి తెలుసుకోవాలి. ఇది కూడ దక్షిణాదిని జనవదులు, విచ్చగాళ్లు వాడే వాయిద్యమే. ఇది సుమారు ఒక మిటరు పొరుగ్గా వుండి, సులభంగా ఎక్కుడిక్కనా తిసుకుపోవచు. దీనిలో బుర్ర, క్రరత్న చేసిన గుర్తిదటి కుండవలె వుంటుంది. ఈ భాగం చదువైన వలచటి చెక్కుతో కవ్వబడి ఉంటుంది. ఈ బుర్రకి వక్కన ఒక సన్నని మెద ఉండి, మెద దండితో కలిసిపోయి ఉంటుంది. దండి కసని ఒక పాము వరగ అకారంలో బోమ్మ మాదిరిగా (Motif) ఉంటుంది. బోమ్మ కిందికి దండిలోకి నాలుగు పూటిలు ఉంటాయి. బుర్ర కింద నుంచి, బుర్ర మిద వున్న వీటపైనుంచి, దండి కసని ఉన్న పూటిల వరకు వ్యావించి నాలుగు ఇనవతీగలు పూటిల్లో బిగింపబడి ఉంటాయి. ఇనవతీగలను వేలితో మిటుతూ శృతితో కూడిన పాట పాదానికిది బాగా వనికి వస్తుంది.

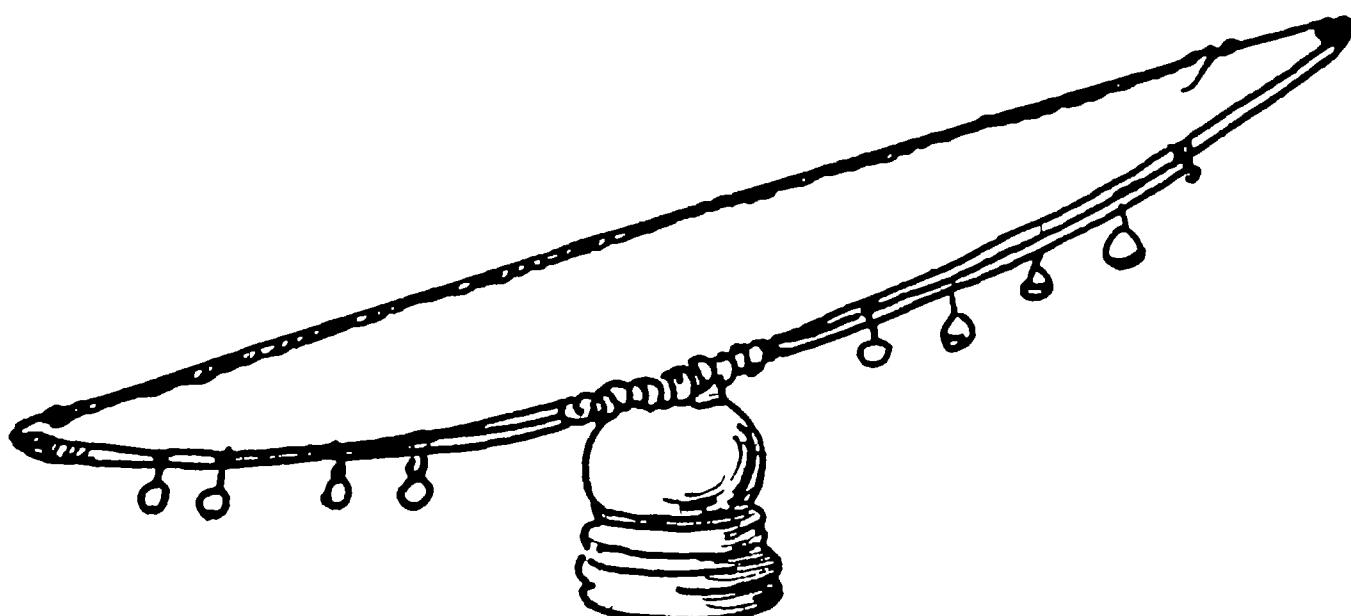
విచ్చగాళ్లు, జానవదులు ఉవయోగించే తంబూరి నుంచే, మన మి రోజుల్లో చూసే 'తుంబురీ' అనే శృతి వాయిద్యం (drone) ఉద్ధవించిందని, సుమారు 16వ శతాబ్ది నుంచీ మనకి తెలుసు. అటు క్రితం పురాణాల్లో తుంబురు, నారదులు 'తంబురీ'ను ఉవయోగించేరని చెప్పేరు, గాని హరు చరిత్రకందని దేవతా స్వరూపులు. ఇలా చెవ్వడు వల్ల, ధ్యాని పూర్వంగా, మనకి వాయిద్యం అనాదిగా పరిచయమైన వాయిద్యమని, అ చెప్పిన పెద్దల అభిప్రాయమై వుండవచు. తంబుర అనే వదాన్ని బట్టి, ఇది మంచివల లేక తుంబి అనే ఒక రకమైన అవనవకాయతో చేయబడినదని కూడ తెలుస్తుంది. పూర్వ సంగిత గ్రంథాల్లో కూడప్రామాణికంగా ఈ వాయిద్య స్వరూపం ఇలా ఉంది, దీని పూర్వ చరిత్ర ఇది అని ఎక్కుడా చెప్పినట్లు లేదు. అలాగే చరిత్రలో ప్రమాణాలు కూడ చాల తక్కువగానే కనిపిస్తాయి. ఏది ఏమైనా తంబుర యొక్క వాదనైఫవాన్ని వర్ణించడం చాల కష్టమై వని. తంబుర వాయిద్యంలోని నాదగుణము (quality of sound), ఆ నాదంలోని మనక (richness of tone), అందులో ఎనవించే అనుస్వరాలు (overtones) అనితర సాధ్యమైనవి. సంగిత ప్రవంచంలో తంబురకి అనన్యమైన కీర్తి ప్రతిష్ఠలు తెచ్చివెళ్లాయి. మన సంగిత వైజ్ఞానికి తంబుర వాయిద్యన్నక నిదర్శనంగా చూవవచు.

తంబుర నిర్వాణం చాలా సామాన్యమైనది. ఉత్తర దేశంలోని తంబూరలు సుమారు 90 సెంటీమీటర్ల అర్ధకాలత గల అనవకాయ బుర్రలతో చేస్తున్నారు. దక్షిణాన్ని తంబూర బుర్రలు క్రాంపాటి చిన్నవిగా వుండి, వనస మొదలైన క్రరలతో చేస్తున్నారు. ఈ రకం గట్టి వెచుగు గల అనవకాయలకు మహారాష్ట్రలోని వందరపూర్ ప్రాంతం బాగా ప్రసిద్ధిన స్థలం. బుర్రల్ని తంబూరకోసం కయారు చెయ్యడంలో ఒక ప్రత్యేకత కూడ ఉండని తెలుస్తుంది. ముదిరిపోయిన అనవకాయ బుర్రల్ని, వెచ్చగా వుండి పాగ తగిలే 'వంటిల్లు' వంటి స్ఫూర్తాల్లో 2, 3 సంవత్సరాలు వేలాడగట్టి, దాని వెచుగు గట్టివడి బాగా అరుదల (seasoning) కోసం, ఉంచుతారని తెలుస్తుంది. అటు తర్వాత వాటిలోని

ఎండిపొయిన గుజ్జును తిసివేసి, కావలసిన విధంగా వాలీన కోస్తారు. బుర్రకు వైభాగాన్ని వల్పటి చెక్కుతో కప్పుతారు. ఒక వైపున కోసి మెద (neck) అమకుతారు. ఈ అతికిన మెద నుంచి దండిని చేరిగి అమకుతారు. పురుషులు వయోగించే తంబూర బుర్రతో కలిసి సుమారు 150 సెంటీమీటర్లుంటుంది. ప్రీలు వయోగించేది కొంచెం పొళ్ళగా పుంటుంది. తంబూరలో కూడ బుర్రకు ఒక వైపు పున్న క్రిముక్కలోనికి 4 ఇన్ఫ తిగలను దూరిగి, బుర్ర మీద పున్న వీట మీదుగా దండి కొసమన్న హాటీలో విగిస్తారు. బుర్ర మీద పుండే వీటను దంతము, ఏరుగుదు చేవ, కమ్ము మొదలైన గట్టి చస్తుపులతో చేస్తారు. వీట ఆకారం వెదల్పగా పుండి, సారంగి, సితార వాయిద్యాల వీటల వలె పున్నగా పుండక, మధ్య భాగం కొంచెం ఎత్తగాను, రెండు వైపులకు కొంచెం పల్లంగా పుంటుంది. అన్ని లీకండై ముఖ్యమైన విషయం, తంబూరలోని ‘జీవం’, లేక ‘జీవన’, లేక ‘జూవరి’ అనే ఈలు, సిల్కు వగ్గిరాల ముక్కలు. ఈ ముక్కల్ని వీట మీద తిగ కింద అమరుస్తారు. దీనితో తంబూర నాదానికి ఒక గణనీయమైన, విశ్వమైన నాద పరిష్టి ఏర్పడుతుంది. ఈ జీవాన్ని వయోగించడం మనకి వేరాది సంవత్సరాలుగా తెలుసునని చెప్పగానికి నిదర్శనలున్నాయి. జీవాల్ని మన దేశంలోను ఉపయోగించడం తేదని తెలుస్తుంది. చరిత్ర హర్యకంగా చూస్తే, ప్రాథమికంగా జీవాన్ని వయోగించడం విధానం, ‘ఏకతంత్ర’ వాయిద్యంలో సున్నని వెదురు పేదును ఉపయోగించడంతో ప్రారంభమైనట్లగా తెలుస్తుంది. ‘ఏకతంత్ర’ వాయిద్యమంటే ఏకతార వాయిద్యం కాదు. (చిత్రం : 32)

ఇంక మన రాగ వద్దతి కువయోగవడే తంత్ర వాయిద్యాలను (melodic stringed instruments) గూర్చి తెలుసుకోవాలి. ఈ వాయిద్యాల తరగతి చాలా వెద్దది. ఈ రకం వాయిద్యాలు మన సంగీతానికంతో అధివృద్ధిని చేకూర్చడమే గాక మన సంగీత విధానాన్ని మార్చివేశాయని చెప్పాలి. ఇదివరలో ఈ విషయం కొంత చెప్పగమైంది. ఈ తరగతి వాయిద్యాల్లో రెండు వేరు విధాలైన వాయిద్యాలుండి, అందులో ఒక విధానం కాలగర్చంలో కలిసిపోయింది. ఇదివరలో చెవీనట్ల ఒక వద్దతిలో లేక విధానంలో ఒక తంత్ర, ఒక స్వరం ప్రాతివదికతో ఏర్పడ్డ వాయిద్యాలు (polychords); రెండవ విధానంలో ఒక తంత్ర, అనేక స్వరాలతో (monochords) పుండే వాయిద్యాలు. ఇక్కడ మనం గుర్తుంచుకోవలసిన విషయం, ఒక తంత్ర, అనేక స్వరాలు అంటే ఈ వాయిద్యాల్లో ఒకే తంత్రి ఉంటుందని కాదు. ఒక తంత్రితో రాగాన్ని గాని, స్వర సముదాయాల్ని గాని వాయించగానికి విలైనవి. ఈ వాయిద్యాల్లో అలాటి తంతులు 3, 4 కూడ పుండవచ్చు. ఏమైనా మొదటి విధానికి చెందిన హార్పు, టైర, డల్ఫిన్ మొదలైన రకాల విటలు, మన హర్యులు ఉపయోగించి నందువల్ల, వాలీకి కావలసిన వర్షప్పస్వరాలు, అ స్వరాల్ని మార్చడం లేక మార్పుతో వాయించడం (shift of tonic note) ఎలాగ అని ఒక విధానం అంటే మూర్ఖున వద్దతి అమర్ఖల్ని ఉండేది. కాలక్రమేణ

తంతులను మెట్ల ఏర్పాటుతో అనేక స్వరాలను ఫాయించడాని కువయోగించడం (monochords) ప్రారంభమయ్యేక, ఏఱ, సితార, పరోద మొదలైన సంగిత వాయిద్యాల నిర్మాణం. స్వర విభజన, దానివల్ల మన సంగిత ప్రయోజనం ఇంతా పూర్తిగా మారింది. చర్చితలోను, గ్రంథాల్లోను ఈ రెండు విధానాల వాయిద్యాల్ని కూడ 'ఏఱ' అని సాధారణ నామంతో వర్ణించాలను వల్ల అనవనరమైన గందరగోళను అభిప్రాయాలకు దారి తీశాయి. క్రమంగా మొదటి వద్దతికి చెందిన మూర్ఖున వద్దతి పోయి, తంతులను మేళను చేసి, మెట్లను లిగించి, అనేక స్వరాలు వాయించడమనే మేళ వద్దతి అమల్లో ఉండేది; తర్వాత మేళ వద్దతి కర్బులక, పాందుస్థాని సంగితాలకి కూడ దేశ వ్యాప్తంగా అమోదించబడింది. ఒక తంతి, ఒక స్వర వద్దతితో ఏర్పడ్డ 'పోలికార్పు' వాయిద్యాలు చాలా పురాతనమైనవని చెప్పబడింది. వాటిని కూడ ఏఱలనే మన వారు వ్యవహారించారుగాని వాటి నిర్మాణ మెరా జరిగిందో మనకేమీ తెలియదు. చాలమంది అభిప్రాయంలో ఆని విల్లుతో ప్రారంభమయ్యేయనే చెబుతారు. విల్లులోని తంతో లేక నారినో, మొదట వాయిద్యంగా పువయోగించిన వారు పాట పాదుతూ తాళం కోసం మిలి ఉపయోగించే వారని, క్రమేవీ ఒక నారి తంతికి బదులు విల్లులో కిందుగా రెండు, మూడు తంతులు కట్టి ఉపయోగించడం జరిగిందని, ఈ వద్దతిలోనే క్రమేవీ వేరు స్వరాల వలె వినిపించినందువల్ల అది 'ఏఱ' మంలి వాయిద్యంగా తయారైందని చెప్పుతారు.

35. విల్లుది వాయిద్యం

ఈ అభిప్రాయనికి నిదర్శనం తమిళనాడులోను, కేరళలోను బాగా ప్రసిద్ధిను 'విల్లుది' వాయిద్యం. విల్లు అంటే వేటకు ఉపయోగించే విల్లు. అది అంటే దబ్బు. విల్లును కట్టి వాయించడమని అభిప్రాయం. ఈ వాయిద్యాన్ని జూనవదులు తమ పాటలకు,

గొయిలకు తాళ లయ సూచకంగా వివయోగిస్తారు. దిన పొదుగు సుమారు 2, 3 మిటర్లుండి, నారగాని, సన్నని తోలుగాని, 'ఎంటి నారిక' ఉపయోగిస్తారు. ఈ విల్సనెక బోర్డించిన కుండమిద అమరుస్తారు. కుండ వల్ల ఎంటిని కొట్టి వాయిస్తే ధ్వని విస్తర (amplify) మచుతుంది. ఎంటికి రెంచు, మూడు చోట్ల చిరు గంటలు కూడ కడతారు. ఇది 'విల్స పాట్లు' అనే జూనవదుల పాటకు అనుసరణగా పుటుంది. పారేవారు విల్సకు ఎదురుగా కూరుగుని 'పంతలతో సహా' పాట పాదుతూ, తాళ లయల కనుకూలంగా చిన్న క్రితో నారి మిద కొదుపుంటాడు. గంటలతో కూడిన నారి ధ్వని, పాట కలిసి రక్తికడతాయి. (చిత్రం : 35)

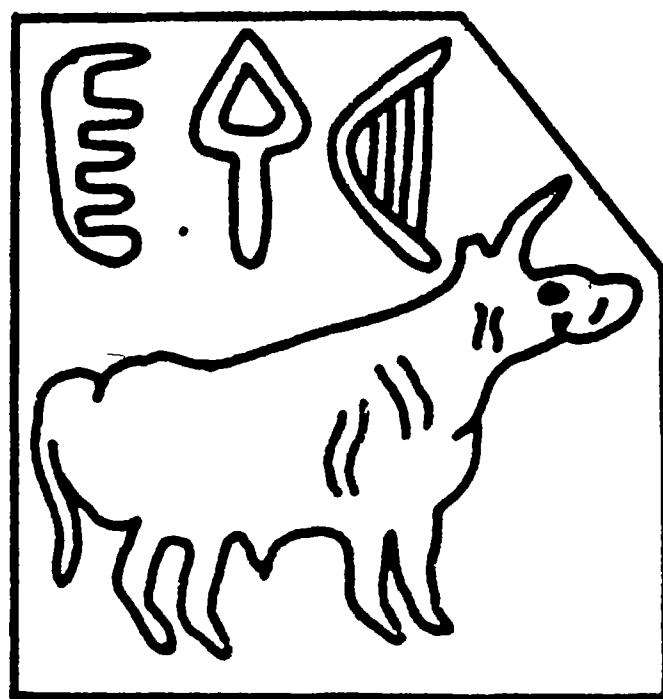
హారుగులు, వైర్లు కూడ 'పాలికర్షు' వాయిద్యాలని చెప్పుబడ్డాయి. ఈ రెంచు రకాల వాయిద్యాలు కూడ విల్సగాని, విల్స ఆకారంలో క్రితో గాని చేసిన వాయిద్యాలు. హారుగులంటే, విల్సకు నారి కొట్టినట్లుగా రెంచు కసల్చి నారితోగాని, 'గద్ద' తారుతోగాని కట్టడం. అలాగే విల్సకు రెంచు వైవులా నారికి కిందుగా 6, 7 శాఖలు, ఒక దానితో నింకాకటి కలిసిపోకుండా (parallel) కట్టడంతో ఈ హారుగు వాయిద్యం తయారవుతుంది. ఇలా ఆడ్డంగా, వరుసగా విల్సలో కొట్టిన శాఖలు లేక తంతుల పొదపు క్రమంగా తగ్గుతూ వచ్చినందువల్ల, తంతుల ధ్వని యొక్క స్వర స్థాయి పొమ్మగా వినిష్టుంది. ఇంకా వైర వాయిద్యంలో 'ఎంటి నారి'కి బదులు ఒక క్రిను ఉపయోగిస్తారు, అంటే వంచిన విల్స, అ విల్సలో నారికి బదులుగా కొట్టిన క్రిర (cross bar) ఉంటాయి. ఇలా కొట్టిన ఆడ్డ క్రినుంచి కింద పున్న విల్సకు 8, 9 శాఖలు, వక్కవక్కల్చి, ఒక దానితో నింకాకటి కలిసి పోకుండా (parallel) నిలుపుగా కట్టడం. ఇక్కడ కూడ ఈ శాఖలు క్రమంగా పొట్టిగా పుండి, అని వాయిస్తే వేరే స్వరాల్లాగ ధ్వనిస్తాయి. ఇలాగ విల్సలో నిలుపుగా కొట్టిన తాళుతో కూడిన వాయిద్యాన్ని లైర అంటారు. కని ఏటి రెంచు రకాల్లోను కూడ ధ్వని మందంగా పుండి, మంచి గుణమున్న నాదం కాదు. అందువల్ల ఈ రకం వాయిద్యాల్చి, నేటిని తెరిచి నేటి దగ్గర పెట్టుకుని వాయిస్తే, నేటి కన్నం (cavity of mouth) అ ధ్వనిని విస్ఫుతం చేస్తుందని గ్రహించి, అభికా దేశంలో అలా నేటికి దగ్గరగా పెట్టుకుని వాయించే వారని తెలుస్తుంది. ఏమైనా ఈ రకం వాయిద్యాలకు ధ్వనిని అధికం చేసే సాధనం కావలసి వచ్చింది. అదే మనం వైన చెప్పుకున్న, విల్లది వాయిద్యంలోని ప్రవ్కియ అంటే విల్లది వాయిద్యాన్ని బోర్డించిన కుండ వైనుంచి వాయించడం. కని ఇది కూడ అంత తృతీకరంగా కనబుదలేదు. అవ్యాదు అనవకాయ బుర్రల్చి విల్సకుండి భాగంలో కొట్టి ధ్వని విస్తరం చెయ్యడం ప్రాథమికంగా తెలుసుకొని, క్రితో చేసిన బుర్రల్చి ఉపయోగించడం నేరుగున్నారని చెపుతారు.

లైర రకాల వాయిద్యం మన దేశంలో లేదనే చెప్పాలి. ఎక్కడో సింధు ప్రాంత నాగరికతను సూచించే బమ్మల్లో ఒక బమ్మ కనబడింది, కని, ఇది లైర వాయిద్యంలాటి బమ్మ లేక లైర వాయిద్యమేనా అన్నది కేవలం వివాదాంశం, హారుగు

రకాలు మృతం కన్ని రకాల అధికార ముదల్లోను, కన్ని జావిళాల్లోను దరికాయ కని వాటి రూపురేళల్లో మనం వివరాలేమి గుర్తించ ఏలుగా లేపు. (చిత్రం : 36)

‘ఏట’ అనే మాట లేక వదం మనకి వేదంలోనే మొదటి వరిచయం. ఆశ్వమేధ యాగంలో వేద వర్తనానికి అనుసరణగా ఏటను వయోగించి నట్టు చెవుబడింది. వేదంలో ఏటని గూర్చి ఇలా పొగిదారు. ‘ఈ

ఏట అందానికి నిరినంవదలకు మారుచేరు’ని చేపేరు. ఈషుకలంలో ఏట వాయించడం ఆ కాలంలో బాగా అలవాటుగా వుండేదని తెలియడానికి ముగ్గెరంలో ఒక ఇతిహాసముంది. ఒకసారి రాక్షసులు కట్టుమహారిషుని ఒక చీకటి గదిలో కట్టుకట్టి బంధించి, ఉషాదయం ఎన్నుడైందో కట్టు తెరవకుండా చెవికి ఎన్ను ఎదిచి పెదతామన్నారట. కన్ని యామాలు గడిచిన తర్వాత అయినకు ఏటా నాదం ఎనివించిందట. వెంటనే ఆయన ఉషాదయమైందని గుర్తుపట్టి రాక్షసులకు చెవుగానే వాళాయన్ని ఎదిచి వేచారట. మన పురాణాల్లోను, ఇతర సాహిత్యంలోను కూడ ఏటని గురించి కావలసినన్ని వర్ణనలు కనిపిస్తాయి. హానుమంతుడు సీతాదెవిని వెదుక్కు రావణాంతఃపురంలో ప్రవేశించి, ఒక చోట ఏట వాదకులు ఎదిస్తూండరం చూసేటట. అందులో ఒక స్త్రీ ఏటని తన వక్షస్థలం మీద పుంచుకుని, ఎదిస్తూండట. వార్షికి అధ్యాయాన్ని కలుపువూల గుచ్ఛమొకటి పదవ మీద పున్నట్లున్నదని వర్ణించేయు. ఇంక, యువరాజు ఉదయముదు వాసవదత్తసు ఏటావాదనతో సమ్మానిపూరాల్ని చేయడమే కాకుండా, అదినిలోని మత్తగజాన్ని కూడ తన పశం చేసుకున్నట్లు చెవుబడింది. వరమళుని చేతి ‘దమరు’ వాయిద్యంలా, శ్రీకృష్ణుని వేఱువులా, ఏటకి కూడ ఒక వాయిత రూప చిత్రణ, దివ్య గుణాదేశం చేయబడింది. ఇప్పని దక్షిణామూర్తి స్వరూపంలో అయిన ఏటాధర దక్షిణామూర్తి అయ్యేదు. అనవకాయ బుర్రలో కూరిన ఒక మెట్లులేని ఏట అయిన చేతిలో, సనకాదిమునులకు జ్ఞానహోధ చేస్తున్న సమయంలో కనిపిస్తుంది. సరస్వతిదేవి ‘ఏట పుష్టక ధారిణి’ గద! జ్ఞానానికి, నాదానికి ఆవిడక దివ్యరూపం. ఏట, పుష్టకాలు లేని సరస్వతి విగ్రహ మెక్కుడా లేదు. ఇంకాక ఏషయం-ఇంకార ప్రథమ నాద మొక్క లోమపాటులు, ఆవిడకు కూడ అర్థంకాక - నాద సముద్రలో మునిగి పోకుండా, తన ఏట యొక్క అనవకాయబుర్రను రక్షణగా చేసుకుని

36. హరు

పురాణాల్లోను కూడ ఏటని గురించి కావలసినన్ని వర్ణనలు కనిపిస్తాయి. హానుమంతుడు సీతాదెవిని వెదుక్కు రావణాంతఃపురంలో ప్రవేశించి, ఒక చోట ఏట వాదకులు ఎదిస్తూండరం చూసేటట. అందులో ఒక స్త్రీ ఏటని తన వక్షస్థలం మీద పుంచుకుని, ఎదిస్తూండట. వార్షికి అధ్యాయాన్ని కలుపువూల గుచ్ఛమొకటి పదవ మీద పున్నట్లున్నదని వర్ణించేయు. ఇంక, యువరాజు ఉదయముదు వాసవదత్తసు ఏటావాదనతో సమ్మానిపూరాల్ని చేయడమే కాకుండా, అదినిలోని మత్తగజాన్ని కూడ తన పశం చేసుకున్నట్లు చెవుబడింది. వరమళుని చేతి ‘దమరు’ వాయిద్యంలా, శ్రీకృష్ణుని వేఱువులా, ఏటకి కూడ ఒక వాయిత రూప చిత్రణ, దివ్య గుణాదేశం చేయబడింది. ఇప్పని దక్షిణామూర్తి స్వరూపంలో అయిన ఏటాధర దక్షిణామూర్తి అయ్యేదు. అనవకాయ బుర్రలో కూరిన ఒక మెట్లులేని ఏట అయిన చేతిలో, సనకాదిమునులకు జ్ఞానహోధ చేస్తున్న సమయంలో కనిపిస్తుంది. సరస్వతిదేవి ‘ఏట పుష్టక ధారిణి’ గద! జ్ఞానానికి, నాదానికి ఆవిడక దివ్యరూపం. ఏట, పుష్టకాలు లేని సరస్వతి విగ్రహ మెక్కుడా లేదు. ఇంకాక ఏషయం-ఇంకార ప్రథమ నాద మొక్క లోమపాటులు, ఆవిడకు కూడ అర్థంకాక - నాద సముద్రలో మునిగి పోకుండా, తన ఏట యొక్క అనవకాయబుర్రను రక్షణగా చేసుకుని

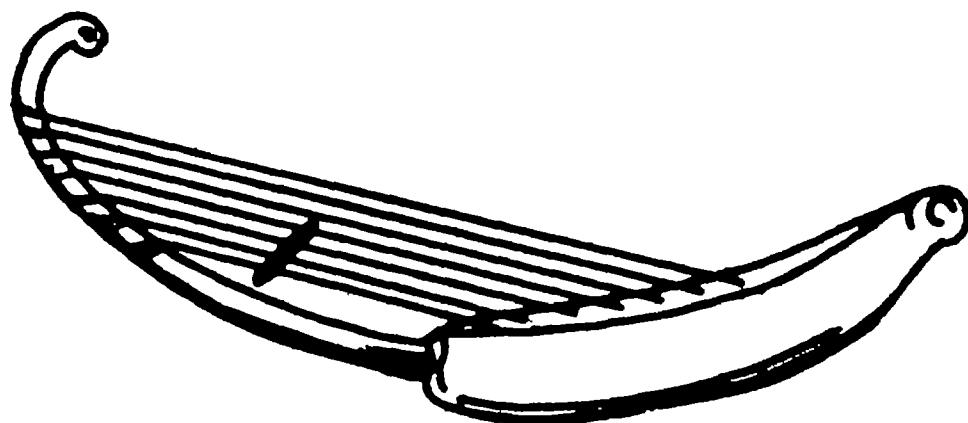
శేలి ఉండోదట'. ఈ దివ్యేన్నశ భావాన్ని వ్యాఖ్యానించదం చాలా అనవసరమైన వని.

వేదంలో చెప్పిన విషము 'పన' లేక 'మహావిష' అని వర్ణించేరు. ఈ విష 'దండ' లో వది కన్నాలుండి, ఒక్కొక్క కన్నం మంచి వది తంతులు చమ్మన నూరు తంతులున్న వాయిద్యంగా చెప్పేరు. ఈ తంతులు 'ముంజ' అనే ఒక రకం గడ్డితో పేనిన తంతులట. ఏలిలో 33 తంతుల్ని యజ్ఞకర్మకమాల కథివతిమైన 'అధ్యర్యాదు' కట్టాలట. ఇంకాక 33 తంతులను ముగ్గేదవరునం చేసే 'పూత' కట్టాలట. సామవేదం చదివే 'ఉద్దాత' మరి 33 తంతులను కట్టాలి. అఖరి తంతుని యజమాని లేక యగకర్త కట్టాలట. ఉద్దాత 'అసుది' అనే వీతం మిద కూర్చుంటే, మగితిన వారు గడ్డి చావల మిద కూర్చుని యజ్ఞ మంత్రాలు చదువుతారట. తర్వాత సాహాత్యంలో దీన్ని 'శత తంత విష' అని పేర్కొన్నారు. ఈ విష కాళ్చిరలో కనిపించే 'సంతూర' వాయిద్యంలా ఉంటుందని కొంతమంది అభిప్రాయం.

ఈ 'తత' వాయిద్యాల్లోని తంతులను పురాణ కాలంలో 'ముంజ' మొదలైన వాటిగడ్డితో అల్లి, తర్వాత కాలంలో జంతువుల పేగు దారాలు 'గద్' (gudi) మంత్రమోగించారని, క్రమేవీ లోహ తంతులు వాడదం నేరుకున్నారని తెలుస్తుంది. తమిశ భాషలోని గ్రంథాల్లో తత వాయిద్యాలకు 'నరంషుక్షురువి' అంటే గద్ దారాల్ని వాడే వారని చెప్పారు. బుహత్కుధా సరిత్సాగరంలో, ఒక కథలో కనకపురంలోని ఒక యువరాజు 'ఖందుమతి' అనే బెస్తుకుల స్త్రీని, 'దేవాంశతో' కూడిన ఏను బెస్తుకులంలో పుట్టదం ఎలా జరిగిందని' వ్రష్టిస్తాము. శక్తిదేవుని భార్యామైన ఆ ఖందుమతి సమాధానం చెప్పుతూ - కాను హర్యం దేవతల్లో పుండేదాన్నని, ఒకసారి తన విషకు తతి కావలసి వచ్చి, ఒక అపు పేగును కారికిసందువల్ల తనకి మర్యాజన్మ బెస్తుకులంలో కలిగిందని చెప్పింది. అపు పేగును కారికిసందువల్లనే తనకి ఆమం కలిగిందని చెప్పుతూ, అపు మాంసం తినేవాళ్ళ గతేమిటి అనే ప్రవశ్చతో ముగిస్తుంది. ఆ రోజుల్లో ఇనవ తిగల్ని ఉపయోగించదం బూగా వరిపొట్టు పొయిందిగాని సారంగి మొదలైన ఏల్లుతో వాయించే వాయిద్యాల్లో అక్కడక్కడ నన్నని 'గద్' తంతులు వాడదం ఇంకా అలవాటుంది.

సూర్యవాయిద్యాల్ని గురించి చెప్పుతూ సంగీతగ్రంథాలు రెఱడు రకాల్ని పేర్కొన్నాయి. ఒకటి 7 తిగల రకం, ఇంకాకటి 9 తిగల రకం. ప్రాంతియమైన స్వల్ప తేడాలుండేవనిపిస్తుంది. ఏమంటే, 7 తిగల వాయిద్యాన్ని, 'చిత్ర' అని, 'వరివాదిని' అని, 'సప్తతంత' అని గ్రంథాల్లో చెప్పారు. ఏవరాలు సరిగా చెవుక పొవదు వల్ల తంతుల సంఖ్యను బట్టి పేర్లు వేరుగా చెప్పారా లేక ఒక వాయిద్యానికి మూరు పేర్లు చెప్పారా అని సందేహం రాక తవ్వడం లేదు. చిత్ర అనే పేరు మైతం రామాయణంలో చాలాసార్లు చెవుబడింది. 9 తంతులున్న దాని పేరు 'వివంచి' అని చెప్పి, చిత్ర' వాయిద్యాన్ని వేలితో మిటి వాయిస్తే, 'వివంచి'ని 'కౌణ' అనే (plectrum) క్రరముక్కతో వాయించినట్లు మహా కావ్యాల్లో చెప్పారు.

బాగ ప్రాథమికావస్థలో హారు వాయిద్యాలకు, తంతులు నిల్చుకు లిగించి క్షీరారేషాగాని, క్రమక్రమంగా నైషుణ్యంతో ధ్వని విస్తరం కోసం ఒక వస్తువు పువయోగించడం (resonator) నేరుకుని, తంతుల నింకాక వక్క లిగించడానికి ఒక వంచిన క్రరను ఉపయోగించేరని తెలుస్తుంది. మన దేశంలో తంతులను వైటీలఫ్స్ (pegs) లిగించడం, క్రమేవి కాని, మొదట్లో తలియలేదు. తంతులు 'రఘానేటర్' లో లిగించిన తర్వాత, వాటిని చిన్న తోలు ముక్కుకు లిగించి, అ తోలు ముక్కును తంతులు లిగించే ఇంకాక క్రరకు చుట్టేవారు. తంతులను లిగించవలసినవస్తే, ఈ తోలు ముక్కును క్రర వైకి, కిందికి జరిపి తంతిని లిగిస్తే స్వరస్థాయి పొచ్చయ్యేది. ఇలా తిగమ లిగించి కావలసిన స్వరస్థానాలకు సరిచేయడం బాగ ప్రమశ్శ కూడిన వనైనా, వాట్లు స్వరాలను, స్వరస్థానాలను చాలా సమర్థపంచంగా శ్రుతిచేసి ఉంచాలని తెలుస్తుంది. ధ్వని విప్పుత చేయడం కోసం, మొట్టమొదట అనవకాయ బుర్రల్ని ఉపయోగించినా,

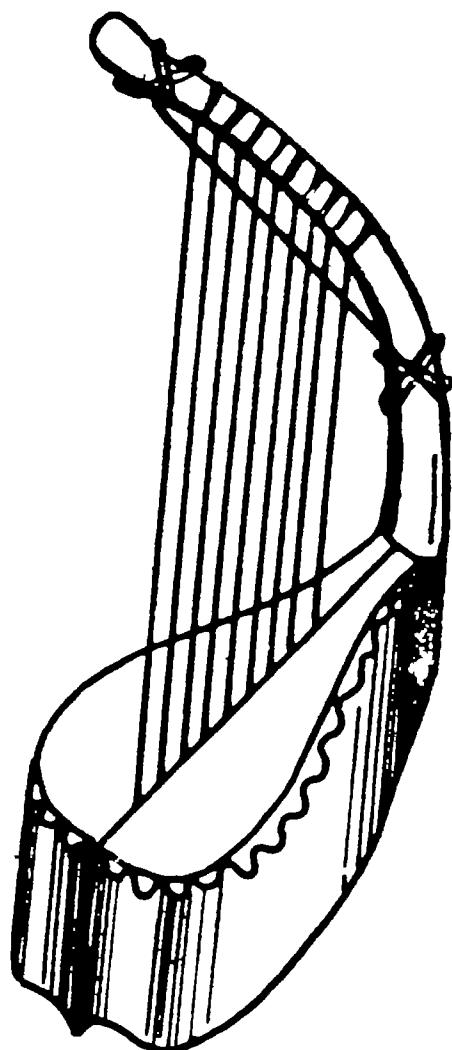

37. సప్త తంతి విఱ

తర్వాత ఈ వనకి క్రరతో చేసిన చిన్న 'సాప' లేక 'దౌ' (boat-shaped) ఆకారంలో ఉన్న రాన్ని, తోలుతో కవిగాని, క్రరచెక్కుతో కవిగాని ఉపయోగించేరని తెలుస్తుంది. ఈ ధ్వని విప్పుత వరికరానికి 'అంభవ' లేక 'దౌ' అని పేరుందేది. ఈ దౌకి ఒక వైనై క్రర, 'దండ' లిగించి ఏదో రెండిదో మధ్యను తంతులను లిగించేవారు. ఆ రోజుల్లో హారు వాయిద్య ఖిలా ఉండి పుండవమ్మ. ఒక ఉహాచిత్రాన్నిచుగుత, పారకుల కవగాహానకోసం చిత్రించడమైంది. (చిత్రం : 37)

ముగ్గెదంలో 'భగవద్గుత్తవిఱ' (శరీరానికి), మానవ కృతపిఱక్కి చక్కని పొరికలు చెప్ప బడ్డాయి. శరీరం లేక భగవద్గుత్త విఱకి తలకాయ, పొట్ట, నాలిక, నరాలు, చర్మం ఉన్నట్లు, మానవాక్కాక విఱలో తలకాయ అనవకాయబుర్రగాను, లోపలి గుల్ల భాగాన్ని పొట్టగాను (Ambhana), వాయించడం నాలికగాను, తంతులను నరాలుగాను, సంగితాన్ని మాటగాను, శరీరాన్ని చర్మంతో కవినట్లు విఱకూడ చర్మంతో కవ్వబడిందని చెప్పారు.

ఈ పుష్టకప్రారంభంలో అర్యల, అర్యేతరుల నాగరికతని చరిప్పు, వారి సాంఘిక, సాంస్కృతిక సంబంధాల్ని గురించి చెప్పుకున్నాం. సామాన్య రుషీలో ద్రవిడుల సంస్కృతి, ఆచారాలు వేరుగా పుండేవని, అర్యలు మన దేశంలో వ్రవేశించిన తర్వాత, అర్యల ఆచారాలు, ద్రవిడులని కలిసిపోయేయని అభిప్రాయం; కాని చాలా లోతు దుష్టిగల వెద్దల్లో ఇలాంటి సాంస్కృతిక వ్యక్తాయాసాలను వుచించి, తర్కించడం తప్పని, మన దేశమంతటా ఒకే వ్రజ, ఒకే సస్కృతి అని అంటారు. ఇలాంటి సంస్కృతులు ఒకదానికాకది ఇచ్చి వుచ్చుకోవడం మొదలైన చర్చ, సంగితం దగ్గిరకి వచ్చేటవుటికి, మరింత క్లిప్పణిగా తయారై, వట్టి పాగమంచులా మారుమంది, ఏమంటే సంస్కృతులు, నాగరికతలు ఎంత వేగంగా కలిసిపోతాయింటే, మనం వాటిని గుర్తించి, ప్రాయధం మొదలుపెట్టిసరికి అని వైకి అవినాభావంగాకలిసిపోయి, కొన్నింటి మూల నిద్ధారణలు వర్ణించం బిగిలి గుర్తించ గలిగేట్లుంటాయి. ఈ కలయిక ఒక జాతిలోనే కాక అంతర్జాతియంగా కూడా వరమ సత్యం అనాలి. ఎలాగంటే ఈజిష్టు, అరేబియా, గ్రిసు మొదలైన దేశాల నుంచి వాయిద్యాలు వచ్చి మన దేశ 'ద్రవిడ' వ్రజల్లో కలిసిపోయి ఉండవచ్చు. ఇదంతా మనస్వులో దూరంగా ఉంచుకొని, తమిళులప్రాచీన సాహిత్యం కొంత తిరగేస్తే అర్యల కంటె భిన్నమైనదని తోచే సంగిత సమాచారం కొంత కనిపిస్తుంది. తమిళసాహిత్యంలో తంతి వాయిద్యాల్లో ముఖ్యంగా చెప్పినది 'యాఝ' వాయిద్యం. కాని ఈ యాఝ (Yazh) వాయిద్యం అర్యలదని చెప్పుక్కు

38. యాఝ

'పాలికర్య' వీటిల కంటె భిన్నమైనదా? ఈ సాహిత్యంలో కొన్ని సందర్భాల్లో 'యాఝ', 'విష్ణు' వదాల్ని వక్కువక్కుల చెపుతూ వచ్చారు. యాఝ చెప్పవలసిన చోట విష్ణు అని, విష్ణు అని చెప్పవలసిన సందర్భంలో యాఝ అని ఉదహరించబడ్డాయి. దాని వల్ల కొందరు వండితులు యాఝ, విష్ణు వాయిద్యాలు పేరని, మరికొందరు ఆని ఒకటీనని అభిప్రాయ వదులున్నారు. పొని అంటే, మకరయాఝ అన్నా, మకరవిష్ణు అన్నా ఒకటీనని చాలా మందికి తెలుసు. ఇలాంటి సందర్భాలో ఈ వాయిద్యాల్ని అర్యల వనదమా లేక ద్రవిడుల వనదమా? ఇంక వాటి నిర్వాచాన్ని కూడ ఒకే రకంగా వర్ణించేరు. సరే, సాంస్కృతిక వివయాలటుంచి, కొంతమంది వండితులు వురాజ గ్రంథాలైన, వట్టవట్టు, సిలవ్పరికారం, మటిమేకలై, జీవక చింతామణి మొదలైన

గ్రంథాల్చి, ఇంక పురావస్తు నిదర్శనలను బూగా చదిని, జీర్ణించుకొని ఈ యశ వాయిద్యాల్చి గురించి నివరాలతో చెప్పారు. (చిత్రం : 38)

ఖముళికి 'వరియాట' అన్నది ప్రవర్ధమంలో చెవుబడ్డ 'వరంబుకరువి' వాయిద్యంగా ఉండి ఉండాలి. కళ్ళనర అనే పురాణ గ్రంథకర్త, ఒక పేటగారు 'కుమిఝ' (Kumizh) చెట్టు యొక్క గుల్లగా పున్న కమ్మతో ఎల్లు తయారుచేసి దానికాక వారశాశు నాంగా కట్టి, వరియాట వాయిద్యం తయారుచేసుకుని, అది వాయించుకుంటూ, 'కురంజివన్' పారుకుంటూ హాయిగా తిరిగివారని చెప్పారు. వన్ అంటే రాగమన్నమాట. తర్వాత ఇంక ఎక్కువ తంతులతో (narambu = పేసుతంత) ఈ హారుగులను తయారు చెయ్యుదం నేరుగున్నారు. 'శంకోదియాట' అన్నదానికి ధ్వని లిస్ట్రారం కోసం ఒక 'రసానేటర్' ఉండి, క్రర చెక్కుతో కవ్వబడిందై ఉండాలి. దాని 'కోటు' అంటే దండ ఒక నిలువైన గాట్లుం వందేదని చెవుబడింది. దానికి 17 తంతులుండేవట. 'సంకోట' యాటకు 4 తంతులు మర్కురస్థాయిలోను, 7 తంతులు మధ్యస్థాయిలోను, 3 తంతులు తార స్థాయిలోను లిగించి ఉండేదని చెప్పారు. పెరియాట చాల పెద్ద వాయిద్యమై ఉండాలి. దాన్ని నావ ఆకారంలోని 'వత్తర' అంటే రసానేటరను హోలుతో కవిగా 21 తంతుల లిగించి తయారుచేసిందట... సిరియాట అన్నది పెరియాట కుట్టి చిన్నదన్నమాట. మకరయాట లేక మకరవిష్ట్రైకి 19 తంతులుండి, ఇవన్ని పేసు తంతులే, చాలా భాగ్యమంతులు వారి అంతఃపురాల్లో వాయించునేని. తమిష గ్రంథకర్తలు దీన్ని 'అవనక్కువిష్టై' అంటే యవనులు (గ్రిసుదేశస్థలు లేక గ్రీకులు) ఉపయోగించేదని చెప్పారు. యవనులు అంటే గ్రీకులే కాక ఇతర దేశస్థులందర్లు యవనులనడం అలవాటుంది. అయితే గ్రీకులు వాయించే ఒక మారుకు 'మగడిన్' లనే పేరుంది. గ్రీకులు దీన్నుక 'లిడియన్' దేశపు ప్రాచీన వాయిద్యంగా భావిస్తారు. ఎన్క్రియోన్' (Anacreon) అనే ఎడియన్ కని, క్రీస్తుపూర్వం 6వ శతాబ్దానికి చెందినవాడు, తన వద్యంలో ఇలా ప్రాసేదు. 'ఓ లూకేసినె! నేనెక లిడియన్ హారు వాయిస్తున్నాను. అఇ 20 తంతులున్న ఒక 'మగడే' ఏను మంచి యవనులో పున్నాను'. అని ప్రాసేదు. ఒకదే జ్ఞానవకముంచు కోవాలి. గ్రీకులకు స్వంతంగా సంగీత వాయిద్యాలేమీ ఉండేవి కావు. ఎమైనా 'మగడిన్' ఉంటే, అని మెసవదోమియ, ఇరాన మెదలైన దేశాల్యుంచి దిగుమతి చేసుకున్నవై యుండాలి. వాటిని వాశు ప్రాచ్య దేశాల్యుంచి వచ్చినవని అనుకొనేవారు. స్టోర్ము మహాశయుడు ఏది సిద్ధియాల సుద్రిక్తవరుస్తాయని ఉండించేదు. ఈ మకరయాట (మగడిన్ = మకర) మన దక్కిఱ దేశానికి వచ్చిమ ఏషియ నుంచి కాని, లేక అక్కుడనుంచి గ్రీసు ద్వారా కాని ప్రవయాంఱం చేసి వుండవచ్చు. క్రీస్తు తర్వాత 10వ శతాబ్దానికి పూర్వమే, ఈ మకరవింఱ ఇండోనీషియ చేరుకుంది. ఇండోనీషియలో, తూర్పు జావాలో పున్న 'జలతుండ' ఇల్సాల్లో (క్రి.క. 977) ఈ మకరవింఱ, ఒక రసానేటరతో, మెసలి ముఖంలో పున్నట్లు కనపిస్తుంది. ఆ దేశంలో కూడ దీనిని

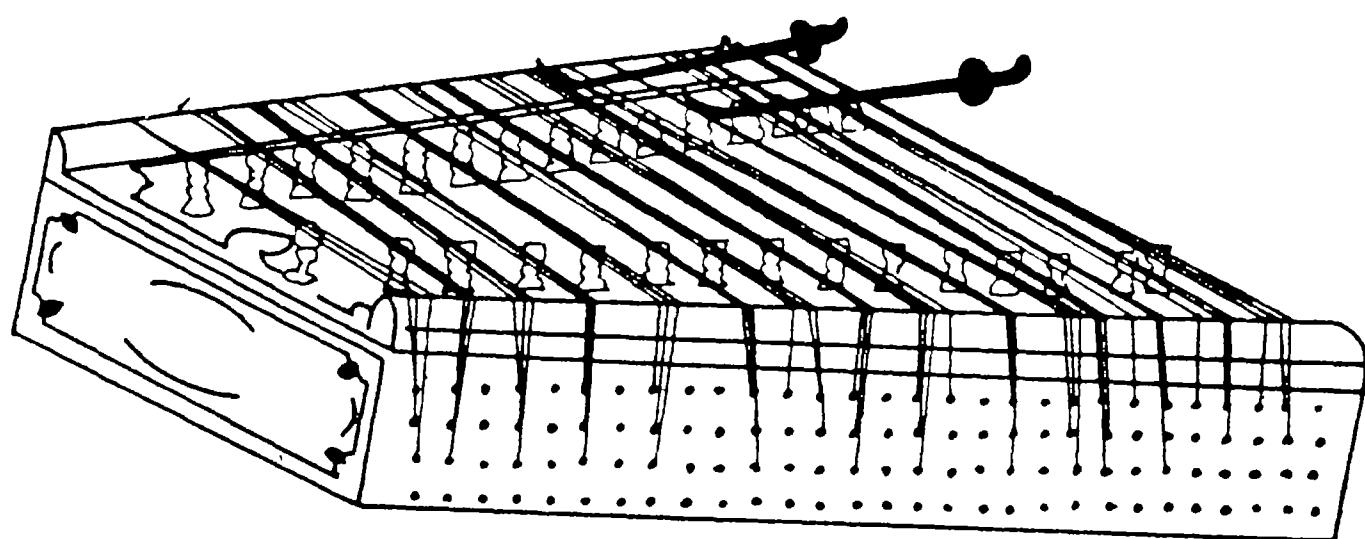
భాగ్యవంతులు, రాజులు, ఉపయోగించేరని తెలుస్తాంది. తమిళనాడులో 'ఆదియాట' కూడ అంతే మొదటి మాట ఈంది. కృతయుగంలో రాక్షసుల్ని, దెయ్యాల్ని, భూతాల్ని స్వాధినం చేసుకొవడానికి దీన్ని ఉపయోగించేరని గాథలు చెపుతాయి. ఆ వాయిద్యానికి. ఒక్కప్పుడ్నిస్తున్న స్థాయిలో 200 తంతుల చౌప్పున, 5 స్థాయిల్లో మొత్తం 1000 తంతులు బిగించేవారట. ఇది ఎంతవరకు నిజమో, ఎంతవరకు ఉట్టేకో మనకు తెలియదు. 'వెరుకలం' అనే యాట, ఈ ఆదియాట బహుఃస్థితినేమో! ఈ రోజుల్లో సితార వాయిద్యం బూగాప్రసిద్ధినట్లు, యాట ఆ రోజుల్లో బూగాప్రసిద్ధి చెందింది, ప్రాముఖ్యమైంది కూడాను. ఇలవృద్ధికారంలో 'కనల్యరి' అనే పాటలో, రాజనర్తకి మాధవి, కథానాయకుడైన కోవలన్, ఎలా కలుసుకున్నారో వర్ణించి చెప్పారు. 'చేపులతో నమస్కరించి, - ఆమె నగిషీ చేసిన పట్టె తెరిచి, అందులోంచి - పత్రర (రసానేటర), కోటు (దండి) తతులతో కూడి, పుష్టులు నగిషీ చేసి చక్కటి పెండ్లికూతుర్ని అలంకరించినట్లన్న యాటను, బైటిక తిసి, ముందుగా తాను తంతులన్ని స్వకమంగా, సుస్వరంగా పున్నాయో లేదో మిటి చూసిందట. యాటను మిటి సరిచూస్తున్న ఆమె చేతి వేశ్ము ఉంగరాలతో సహకదులుతూంటే, భ్రమరాలు పుష్టుగుచ్చం మిద సంచరిస్తూన్నట్టుగా కనపిచేయట. స్వరాలన్నిటినీ సరిజూసి కోవలన చేతికి యాట సందిస్తూ అందట. 'మిమ్మల్ని నేను అజ్ఞాపించను. మికే పాట కావాలో సెలవయ్యండి.' ఆయన కావేరి నది మిద, 'కనల్యరి' (సముద్రపుట్టు) మిద పాటలు ఎంతో హాయిగా గాసుం చేశాడట' అని చెవుబడింది.

భరహాత, బుధ్ఘగయల శాసనాల్లో కనపించే హార్యులకు 5 తంతులే కనపిస్తున్నాయి. కాని క్రీస్తుకు పూర్వం 3వ శతాబ్దానికి చెందిన అజంతాకు దగ్గిరగా పున్న 'పితర భోరా'లోని శిల్పాల్లోను, ఇల్ప బొమ్మల్లోను, 2వ శతాబ్దానికి చెందిన మధ్యప్రదేశలోని 'సాంచి' పద్మ పున్న వాటిల్లోను, క్రీస్తు తర్వాత 3వ శతాబ్దపు అమరావతి, నాగార్జున కొండ శిల్పాల్లోను కూడ సామాన్యంగా 7 తంతుల హార్యలే కనపిస్తాయి. చిత్రమేమంటే, మహారాష్ట్ర, అంధరాష్ట్రాల్లోను, కొంచెంగా తమిళనాడులోను కనవద్ద పురావస్తు నిదర్శనాల ప్రకారం హార్యలిక్కడ ఉండేవని తెలుస్తాందిగాని, పక్కనే పున్న కర్మాటకలో మైతం హార్యలున్నట్లుగా పురాతన కాలం నుంచీ కూడ నిదర్శనాలేమి దొరకలేదు. ఇంకా చక్కటి ఆధారమేమిటంటే నాటాల మిద ముద్రించిన బొమ్మలు. స్వప్రసిద్ధ చరిత్రకారుడు ముజూందార ఇలా చెప్పారు. 'సముద్ర గుఫ్ఫాలు గప్ప సేనాధిపతి, మహా మేధావియైన రాజ్యాంగ వేత్త. ఆదీగాక శాంతియుత మార్గావలంబి కూడాను. ఆలహాబాదులో దొరికిన శాసనాల ప్రకారం అయన మంచి కవి, గాయకుడు, విద్యాపోషకుడు. అయనకు కవరాజు అని విరుదుండేది. ఆయన సంగీరాభిమానానికి నిదర్శనంగా ఒక బంగారు నాటంలో, ఆయన వీరం వేసుకు కూరుని, ఒళ్ళో వీఱ పుంచుకుని వాయిస్తున్నట్లం టుంది,' అని చెప్పారు. ఇంకా విషయం, ఈ శిల్పాలన్ని బొధ్ధ సాంప్రదాయ పరంగా కనపిస్తాయి. అందువల్ల ఈ శిల్పాలను బొధ్ఘమత బోధకులు, వర్తక వ్యాపారులు,

బాధ్యరాజుల దండయ్యతల్లో ఉత్తరదేశం నుంచి దక్షిణానికి తీసుకుని వచ్చినవా అనివిస్తుంది. ఏటిలో ఎక్కువ బొమ్మలు బోధిసత్యని జీవిత ఏశేషాల్ని చిత్రించేవే. జ్ఞానార్థున కోసం గాతము దర్ఢరాత్రి మహారాజ జీవితాన్ని త్యాగం చేసిన దివ్య దృశ్యాలన్నీ, కథాకారులకు, మహా శిల్పులకు కరుణ రసభరిత వరమానంద స్వరూపాలై, మహేశార్పుష్టమైన కథాఖండ సృష్టిని ప్రేరించించాయి. నిదర్శనకు నాగార్థున కండ శిల్పాలు చాలు. ఈ బొమ్మల్లో గాతముదు నిష్కామిస్తుంటే, సర్వక గాయక బ్యందమంతా విచార నిమగ్నలై, మూర్ఖింతులైనట్లు కనిపిస్తారు. వాళ్ళ వాయిద్యాలైన హరువులు, మద్దిశ్శులు, పటువులు కింద వడి ఉన్నట్లు, వాళ్ళ ఒళ్ళు వడి ఉన్నట్లు కనిపిస్తాయి. ఈ చెవిన హరువులన్నీ విల్కారంలో రఘానేటర, దండిత కూడిన వాయిద్యాలు. ఇవన్నీ ఇదివరలో చెవిన 'పోలికార్పు' తరగతికి చెందినవి.

వెట్టె ఆకారంలో పున్న రఘానేటరతో ఏన్నాని, దండి ప్రత్యేకంగా లేకుండా ఉండేవి, ఇంకొక తరగతి పోలికార్పు వాయిద్యాలున్నాయి. ఏటికి ఈ వెట్టెమిదే తిగలు బిగిస్తారు. మన దేశంలో ప్రస్తుత కాలంలో 'సంతూర్', 'సంరమందర్' అనే వాయిద్యాలు అలాంటివే.

'సంతూర్' వాయిద్యం కాశ్మీరులో మట్టుకు బాగా ప్రసిద్ధినది. మన దేశంలో అది మరక్కడా కనిపించదు. పాశ్చాత్య దేశాల్లో దాన్ని 'దల్మమర్' అని, 'సింబలొన్' అని అంటారు. కంతమంది వండితులు దీన్ని వేదంలో చెవిన 'పన' ఏం అంటారు. వన ఏం అన్న దానికి 100 తంతు లుండేవని, గడ్డితో వేనిన తంతులని, క్రర ముక్కులతో

39. సంతూర్

కట్టి వాయించేవారని ఇదివరలో చెవుబడింది. తర్వాత కాలంలో దీన్ని 'శతతంత్ర ఏం' అన్నారని, తర్వాత ఆ పేరు 'సంతూర్'గా మరిందని అంటారు. ప్రస్తుతం సంతూర్కు

చాల తిగలన్నాయి, దాన్ని క్రరతో కట్టి వాయిస్తారు. దీని శయారి మూడు ఘుషలు గం క్రరతో చేసిన పెళ్ళైతో, చేసిందని చెప్పారి. దీని మిద ఒక వరసలో రందు చొవ్యున మొత్తం 30 'వీలు' (bridge) లున్నాయి. ఒక్కుక్క వరుసలో రందు వీలుల మిద వాలుగు తంతులు ఒకే స్వరానికి శృంగి చేసి ఉంటాయి. ఇలా మొత్తం 60 తంతులు, 15 స్వరాలకు శృంగి చేసి ఉంటాయి. వాయించేవాడు పెళ్ళైన ఎదురుగా వుంచుకొని, చిన్న మంచున్న రందు క్రరలతో కట్టి దిన్ని వాయిస్తారు. కశ్మీరిలో 'ప్ర్యాయనమ్మోద్యు' పాటల మంటి 'మకమ్ము' (Maqams) అనే ఒక రకం పాటల్ని దీని మిద వాయిస్తారు. ప్రస్తుతం దీని మిద రాగాల మంటివి కూడ వాయిస్తున్నారని, నీతిం వరిశ్రమలో దిన్ని బాగా ఉపయోగిస్తున్నారని తెలుస్తుంది. (చిత్రం : 39)

ఇంకో పెళ్ళై ఆకారంలో నున్న పొలికార్యు తరగతికి చెందిన వాయిద్యం 'స్వర మందల్' అన్నది. దీన్నే 'ఇండియన సాలెటరీ' (Indian Psaltery) అని కూడ అంటారు. సంతూర్ లాగే ఇది కూడ ఒక పెళ్ళై ఆకారంలోనే ఉంటుంది. కాని సంతూర్ కంటె ఇది బాగా చిన్నది. దీనిలో వీటలు ఉండవు, కాని దీని తంతులు చిన్న క్రవలక (ledge) మిదికి లిగింబడి, అవతల తైపు చిన్న లోహాను ముక్కలకు (tuning pins) బిగిస్తారు. ఇక్కడ ఒక స్వరానికి ఒకే తంతి ఉంటుంది, సంతూర్లో వలె వాలుగు తంతులుండవు. వేళ్ళకు 'మితు' (plectrum) పెట్టుకుని, వాయించేవాళ్ళు. దిన్ని మిటి వాయిస్తారు. కంతమంది గాయకులు ఇది మిటి వాయిస్తూ పాధ్యం కూడ కద్దు. అలా పాయితుంటే, పాట వక్కని దీనిని మితు ఎనడానికి మహా రక్తిగా వుంటుంది. ఇది మన పురాణ గ్రంథాల్లో చెప్పిన 'మత్తకోకిల్' అనే వాయిద్యంలా కనిపిస్తుంది, క్రమంగా దీని పేరు మారిందేమో! ఈ వాయిద్యాన్ని మధ్య యుగ సాహిత్య గ్రంథాల్లో, 15 వ శతాబ్దం నుంచి చెబుతూన్నట్లు తోస్తుంది. తర్వాత పొంది కషులు కూడ దీన్ని చెపుతు వచ్చారు. 'అయిని అక్కరి' గ్రంథంలో ఇది చెవ్వబడింది. ఈ పొలికార్యు వాయిద్యం వళ్ళమ ఏచియలో 'కనూన్' అని, సిరియ దేశంలో 'కిఫోర్' అని 11వ శతాబ్దం నుంచి వ్యవహారంవలుటున్నట్లు కనిపిస్తుంది. 'అయిని అక్కరి'లో స్వరమందల్ 'కనూన్' వాయిద్యంలా ఉంటుందని, దానికి 21 తంతులున్నాయని, వాటిలో కన్ని ఇన్నప తిగలని, కన్ని ఇత్తదివని, మరికన్ని 'పేగు దారాలు' అంటే గదలని పేర్కునబడింది.

చరిత కందని కాలం నుంచీ క్రిస్తు తర్వాత సుమారు 10వ శతాబ్దం వరకు, మనకు తెలిసి సుమారు 3000 సంవత్సరాలపాటు, ఏకచ్ఛ్రాధివర్త్యంగా మన సంగీత లోకంలో ఎంతో కిర్తి ప్రతిష్ఠలతో పాటించిన ఈ హర్షులనే పొలికార్యు వాయిద్యాలు, వాటి నిర్మాణం, వాయించే ఎధానాలు ఎంతో రాస్ట్రీయ వద్దతితో, నైపుణ్యంతో నదుస్తూన్న సమయంలో హరాత్తుగా ఇన్నిస్తు సంగీత లోకాన్నించి మాయమైపోయాయి. జ్ఞావకార్థం ఈ సంతూర్, స్వరమందల్ వాయిద్యాలు మూతం ఏగిలిపోయాయి. 10వ శతాబ్దం నుంచి తంతని మిటి వాయించి, వక్కనే ఒక చెక్కుమిద (finger board) స్వర

స్థానాల నేర్చుటు చేసుకున్న ‘మానోర్యు’ వాయిద్యాలు అంటే కచ్చవి, సితార, సరోద, సరస్వతి ఏట మొదలైన ‘లూద్’ వాయిద్యాలు, కిన్నరి, రుద్ర ఏట మొదలైన ‘జిధర్’ వాయిద్యాలు సంగీత లోకంలో ప్రవేశించి ఈ నాటి వరకు స్థిరపడి పోయాయి. ఈవిధమైన మహా విష్ణవం మన వాయిద్యాల మీద, మన సంగీత విధానం మీద ఎంతో ప్రభావాన్ని కనబరుస్తుంది. ఇది అనేక విధాలుగా తెలుసుకోవలసిన విషయమే గాని దాన్నిక్కుడ ప్రవస్త్రానించదం ఈ పుస్తక వరిష్ఠత నతిక్రమించదం అనుటుంది.

సంగీత గ్రంథాల్చి, ఇతర సాహిత్యాన్ని తిరగేస్తే మళ్ళీ వూర్యం చెప్పిన లోపాలే ఎదురపుతాయి. నిదర్శనం లేని సమాచారం, అధారం లేని అభిప్రాయాలు, అసంహారమైన వర్ణనలు మొదలైన సమస్యలే మనకి కనబడేవి. అలాంటి సందర్భంలో ఒకభస్తు చేయగలిగేది, ఎదిచివెట్టిని విషయాల్ని కొంతవరకు ఒక దానిలో నెకటి సమన్వయం చేయడం; సందర్భానికి వేరు వేరు పేర్లు చెప్పడం, చెప్పిన పేరు సమగ్రంగా లేకపోవడం మొదలైనవన్నీ అవరోధాలుగా తయారయ్యేయి. ‘ఏక తంత్రి’, ‘నకులి’, ‘త్రితంత్రి’ అని ఏటల్ని ఒక తంత్ర, రెండు తంతులు, మూడు తంతులని మూడు రకాలుగా చెప్పేరు. అని హర్ష రకాలా, జిధర్ రకాలా, లూద్ రకాలా అని ఎవరాలు లేపు. ఇంగ్లీషు తర్వాతమాలో గూడ ఈ ఎవరాలేమి తెలిసిరావటం లేదు. అందుచేత చాలా జ్ఞాగ్రత్తగా, వరిశిలనా దృష్టితో అర్థం చేసుకోవలసిన అగత్య మేర్పడింది.

జిధర్ వాయిద్యాలంటే స్వర స్థానాల్ని వాయించడానికి ఒక చెక్క అంటే దండి ఎర్పాటుండి, మెట్లున్నవి గాని అయి ఉండవచ్చ. ఏటిలో ముఖ్య విషయం, ధ్వని ఎస్త్రారం కోసం ఎర్పుద్ద బుర్ర, దండికి కింది భాగంలో కట్టబడి ఉంటుంది ఈ వాయిద్యాలకి ప్రాథమిక దశ, ధ్వని ఎస్త్రారం కోసం బురగాని, మెట్ల ఎర్పాటుగాని లేకపోయినా, జింటాంగ వాయిద్యం, దాని తరగతిలో చెప్పిన ఇతర వాయిద్యాలై ఉంటాయని చెప్పవచ్చ. ఈ జింటాంగ ప్రథమంలో వెదురుతో చేసినదైనా ఇతరమైన సమగ్ర జిధర్ వాయిద్యాల నిర్మాణానికి దారి తిసిందని చెప్పాలి. వాయిద్య నిర్మాణ ప్రథమావస్థలు, తర్వాత వాటి సమగ్ర రూపాల్ని చర్చించడం ఇక్కడ ఏలుపడదు. దానికి ఇతర సాంకేతిక సమాచారం కావలసివస్తుంది. ఈ పుస్తకంలో దాన్నింతా ఎవరించడం కష్టం.

బరిస్పాలోని ‘తుయిలా’ వాయిద్యం, జిధర్ రకాల్లో అతి సామాన్య నిర్మాణం గల వాయిద్యం. దీన్ని వాయించేవాళ్ళు అక్కడ కూడా తక్కువైపోయారు. దీని ముఖ్య భాగం ఒక వెదురు క్రరు. ఆ క్రరుమిద ఒక ‘గద్’ దారం బిగించి ఉంటుంది. ఇక్కడ గదొని కొసని బిగించడానికి ఒక పీటగాని, క్రర చెక్క గాని, హాటి గాని ఏమీ లేపు. వెదురు క్రర కింద

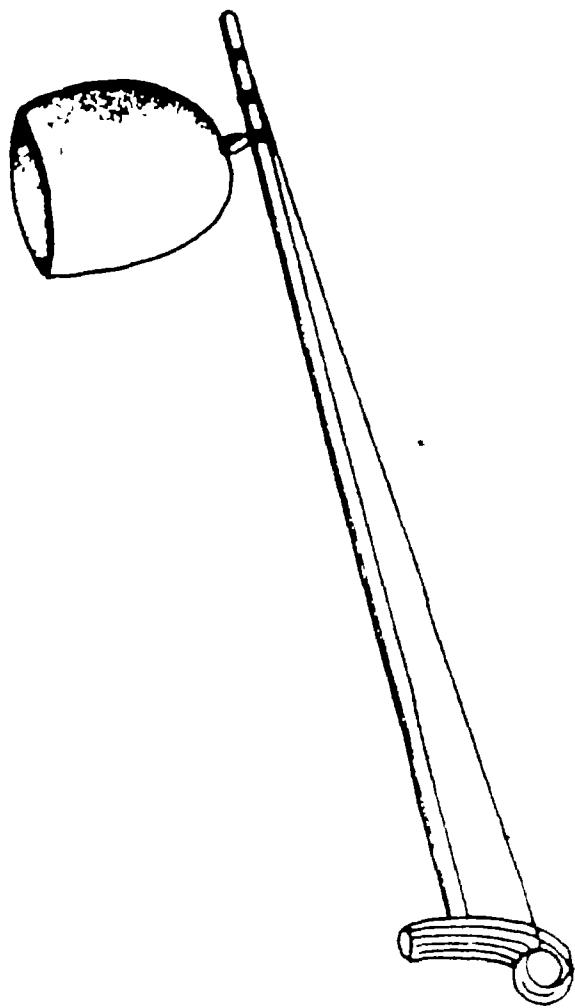
పగానికి కోసిన ఒక అనవకాయ బుర్ర అతకబడి ఉంటుంది. వాయించేవాళ్లు దిన బుర్రని వక్షస్థలం మీద అయిమూలగా పెట్టుకుని, దారాన్ని కింద భాగంలో మిటి మరి చేత్తే ఆపుతూ స్వర స్ఫోనాన్ని వాయిస్తారు.

ఇలా వాయించేటవుదు 7 స్వర స్ఫోనాలకి
3 వేళ్లు మాత్రం ఉన్నయోగిస్తారు.
(చిత్రం : 40)

ఇవ్వదున్న వర్ణనలను బట్టి, ఈ తుయిలా వాయిద్యం పురాణ కాలంలో చెప్పిన
'అలావిని ఏట' వలె మందవచుని
అనుకోగలం. అలావిని ఏట అన్నది పురాణ
గ్రంథాల్లో శాఖ్యాది ముఖ్యిలు
(ముఖ్యి=గుప్పిట=fist length) పొడుగైన
దండిగలదని, 20 సెంటీమీటర్లు చుట్టూకొలత
గల అనవకాయ బుర్ర ఉన్నదని, ఒక
శంతిగాని వూడు తంతులు గాని
ఉందవచుని చెప్పబడింది. తంతుల కొరకు
గటగాని, నూలు దారం గాని, సిల్కు దారం
గాని ఉందవచుని చెప్పారు.

'ఏకతార', 'ఏక తంతి', రెండు ఒకే
మాదిరి పేర్లుగాని వాయిద్యాలు వేరైనవి.

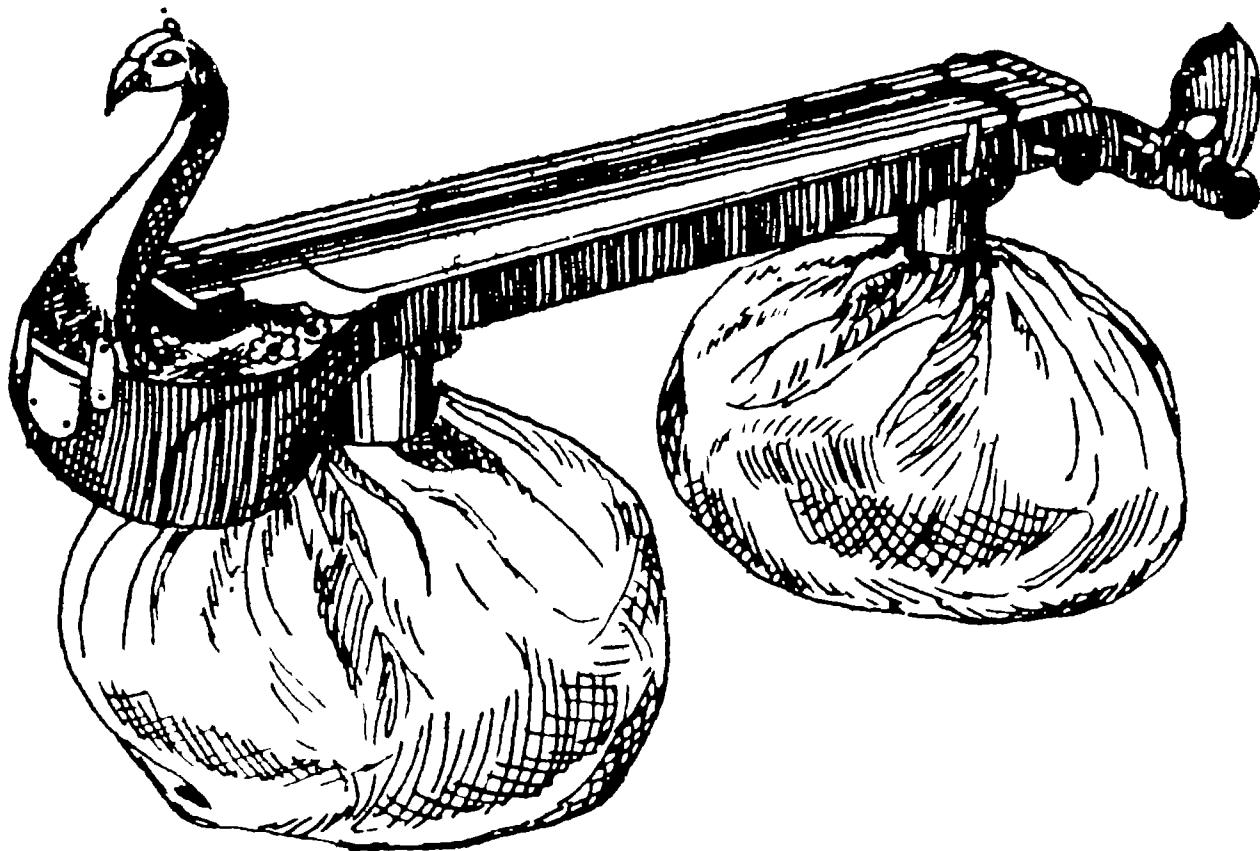
మధ్య యుగానికి కొంచెం ముందు నుంచి అంటే 11వ శతాబ్దం నుంచి 'ఏక తంతి' అనే
పేరుతో ఇది చెప్పబడింది గాని భరతుని కాలంలోని 'ఘోషక' వాయిద్యమిదే అయి
ఉందవచు. దీన్నే 'బ్రిహ్మవీట' అని, సరస్వతిదేవి దీనిలో వెలిసిందని గ్రంథాలు
వర్ణించేయి. దీని దండి సుమారు 140 సెంటీమీటర్లు పాదపుండి, ఒక అనవకాయ బుర్ర
ఈ దండి కింద అతకబడింది. ఒక వెదలైన వీట ఉండి, దాని మీదనుంచి ఒక గట
దారం కిందికి కట్టబడి ఉంది. తుయిలా, అలావిని ఏటల వలనే దీన్ని కూడ వక్షస్థలం
మీద పెట్టుకుని ఒక చేత్తే మిటుతూ, ఇంకో చేత్తే 'క్రమిక' అనే గుండటి వెదురు
క్రరముక్కతో, కిందికి వైకి కదుపుతూ స్వరాలు రాగం కూడ వాయించవచు. అయితే
దీని వీట మీద గట కింద ఒక చిన్న సన్ననివెదురు పేటుని 'జీవం' కోసం ఉంచుతారు.
దానితో మీటే ధ్వని ఎక్కువపుతుంది. సంగీతగ్రంథాల్లో దీన్ని వాయించే విధానాలు అంటే
కుడి చేత్తే మిటడం ఎలాగో, ఎదం చేత్తే క్రమిక తంతి మీద ఎలా కదిని వాయించాలో
ప్రత్యేకంగా ఎన్నో ఎవరాలతో ప్రాశారు. ఇక్కడ మనం గుర్తించవలసిన ఎషయాలున్నాయి.
వాయిద్యాన్ని వక్షస్థలం మీద పెట్టుకుని అంటే నిలబెట్టి వాయించడం ఒకటి. ఈ రోజుల్లో

40. తుయిల

రుద్రవిష, పరమ్యతి నిటను కూడ ఎలపెట్టి వాయించే ఉఱవాటును కొంతమంది దగ్గిర చూస్తున్నాం. తంతి కీర్తి జీవం పెట్టి, నాటన్ని ఇనుమరింపచేసి వాయించడు రెండవ విషయం. తంబూర వాయిద్యంలోని వోషం ముఖ్యంగా ఈ జీవమే, అది ఈ నాయ కూడ అనుపరిస్తూన్న విధానమే. మూర్ఖవది 'క్ర్యూక' ఉపయోగించడం. ఉత్తర భారత దేశంలో వచ్చిత నిటకి, దక్కిణాదిని గోటు వాయిద్యానికి కూడ క్ర్యూక ఉపయోగిస్తున్నారు.

హిందూస్తాని సంగింటంలో పుపయోగించే వచ్చితవిష ఒక మెట్లు లేని జిథర వాయిద్యం. దీని ఫింగర బోర్డు అంటే స్వరస్తానాలు వాయించే చెక్క, 125 సెంటీమీటర్ల పొయగుండి, కింద రెండు అనవకాయ ముర్రలు రెండు కొసల్ని అంటకపడి ఉంటాయి. ఒక వెదల్పుయిన వీట దండికి ఒక కొసని ఉంటుంది. ఇంకొక కొసని చెక్కలో (ledge)నాలుగు హాటీలు (pegs) ఉండి, వాయించడానికి ముఖ్యమైన నాలుగు తంతుల్ని వీట మీద పుంచి దండి కొసనున్న హాటీల్లో లిగిస్తారు. ఇవగాక 'చికరి' అనే (chikari) రెండు తంతులు అధార శృంగాల సూచించడం కోసం లిగిస్తారు. వైన చెప్పిన ముఖ్య తంతులు నాలుగింటిని గూడ కాణవం (plectrum) అంటే తిగతో తయారుచేసి వేలుకు తగిలించుకునే నథం పంచి దాన్ని వెట్టుకుని మీటుతూ వాయిస్తారు. పాల గాని వాయించడం కోసం ఇక్కడ ఎదం చేతిలో 'క్ర్యూక' బదులుగా ఒక గాజు బంతి (glass ball) పుపయోగించి, తిగలమీద కదుపుతూ వాయిస్తారు. ముఖ్య తంతుల కొండ 'తరాబ్' అనే 12 సన్న తిగల్ని, అమర్పి లిగిస్తారు. వాయిస్తూంటే ఈ తరాబ్ తిగలు

41. వచ్చిత నిట

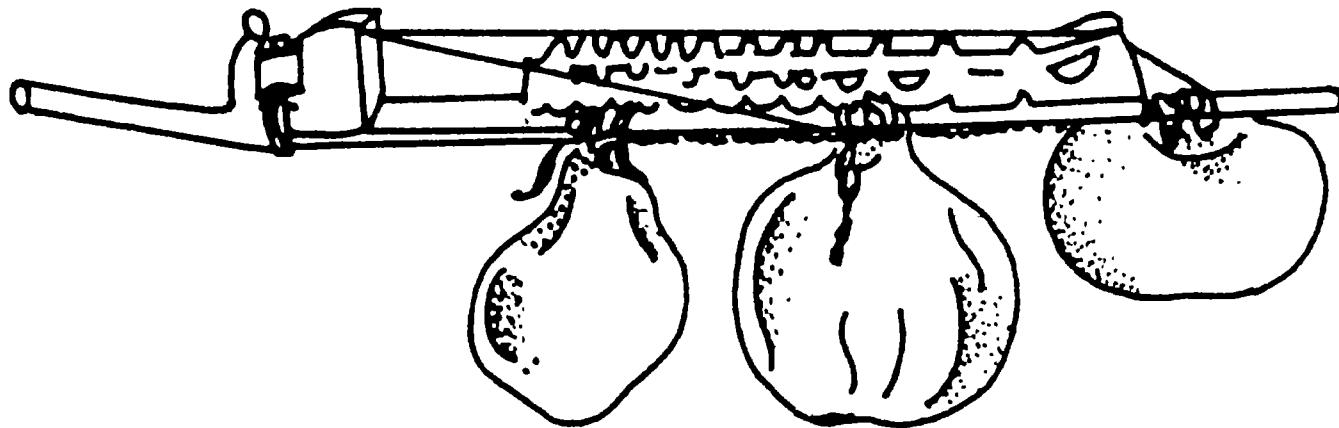
అనుకంపనత్త (sympathetic vibration) కంపించి, నాద గుణం బాగా శ్రవ్యతని (resonate) వుండుకుంటుంది. దీని నిర్మాణాన్ని బట్టి, వాయించే నిధానాన్ని బట్టి, ఇది 'ఏక తంత్ర' వాయిద్య కుటుంబంలోనిదేనని బాగా సృష్టింగా తెలుస్తుంది. నిచిత్ర ఏఱ అనే దీని పేరు సుమారు ఒక శతాబ్దం నుంచి అమల్లో ఉండని తెలుస్తుంది. అయిని అక్షరి గ్రంథంలో 'సార ఏఱ' అనే వాయిద్యాన్ని ముఖ్యమైన వాయిద్యాల్లో ఒకటిగా చెప్పారు. బహుశః ఈ నిచిత్ర ఏఱ, సార ఏఱ ఒకటే అయి ఉండవచ్చు. (చిత్రం : 41)

ఈ నిచిత్ర ఏఱ మొదలైన రకాలకి మెట్లున్న జిథర్ ఏఱలు అంటే కిన్నరి, రుద్రఏఱ మొదలైన వాయిద్యాలు తయారయ్యేయి. ఇందులో కిన్నరి మధ్య యుగంలో చాలా ప్రసిద్ధింగా ఉండేది. రుద్రఏఱ క్రద్ది కాలం క్రితం వరకు హిందూస్తాని సంగీత కచేరీల్లో సుప్రసిద్ధింగా ఉండేది. ఈ మెట్లున్న జిథర్ వాయిద్యాలకి ప్రథమ దశలో ఉండే వాయిద్యాల్లో, సవర జాతి వారు పయోగించిన 'మొమెరాజన్' వాయిద్యాన్ని చెప్పవచ్చు. వెరియర ఎల్యూన్ దర దాన్ని నిధంగా వర్ణించేరు. 'గిటార్ని పోతన ఇంక్' వాయిద్యం మొమెరాజన్ అనే వాయిద్యం. దీన్ని వక్షస్తలం మీద పెట్టుకుని (breast instrument) వాయించేదని చెప్పాలి. ఒక 'వెదురు మెడ' ఉండి, నాలుగైదు మెట్లు దాని మీద మైనంతో బిగిస్తారు. రెండు ఇనప తీగలు దీనిమీద బిగిస్తారు. ఇందులో ఒకటి ఆధార శృతిని అందిస్తుంది. ఇంక్ తీగ మీద వాయిస్తారు. దీని కిందుగా, రెండు చిన్న అనవకాయ బురులు, కీంద భాగం కొంచెం కోసి ఉన్న వాలైని అమరుస్తారు. మొమెరాజన్ బురుల్ని వక్షస్తలం మీద పెట్టుకుని వాయిస్తూ, వాలైని అదుముతూ, వదులు చేస్తూ వాయిస్తారు. ఇలా చెయ్యడం వల్ల వాయించే ద్వాని తక్కువగాను, కొంచెం పొచ్చగాను నినిపిస్తుంటుంది. కుడి చేత్తో మీటుతూ, ఎదం చేత్తో మెల్ల మీద వేళ్తో వాయిస్తారు. (ఇక్కడ ఎల్యూన్ దిరగారు చెప్పింది తప్పుగా కనిపిస్తుంది. మొమెరాజన్ జిథర్ రకాల వాయిద్యం. గిటార్ లాట రకాలకి చెందినది. అందుచేత ఈ వర్షాన తప్పు. ఈ వాయిద్యానికి 'నెక్' అని వర్ణించేరు. ఇందులో 'నెక్' అసలు లేనేలేదు. ఇది రెండు తప్పు.) ఈ మొమెరాజన్ వంటి ప్రాధమిక దశలోని వాయిద్యాలే, రాజస్తానంలోని 'భోపా' కులం వారు వాయించే 'జంతర్' అనే వాయిద్యం; కాశ్మీరలోని 'ఫింగ్' అనే వాయిద్యాలను చెప్పవచ్చు. దీనిలో జంతర్ వాయిద్యం కొంచెం పెద్దదిగా ఉండే జిథర్ రకం, రెండు పెద్ద బురులతో ఉంటుంది. దీని మీద ఎముకలతో చేసిన 14 మెట్లుంటాయి. కాశ్మీరలోని 'ఫింగ్' వాయిద్యం ఇంకా చిన్నది; దాని మీద 7 మెట్లుంటాయి.

మీటి వాయించే పురాతన జాధర్ రకాల వాయిద్యాల్లో కిన్నరి చాలా ముఖ్యమైంది. దాన్ని వుపుడు శాస్త్రీయ సంగీత కచేరీల్లో ఉపయోగించడం లేదు గాని మన రాష్ట్రాలలో చెంచు, రాజగౌందులనే గిరిజనల్లో అక్కడక్కడ కనిపిస్తుంది. ఈ కిన్నరి వాయిద్యం 'బుహత్కున్నరేకావచ్చు. ఈ గండు జాతి వారిలో 'వహండికూవలింగాల్' అనే ఘక్కుడు

దేవశును వెతుక్కుంటూ వెళున ఇతహస మొకటుంది. 'ఆశు కికరణ్యంలో ఒక సన్మని మార్గంలో పొగపొగా ఒక చోట ఒక మరి చెట్టును చూసి దాని నిరలో కూర్చున్నాడట. తిరిగి తిరిగి అలిసిపోయిన వావికి ఆ నిద ఎంతో హాయిగా వుంటే, ఆ సంతోషంలో వాడు తన కిన్నరి తీసి వాయించడం మొదలుపెట్టి, తనకి తెలిసిన 18 పాటల్ని వాయిస్తూ కూర్చున్నాడట. కంచెంసేవద్దు కంత అలికిరి ఎనవించి, తన కెదురుగా వున్న తాడి చెట్టు బాగా ఈగిపొతూ కనవించిందట. ఇంతలో గొందు దేవతలు 'సుర్యుర్వాదిగుహ'లో కదిలి మాట్లాడుకోవడం ఎనవించిందట. ఆ దేవశును వాళ్లరు వాళ్లు ఇలా మాట్లాడుకుంటున్నారట. 'ఏను, ఏను! ఎంత మంచి పాటలు ఎనవిస్తున్నాయో! ఆ వాయించేది మన ఘూజారి కదోర అయి ఉండాలి' అని. ఇది మన లింగాల్ ఏని, అంతులేని సంతోషంతో తన దేవశుని కనుగొన్నాని ఉప్పాంగిపోయిదట. కర్మాటకలో జోగులని ఒక తెగ భక్తులున్నారు. ఏశును మన భారతంలో అర్థానుదు అజ్ఞాత వేషంలో బ్రహ్మాచర్యం పాటిస్తూ, నియమ నిష్ఠలతో దేశాటనం చేసినట్లుగా, తాము కూడ అ సాధ్వయాయంలో అలా దేశ పర్యాటన చేసేవారమని చెప్పుకుండారు. ఏశును కిన్నరి వాయిద్యం అనుసరణగా పాటలు పాడుకుంటూ పర్యాటన చేస్తుంటారు కిన్నరి మధ్యయుగంలో బాగా ప్రసిద్ధమయిన వాయిద్యమని చాల గ్రంథాల్లో చెప్పరమే కాకుండా, మధ్యయుగ జిల్మాల్లో ఇది ఏరింగా కనవిస్తుంది. అయిదవ శతాబ్దానికి చెందిన మతంగుని బృహదేశి అనే గ్రంథంలో కిన్నరి ఏణకి మెట్లులూ అమర్ఖాల్ మొదటిసారిగా వర్ణించేదు. 11వ శతాబ్దం నుంచీ కిన్నరి వర్ణనలు గ్రంథాల్లో బాగా కనవిస్తాయి. కీనిలో ఏన్న వెద్ద రకాలు 'లఘు కిన్నరి', 'బృహత్కున్నరి' అని రెండుగా చెప్పారు. ఇవి శాస్త్రియ సంగీతానికి వనికివచ్చే రకాలు. 'దేశి' రకాలని, 'బృహతి', 'మధ్యమ', 'లఘు' అని మూడుగా చెప్పారు. శాస్త్రియ సంగీతానికి వనికివచ్చే లఘు కిన్నరికి, 75 సెంటీమీటర్ల వెదురు దండి (finger board), కింద రెండు అనవకాయ బుర్రలుండి, రాబందుల వక్క ఎముకలతో చేసిన 14 మెట్లున్నట్లు చెప్పారు. ఈ మెట్లను దండి ఏద కాల్పన గుర్తు బూడిద, మైనంతోను చేసిన ముర్దుతో బిగించేవారని చెప్పారు. ఈ మెట్ల ఏద ఇనవ తిగకని, ఇత్తది తిగకని దండి చివర శూటీకి బిగించేవారని చెప్పారు. బృహత్కున్నరి యొక్క పాదవు ఇంకా 20 సెంటీమీటర్లు ఎక్కువగా వుంటుందని, బాగా లావైన వెదురు దండి ఉంటుందని చెప్పారు. దానికి 3 అనవకాయ బుర్రలుండేవట. దాని ఏద గట బిగించేవారట. అబుల్ఫజల్ తన అయిని అక్కరి గ్రంథంలో 'జంతర'కు (Yantra), కిన్నరికి, ఏణకి ఉండే సంబంధాలు ఎవరంగా చెప్పారు. 'గుల్లగా వుండే, గజం పాదవు గల, కర్ర మెద'లో చేసిన 'యధత' వాయిద్యానికి రెండు కాసల్ని రెండు సగం కోసిన, అనవకాయ బుర్రలు దండికి కింద అతకబడి ఉంటాయి. మెద అంటే దండిఏద 16 మెట్లు బిగింపబడి ఉంటాయి. ఈ మెట్లమీద 5 ఇనవ తిగలు రెండు వైపులా బిగించినవి ఉంటాయి.

మెట్లను బిగించడం వల్ల వాయించేటపుడు స్వరాల్లో పాచు తగ్గు లేర్పుడుపున్నాయి. 'విష' యంత వాయిద్యం లాగే ఉంటుంది. కని దానికి మూడు తీగలుంటాయి. 'కిన్నర' విషను పొలి ఉంటుంది కని దాని దండి పాదుగైంది, 3 అనవకాయ బుర్రలు, 2 తాగలు ఉంటాయి' అని చెప్పేదు. (చిత్రం : 42)

42. అటవికుల కిన్నరి

తర్వాత వచ్చిన జిథర రకాల విషలన్నీ కూడా ఈ కిన్నరి యొక్క 'సంతాన'మనే అనాలి. ఏటిలో బాగా ప్రసిద్ధిగా ఇస్తేయ సంగితంలోను, సామాన్య జనాదరణలోను హందూస్థానీ సంగీతానికి మకుటాయమానంగా విరాజిల్లిన ముఖ్య వాయిద్యం 'రుద్రవిష' అన్నది. సామాన్య ప్రజలు దీన్ని 'బిన్' అనివ్వాచు రించేవారు. కిన్నరిలో లాగే దీని దండి బాగా లాపుపాటి నునువైనవెదురు క్రరతో చేసినది. దండి కింద బుర్రలుంటాయి. ఒక కసని చదువైన పీట ఉంటుంది. రాగం వాయించడానికి ముఖ్య తంతులు వాలుగుంటాయి. దండి మిద సన్నని మెట్లు మైనంతో బిగించి ఉంటాయి. కుడి చేత్తో తీగలను మీటుతూ ఎదం చేత్తో మెట్లుమిద స్వరాల్ని, రాగాన్ని వాయిస్తారు. ముఖ్య తంతులు 4 కాక, దండిమిద మరో రెండు తంతులు శృంగాలు, తాళం చూపడానికి అనుమతాను, ఇంకొక వక్కకి ఇంకొ తంతి కూడా బిగించి ఉంటాయి. ఈ బిన్ వాయిద్యం రాజదర్శక లోనే కాక సామాన్య జనుల్లో కూడా స్త్రీ పురుషులు వాయిస్తూండేవారని తెలుస్తుంది. ఉత్తరాన అసంఘ్యాకాలైన కళా చిత్రాల్లో దీన్ని చూడవచ్చు. అలాంటి కళా చిత్రాల్లో 'రాగమాల' అనే పేరుతో చిత్రించిన రాగ రాగిఱుల బొమ్మలు ఒక రెణ్ణ సంగీత సాహిత్యాల్లో వర్ణించిన రాగాల స్వరూపాలేన్ను ఈ బొమ్మల్లో చిత్రించారు. ఏటిలో కన్ని పురుష రాగాల బొమ్మలు, కొన్ని స్త్రీ రాగాలని. 'రాగిఱి తోది'కి ఎవ్వదూ నీరులాగ అనుసరించేది భాన్ వాయిద్యం. ఈ బిన్ వాయిద్యం లేఖనమెంతగానే అక్కరించి సమ్మాహితమును, తన బిన్ వాయిద్యం వాయిస్తూ కనబడేసరికి అడివిలోని లేఖనమ్ని విశ్లేషితాలవుతాయట.' మహాకవి సూర్యదాని ఈ విషయాన్నింకా రక్తిగా వర్ణించేదు. తను ప్రాసిన వద్యాల్లో నాయకుట్టి ఉద్దేశించి ఇలా చెప్పుతాడాయన. 'అతి మనోహరమైన ని ఏష వాయించేను కనుక! ఏమి వద్దు. ఏమంటే, ఆ ఏణానాదం ఏని చంద్రుని రథంలాగే

లేఖు పమ్మాహికారై అలా అగిపోయి. దాంతే చయిద గమనం స్థంభించి పొముంది!” అని అంటాడు. అక్కర చక్కవర్షి రఱ్చల్లో ఏన చాల ముఖ్యమైన వాయిద్యల్లో ఒకది. అసుల్ ఫజల్ తన గ్రంథంలో గ్యాలియరుకు, చెందిన షాహిత ఖాన, పూర్ణవ ఖానలను ఆస్థాన 'మినకార్డ'ని (ఏన వాయించేవారు) పేర్కొన్నాడు జలగే ఆ రోజుల్లో అతివసిద్ధులైన వాయిద్యకార్డలో, కానెనన కాదుకులైన బిలావ ఖాన, సూరతసునెలను, కానెసేనుని అల్లుదైన ముఖ్యి సింగుని చెప్పారి. ఏరిలో ముఖ్యంగా బిలావ ఖాన 'రబాబ' వాయిద్యన్ని వాయిస్తూ, దాన్ని బాగా వ్రెజాదరణలోకి తచ్చిన మంచి ప్రభుద్ధురని చెబుతారు. సూరతసున్, ముఖ్యి సింగు లిద్దరూ రుద్రవిష బాగా వ్రెసిద్ధంగా వాయించేవారని చెపుతారు. వంశపారంవర్యంగా ఏరందరూ సంగిత విద్యాంసుల కుటుంబానికి చెందిన వారు గనుక ఆ రోజుల్లో ప్రెజలు వారిని 'సేనియ' లని గవ్వగా చెవ్యుకునేవారని తెలుస్తుంది. అది చూసి పాందూస్థాని వాయిద్యకారులందరూ కాము 'సేనియల' మని ఈ రోజుల్లో కూడా చెవ్యుకుంటున్నారు. ఇది చాల హాస్యాస్పృదమైన విషయం. ఆ రోజుల్లో వాళ్ళ వాయిద్యలు గాని, వాళ్ళ వాయిద్య రిటులు గాని (styles of play) ఏళ్ళ దగ్గిరేమున్నాయి? ఇవ్వదు బాగా వ్రెసిద్ధులైన సితార, సరోద, సారంగి మొదలైన వాయిద్యలు, వాటిని వాయించే వద్దుతులు, విధానాలు అన్ని మారిపోయి ఆ రోజుల్లోని వద్దుతులకి, ఇవ్వది విధానాలకి ఏమి సంబంధం లేకుండా పోయింది. ఇవ్వది 'సితారియ' (సితార వాయించేవారు)లను ఎంటే ఈ విషయం బాగా తెలుస్తుంది. గురుళమై వరంవరలో ఏమైనా సంబంధం పుండవచుగాని, ఆ రోజుల్లోని వద్దుతులన్నీ ఇవ్వదు లేతు. ఇప్పుడి వాయిద్యకారులు మేమంతా 'సేనియలమే' అని చెవ్యుక్కపడం ఏమంత సమంజసంగా పుంటుంది? ఈ రోజుల్లో రుద్రవిష 'ముఖం' చూసేవారవ్వరూ లేరు. అది వాయించే సమర్థులైన కనిపించడం లేదు. (43, సుష్టుకంలోని మొదటి చిత్రం.)

ఈ జిథర రకాల వాయిద్యల్లో, మెట్లు లేని ఏకతథి, అలాపిని, విచిత్ర ఏఱ మొదలైన వాయిద్యలు, మెట్లున్న కిన్నరి, ఖాన మొదలైన వాయిద్యలు అన్ని కూడా మన దేశమై వాయిద్యలు అంటే వాటి లక్షణాలని బట్టి అని మన ప్రజల్లో పుట్టి పెరిగిన వాయిద్యలుగా, అచ్చ ముద్ర వేసినట్లుగా సృష్టింగా కనిపిస్తాయి. ఇంకా జిల్పుల్లోని జిథర వాయిద్యల చిత్రాలన్నీ కూడా మన ప్రాందవ దేవాలయాల ఏద కనిపించేవే. మళ్ళీ లూట వాయిద్యల్ని గురించి ఇంక నిశ్చయంగా, ఘంటావథంగా చెవులేం. లూట వాయిద్యలు గంథార జిల్పకాథండల్లోను (Gandharian Art movements), వాటి వ్యాప్తిపూటుగా కనిపిస్తూ, బొధ్యల జిల్పాలతో కూడా వ్యాపిస్తూ వాయవ్య మూలనుంచి ఆరంభించి దక్కిణానికి క్రమంగా దిగినట్లుగా మనకు కనిపిస్తుంది. ఏమైనా ఇన్ని ఇతరమైన ప్రదేశాల్లో కూడా కనిపిస్తున్నాయి గనుక ఈ విషయాన్నింకా వరిశిలించ వలసిపుంది.

యాద్రి వాయిద్యాలపై జిదివరలో చెప్పినట్లు, బుర్ర (resonator) రండిలో (fingerboard) కలిసి పోయినట్లుగా అంటే బుర్రని పాడిగిస్తే దండిగా మారినట్లు కనిపించే వాయిద్యాల్లో బుర్ర దండికింద అతకబడి ఉంటాయి. ఏకశార వాయిద్యాన్ని వ్రెస్త్రావించినపుడు ఏకశార వాయిద్యం, జిథర రకాల వాయిద్యాలకి ప్రథమ స్వరూపమని, ఆ తర్వాత ఏకశారలోని అనవకాయ బుర్రకి బదులు క్రమంగా క్రరతో చేసిన బుర్రలు ఉపయోగంలోకి వచ్చాయని తెలుసుకున్నాం. ఈ క్రమమైన మార్పుకి ఉదాహరణగా మన రెండు రకాల తంబురాల్ని చెప్పుకోవచ్చు. అయితే తంబురాలు కేవలం ఆధార శృంగాని సూచింపడాని కేర్పడ్డ వాయిద్యాలు గాని సంగీతం వాయించడానికి వనికిరావు. లూట వాయిద్యాల్లో పాదుగు మెద గలవి, పొట్టి మెద గలవి అని రెండు రకాలున్నాయి. గాని ఈ పాదుగు, పొట్టి వాఁషిషణాలు మెదకి సంబంధించినవి కావు. ఇవి దండికి సంబంధించినవి. విటిలో మెద అంటే బుర్రకి ఒక వైపు వున్న సన్నని మెద వంటి ఆకారం గల భాగమన్న మాట. ఈ మెద నుంచి వ్యావించిన దండి కొన్నింటిలో పాదుగ్గాను, కొన్నింటిలో పొట్టిగాను ఉన్నందువల్ల మెదను పాదగు మెద, పొట్టి మెద అనదం ఉచితంగాదు. కనిగ్రంథాల్లో విటిని పాదుగు మెద, పొట్టి మెదలతో వున్నవని వర్ణించారు. పోని అలాగే మనమూ చెప్పుకున్న పెద్ద తప్పేమీ కాదు.

మెట్లు లేని పొట్టి మెద గల లూట వాయిద్యాలు కూడా బాగా మనకి పురాతనమైనవే. కచ్చపినిటి ఈ రకమే. దీన్ని మొదటిసారిగా భరతుని నాట్యాస్త్రింలోను, మధ్యయుగపు గ్రంథాల్లోను వర్ణించడమే గాక అనేక చిత్రాల్లో చిత్రించారు. కచ్చపి అంటే తాబేలన్న మాట. తాబేటి చివ్వరాగ ఈ వాయిద్యం మధ్య ఎత్తుగా వుండి, పక్కలకి వంపులో (convex) వున్న లూట రకం వాయిద్యమన్న మాట. లోపల గుల్లగా వుండే పొట్టని (belly) చర్చంతో కప్పుతారు. ఈ పొట్టనుంచే వ్యావించి మెద, పొట్టి దండి అమర్పబడి ఉంటాయి. ఈ పొట్టని కప్పే చర్చం మీద అర్ధచంద్రాకారంలో ఒక వీటని నిలబెట్టి, ఈ వీట మీదనుంచి 5 తిగల్ని దండి చివరనున్న పూటిల్లో విగిస్తారు. ఇది మెట్లు లేకుండా మీటి వాయించే వాయిద్యం. అయినా ఇది అక్కడక్కడ మెట్లలో వున్నది కూడా అంటే అజంతా చిత్రాల్లోను, కర్డాటకలోని 5 మొదలు 7వ శతాబ్దానికి చెందిన ‘వట్టడకల్లు’ చిత్రాల్లోను కనిపిస్తాంది. ఈ రోజుల్లో కూడిలాటి వాయిద్యాన్ని ఉత్తర భారతదేశంలో చూస్తున్నాం కని వాటి పేరు మ్యాటం ‘దోతారా’ అని, ‘రుబైయా’ అని వినిపిస్తున్నాయి. వాటిలో కొర్కెపాటి ఎవరాలు కొంచెం వ్యతాయసంగా కనిపిస్తాయి.

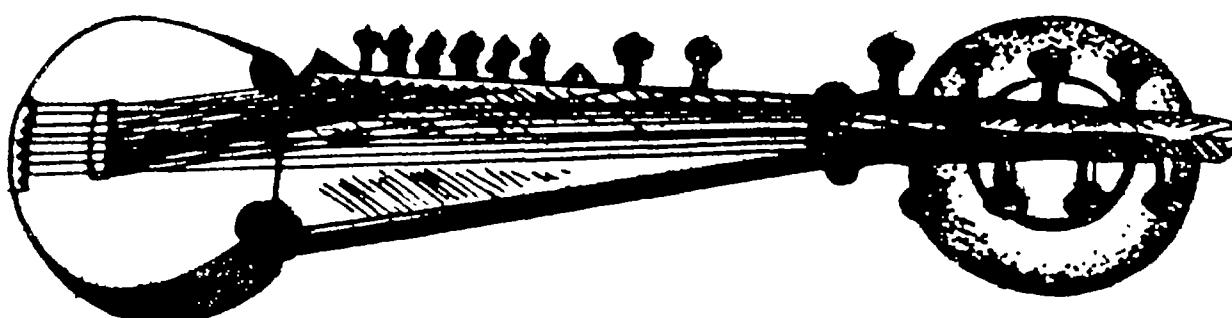
రబాబ్ వాయిద్యం ఈ కచ్చపి నిటకి ‘బంధువై’ వుండవచ్చు లేదా ‘సంతానమే’ కావచ్చు. ఇది మన వజ్రమోత్తర దేశంలో తప్ప మరక్కడా కనిపించదు. రబాబ్ అనే మాట వల్ల ఇది విల్లుతో వాయించేది గాని, మీటి వాయించేది గాని, లూట రకం వాయిద్యమని తెలుస్తాంది. చాల మంది వండితుల అభిప్రాయంలో ఇది అరేబియా దేశంలో ప్రసిద్ధమని విల్లుతో వాయించే రబాబ్ వాయిద్యం, మన దేశపు రబాబ్ ఒకటినని

అంటున్నారు. 10వ శతాబ్దానికి చెందిన అరేబియలోని 'అరఫరాల్', దీన్ని లెల్లుతో వాయించే రబాబు వాయిద్యమని చెచిగెనట్లు తెలుస్తూంది. కని ఇదే రబాబు వాయిద్యం మన కాశ్మిర్లోను, అష్టవిస్తానంలోను ఇంకా మన ఉత్తర భారతదేశంలోను ఏలి వాయించే వాయిద్యంగా సుమారు 500 సంవత్సరాలక్రితం మంచి బాగా పరిచయమైన వాయిద్యమని తెలుస్తూంది. కలీర్, కృష్ణదానమొదలైన మహాకవులు దీన్ని పేర్కొన్నారు. అయినీ అక్కరీ గ్రంథంలో దీన్ని 6 తంతులు గల వాయిద్యంగా, ఇంకా కన్నింటికి 12 తంతులు, 18 తంతులున్నట్లు వర్రించారు. 17వ శతాబ్దము సంగీత పారిజ్ఞాత గ్రంథంలో దీన్ని పేర్కొని, రబాబు అన్న పేరు సంస్కృతంలోని 'రవ' (sound) మంచి వచ్చిందని చెప్పారు. ప్రశాఖామూళ్యంలో ఇది శాస్త్రసేన సృష్టించిన వాయిద్యమని ప్రతితి ఉంది గాని, అది పట్టి మాట, ఏమంటే శాస్త్రసేన కంటె ముందే ఇది పొంది సాహిత్యంలో కనిపిస్తూది. కని ఈ వాయిద్యానికి సరియైన నకలు, 15వ శతాబ్దము 'గురు నానక్'కు అనుంగు చెలికాదు, అప్తమిత్రుడు అయిన 'మర్దనుడు' వాయించిన రబాబు వాయిద్యం. భాయి మర్దన, అరేబియ మంచి వచ్చిన వారి పారంపర్యంలోని వాడని, అతని రబాబు వాయిద్య సైఫుణ్యం అపారమని అనేక గాథలున్నాయి. అతను వాయించే రబాబు వాయిద్యాన్ని మారిగ్ కొత్త రకంగా ఎంతో ఉత్తమంగా గురు నానకే తయారు చేశారని తెలుస్తూంది. 19వ శతాబ్దానికి చెందిన సాదిక్ ఆటి భాన్ ఇలా చెపుతాదు. 'రబాబుకు 5 ముఖ్య తంతులుండి, కిందగా 22 తంతులు ధ్వని విస్తారం కోసం అమర్చబడి ఉన్నాయి. 6 తంతులున్నది కూడ ఉన్నట్లు తెలుస్తూంది కని దాని తంతులు 'సిల్కు తంతులు' గాని గట్ట తంతులు కావు. కొంతమంది తెలిసిన వారు ఈ రబాబు వాయిద్యాని గురు నానక్ పాఫకీరే తయారు చేసిందని చెపుతారు. గురు నానక్ సంగీత కథలో అపార జ్ఞానము, ప్రజ్ఞగల ధీకాలి' అని ఆన్నాదు. గురు నానక్ ఆతి ప్రాంతంగా, నిర్మలమైన భక్తితో తన్నయవస్థలో మునిగి వున్నమ్మదు, మర్దనుడు వక్కని గూర్చని రబాబును ఏలి వాయిస్తూ, 'ఓ నిరాకార! పో నిరాకార! నిరంజన!' అంటూ కూర్చునే వాడట.

కాశ్మిర్లో ఈ రోజుల్లో కనిపించే రబాబు వాయిద్యానికి, క్లరట్ చేసిన సన్నదీ 'సదుం' (waist)తో తున్న మొండం' (body) ఉంటుంది. మొండాల్ని చర్చం తో కప్పుతారు. దండి (fingerboard) క్లరచెక్కుతో కప్పబడి ఉంటుంది. మొండం పైని చర్చం మీద ఒక వలచని వీలు మెద 6 గట్ట తంతులుండి, తంతుల్ని దండి చినర పున్న హాటీల్లో లిగిస్తారు. ఈ 6 గట్ట తంతులే గాక, ఏటి కింద 11 లోహాపు తంతుల్ని ధ్వని విస్తారం కోసం లిగిస్తారు. దీనిలో మెట్లు లేపుకని 3 గట్ట తంతులు దండి చినర ప్రత్యేకగా స్వరస్థాన సూచనకోసం లిగించి ఉంచుతారు. స్వరస్థానాల కోసం చేసిన ఈ ప్రక్రియ క్రమంగా తర్వాత వచ్చిన మెట్లు ఉవయోగానికి దారి తీసిందేమో అరిపిస్తూది.

సరిగ్గు ఈ రబాబు లాంటి వాయిద్యం, ఈ రోజుల్లో పొందూస్తానీ సంగీత కచేరీల్లో బాగా ప్రసిద్ధమై, ప్రపంచ మంతట కూడా పరిచయమై పాయిన 'సరోవ' అని

వేరున్నది. ఈ 'సరోద్' అనే వేరు, 'శరద ఏణ' అనే వేరు నుంచి వచ్చిందన కందరి అభిప్రాయం, కాని దీనికి సరియైన నిదర్శనాలు ఏ సంగీత గ్రంథంలోను కనిపించను. అయితే 913వ సంవత్సరంలో సమర్థంద్ ప్రాంతానికి చెందిన 'జాలిన ఆలోవాన్' అనే ఆయన 'షరూద్' అనే వేరుతో చాల స్ఫోయిలతో వాయించే సాకర్యంగల తంత్ర వాయిద్యాన్ని నిర్మించాడని తెలుస్తుంది. మరాటన ఇండ్ వెర్రియన్ సాహిత్యంలో సరోద్ అనే వేరు చెప్పబడిరి. మధ్య యుగ ప్రారంభంలో 'హసన నిజాము' అనే ఆయన ధిల్లి సుల్తానుల రాజదర్గారని వ్రీస్తూ ఒక గాయకుట్టి గురించి ఇలా చేపేరు. 'ఆ గాయకుడు 'రుద్' వాయిద్య తంత్రంలో ఈన గంతును కలిపి 'సరోద్' సంగీతంలో దీనావస్తలో పున్న ప్రేమికునివలె కోయిల గంతుతో వాచాయాదు', అన్నాడు. ఇంకోసారి ఇలా చేపారు. 'ఎంతో అందంగా దేవతస్త్రీ వలె పున్న ఒక గాయనినెమలి కన్నులతో అలంకరించుకుని చక్కని చెక్కిళ్ళ ముఖంతో ఈన కోయిల కంతంతో అత్యాద్యుతమైన పాటల్ని దివ్యగానం చేసింది. ఈన 'ముసికర్' వాయిద్యం వాయిస్తూ వశవఙ్క్యాదుల్ని కూడ ఆకర్షించేట్లు, ఆకాశంలోని వక్కలు కూడ కిందికి వచ్చి ఎనేట్లు, వాయించింది,' అన్నాడు. అయితే ఇక్కడ 'రుద్' అన్నది ఒక వాయిద్యమని తెలుస్తుంది కాని 'సరోద్' అన్నది ఒక పాటూ లేక మన లూట వాయిద్యమూ ఏమీ తెలియదం లేదు. ఈ రోజుల్లో కూడ మధ్యాషియలో 'ఉద్' అనే పాట్లో మెడగల లూట వాయిద్యం కనిపిస్తుంది. ఇదంతా చూస్తే, మన దేశపు సరోద్ వాయిద్యం మధ్యాషియలోని 'ఉద్' వాయిద్యం నుంచి వచ్చిన దానిలాగే కనిపిస్తుంది. వైగా దాని నిర్వాణంలోను, పేరులోముకూడ - సరోద్ వదం, ఉద్, సరోద్ వదాల పొలికగానే - ఆ వాయిద్య పొలికలే కనిపిస్తాయి. రబాబ్ వాయిద్యంలో రాగే దీనిలోకూడా, వస్తుని పదుమున్న మొండం ఉంది కాని మొండం

44. సరోద్

అంత లోపు లేకుండా కంచెం 'మేరక'గా (shallow) వుంటుంది. ఇంకో చిన్న తేడా, దండి క్రరు చెక్కుతో కవ్వగానికి బదులు ఇనవ లేకుతో కవ్వబడి ఉంటుంది. దీని ఏద నాలుగు ముఖ్య తంతులు, శృతికోసం రెందు తంతులు, ధ్వని విస్తరం కోసం 'తరావు' అనే 12 తంతులు అన్ని ఇనవ తంతులే ఉంటాయి. రబాబ్ రాగే దీన్ని కూడ జవు' అనే చిన్న క్రరుముక్కుతో వాయిస్తారు. (చిత్రం : 44)

ఈ రకం వాయిద్యాల్లో ఈ సరోదకు ఒక 'వెద్ద అన్న' గారున్నారు. 'సురసింగార్' అనే పేరుతో ఈ వాయిద్యం సరోదకు రట్టింపు వెద్ద ఆకారంలో పుంటుంది. దీని 'ఫింగర్ బోర్డు' కూడ రేకుతో కవ్యతారు. దీని మొందం తోలుతో కాక వలచని క్రరెక్కుతో కవ్యబడి ఉంటుంది. 19వ శతాబ్ది రంభంలో వారణాసిలోని మహారాజా ఉదిత నారయణసింగ్ అనే రాజువారి ఆస్తినంలో పుందే 'జనరథాన్ రబూబి' అనే ఆస్తిన విద్యాంసుడి సురసింగార్ను సృష్టించాడని చెప్పుతారు. దీని వెద్ద ఆకారం వల్ల, స్వాభావిక స్థితి వల్ల, దీని నాదం లోపుగా, చాల ఏనసాంపుగా పుందేదని తెలుస్తుంది. కాని ఈ రోజుల్లో మంచి రకమైన ఈ లూట్ వాయిద్యాన్ని ఎందామంచే వాయించే వాటు ఎస్తారంగా కనవించరు.

ఇంకా వింతైన వాయిద్యం ఈ రకంలోదే 'స్వరగద్ద' లేక 'స్వరగద్ద' వాయిద్యం. ఇది నిజంగా కచ్చిపి, రుబయా వాయిద్యాల లక్షణాలు, దోతర, రబాబు వాయిద్యాలక్షణాలన్నీ కూడ కలిపి తయారుచేసిన సృష్టిలూ కనిపిస్తుంది. రబాబు లాగే ఇది కనిపిస్తుంది కాని దానికంటే కొంచెం వెద్ద ఆకారంలో పుంది. దీని ఫింగర్ బోర్డు మాత్రం దోతర వాయిద్యంలో లాగ సన్నంగా కనిపిస్తుంది. ఒక వింత విషయం, ఈ వాయిద్యం ఉత్తర దేశంలో కంటే దక్కించాడిని అక్కడక్కడ కనబడుతోంది. దక్కించాడిని త్యాగరాజుగారి జిమ్మెటైన ఉమయాఖవరం కృష్ణభాగవతర వాయిస్తున్నట్లున్న స్వరగద్ద బోమ్మ ఒకటీ నమ్మదగ్గ అధారంగా కనిపిస్తుంది. తమిళనాడులోని పుట్టుట మ్యాజియం (పురావస్తుశాల) లో కూడ ఈ వాయిద్యం కనిపిస్తుంది.

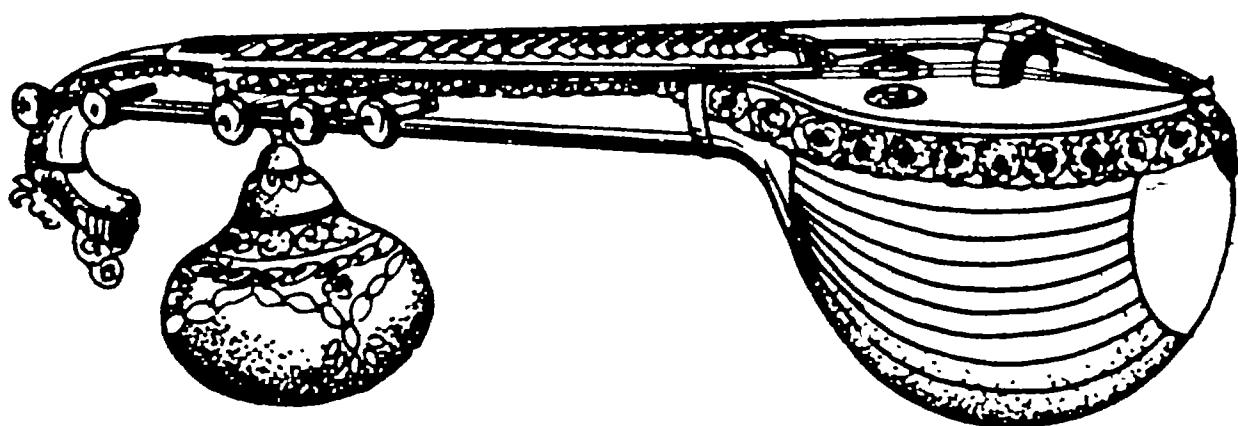
మనదేశంలో వెద్ద మెడ (దండి)తో పున్న లూట్ వాయిద్యాలెలా అభివృద్ధిచెంది వ్యాపించాయో ఇంకా సృష్టింగా తెలియదు. మనదేశ మధ్య భాగంలో ఆదిమానవుల రాతి గుహలున్నాయి. ఆ గుహల్లోని కన్ని బోమ్మల్లో పాడుగు మెడతో పున్న లూట్ రకాల వాయిద్యాలు కనిపించాయి. కాని సర్వసాధారణంగా, - ఎక్కడో చెల్లాచెదురుగా ఒకడి, రెండు తప్ప, - మనకి కనిపించే బోమ్మలు పాట్టి మెడతో పున్నవే ఎస్తారంగా పున్నాయి సరియైన, పందేహంలేని, అఖిప్రాయం ఈ విషయంలో ఏర్పడాలంచే ఇంకా ఎంతో విషయసేకరణ చాల అవసరం.

మెట్లు లేకుండా పాడుగు మెడతో పున్న లూట్ రకం వాయిద్యం దక్కించాడిని మనం చూసే 'గోటువాయిద్యం'. దీనికి 'మహానాటకవీణ' అని కూడ పేరుంది. దీని విషయంలో కూడ ఏమీ చరిత్ర, నిదర్శనాలు దొరకపు. 17వ శతాబ్దిలోని ఒక తెలుగు గ్రంథంలో దీన్ని మొదటిసారిగా చెప్పినట్లు తెలుస్తుంది. ఈ వాయిద్యా నిర్మాణం సర్వసాధారణమే కాని దీన్ని వాయించడం శ్రమతో కూడిన వని. గుండంగా పుండే క్రరతో చేసిన కుండను, వైన వలచని చెక్కుతో కవ్యతారు. ఈ కుండకి ఒక వక్కని మెడ, ఆ మెడతో కలిసి ఉండే దండి, మెట్లు లేకుండా ఉంటుంది. ఈ దండికి చివర ఒక మృగముఖం (Motif) ఆకారంలోని 'యథి' ఉంటుంది. ఈ చివరే నాలుగు

పూటిలుంటాయి. 4 తంతులు కుండమిద వున్న వీటమిదుగా దండి చివర వున్న పూటిల్లో బిగింపబడి ఉంటాయి. ఇవికాక శృతి, తాళం కోసం వనికి వచ్చే 3 తంతులు వక్కని బిగింపబడి ఉంటాయి. ఇంకా ధ్వని విస్తరం కోసం దండిలో మధ్యని కొన్న తంతులు (tarab) అమర్గుబడి ఉంటాయి. ఇలా ధ్వని విస్తరం కోసం తంతులు వయోగించడం దక్కిణాదిని ఈ ఒక వాయిద్యలోనే కనిపిస్తుంది. ఇక్కడి వారికిరి కొత్త ప్రక్రియలు కనిపిస్తుంది, ఏమంచే ఆ తంతులకి పేరు ఎముటని అడిగితే ఏష్టు 'ఏమో మాకు తెలియదు' అంటారు. ఇది మిటి తంతుల్ని వాయిస్తూ, ఒక గుర్తుదని చావ క్రరత్నాకాని, 'ఇబోన' తో చేసిన ముక్కుతోకాని తిగల మిద ఎడం చేత్తో స్వర స్థానాల్ని వాయిస్తారు. ఇందులో గమకాలు వాయించడానికి కూడ అవకాశముంది. తిగలమిద వాయించే క్రరముక్కుకి 'కదు' అని పేరుంది. దీన్నంచే ఈ వాయిద్యానికి పేరు వచ్చినట్లుగా కనిపిస్తుంది. ఇలా క్రరముక్కుతో వాయించే వాయిద్య ఇదివరలో 'ఏకతంత్రి' వాయిద్యాన్ని వరిచయం చేసినపుడు చెప్పుకున్నాం. హావై దీపుల్లోని 'హావైగిటార్' అనే వాయిద్యాన్ని కూడ ఇలా క్రరముక్కుతో వాయిస్తారని తెలుస్తుంది. మెట్లు లేకుండా, వాయించే ముఖ్య తంతులు దండి మిద ఎత్తుగా బిగింపబడి ఉన్నందున, ఇది వాయించడం చాలా సున్నితంగా, నేర్చుగా, శ్రేమతో చేయవలసిన పని.

సరస్వతివిషి, ఏం రకాలన్నింటికి 'రాటి' అని చెప్పాలి. (హాందూస్థానీ సంగీత విద్యాంసులుకూడ తమ జిథర్ రకం విషిను 'విషి' అనే చెపుతారు. మనం మాత్రం దక్కిణాదివిషిను 'సరస్వతివిషి' అని, ఉత్తరాది జిథర్ రకాన్ని 'రుద్రవిషి' అని చెప్పుకోవచ్చు.) సరస్వతివిషి కీంత ప్రాముఖ్యం, దాని సాప్తవం, అందం, నాద గుణాల వల్లనేకాక దానిలో వైవధ్యతోబాటు వరిపూర్ణ అక్షణం వల్ల వచ్చిందని చెప్పాలి. మంచి సుగీతానికి కావలసిన లక్షణాలన్నీ, ఏర్పాటున్న ఇందులో ఉన్నాయి. రాగు వాయించడానికి చాలా స్థాయిలున్నాయి. శృతి, తాళాలకు తాళ తంతులున్నాయి. అందువల్ల దీనిలో మరే వాయిద్యంలోను లేని, వమన్యతమైన లక్షణం ఉంది. ఈ సరస్వతి ఏం నిర్మాణం. 17వ శతాబ్దంలో తంజావూరు రాజు రఘునాథ నాయకుని కాలంలో జరిగిందని తెలుస్తుంది. అందువల్లనే దీన్ని 'తంజావూరు విషి' అని కూడ అంటారు. ఈ ఏంకిరణతో చేయబడి, 'కుదం' అనే దీని కుండ (resonator) వలచని క్రరచెక్కుతో కప్పబడి, ఒక వైవుకు సన్నని మెరతో (neck) వుండి, ఈ మెర నుంచి ఒక దండి ఆశకబడి ఉంటుంది. దండి చివర 'యాఢ' ముఖం (Motif) తో వుంటుంది. ఇది మూర్తం ఇదివరలో చెవిన 'యాఢ' (Yazh) కాదు. కుండకు మధ్య భాగంలో వైని 'వీట' (bridge) ఉంటుంది. ఈ వీట కంచెం తిగలున్నవైపుకు వంగి ఉంటుంది. వీట మిద ఒక ఇతరది రేకు ఆశకబడి 'ఏకతంత్రి' వాయిద్యంలో రాగ ఉంటుంది. వీటకి వక్కని ఒక వంగిన క్రరముక్క (auxiliary bridge) తాళ తంతులు మూడు

విగించదం కోసం ఉండి, శాఖ తంపులు దీనమిద విగిస్తారు. ముఖ్య తంపులు నాలుగు వీటమిదనుచ శాఖత్తంపులు మూడు వక్కునున్న క్రిరముక్కు ఏదికి విగింవబడి ఉంటాయి. శాఖ తంపులకు 'సారటి' అని పేరుంది. ముఖ్య తంపులను కురిచేతి చూపుదు, మధ్య వేళ్ళతో కిందికి ఏటుహక వాయిస్తే, శాఖ తంపుల్ని చిట్టిన వేరితో కింది నుంచి వైకి ఏటుహక వాయిస్తారు. ఎదంచేతో దండి ఏద పున్న ఇత్తది మెట్లు (brass frets) ఏద స్వరాల కోసం కిందికి, వైకి కావలసిన ఎధంగా వాయిస్తూంటారు. దండికి చివరి భాగంలో నాలుగు ముఖ్య తంపులను విగించి, దండిలో వక్కునున్న 3 పూటిల్లో శాఖ తంపులను విగిస్తారు. దండి చివరి భాగంలో పున్న 'యాణ' ముఖం కిందికి ఒక అనవకాయ బుర్గాని, క్రితో చేసిన బుర్గకాని అతకబడి ఉంటుంది. ఏటని వాయించదం సాధారణంగా 'వదుకోబెట్టి' (horizontal position) వాయించదమే అలవాటు అంటే వాయించేవారు 'వీరం' వేసుకుని (cross legged) కూర్చుని, ఏట కుండని కింద ఉంచి, దండి చివరి అనవకాయ బుర్గను ఎదు కాలిమిద అనించి వాయించదం సులువుగా పుంటుంది. అయితే పూర్వం కంతమంది వైటికులు ఏటని నిలబెట్టి (vertical position) అంటే కుండని ఒళ్ళో పెట్టుకుని ఏటని నిలబెట్టి వపాయించదం కూడ సాంప్రదాయంగా పుండేది. ఈ రకంగా మన రాష్ట్రాలోను, మైసూరులోను వాయించదం అలవాటుండేదని తెలుస్తూంది. కానీ ఈ అలవాటు వ్రస్తుత కాలంలో ఎస్తారంగా లేదు. ఏటని వాయించే ఎధానాలు ఎంతో వైపుళ్యంతో ఉత్తమమైన రిషిలో పృథివీ చెందాయి గనుక ఆ వాయిద్యంలో వేర్చేరు 'క్రైల' లేక 'బాటి' (styles) అమల్లో పుంటుందని తెలుస్తూంది. ఈ ఎధమైన క్రైల లేక బాటిల్లో తంజావూరు బాటి ముఖ్యమైంది. తంజావూరు బాటి అంటే ఎసేషన్ గమకయుక్తంగా, గారవమైన వేగంతో, తందరపాటు లేకుండా, అతిమనొరంగా పుండే ఎధానమని చెవువచ్చు. మన రాష్ట్రాలోను, మైసూరు లోని బాటిలు కొంచెం

వ్యక్తాసంగా వుండేవనిచెవుపచు. ఏటిలో మిటు విధానాలప్రత్యేకత, రెండు, మూడు తంతులను కలిపి ఒకేసారి వాయించడం, ఎక్కువ నిలుపులతో (stuccato) కూడి వాయించడం, తానవరుసలలో రక్తితో కూడిన వైవిధ్యం ఎంతో అకర్బుటియంగా వుండేవని చెప్పాలి, ఒక్క విషయం మనముక్కడ గుర్తుంచుకోవాలి. మన దేశ సంగీతంలో, వాయిద్యాల కోసం అని ప్రత్యేకమైన రచనలేమి సాగలేదు. మన సంగీతమంతా గాను కోస ఏర్పాతైన విధానం. ఈన్నే వాయిద్యాలలో వాయించడం మన సాంప్రదాయం. ఎదేశాల్లో వాయిద్య కూటాలకు (orchestras) వేరు వేరు రచనలు ప్రత్యేకంగా చేసిన పున్నాయి. మన దేశంలో ఆ వర్ధణ లేదు. మనకి ముందు తరంలోని అతిప్రభావమైన వైటికుల్లో మద్రాసలోని ఏఱ ధనమ్మాళ, మన రాష్ట్రంలోని సంగీతమేశ్వర రాష్ట్రి), మైసూరులోని ఏఱ శేఖన్నగార్లను చెవుకోవాలి. (చిత్రం : 45)

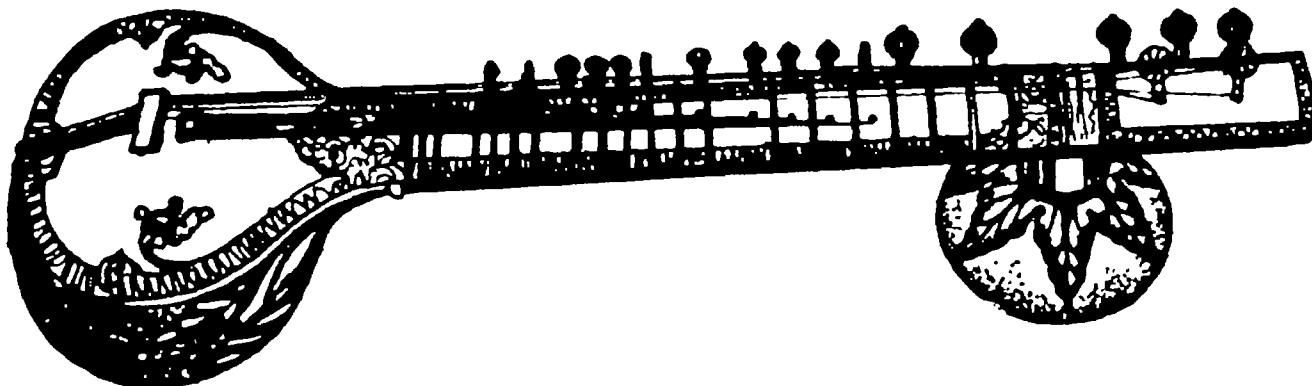
కర్ణాటక సంగీతంలో ఏఱకెంత గారవమున్నదో, హిందూస్థాని సంగీతంలో ప్రస్తుతం సితార కంతగారపం, ప్రాధాన్యం వచ్చాయి. ఎదేశియులు కూడసితార వాయిద్యాన్నెంతగానే గారవిస్తూ, అదరించడం మనకెంతో సతోషకరమైన విషయం. ఎదేశియులకు మన సితారంటే గారవము, ఇష్టమేకాక, వారిలో అనేక మంది మన సితారాల వర్ధ సితార నభ్యసించి, వైపుభ్యం సంపాదిస్తున్నారు. సితార యొక్క ‘వెద్దలు’ మన దేశపు వచ్చిమోత్తర సరిహద్దుల కవతలివైపు నుంచి మన దేశానికి వచ్చినా ఇప్పుడా సితార మన దేశంలో ఆతి ముఖ్యమైన సంగీత వాయిద్యము. సాంస్కృతిక చిహ్నం కూడా. సితార పాటుగు మెదగల (రండి) లూట్ రకం వాయిద్యం. దాని వలె వున్న బమ్ములు కన్నింటిని మధ్యపియాలో వచ్చిమంగా వున్న కన్ని గుహల్లో చూసినట్టిదివరలో చెప్పుకున్నాం. 13వ శతాబ్దపు ప్రసిద్ధ కవి—గాయకుతైన ఆమీర్ ఖున్జో దీన్ని కనుగొన్నాడని నిన్నమొన్నటి వరకు అభిప్రాయముండేది కాని దీనికి సరియైన విదర్శనవేమి కనపించడం లేదు. సరిగ్గు నమ్మదగ్గ గ్రంథాల్లో 18వ శతాబ్దానికి శూర్యముండే ఏ విషయాన్ని సృష్టింగా చెవీనట్లు లేదు. 18వ శతాబ్దపు ఒకానెక గ్రంథకర్త మ్యాతం సితార వాయిద్యమంటే ‘నిబద్ధతంబూర’ అని చెప్పాడు. సితారకి, తంబూరకి ఉండే సంబంధం ఈ మాటలోటే తెలుస్తుంది. ఇంకాక అభిప్రాయంలో ఇది వరలో చెవీన ప్రితంతి వాయిద్యం నుంచి సితార వుట్టిందని అంటారు. అలాగే ‘సెహతార’ అనే వదంనుంచి వచ్చిందని కందరి అభిప్రాయం. వెర్రియన్ భాఫలో ‘సెహ’ అంటే మూడు, తార్ అంటే తంతి. మూడు తంతులున్నందన అలా సెహతార్గా పుండి, క్రమంగా అది సితార్గా మారిందని వారి యోచన. సంస్కృతంమాట ‘ప్రితంతి’ కూడ ఈ విధంగానే ఉంది. మాటల పోలిక బాగానే ఉంది కాని, ప్రితంతి, సితార్ల నిర్మాణం చాలా వ్యక్తాసమైంది. ప్రితంతి జిథర్ రకం వాయిద్యం. సితార లూట్ రకం. అందవల్ల ఈ విషయం నమ్మదగ్గదిగా లేదు. కాని కాళ్ళులో ‘సెహతార’ లేక సైతార్ అనే లూట్ రకం వాయిద్యమైకటి, సితార కంటే చిన్న ఆకారంలో వున్నది ఉంది. దాని దండి ఒక

అనవకాయ బుర్రమంచి ముందుకు వచ్చింది. దాని మిద ఒక వెదలుగ వీటకని, సన్నటి వీటకని ఉంటుంది. 7 తంతు లున్నాయి. దండిమిద కదవచానికి ఏలైన గదతో చేసిన మెట్లు (movable gut frets) ఉన్నాయి. అందుచేత లూద్ వాయిద్యాం, కదిలే మెట్లున్నది, పేరులో పొతున్నది అయిన ఈ సితార మన సితారకు ముందుండిన వాయిద్యమై వుండ వచ్చనిపిస్తోంది.

సుమారు ఒక శతాబ్దీనికి పూర్వం సితార వాయిద్యాని కింత ప్రాముఖ్యం కని, గారవంకని ఉండేదికాదు. అది దరిమిలా వచ్చిన ఎశీమం. ఆ రోజుల్లో సితారుకేమి అదరణ లేదు. అవృటి సంగీత లోకంలో 'రుద్రవిష', 'మహారథిగా' పరంపరాలన్నా ఉండేది. సంగీత విశ్వాంమలా రోజుల్లో రుద్రవిషను తమ పారంపర్యమైన వంశ గారవచిన్నాంగా చూసుకునేవారు. ఎవరైనా సంగీతం నేరుకోవచానికి వారిని అశ్రయిస్తే, మొదట 'వట్టిసితార' వాయిద్యాన్ని నేర్చి వంపించే వారట. సితారు ప్రాధమికంగా నేరుకునే అప్రాధాన్యమైన వాయిద్యమారోజుల్లో. అయితే 18వ శతాబ్దమై ఉత్తర భాగంలో చాలమంది సుప్రసిద్ధ విద్యాంసులు సితార వాయిద్యంతో సంగీత కచేరిలు నిర్వహిస్తూ సితారకు గమన పేరు ప్రభావములు గడించి వెట్టేరని తెలుస్తుంది. అటువంటి వారిలో అమిరభాన్, బరకతుల్సాభాన్, బహాతదూరభాన్, గులాంరజా మున్నగు వారుండేవారని చెపుతారు. ఏరి పేరు ప్రభావముల వల్ల ప్రజలలోని అభిరుచి కూడ కంతవలకు మారిపోయిందని తెలుస్తుంది. రుద్రవిష యొక్క గారవమైన నాద పుష్టి, సాప్తవమైన దానిక్షేత్రి వెనకబడిపోయినట్లు, భువద గానం, పథావాజీ వాయిద్యం అపురుపమై కనిపించకుండా పోయాయి. ఈ తరంలో భ్యాల్ గానం, తబలా వాయిద్యం ముందుకు వచ్చినట్లు, సితార వాయిద్యం మైన చెప్పిన విద్యాంసుల ప్రతిభ, ప్రతిష్టలవల్ల ఒక గారవ స్థానాన్ని అక్రమించిని చెప్పాలి. ఇలా సితారు వాయించి కీర్తి ప్రతిష్ట లార్మించిన సంగీత విద్యాంసులు ప్రత్యేకమైన తమ క్షేత్రి, లేక బాటీలను ప్రచారంలోకి తీసుకువచ్చారు. అలా వచ్చిన బాటీలు ఈ రోజుల్లో కూడ అమల్లో పున్నాయి. ఏరిలో మసీతభాన్ అనే సితారు విద్యాంసునిక్షేత్రిని 'మసీతభానీ బజ్' అంటారు. ఈ క్షేత్రి అతి సుగమంగా, గజగమనంలా గారవమైన నదకతో, క్లిప్పమైన, అవాంఘనియమైన కల్పన లేపి లేకుండా, సావకశంగా హాయిగా పుండే రాగప్రస్తారాని కనుకులంగా పుంటుంది. గులాంరజా అనే విద్యాంసునిక్షేత్రి వేగమైన నదకతో, అతి క్లిప్పమైన కల్పనలతో క్రోతల్ని ఆశ్చర్యపరుస్తు ముగ్గుల్ని చేస్తుంటుంది. ఇలా సితార వాయిద్యం ప్రజల్లో ఒక సూతనాభిరుచిని సృష్టించి, ఒక ప్రత్యేక గారవాన్ని సంపాదించుకొంటే, రుద్రవిషయొక్క పురాతన కీర్తి, గారవాల్ని 'సురబహార్' అనే వాయిద్యం తన స్వంతం చేసుకుంది. ఈ సురబహార, సితార కంతె కంచెం వెద్ద ఆకారంలో పుంటుంది.

ఇతరాలైన జిథర్, లూట వాయిద్యల్లోలాగే, సితారకు ఒక గుండరై అనవకాయ బుర్ర ఉంటుంది. ఆనవకాయ బుర్ర చదుముగా (flat) ఉంటే ఆ సితారను 'కంచువ'

అంటారు. సితార బురని 'తుంబ' అని కూడ అంటారు. ఈ తుంబకు ఒక పక్కని మెద ఉండి, అ మెద దండికి అతకబడి ఉంటుంది. తుంబ వైభాగాన్ని పలచని క్రిచెక్కుతో కప్పుతారు. ఇది కొన్నింటిలో చదుసుగాను (flat), మరి కొన్నింటిలో కంచెం వంపుతో (bulging) ఉండవచ్చు. దండిమిద కాద్దిశాలి వంపు గల మెట్లు వుంటాయి. ఈ మెట్లు కదిలేవగా (movable frets), కావలసిన స్వర మేళానికి అనుకూలంగా మార్చడానికి ఏలుగా వుంటాయి. ఏలైని 'చల్రతద్' అంటారు. ఈ 'చల్రతద్' మెట్లు ఇప్పుడు సాధారణంగా ఉన్నయోగిస్తున్నారు కాని పాత సితార్లలో 'అచల్రతద్' అంటే మెట్లు కదలకుండా బిగించినని కూడ ఉండేవి. బాగా ఖరీదైన సితార్లలో దండి చివర ఇంకొక బుర్రకూడ ఉంటుంది. తుంబ మిద ఎాలంగా వుండే నీటి, ఆ నీటి మిద నుంచి 5 ఇన్సు

46. సితార

శిగలు విగిస్తారు. ఈ నీటి మిదే 'చికరి' అనే పేరుతో రెండు శిగలు శృంగారికసం విగిస్తారు. ఇవకాక పెద్ద నీటికు కిందగా ఒక చిన్న నీటిమిద ధ్వని విస్తారం కోసం, 'తరాబ్' అనే పేరుతో 11 నుండి 17 శిగల వరకు బిగించ బడి ఉంటాయి. ఈ ఏర్పాటు చవక రక సితార్లలో కనిపించదు. నీటిలు చావక్రరతో కాని, కొమ్ముతో కాని, దంతంతో కాని చేసినవై ఉంటాయి. సితార వాయించడానికి 'కొఱపం' (plectrum) లిగతో చేసినది చూపుదు వేలుకు లోడుగుకుని, వేలును ముందుకు, అవతలికి కదువుతూ ఏటి వాయిస్తారు. ఇక్కడ 'చికరి' శిగల్ని కేవలం శృంగారికసం వాయిస్తారు కాని, ఏటలో లాగ, తాళానికి కూడ వాయించడం సితార సాంచిదాయంలో లేదు. (చిత్రం : 46)

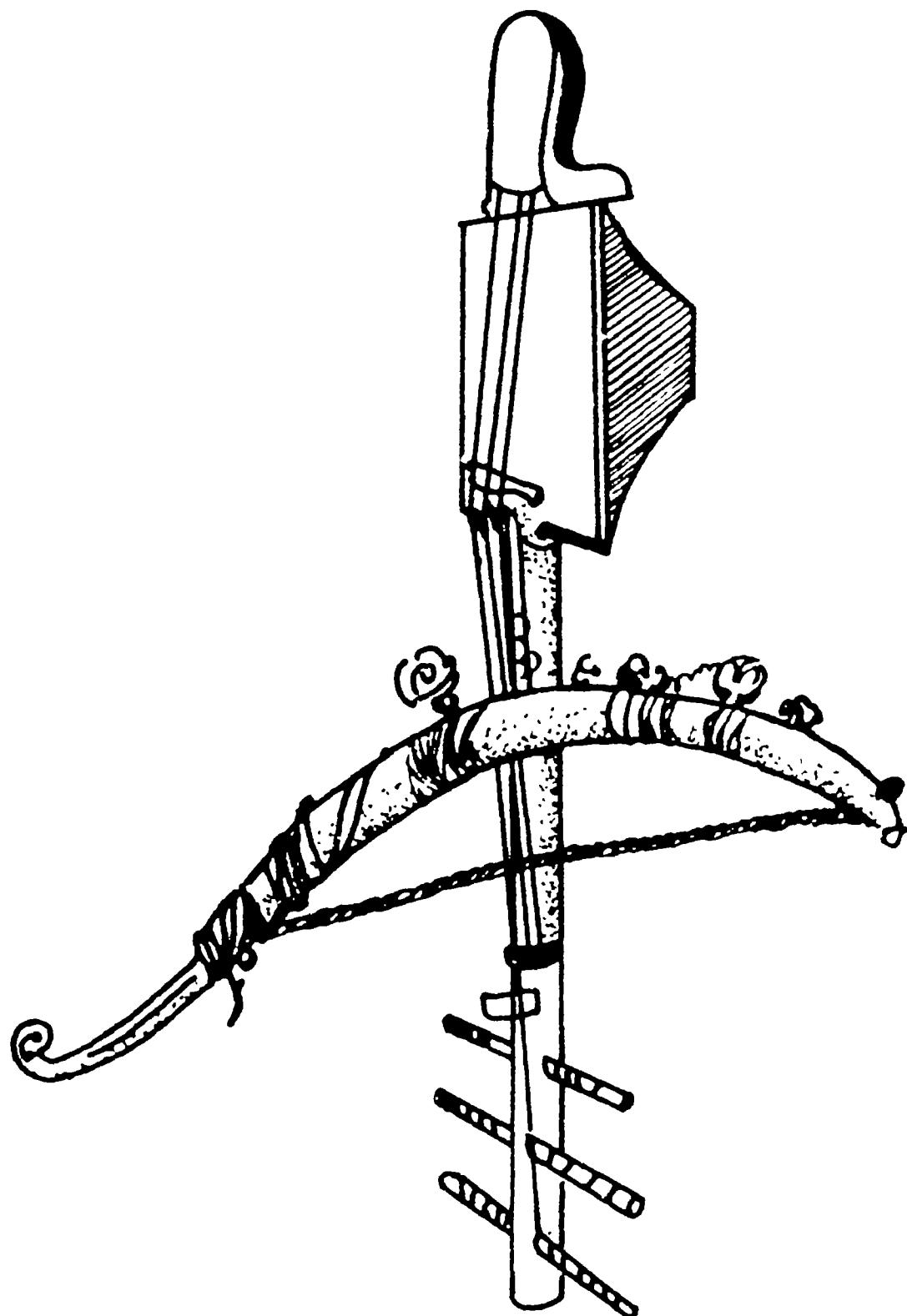
నాదం కోసం విల్లుపయోగించే వాయిద్యాల్ని, వాటి ప్రారంభ దశను తెలుసు కొవడంలో అనేక క్లిష్టతరమైన సమస్య లెదురయ్యాయి. ఎన్న రకాలైన మూలాఫారాలు, నాదర్పుల్ని బట్టి, ఎన్న అభిప్రాయాలు ప్రతిపాదించబడి, చర్చించబడి, వాటిని

కంఠవరకు అమోదించి, తిరిగి వాటిని నిరాకరించడం జరుగుమంది. వందిములంకా అమోదించిన మూరు ముఖ్యమైన సాంస్కృతిక ప్రదేశాలు, ఈ విషయ నిర్ధారణ కోసం ఇది వరలో సూచించబడ్డాయి. ఆ ప్రదేశాల్లో ఒకటి యూరోపాలోని నార్డిక్ ప్రాంతం (Nordic Region), రందు మన భారత దేశం, మూరు వ్యాపారిక మధ్య ప్రాంతం (Central West Asia) ముఖ్యమైనవి. ఇంఠవరకు పొగ్గు వందిములు, ఏటిలో మొదటి దాన్ని, అఖరు ప్రాంతాల్ని బాగా వంశాదించి వరిశిలించారు కని మన దేశం విషయంలో కావలసిన విషయ సేకరణకాని, వరిశిలనకాని సరిగ్గా జరవలేదు. అయితే వరిశిలనతునకు మన దేశ ప్రాముఖ్యతను వారంగికరిస్తునే ఉన్నారు. ఈ మధ్య వెలువద్ద ఒక ఉత్తమమైన సంగీత గ్రంథంలో, గ్రంథకర్త ఎల్లు వాయిద్యాల ప్రాంరథదశంకా మన దేశంలోనే జరిగిందనానికి ఆధారాలున్నాయని చెప్పుతూ, వెంటనే మన దేశంలో కనబడే పురాతన ఎల్లు వాయిద్యాల బోమ్మలు 17వ శతాబ్దంమంచే కనిపిస్తాయని చెప్పి, - అట్లక్కితం బామ్మలేచీ లేనట్లుగా - వాటి ఆధారం సరియైనది కాదని ఆ విషయాన్ని నిరాకరించి వదిలి పెట్టాడు. మన దేశంలోని ఎల్లు వాయిద్యాల కుద్దు చిత్రాలు ఇంకా 7 శతాబ్దాలకి ముందుగా చిత్రించిన వనానికి ఎన్నో ఆధారాలున్నాయి. మన దేశంలోని గిరిజనులు, జానవదులు వాయించే ఎల్లు వాయిద్యాల రకాలు అఖరికి స్థాలంగా లెక్కచేస్తే 50 వాయిద్యాలకి సైగా కనిపిస్తాయి. వైన చెప్పిన గ్రంథకర్తగారు కనిసం ఈ విషయాన్నయినా తమ గ్రంథంలో చెప్పులేకపోయారు.

7వ శతాబ్దంమంచే ఎల్లు వాయిద్యాలు మన గ్రంథాల్లో చెవుబడుతూనే ఉన్నాయి. తర్వాత వచ్చిన గ్రంథాల్లో ఎల్లు వాయిద్యాలను పేర్కొనడం, వర్ణించడం కూడా జరుగుతోంది. వయోలిన యొక్క ప్రారంభ రశను సూచించే వాయిద్యాలనేకం మన గిరిజనుల వద్ద, జానవదుల్లోను కనిపిస్తునే ఉన్నాయి. ఈ రకం 10వ శతాబ్దానికి చెందిన శిల్పచిత్రాలు మన రాష్ట్రాలలో విజయవాడలోను, మైసూరు వద్ద వున్న 'అరకేశ్వర' దేవాలయంలోను చూడవచ్చు. 'సరింద' వాయిద్యం వంటి వాయిద్యాలు బెంగాల్లో, ఎష్టపూర్లోను, సారంగి వంటి వాయిద్యాల్ని మన వ్యాపారిక దేశంలోను శిల్పచిత్రాల్లో కనిపిస్తున్నాయి. ఇన్ని నిదర్శనాలు, ఆధారాలు మనవద్ద పురదం వల్ల భారత దేశంలో ఎల్లు వాయిద్యాల వరిచయం ఈనాటిది కాదని, కనిసం 11 వందల సంవత్సరాల నుంచి వస్తుందని మనం ధైర్యంగా చెప్పాము. ఇంకా విషయం, వరిచయం ఉండని సంతోషప్పే సరిపోదు. ఆ వాయిద్యాల బోమ్మలు, శిల్పాలు, శిల్పచిత్రాలు మొదలైన వెక్కడ లభిస్తాయో, అని ఎన్న రకాలున్నాయో, మొదలైన విషయాల్ని వరిశిలించవలసిన ఆవశ్యకత ఎంతైనా ఉంది, ఇలాంటి వని జరిగితేకాని ప్రవంచ సంగీత చరిత్రలో మన దేశానికి ఎంత ముఖ్యమైన ప్రాత ఉన్నదీ సరిగ్గా అర్థంకాదు. (చిత్రం : 47)

వయోలిన ఆకారంలో, ఆ నిర్వాణంతో పోలికలున్న వాయిద్యాలు లేని ప్రాంతాలు

మన దశంలో ఎక్కుడా లేను. ఈ రకం వాయిద్యాల్లో ధ్వని కోసం ఏర్పడ్డ వభాగం సాధారణంగా ఒక కొబ్బరి చిప్పు లేక పలచది క్రరచెక్కుతో చేసిన వెత్తు (coconut shell or small wooden chamber) వాయించేవాని భుజంమిద అనుకుని ఉండి, వేళ్లతో వాయించే రండి కీంది భాగంలో చేతకందుబాటులో వుంటుంది. కుడిచేతలో ఎల్లూ వట్టుకుని వాయిస్తూ ఎడంచేత్తే తిగమిద వేళ్లుంచి వాయిస్తారు. ఈ

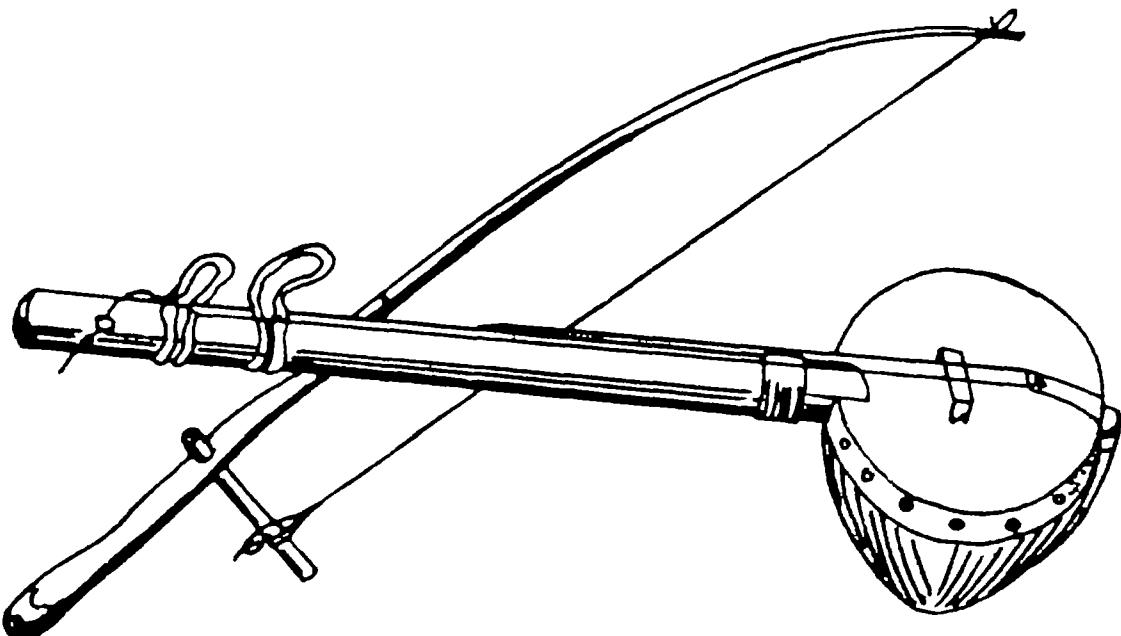
47. కింగి

shell or small wooden chamber) వాయించేవాని భుజంమిద అనుకుని ఉండి, వేళ్లతో వాయించే రండి కీంది భాగంలో చేతకందుబాటులో వుంటుంది. కుడిచేతలో ఎల్లూ వట్టుకుని వాయిస్తూ ఎడంచేత్తే తిగమిద వేళ్లుంచి వాయిస్తారు. ఈ

రకం వాయిద్యాల్లో చెప్పుకోదగ్గని, - మటిషార్ ప్రాంతము 'వీన' అనే వాయిద్యం; ఒరిస్సారోని 'క్రై' 'బాణం' అనే రెండు వాయిద్యాలు; వచ్చిమ దేశంలోని 'రావణహాత్త' అనే వాయిద్యం; మన రాష్ట్రంలోను, మహారాష్ట్రలోను 'ప్రధాన' జాతివారు వాయించే 'కింగ్' అనే వాయిద్యం; కేరళలోని 'వల్లఖలు' వాయించే 'విజయంజు' అనే వాయిద్యం ముఖ్యమైనవి. ఏటిలో కెల్లా సరియైన ఉదాహరణ గొందు జాతివారిలోని ప్రధానులు వాయించే 'కింగ్' వాయిద్యం తెలుసుకోదగినది. ఈ గొందు జాతివారోకానెక కాలంలో మధ్యప్రదేశ్ లోను, మహారాష్ట్రలోను, ఆంధ్రలోను వరిపాలకులుగా వుండి ప్రస్తుతం వెనుకపుడిపోయి వన్న బహుసభ్యుక్తమైన జాతి. ఏరి సాధ్యావయంలో ప్రధానులన్న వారు ఏరికి పూజారులు; కులాచారాల్ని పాటిస్తూ, మతకార్యాల్లోను వెళ్ళిఖ్యలోను ఉత్సవాల్లోను చాపు సమయాల్లో కూడా, పాటలు పాడి వారి కులగారవాన్ని. పాధ్యావయాల్ని వర్ణిస్తూంటారు. ఈ ప్రధానులు వయోగించే ముఖ్యమైన వాయిద్యాల్లో, ఒకది 'ప్రై' అని రెండు ఉద్ఘాటనలో వుండే నాదస్వరం; రెండేది ధోలో అంటే ధోలు; మూడవది 'కింగ్' పారి కత్యంత ప్రీయమైన వాయిద్యం. అది ఎలా కనిపెట్టబడిందో ఒక కథ కూడా చెపుతారు. ఏరి వురాబాధలు కూడా కొంచెం తేడాగా ఉంటాయి. పాండవుల్లో 'కనిష్ఠ' దైన భిమన్న, ఒకానెక సమయంలో దుర్మార్గులైన రాక్షసుల్లో సంహరించేడట. 'మంక' అనే ఆ రాక్షసుని కూతురు ఎదుస్తూ కూర్చుందట. అదే సమయంలో 'హోటి' అనే వాళ్ళంది చిలుక తనకి రావలసిన 'భత్తం' కొసం వచ్చిందట. మంకో తన దగ్గర ఇవ్వానికి ఎమీ లేదని వాపాహూ, దగ్గిరున్న నిప్పులోంచి సగం కాలిన పుల్లను తిసి 'ఇదుగో తిసుకో!' ఈ పుల్లతో 'కింగ్' తయారు చేసుకుని వాయించుకుంటూ బ్రతుకు. ఏకు మన గొందులందరూ దూడల్ని, ఎద్దుల్ని, బట్టల్ని, ధాన్యాన్ని, బహుమతు లిస్తారు' అని చెప్పి ఆ పుల్లను ఆ హోటి ఒడిలో వడేసిందట. ఈ కింగ్ వాయిద్యానికి ఒక చతురవు వెట్టె (resonator) ఉండి, అది మేక చర్చంతో కవ్వబడి ఉంటుంది. దండికి ఒక వెదురు క్రరమ ఈ వెట్టె లోపల దూర్చి అమరుస్తారు. ఈ దండి చివర మూడు పూలీలు ఉంటాయి. 3 గుర్రపు వెంటుకలు విల్లులో కదతారు. దీన్ని వాయించడానికి ఆ చతురపు వెట్టెను గద్దంతో అదిను వట్టుకుని, కిందికి సాగిపున్న దండి నీద ఎదం చేతి వేళ్ళతో వయ్యెలన వాయించినట్లు వాయస్తారు. దీని విల్లుకు చిన్న గజ్జెలు కూడా కట్టబడి ఉండి, విల్లుతో వాయించేటపుడు అని గూడ తమపాగా ధ్వనిస్తూంటాయి. (చిత్రం : 48)

గుజరాత్, రాజాస్థానులలోని 'రావణహాత్త' లేక 'రావణహాస్త' ఏణ వాయిద్యం, అటుక్కితం చాలాకాలం నుంచీ ప్రచారంలో వుండే విల్లు వాయిద్యాల్ని, ప్రస్తుత వయ్యెలన వాయిద్యాన్ని కలిపే ఒక ముఖ్యమైన 'గులుసు' అని చెప్పువచ్చు. రావణ హాస్త ఏణ అని దీనికి పేరు ఎలా వెట్టులో తలియదు గాన్ని వశత్యంలో మొదటిసారిగా దిన్ని చెప్పారని తెలుస్తూంది. ఈ రోజుల్లో వచ్చిమ దేశంలో అది సాధారణంగా కనిపించే

ప్రచారంలో వున్న వాయిద్య మనాలి. దీనిలోని ముఖ్యం శం కొబ్బరి కాయను సగం కండె కొర్కిగా వైభాగానికి కోసి ఆ చివ్వను తోలుతో కపిగా చేస్తారు. ఈ చివ్వలోనికి కింగ్రి వాయిద్యంలో లాగే ఒక వెదురు దండిని దూరిగి తయారు చేస్తారు. దీనిలో తంతులు,

48. బనము

ఒకటి ఇనప తిగ, ఇంకొకటి రెండు, మూడు గుర్రపు వెంటుకల్తో వేనిన తాడు. ఇది గాకుండా ధ్వని విస్తారం కోసరం ‘తరాబ’ కూడ ఉంటుంది. కింగ్రిలో లాగే దీని ఎల్లు ఇంకా పొదుగ్గు వుండి, రెండు, మూడు చిరుగంటలు కూడ (jingle bells) కట్టబడి ఉంటాయి.

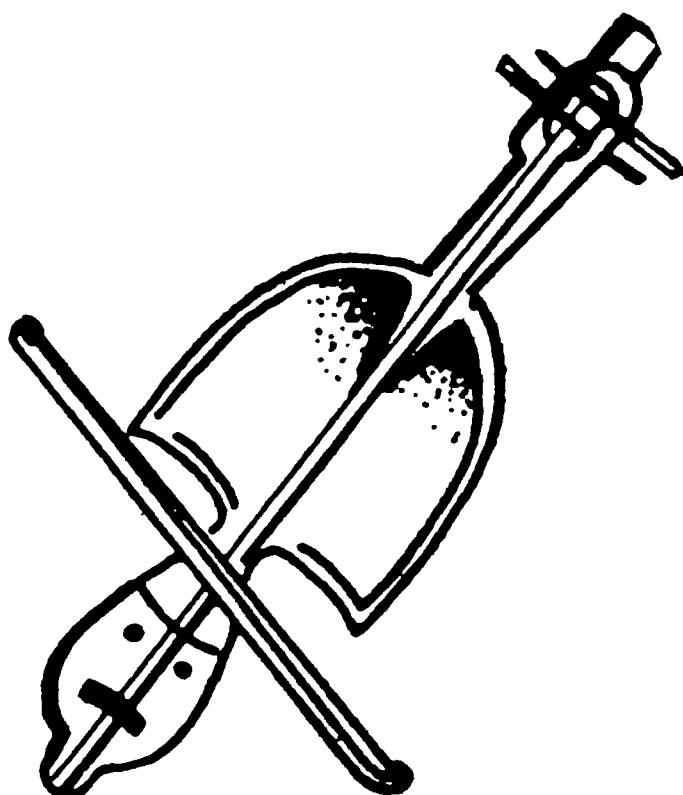
ఇంతవరకు వర్ణించిన ఈ కింగ్రి, రావణహాస్త వింట వాయిద్యల్లో, ధ్వని చేసే వెష్టెలు (resonator box) వైని పెట్టుకుని అంటే భుజాన్ని అనించి, గద్దంతో అదిమి పట్టుకుని వాయించే రకాలు. ఈ రకంలోనే ‘వేనా’, ‘బంం’, ‘కెనా’, ‘పుల్లవన వింట’ మొదలైన వాయిద్యలన్నీ వస్తాయి. వీటిలో ఇంకా రకం, ధ్వని వెష్టె కిందఉండి, వాయించే దండి భుజం దగ్గిరకి వస్తుంది. ఈ రకానికి చెందే వాయిద్యాలు, ‘కమ్ముచా’, ‘సరిందా’, ‘సారంగి’ మొదలైనవి.

కమ్ముచా వాయిద్యల్ని గురించి మనం ప్రత్యేకంగా గుర్తుంచుకోవలసిన విషయం, అది మన దేశానికి, వశిమ ఏషియా, అఫ్రికాలకి గూడ వాయిద్య చరిత్రలోని సంబంధాన్ని గుర్తు చేసే చిహ్నాలు. వాయిద్య చరిత్రలో ఒక్క రావణహాస్తని తవీస్తే, కమ్ముచా ప్రవంచంలోని ఎల్లు వాయిద్యల్లో కెల్లా బహు పురాతనమైన వాయిద్యం. ఇవుటికి తెలిసిన సమాచారాన్ని బట్టి 10వ శతాబ్దిం నుంచీ ఈ వాయిద్యం

ఉజిష్టులోను, మన సింధు రాష్ట్రంలోను కూడ బాగా వరిచయమైన వాయిద్యం. అందరూ ఒప్పుకునే విషయం, 'కమాన' అనే మాట ఆరబిక-పెర్సియన మాట అని, దాన్నించే 'కమాన్' అనే మాట వచ్చిందని, ఏకాఖిప్రాయం. అయితే ఇది సింధు రాష్ట్రం నుంచి ఉజిష్టు వశిమ ఏషియాలకి వెళ్లిందా లేక అటునుంచి మన దేశానికి వచ్చిందా అనేది వివాదాంశం. అలాగే పురాతన 'కమాన్' వాయిద్యం, ఇప్పటి 'కమైచ' వాయిద్యంతో ఆకారంలోను, నిర్మాణంలోను, వాయించే విధానంలోను ఒకే రకంగా మండేదా అన్న విషయం కూడా వివాదాంశమే. ఈ విషయాలకి సమాధానం మనకి దరికికి ఎల్లు వాయిద్యాల చరిత్రలో మనం ఎన్న విషయాలు గ్రహించవచ్చు. ఇప్పుడు మనకు కనవించే కమైచ వాయిద్యం వశిమ రాజాస్థానలోని 'మంఘ్నియర' (Monghniar) ప్రజలు ఎంపిగా పుచ్చొగించే లూట రకం వాయిద్యం. ఈ వశిమ రాజాస్థాన ప్రస్తుతం పాకిస్థానలో కలిసిపోయిన సింధు రాష్ట్రానికి సంహాద్యులో వున్న ప్రాంతం. కమైచ వాయిద్యంలోని గుండ్రటి ప్రాత (bowl), దానితో వున్న మెద, దండి అన్న కూడా ఒకే క్రతు చేసినవి. ఇక్కడ అతుకులు లేవు. రసానేటర ప్రాత భాగం చర్యంతో కప్పబడి ఉంటుంది. దండి భాగాన్ని క్రరచెక్కుతో కప్పుతారు. ఇందులో నాలుగు ముఖ్య తంతులు, వాటి కీంద సన్నని వీటమిద ధ్వని విస్తరం కోసరం కొన్ని తంతులు ఉంటాయి.

మన దేశ ఉత్తరసరిహద్దు వర్యతాలలోని గిరిజనుల వద్ద బీహార రాష్ట్రంలోని గిరిజనుల వద్ద, 'సరింద' అనే వాయిద్యముంది. దీని ఆకారం ప్రత్యేకంగా చెప్పుకోదగ్గ ఎంతైన ఆకారం. ఇంతవరకు చెప్పిన లూట రకాల వాయిద్యాల ధ్వని విస్తరం ఒక

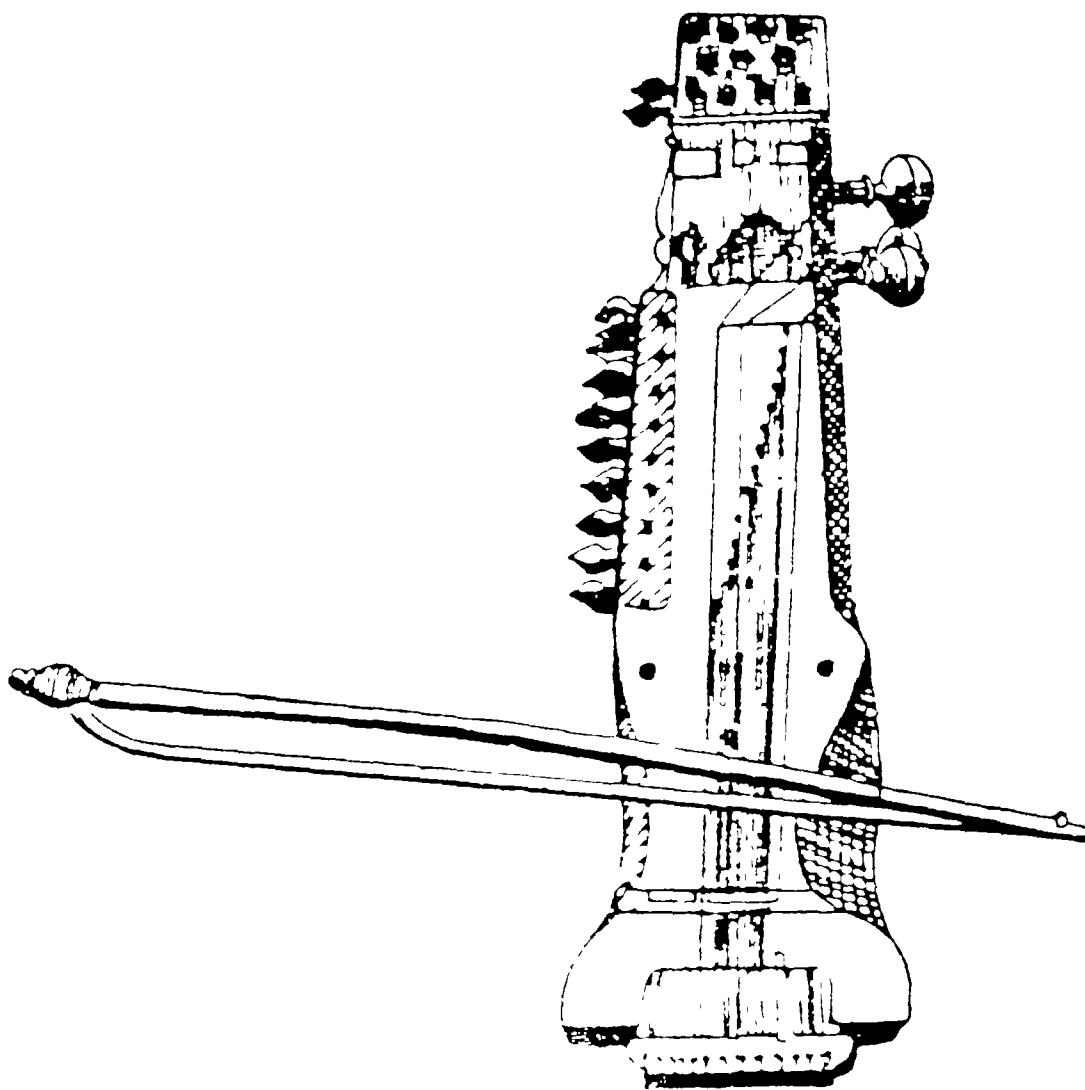
గుండ్రటి లోతైన కుండ లేక పెట్టెలమంది వాటితో జరుగుతోంది. కాని సరింద వాయిద్యంలోని పెట్టె రందు విభాగాలుగా వున్నట్లు కనబదుమంది. వై భాగం చూడ్చునికి విశాలంగా తెరుచుకున్న 'వక్కి రక్కల్లగ' కనిపిస్తుంది. కీంది భాగం బాగా సన్నమైపోయి, 'పీర' (Pear) పందు ఆకారంలో పుంటుంది. దీన్ని మూతం చర్యంతో కప్పుతారు. వై భాగం తెరిచి ఉండి, దండి దానికి వైవైపునే ఆరంభమపుతుంది. దండి చిగురుమన్న తంతులు రందు

విభాగాల్ని దాటి కింద పున్న వీట మిద మంచి ఇంకా కిందికి బిగించబడి ఉంటాయి. ఈ తంతులు ఇనవ తంతులుగాని, గద్ద తంతులు గాని, వేనిన మాలు తంతులు గాని ఉండచు. (చిత్రం : 49)

ఇంక విల్లు వాయిద్యాల్లో అతి ముఖ్యమైన ‘సారంగి’ వాయిద్యాన్ని గురించి తెలుసుకొవాలి. సంగీత కచ్చేరీల్లో ఉనియోగించే సారంగి వాయిద్యం గుల్లగా పుండే ఒకే క్రరత్న చేయబడింది. కింది భాగం సన్నని ‘నదుం’ లాగ కనపిస్తుంది. దీని మొత్తం పొదుగు సుమారు 60 సెంటీమీటర్లుంటుంది. కింది భాగం సన్నగా పుండి చర్చంతో కవుబడి ఉంటుంది. క్రరచెక్కుతో కవిన వైభాగం చదుమగా పుండి విశాలమైన దండిగా ఉనియోగిస్తుంది. చర్చంతో కవిన నదుం వంది కింది భాగం ధ్వని వెడ్డగా వని చేస్తుంది. దీనిలోని ముఖ్య తంతులు 4 సాఫారణంగా గద్ద తంతులుంటాయి. హిందూస్కానీ సంగీత వాయిద్యాలన్నింటికి ఉన్నట్టు దీనిలో గూడ ‘తరాబ్’ తంతులున్నాయి. ఈ వాయిద్యాన్ని వాయించే విధానం ముఖ్యమైన విషయం. స్వరాలు వలికించడం కోసరం వేళ్ళ కసలతో తంతి మిద వాయించడం కాక, వేలి గోరుతో తంతని తాకుతూ వాయిస్తారు. ఈ విధానం మరే వాయిద్యంలోను కనిపించడని చెప్పాలి. ఈ వాయిద్యం జానపదుల్లోను శాస్త్రియ సంగీతంలోను కూడ ఉనియోగిస్తున్న వాయిద్యం. జానపదులు వాయించే సారంగి కూడ ఇదే రకంగా పుంటుంది. అయితే ‘మందరబహార్’ అని జానపదులు ఉనియోగించే వాయిద్యం సారంగి అకారంలోనే ఎద్ద సైషాలో పుంటుంది. ఈ మందర బహార ధ్వని చారా లోముగా, ఎద్ద ధ్వని (bass sound) తో పుంటుంది. (చిత్రం : 50)

సారంగిని గురించి ఒక మాట చెప్పాలని విస్తుంది. ఇది జానపదుల్లోను, శాస్త్రియ సంగీతంలో గూడ ఆదరించబడే మంచి లూట్ రకం వాయిద్యం. అయితే దీని ఆదరణ హిందూస్కానీ సంగీతంతోటే వరియుత్తే పొయింది.గాని కర్మాటక శాస్త్రియ గానంలో దీనికిమి ఆదరణ లేకుండా ఉంది. జానపద సాంఘారయంలో పుట్టి, నిర్వాణంలో కొద్ది మార్పులతో ఎంతో విశ్వాసని సంపాదించి, శాస్త్రియ సంగీతంలోగూడ పునియోగపడే వాయిద్యాల్లో ఇలాంటి వాయిద్యం మరాకటి లేదని చెప్పాలి. ఇది హర్షికా మన దేశియ వాయిద్యం అని కూడా చెప్పాలి. దక్కించాడిని దీనికింకా విధంగా ప్రయోజనం ఉంది. తేవారం గానం చేసే ‘ఓదువర’ గాయకులు దీనికి స్వీగతం వలికి ఎంతగానే ఆదరించడం మనం సంతోషిందగ్గ విషయం. తేవార గానం బహు పురాణమైన సాంఘారయ గానం. వయులిన వంటి పాశ్చాత్య వాయిద్యాన్ని స్వీంతం చేసుకున్న కర్మాటక శాస్త్రియ సంగీతం హర్షికా మన దేశియ వాయిద్యమైన సారంగినై ఒక విధమైన విముఖత చూవడం కొంత అమృతరంగానే ఉంటుంది. కొంత కాలం క్రితం వరకు సారంగిని ఉత్సాహాదిని భోగం మేళాల్లోను ఉనియోగించే వారని తెలుస్తుంది. సారంగి వాయించే సారంగియల్ని చాల చిన్న చూపు చూసేవారని చెవుతారు. కాని ఇప్పుడా వరస్థితి హర్షికా మారిపోయింది. ఈ నాదు సారంగి మన దేశంలో గాక ఇతర దేశాల్లోగూడ గారవాన్ని.

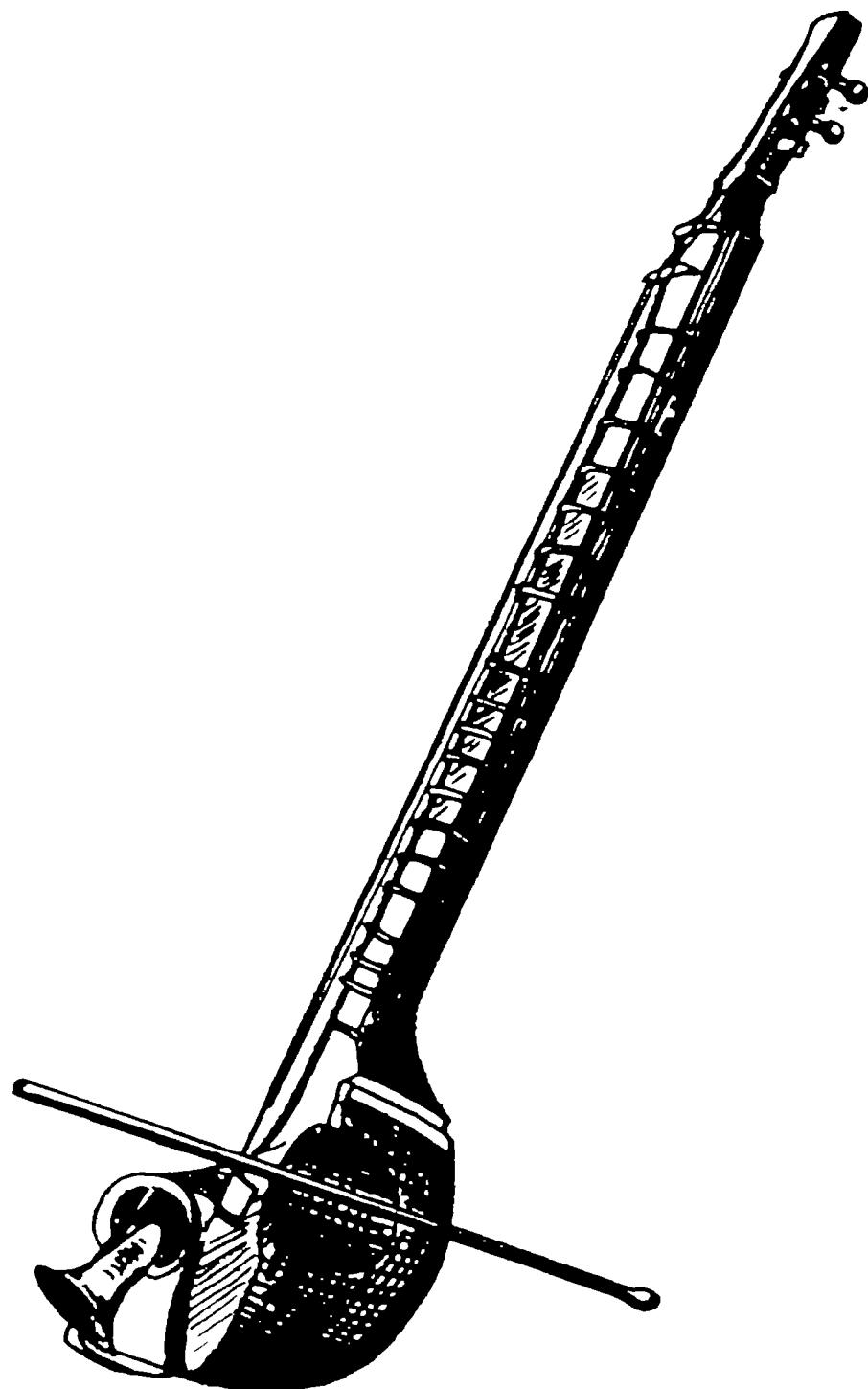
50. సారంగి

ఆదరణని పొందుతూంది. సారంగియల్లో జాతియ గారవాన్నందుకన్నవాళ్లు, అందంతరల్లో గూడా ప్రసిద్ధులైన వాళ్లు ఉన్నారు.

జానవదులు వాయించే సారంగి వాయిద్యాలనేక రకాలు చిన్న చిన్న వ్యత్యసాలత్ ఉన్నాయి. అయితే ఏలేని వాయించే ఎథానం అంటే గౌరుత్ తంతని తాకుతూ వాయించడం చాలా దూరం వరకు వ్యాపించి యుగోస్తువియాల్, గ్రీసు దేశంలోకూడా కనిపిస్తుంది. జానవదులు వాయించే రకాల్లో, గుజరాతన సారంగి, జోగి సారంగి, సింధి సారంగి, థని సారంగి మొదలైనవి కొర్కిపాలే తేడాలత్ కనిపిస్తాయి. ఏలేలోనుంచే కాష్ట్రీయ సంగితంల్ వాయించే రకం పుట్టే పుండులనిపిస్తుంది.

ఈ సారంగిని, సితారను కలిపిన ఏంతైన సృష్టి 'దిల్యబ' అనే వాయిద్యం. దీన్ని బెంగాలలో 'ఎల్సాట్' అని కూడా అంటారు. దీని 'రసానేటర' అనే ధ్వని పెట్టే సారంగి వలె పుంటుంది. దండి బాగా పాడుగ్గ పుండి మెట్లు దీనిమిద కట్టడి సితారల్ వలె పుంటాయి. రసానేటరను కిందనుంచి, సారంగి వాయించినట్లు దీన్ని ఎల్లుత్ వాయిస్తారు. దీని నాదం ముదుపుగాను మనేహారంగాను సారంగి వాయిద్యంకంటే బాగా

ఉన్నవృథికి శస్త్రియ సంగిత కచ్చెరిల్ల ఇది బాగా అరుదుగానే కనవిస్తుంది. గాని ఇదేమీ జూనవదుల వాయిద్యమని చెన్నాలి. లతిత సంగీతానికి దీన్న తరుచుగా ఉపయోగిస్తున్నారు. బెంగాలో ఎసాఫ పేరుతో ఇది బాగా ప్రసిద్ధిగా పుంది. (చిత్రం : 51)

51. శార సన్నాయ

ఎల్ల వాయిద్యాలు ఇలాగ భాగాలికంగా వేర్యేరు ప్రాంతాల్ల, విధన్న జాతుల్ల, విధన్న సంస్కృతుల్ల దేశమంతటా కలిసిపోయి ఉన్నాయి. అని ఎంతో ప్రసిద్ధంగా

ఉన్నటికీ వాటి ప్రారంభ దశ, చరిత్రమెదలైన విషయమంతా గూడా మన కింకా కారతగానే ఉందనివిష్టంది. ఇది మన దేశంలో మట్టకే కాదు, ప్రవంచ మంతుడూ ఉన్నటమైన కారణ కనిపిస్తుంది. ఏదు శిక్షాపరిశ్రమల క్రితం ఒక పెద్ద వందితుడు చెప్పినట్లు ‘విల్యువాయిద్యాలప్రారంభ చరిత్ర మనకింకా విరదియని సమస్యగానే’ ఎగిలిపోయింది. అది మనం కూడా అంగికరించవలసిన మాట.